

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

A

859,825

GENERAL LIBRARY
OF
University of Michigan

Presented by

A. S. Davala

12/10/51

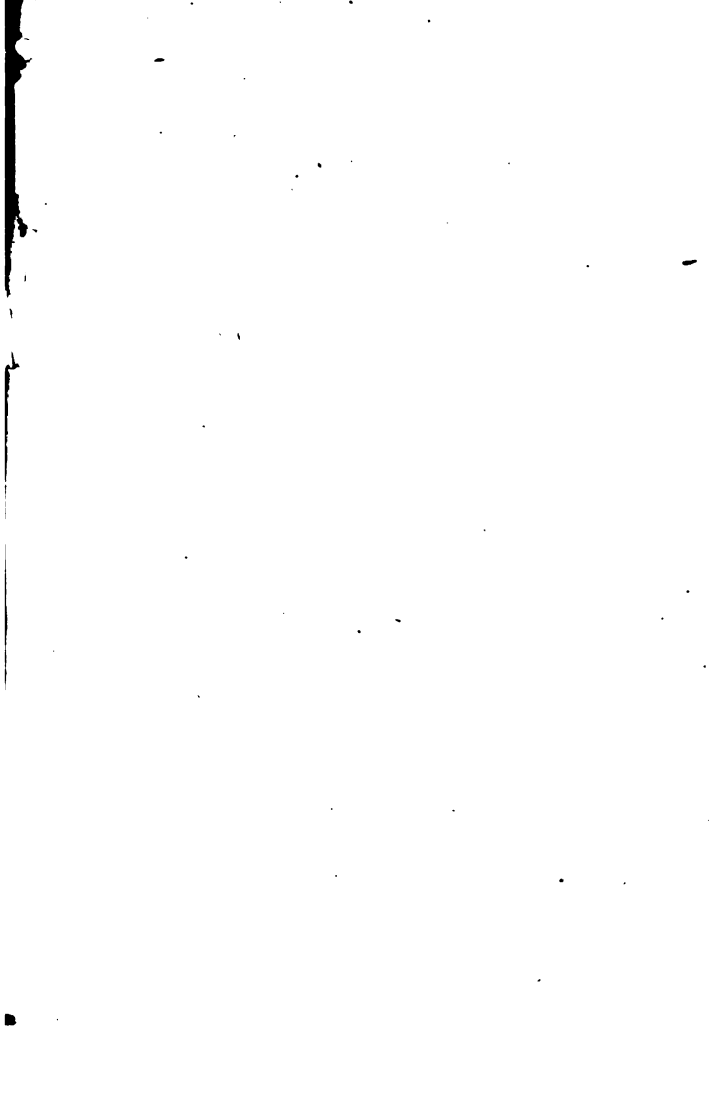
888

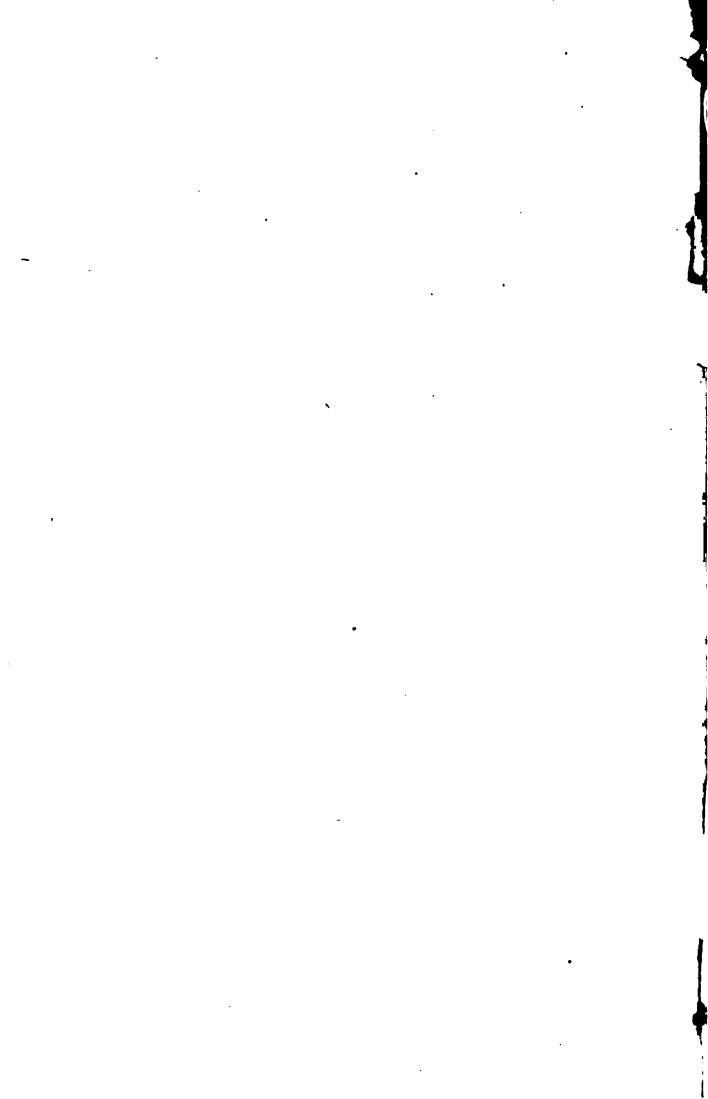
Xa

M167

1863

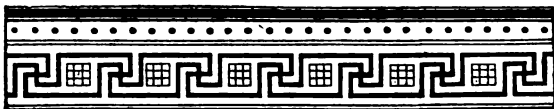

Harper's
Greek and Latin Texts.

Xenophon
=

XENOPHONTIS

ANABASIS.

RECENSUIT

J. F. MACMICHAEL, A.B.

NEW YORK:
HARPER AND BROTHERS, FRANKLIN SQUARE
M.DCCC.LXIII.

Harper's Greek and Latin Texts.

Carefully Reprinted from the Best Editions.

ELEGANTLY PRINTED, 18MO, FLEXIBLE CLOTH BINDING,

FIFTY CENTS A VOLUME.

This Series is intended to supply, for the use of Schools and Students, cheap and accurate Editions of the Classics, which shall be superior in mechanical execution to other editions, and more convenient in form.

CÆSAR. C. Julii Cæsaris Commentarii de Bello Gallico. Recognovit GEO. LONG, M.A.

C. SALLUSTI CRISPI CATILINA ET JUGURTHA. Recognovit GEO. LONG, M.A.

VERGILIUS. Ex Recensione J. CONINGTON, A.M.

HORATIUS. Quinti Horatii Flacci Opera Omnia. Ex Recensione A. J. MACLEANE.

CICERO DE SENECTUTE ET DE AMICITIA. M. Tulli Ciceronis Cato Major sive de Senectute, Lælius sive de Amicitia, et Epistolæ Selectæ. Recensuit G. LONG.

LUCRETIUS. T. Lucreti Cari de Rerum Natura Libri Sex. Recognovit Hugo A. I. MUNROE, M.A.

XENOPHONTIS ANABASIS. Recensuit J. F. MACMICHAEL, A.B.

ÆSCHYLUS. Ex Novissima Recensione FREDERICI A. PALEY. Accessit Verborum quæ præcipue notanda sunt et Nominum Index.

EURIPIDES. Ex Recensione FREDERICI A. PALEY. Accessit Verborum et Nominum Index. 3 vols.

HERODOTUS. Recensuit JOSEPHUS WILLIAMS BLAKESLEY, S.T.B. Coll. ss. Trin. apud Cantabr. Quondam Socius. 2 vols.

THUCYDIDES. Recensuit JOANNES GULIELMUS DONALDSON, S.T.P. Coll. ss. Trin. apud Cantabr. Quondam Socius. 2 vols.

Published by **HARPER & BROTHERS,**
Franklin Square, New York.

HARPER & BROTHERS will send either of the above Volumes by postage pre-paid (for any distance in the United States under 8000) on receipt of Fifty Cents.

96.25.253.VI.

PRAEFATIO.

TEXTUS Xenophonteaе *Cyri Anabaseos* quem in manibus, Lector, habes, idem fere est quem ad exemplar propemodum textûs Bornemanni excudendum curavi, atque annotatione instructum in usum Scholarum Juventutisque Academicæ aliquot abhinc annos edidi. Quatuor omnino locis lectionis varietas, alia ac priore in editione, mihi probanda visa est et in textum recipienda: videlicet;

- Lib. IV. v. 29. κατωργμένος pro κατοργηγμένος.
„ VII. i. 25. ἐνθυμείσθε — ἐνθυμήθητε.
„ VII. iii. 9. ξενίξεσθαι — ἐξενίσθαι.
„ VII. vi. 24. δτου — δτων.

J. F. M.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΙΣ.

Α'.

CAPUT I.

Δαρείου καὶ Παρυσάτιδος γίνονται παῖδες δύο· 1
πρεσβύτερος μὲν Ἀρταξέρξης, νεώτερος δὲ Κῦρος.
Ἐπεὶ δὲ ἠσθένει Δαρεῖος καὶ ὑπώπτει τὴν τελευταίην
τοῦ βίου, ἐβούλετό οἱ τῷ παῖδι ἀμφοτέρω παρῆναι.
Ὁ μὲν οὖν πρεσβύτερος παρῶν ἐτύγχανε· Κῦρον δὲ 2
μεταπέμπεται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἣς αὐτὸν σατράπην
ἐποίησε, καὶ στρατηγὸν δὲ αὐτὸν ἀπέδειξε πάντων
ὅσοι εἰς Καστωλοῦ πεδῖον ἀθροίζονται. Ἀναβαίνει
οὖν ὁ Κῦρος λαβὼν Τισσαφέρνην ὡς φίλον· καὶ τῶν
Ἑλλήνων δὲ ἔχων ὀπλίτας ἀνέβη τριακοσίους, ἄρ-
χοντα δὲ αὐτῶν Ξενίαν Παρράσιον.

Ἐπειδὴ δὲ ἐτελεύτησε Δαρεῖος, καὶ κατέστη εἰς 3
τὴν βασιλείαν Ἀρταξέρξης, Τισσαφέρνης διαβάλλει
τὸν Κῦρον πρὸς τὸν ἀδελφὸν ὡς ἐπιβουλεύει αὐτῷ.
Ὁ δὲ πείθεται τε καὶ συλλαμβάνει Κῦρον ὡς ἀπο-
κτενῶν· ἡ δὲ μήτηρ ἐξαίτησαμένη αὐτὸν ἀποπέμπει
πάλιν ἐπὶ τὴν ἀρχήν. Ὁ δ' ὡς ἀπῆλθε κινδυνεύσας 4
καὶ ἀτιμασθεὶς, βουλεύεται ὅπως μήποτε ἔτι ἔσται
ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ, ἀλλ', ἣν δύνῃται, βασιλεύσει αὐτ'
ἐκείνου. Παρύσατις μὲν δὴ ἡ μήτηρ ὑπῆρχε τῷ
Κύρῳ, φιλοῦσα αὐτὸν μᾶλλον ἢ τὸν βασιλεύοντα
Ἀρταξέρξη. Ὅστις δ' ἀφικνεῖτο τῶν παρὰ βασιλέως 5
πρὸς αὐτόν, πάντας οὕτω διατιθεὶς ἀπεπέμπετο ὥσθ'
ἑαυτῷ μᾶλλον φίλους εἶναι ἢ βασιλεῖ. Καὶ τῶν
παρ' ἑαυτῷ δὲ βαρβάρων ἐπεμελεῖτο, ὡς πολεμεῖν τε
ικανοὶ εἴησαν καὶ εὐνοϊκῶς ἔχοιεν αὐτῷ. Τὴν δὲ 6
Ἑλληνικὴν δύναμιν ἡθροίζεν ὡς μάλιστα ἐδύνατο

- ἐπικρυπτόμενος, ὅπως ὅτι ἀπαρασκευότατον λάβοι βασιλέα. Ὡδε οὖν ἐποίειτο τὴν συλλογὴν· ὅπως εἶχε φυλακὰς ἐν ταῖς πόλεσι, παρήγγειλε τοῖς φρουράρχοις ἐκάστοις λαμβάνειν ἄνδρας Πελοποννησίους ὅτι πλείστους καὶ βελτίστους, ὥς ἐπιβουλεύοντος Τισσαφέρνους ταῖς πόλεσι· καὶ γὰρ ἦσαν αἱ Ἰωνικαὶ πόλεις Τισσαφέρνους τὸ ἀρχαῖον ἐκ βασιλέως δεδομέναι· τότε δὲ ἀφεστῆκεσαν πρὸς Κῦρον
- 7 πᾶσαι πλὴν Μιλήτου. Ἐν Μιλήτῳ δὲ Τισσαφέρνης προαισθόμενος τὰ αὐτὰ ταῦτα βουλευομένους, ἀποστῆναι πρὸς Κῦρον, τοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε, τοὺς δ' ἐξέβαλεν. Ὁ δὲ Κῦρος, ὑπολαβὼν τοὺς φεύγοντας, συλλέξας στράτευμα ἐπολιόρκει Μίλητον καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ ἐπειράτο κατάγειν τοὺς ἐκπεπτωκότας. Καὶ αὕτη αὖ ἄλλη πρόσ
- 8 φασις ἦν αὐτῷ τοῦ ἀθροίζειν στράτευμα. Πρὸς δὲ βασιλέα πέμπων ἡξίου, ἀδελφὸς ὢν αὐτοῦ, δοθῆναί οἱ ταύτας τὰς πόλεις μᾶλλον ἢ Τισσαφέρνην ἀρχεῖν αὐτῶν· καὶ ἡ μήτηρ συνέπραττεν αὐτῷ ταῦτα, ὥστε βασιλεὺς τῆς μὲν πρὸς ἑαυτὸν ἐπιβουλῆς οὐκ ᾔσθάνετο, Τισσαφέρνει δὲ ἐνόμιζε πολεμοῦντα αὐτὸν ἀμφὶ τὰ στρατεύματα δαπανᾶν· ὥστε οὐδὲν ἤχθετο αὐτῶν πολεμοῦντων· καὶ γὰρ ὁ Κῦρος ἀπέπεμπε τοὺς γιγνομένους δασμοὺς βασιλεῖ ἐκ τῶν πόλεων ὧν Τισσαφέρνης ἐτύγχανεν ἔχων.
- 9 Ἄλλο δὲ στράτευμα αὐτῷ συνελέγετο ἐν Χερρόνῃσιν τῇ καταντιπέρας Ἀβύδου τόνδε τὸν τρόπον. Κλέαρχος Λακεδαιμόνιος φυγὰς ἦν· τούτῳ συγγενόμενος ὁ Κῦρος ἡγάσθη τε αὐτὸν καὶ δίδωσιν αὐτῷ μυρίους δαρεικοὺς. Ὁ δὲ λαβὼν τὸ χρυσίον στράτευμα συνέλεξεν ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων, καὶ ἐπολέμει ἐκ Χερρόνησου ὁρμώμενος τοῖς Θραξὶ τοῖς ὑπὲρ Ἑλλήσποντον οἰκοῦσι, καὶ ὠφέλει τοὺς Ἕλληνας· ὥστε καὶ χρήματα συνεβάλλοντο αὐτῷ εἰς τὴν τροφήν τῶν στρατιωτῶν αἱ Ἑλλησποντιακαὶ πόλεις ἐκοῦσαι. Τοῦτο δ' αὖ οὕτω τρεφόμενον ἐλάνθανεν

αὐτῷ τὸ στράτευμα. Ἀρίστιππος δὲ ὁ Θετταλὸς 10
 ξένος ὢν ἐτύγχανεν αὐτῷ· καὶ πιεζόμενος ὑπὸ τῶν
 οἴκοι ἀντιστασιωτῶν ἔρχεται πρὸς τὸν Κῦρον καὶ
 αἰτεῖ αὐτὸν εἰς δισχιλίους ξένους καὶ τριῶν μηνῶν
 μισθόν, ὡς οὕτως περιγεγόμενος ἂν τῶν ἀντιστασιω-
 τῶν. Ὁ δὲ Κῦρος δίδωσιν αὐτῷ εἰς τετρακισχιλίους
 καὶ ἑξ μηνῶν μισθόν· καὶ δεῖται αὐτοῦ μὴ πρόσθεν
 καταλῦσαι πρὸς τοὺς ἀντιστασιώτας πρὶν ἂν αὐτῷ
 συμβουλευσῇται. Οὕτω δὲ αὐτὸ ἐν Θετταλίᾳ ἐλάν-
 θανεν αὐτῷ τρεφόμενον στράτευμα. Πρόξενον δὲ 11
 τὸν Βοιώτιον, ξένον ὄντα αὐτῷ, ἐκέλευσε λαβόντα
 ἄνδρας ὅτι πλείστους παραγενέσθαι, ὡς ἐς Πεισιδᾶς
 βουλόμενος στρατεύεσθαι, ὡς πράγματα παρεχόντων
 Πεισιδῶν τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ. Σοφαίνεται δὲ τὸν Στυμ-
 φάλιον καὶ Σωκράτην τὸν Ἀχαιόν, ξένους ὄντας καὶ
 τούτους, ἐκέλευσεν ἄνδρας λαβόντας ἔλθειν ὅτι πλεί-
 στους, ὡς πολεμήσων Τισσαφέρνει σὺν τοῖς φυγάσι
 τῶν Μιλησίων. Καὶ ἐποιοῦν οὕτως οὗτοι.

CAPUT II.

Ἐπεὶ δ' ἐδόκει αὐτῷ ἤδη πορεύεσθαι ἄνω, τὴν 1
 μὲν πρόφασιν ἐποιεῖτο ὡς Πεισιδᾶς βουλόμενος ἐκ-
 βαλεῖν παντάπασιν ἐκ τῆς χώρας· καὶ ἀθροίζει ὡς
 ἐπὶ τούτους τό τε βαρβαρικὸν καὶ τὸ Ἑλληνικὸν
 ἐνταῦθα στράτευμα· καὶ παραγγέλλει τῷ τε Κλεάρχῳ
 λαβόντι ἥκειν ὅσον ἦν αὐτῷ στράτευμα· καὶ τῷ
 Ἀριστίππῳ συναλλαγέντι πρὸς τοὺς οἴκοι ἀποπέμψαι
 πρὸς ἑαυτὸν ὃ εἶχε στράτευμα· καὶ Ξενίᾳ τῷ Ἀρκαδί,
 ὃς αὐτῷ προεστήκει τοῦ ἐν ταῖς πόλεσι ξενικοῦ,
 ἥκειν παραγγέλλει λαβόντα τοὺς ἄνδρας, πλὴν ὅ-
 πόσοι ἱκανοὶ ἦσαν τὰς ἀκροπόλεις φυλάττειν. Ἐκά- 2
 λεσε δὲ καὶ τοὺς Μίλητον πολιορκοῦντας, καὶ τοὺς
 φυγάδας ἐκέλευσε σὺν αὐτῷ στρατεύεσθαι, ὑποσχό-
 μενος αὐτοῖς, εἰ καλῶς καταπράξειεν ἐφ' ᾧ ἐστρα-
 τεύετο, μὴ πρόσθεν παύσασθαι πρὶν αὐτοὺς κατα-
 γάγοι οἰκαδε. Οἱ δὲ ἠδέως ἐπείθοντο· ἐπίστευον γάρ

αὐτῷ· καὶ λαβόντες τὰ ὄπλα παρήσαν εἰς Σάρδεις.

3 Ξανίας μὲν δὴ τοὺς ἐκ τῶν πόλεων λαβὼν παρεγένετο εἰς Σάρδεις ὀπλίτας εἰς τετρακισχιλίους. Πρόξενος δὲ παρὴν ἔχων ὀπλίτας μὲν εἰς πεντακοσίους καὶ χιλίους, γυμνήτας δὲ πεντακοσίους· Σοφαίνετος δὲ ὁ Στυμφάλιος ὀπλίτας ἔχων χιλίους. Σωκράτης δὲ ὁ Ἀχαιοὺς ὀπλίτας ἔχων ὡς πεντακοσίους· Πασίων δὲ ὁ Μεγαρεὺς εἰς ἑπτακοσίους ἔχων ἄνδρας παρεγένετο· ἦν δὲ καὶ οὗτος καὶ ὁ Σωκράτης τῶν ἀμφὶ Μίλητον
4 στρατευομένων. Οὗτοι μὲν εἰς Σάρδεις αὐτῷ ἀφίκοντο. Τισσαφέρνης δέ, κατανοήσας ταῦτα καὶ μείζονα ἡγησάμενος εἶναι ἢ ὡς ἐπὶ Πεισίδας τὴν παρασκευὴν, πορεύεται ὡς βασιλέα ἢ ἐδύνατο τάχιστα ἱππέας
5 ἔχων ὡς πεντακοσίους. Καὶ βασιλεὺς μὲν δὴ, ἐπεὶ ἤκουσε παρὰ Τισσαφέρνους τὸν Κύρου στόλον, ἀντι-
παρεσκευάζετο·

Κῦρος δὲ ἔχων οὓς εἴρηκα ὥρμητο ἀπὸ Σάρδεων· καὶ ἐξελαίνει διὰ τῆς Λυδίας σταθμοὺς τρεῖς παρα-
σάγγας εἴκοσι καὶ δύο ἐπὶ τὸν Μαίανδρον ποταμόν. Τούτου τὸ εὖρος δύο πλέθρα· γέφυρα δὲ ἐπὴν ἐπε-
6 ζευγμένη πλοίοις ἐπτά. Τούτου διαβὰς ἐξελαύνει διὰ Φρυγίας σταθμὸν ἓνα παρασάγγας ὀκτὼ εἰς Κο-
λοσσάς, πόλιν οἰκουμένην, εὐδαίμονα καὶ μεγάλην. Ἐνταῦθ' ἔμεικεν ἡμέρας ἐπτά· καὶ ἦκε Μένων ὁ Θε-
ταλὸς ὀπλίτας ἔχων χιλίους καὶ πελτάστας πεντα-
7 κοσίους, Δόλοπας καὶ Αἰνιᾶνας καὶ Ὀλυνθίους. Ἐν-
τεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας εἴκοσιν εἰς Κελαιναὺς τῆς Φρυγίας πόλιν οἰκουμένην, μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. Ἐνταῦθα Κύρῳ βασιλεία ἦν καὶ
8 πόλεως. Ἐστὶ δὲ καὶ μεγάλου βασιλέως βασιλεία ἐν Κελαιναῖς ἐρυμνὰ ἐπὶ ταῖς πηγαῖς τοῦ Μαρσίου

ποταμοῦ, ὑπὸ τῇ ἀκροπόλει· ρεῖ δὲ καὶ οὗτος διὰ τῆς πόλεως καὶ ἐμβάλλει εἰς τὸν Μαϊάνδρον· τοῦ δὲ Μαρσίου τὸ εὖρος ἐστὶν εἴκοσι καὶ πέντε ποδῶν. Ἐνταῦθα λέγεται Ἀπόλλων ἐκδεῖραι Μαρσίαν, νικήσας ἐρίζοντά οἱ περὶ σοφίας, καὶ τὸ δέρμα κρεμάσαι ἐν τῷ ἄντρῳ ὅθεν αἱ πηγαί· διὰ δὲ τοῦτο ὁ ποταμὸς λέγεται Μαρσύας. Ἐνταῦθα Ἑρέξης, ὅτε ἐκ τῆς 9 Ἑλλάδος ἡττηθεὶς τῇ μάχῃ ἀπεχώρει, λέγεται οἰκοδομῆσαι ταῦτά τε τὰ βασιλεία καὶ τὴν Κελαινῶν ἀκρόπολιν. Ἐνταῦθα ἔμεινε Κῦρος ἡμέρας τριάκοντα· καὶ ἦκε Κλέαρχος ὁ Λακεδαιμόνιος φυγὰς, ἔχων ὀπλίτας χιλίους καὶ πελταστὰς Θρᾶκας ὀκτακοσίους καὶ τοξότας Κρήτας διακοσίους. Ἀμα δὲ καὶ Σωσίας παρῆν ὁ Συρακούσιος ἔχων ὀπλίτας τριακοσίους, καὶ [Σοφαίνετος] ὁ Ἀρκὰς ἔχων ὀπλίτας χιλίους. Καὶ ἐνταῦθα Κῦρος ἐξέτασιν καὶ ἀριθμὸν τῶν Ἑλλήνων ἐποίησεν ἐν τῷ παραδείσῳ, καὶ ἐγένοντο οἱ σύμπαντες ὀπλίται μὲν μύριοι καὶ χίλιοι, πελτασταὶ δὲ ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους.

Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο παρασάγγας 10 δέκα εἰς Πέλτας, πόλιν οἰκουμένην. Ἐνταῦθ' ἔμεινε ἡμέρας τρεῖς· ἐν αἷς Ξενίας ὁ Ἀρκὰς τὰ Λύκαια ἔθυσσε καὶ ἀγῶνα ἔθηκε· τὰ δὲ ἄθλα ἦσαν στλεγγίδες χρυσαῖ· ἐθεώρει δὲ τὸν ἀγῶνα καὶ Κῦρος. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο παρασάγγας δώδεκα ἐς Κεραιῶν ἀγοράν, πόλιν οἰκουμένην, ἐσχάτην πρὸς τῇ Μυσίᾳ χώρᾳ. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς 11 παρασάγγας τριάκοντα εἰς Καῦστρου πεδῖον, πόλιν οἰκουμένην. Ἐνταῦθ' ἔμεινε ἡμέρας πέντε· καὶ τοῖς στρατιώταις ὠφείλετο μισθὸς πλέον ἢ τριῶν μηνῶν· καὶ πολλάκις ἰόντες ἐπὶ τὰς θύρας ἀπῆτουν. Ὁ δὲ ἐλπίδας λέγων διῆγε, καὶ δῆλος ἦν ἀνιώμενος· οὐ γὰρ ἦν πρὸς τοῦ Κύρου τρόπου ἔχοντα μὴ ἀποδιδόναι.

Ἐνταῦθα ἀφικνεῖται Ἐπύαξα ἡ Συεννέσιος γυνὴ 12 τοῦ Κιλικῶν βασιλέως παρὰ Κῦρον· καὶ ἐλέγετο

- Κύρῳ δοῦναι χρήματα πολλά. Τῇ δ' οὖν στρατιᾷ τότε ἀπέδωκε Κύρος μισθὸν τεττάρων μηνῶν. Εἶχε δὲ ἡ Κίλισσα καὶ φυλακὴν περὶ αὐτὴν Κίλικας καὶ Ἀσπενδίους· ἐλέγετο δὲ καὶ συγγενέσθαι Κύρον τῇ
- 13 Κιλίσσῃ. Ἐντεῦθεν δ' ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο παρασάγγας δέκα εἰς Θύμβριον πόλιν οἰκουμένην. Ἐνταῦθα ἦν παρὰ τὴν ὁδὸν κρήνη ἡ Μίδου καλουμένη, τοῦ Φρυγῶν βασιλέως· ἐφ' ἣ λέγεται Μίδας
- 14 τὸν Σάτυρον θηρεῦσαι, οἶνῳ κεράσας αὐτήν. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο παρασάγγας δέκα εἰς Τυριαῖον, πόλιν οἰκουμένην· ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας τρεῖς. Καὶ λέγεται δεηθῆναι ἡ Κίλισσα Κύρου ἐπιδεῖξαι τὸ στράτευμα αὐτῇ· βουλόμενος οὖν ἐπιδεῖξαι ἐξέτασιν ποιεῖται ἐν τῷ πεδίῳ τῶν Ἑλλήνων καὶ
- 15 τῶν βαρβάρων. Ἐκέλευσε δὲ τοὺς Ἕλληνας, ὡς νόμος αὐτοῖς εἰς μάχην, οὕτω ταχθῆναι καὶ στήναι, συντάξαι δὲ ἕκαστον τοὺς ἑαυτοῦ. Ἐτάχθησαν οὖν ἐπὶ τεττάρων· εἶχε δὲ τὸ μὲν δεξιὸν Μένων καὶ οἱ σὺν αὐτῷ· τὸ δὲ εὐώνυμον Κλέαρχος καὶ οἱ ἐξ ἐκείνου· τὸ δὲ μέσον οἱ ἄλλοι στρατηγοί. Ἐθεώρει οὖν ὁ Κύρος πρῶτον μὲν τοὺς βαρβάρους· οἱ δὲ παρήλαννον τεταγμένοι κατ' ἵλας καὶ κατὰ τάξεις· εἶτα δὲ τοὺς Ἕλληνας, παρελαύνων ἐφ' ἄρματος καὶ ἡ Κίλισσα ἐφ' ἄρμαμάξης. Εἶχον δὲ πάντες κράνη χαλκᾶ καὶ χιτῶνας φοινικοῦς καὶ κνημίδας, καὶ τὰς
- 17 ἀσπίδας ἐκκεκαλυμμένας. Ἐπειδὴ δὲ πάντας παρήλασε, στήσας τὸ ἄρμα πρὸ τῆς φάλαγγος, πέμψας Πίγρητα τὸν ἑρμηνέα παρὰ τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων ἐκέλευσε προβαλέσθαι τὰ ὅπλα καὶ ἐπιχωρῆσαι ὅλην τὴν φάλαγγα. Οἱ δὲ ταῦτα προεῖπον τοῖς στρατιώταις· καὶ ἐπεὶ ἐσάλπιγξε, προβαλλόμενοι τὰ ὅπλα ἐπήρσαν. Ἐκ δὲ τούτου θάσσον προϋόντων σὺν κραυγῇ, ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου δρόμος
- 18 ἐγένετο τοῖς στρατιώταις ἐπὶ τὰς σκηνάς. Τῶν δὲ βαρβάρων φόβος πολὺς καὶ ἄλλοις, καὶ ἡ τε Κίλισσα ἔφυγεν ἐκ τῆς ἄρμαμάξης καὶ οἱ ἐκ τῆς ἀγορᾶς

καταλιπόντες τὰ ὦνια ἔφυγον· οἱ δὲ Ἕλληνες σὺν γέλῳτι ἐπὶ τὰς σκηναὺς ἦλθον. Ἡ δὲ Κίλισσα ἰδοῦσα τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν τάξιν τοῦ στρατεύματος ἐθαύμασε. Κῦρος δὲ ἦσθη τὸν ἐκ τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺς βαρβάρους φόβον ἰδών.

Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας 19 εἴκοσιν εἰς Ἰκόνιον τῆς Φρυγίας πόλιν ἐσχάτην. Ἐνταῦθα ἔμεινε τρεῖς ἡμέρας. Ἐντεῦθεν διελαύνει διὰ τῆς Λυκαονίας σταθμοὺς πέντε παρασάγγας τριάκοντα. Ταύτην τὴν χώραν ἐπέτρεψε διαρπάσαι τοῖς Ἕλλησιν ὡς πολεμίαν οὔσαν. Ἐντεῦθεν Κῦρος 20 τὴν Κίλισσαν εἰς τὴν Κιλικίαν ἀποπέμπει τὴν ταχίστην ὁδόν· καὶ συνέπεμψεν αὐτῇ στρατιώτας οὓς Μένων εἶχε καὶ αὐτὸν Μένωνα· Κῦρος δὲ μετὰ τῶν ἄλλων ἐξελαύνει διὰ Καππαδοκίας σταθμοὺς τέτταρας παρασάγγας εἴκοσι καὶ πέντε πρὸς Δάαναν, πόλιν οἰκουμένην, μεγάλην καὶ εὐδαίμονα· Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· ἐν ᾧ Κῦρος ἀπέκτεινεν ἄνδρα Πέρσην Μεγαφέρην, φοινικιστὴν βασιλεῖον, καὶ ἕτερόν τινα τῶν ὑπάρχων δυνάστην, αἰτιασάμενος ἐπιβουλεύειν αὐτῷ. Ἐντεῦθεν ἐπειρῶντο εἰσβάλλειν 21 εἰς τὴν Κιλικίαν· ἡ δὲ εἰσβολὴ ἦν ὁδὸς ἀμαξιτὸς ὀρθία ἰσχυρῶς καὶ ἀμήχανος εἰσελθεῖν στρατεύματι, εἴ τις ἐκώλυεν. Ἐλέγετο δὲ καὶ Συέννεσις εἶναι ἐπὶ τῶν ἄκρων φυλάττων τὴν εἰσβολήν· διὸ ἔμεινε ἡμέραν ἐν τῷ πεδίῳ. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἦκεν ἄγγελος λέγων ὅτι λελοιπῶς εἴη Συέννεσις τὰ ἄκρα, ἐπεὶ ἦσθητο τό τε Μένωνος στράτευμα ὅτι ἤδη ἐν Κιλικίᾳ ἦν εἶσω τῶν ὀρέων, καὶ ὅτι τριῆρεις ἤκουε περιπλεύσας ἀπ' Ἰωνίας εἰς Κιλικίαν Ταμῶν ἔχοντα τὰς Λακεδαιμονίων καὶ αὐτοῦ Κύρου. Κῦρος δ' οὖν 22 ἀνέβη ἐπὶ τὰ ὄρη, οὐδενὸς κωλύοντος, καὶ εἶδε τὰς σκηναὺς οὗ οἱ Κίλικες ἐφύλαττον. Ἐντεῦθεν δὲ κατέβαινε εἰς πεδῖον μέγα καὶ καλόν, ἐπὶ ῥῆντον, καὶ δένδρων πάντοδαπῶν σύμπλεων καὶ ἀμπέλων· πολὺ δὲ καὶ σήσαμον καὶ μελίνην καὶ κέγχρον καὶ πυροὺς

καὶ κριθὰς φέρει. Ὅρος δ' αὐτὸ περιέχει ὄχυρόν καὶ ὑψηλὸν πάντῃ ἐκ θαλάττης εἰς θάλατταν.

23 Καταβάς δὲ δια τούτου τοῦ πεδίου ἤλασε σταθμοὺς τέτταρας παρασάγγας πέντε καὶ εἴκοσιν εἰς Ταρσοὺς τῆς Κιλικίας πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. Ἐνταῦθα ἦσαν τὰ Συεννέσιος βασιλεία τοῦ Κιλικίων βασιλέως· διὰ μέσης δὲ τῆς πόλεως ῥεῖ ποταμός,

24 Κύδνος ὄνομα, εὖρος δύο πλέθρων. Ταύτην τὴν πόλιν ἐξέλιπον οἱ ἐνοικοῦντες μετὰ Συεννέσιος εἰς χωρίον ὄχυρόν ἐπὶ τὰ ὄρη, πλὴν οἱ τὰ καπηλεῖα ἔχοντες· ἔμειναν δὲ καὶ οἱ παρὰ τὴν θάλατταν οἱ-

25 κούντες ἐν Σόλοις καὶ ἐν Ἴσσοις. Ἐπύαξα δὲ ἡ Συεννέσιος γυνὴ προτέρα Κύρου πέντε ἡμέραις εἰς Ταρσοὺς ἀφίκετο· ἐν δὲ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ὀρῶν τῶν εἰς τὸ πεδίου δύο λόχοι τοῦ Μένωνος στρατεύματος ἀπώλοντο· οἱ μὲν ἔφασαν ἀρπάζοντάς τι κατακοπῆναι ὑπὸ τῶν Κιλικίων, οἱ δὲ ὑπολειφθέντας, καὶ οὐ δυναμένους εὐρεῖν τὸ ἄλλο στράτευμα οὐδὲ τὰς ὁδοὺς, εἶτα πλανωμένους ἀπολέσθαι· ἦσαν δ' οὖν

26 οὗτοι ἑκατὸν ὀπλίται. Οἱ δ' ἄλλοι ἐπειδὴ ἦκον, τὴν τε πόλιν τοὺς Ταρσοὺς διήρπασαν, διὰ τὸν ὄλεθρον τῶν συστρατιωτῶν ὀργιζόμενοι, καὶ τὰ βασιλεία τὰ ἐν αὐτῇ. Κύρος δὲ ἐπεὶ εἰσῆλασεν εἰς τὴν πόλιν, μετεπέμπετο τὸν Συέννεσιν πρὸς ἑαυτόν· ὁ δ' οὔτε πρότερόν οὐδενί πω κρείττονι ἑαυτοῦ εἰς χεῖρας ἔλθειν ἔφη, οὔτε τότε Κύρῳ ἰέναι ἤθελε, πρὶν ἡ

27 γυνὴ αὐτὸν ἔπεισε καὶ πίστεις ἔλαβε. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπεὶ συνεγένοντο ἀλλήλοισι, Συέννεσις μὲν ἔδωκε Κύρῳ χρήματα πολλὰ εἰς τὴν στρατιάν, Κύρος δ' ἐκείνῳ δῶρα ἃ νομίζεται παρὰ βασιλεῖ τίμια, ἵππον χρυσοχάλινον καὶ στρεπτόν χρυσοῦν καὶ ψέλλια καὶ ἀκινάκην χρυσοῦν καὶ στολὴν Περσικὴν· καὶ τὴν χώραν μηκέτι ἀφαρπάζεσθαι· τὰ δὲ ἥρπασμένα ἀνδράποδα, ἣν πού ἐντυγχάνωσιν, ἀπολαμβάνειν.

CAPUT III.

Ἐνταῦθ' ἔμεινεν ὁ Κῦρος καὶ ἡ στρατιὰ ἡμέρας 1
εἴκοσιν· οἱ γὰρ στρατιῶται οὐκ ἔφασαν ἰέναι τοῦ
πρόσω· ὑπώπτενον γὰρ ἤδη ἐπὶ βασιλέα ἰέναι· μισ-
θωθῆναι δὲ οὐκ ἐπὶ τούτῳ ἔφασαν. Πρῶτος δὲ Κλέ-
αρχος τοὺς αὐτοῦ στρατιώτας ἐβιάζετο ἰέναι· οἱ δ'
αὐτόν τε ἔβαλλον καὶ τὰ ὑποζύγια τὰ ἐκείνου, ἐπεὶ
ἤρξατο προΐέναι. Κλέαρχος δὲ τότε μὲν μικρὸν ἐξ- 2
έφυγε τὸ μὴ καταπετρωθῆναι· ὕστερον δ' ἐπεὶ ἔγνω
ὅτι οὐ δυνήσεται βιάσασθαι, συνήγαγεν ἐκκλησίαν
τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν· καὶ πρῶτον μὲν ἐδάκρυε
πολὺν χρόνον ἐστῶς· οἱ δὲ ὁρῶντες ἐθαύμαζον καὶ
ἐσιώπων· εἶτα δὲ ἔλεξε τοιάδε·

Ἄνδρες στρατιῶται, μὴ θαυμάζετε ὅτι χαλεπῶς 3
φέρω τοῖς παροῦσι πράγμασιν. Ἐμοὶ γὰρ Κῦρος
ξένος ἐγένετο, καί με φεύγοντα ἐκ τῆς πατρίδος τά
τε ἄλλα ἐτίμησε καὶ μυρίους ἔδωκε δαρεικούς· οὓς
ἐγὼ λαβὼν οὐκ εἰς τὸ ἴδιον κατεθέμην ἐμοί, ἀλλ'
οὐδὲ καθηδὺπάθησα, ἀλλ' εἰς ὑμᾶς ἐδαπάνων. Καὶ 4
πρῶτον μὲν πρὸς τοὺς Θρᾶκας ἐπολέμησα, καὶ ὑπὲρ
τῆς Ἑλλάδος ἐτιμωρούμην μεθ' ὑμῶν, ἐκ τῆς Χερρό-
νήσου αὐτοὺς ἐξελαύνων, βουλομένους ἀφαιρῆσθαι
τοὺς ἐνοικοῦντας Ἑλλήνας τὴν γῆν. Ἐπειδὴ δὲ
Κῦρος ἐκάλει, λαβὼν ὑμᾶς ἐπορευόμην, ἵνα, εἴ τι
δέοιτο, ὠφελοίην αὐτὸν ἀνθ' ὧν εὖ ἔπαθον ὑπ' ἐκεί-
νου. Ἐπεὶ δὲ ὑμεῖς οὐ βούλεσθε συμπορεύεσθαι, 5
ἀνάγκη δὴ μοι ἢ ὑμᾶς πρόδοντα τῇ Κύρου φιλίᾳ
χρηῆσθαι ἢ πρὸς ἐκεῖνον ψευσάμενον μεθ' ὑμῶν εἶναι.
Εἰ μὲν δὴ δίκαια ποιήσω οὐκ οἶδα· αἰρήσομαι δ' οὖν
ὑμᾶς, καὶ σὺν ὑμῖν ὃ τι ἂν δέῃ πείσομαι. Καὶ
οὔποτε ἐρεῖ οὐδεὶς ὡς ἐγώ, Ἑλλήνας ἀγαγὼν εἰς τοὺς
βαρβάρους, προδοὺς τοὺς Ἑλλήνας τὴν τῶν βαρ-
βάρων φιλίαν εἰλόμην. Ἀλλὰ ἐπεὶ ὑμεῖς ἐμοὶ οὐκ 6
ἐθέλετε πείθεσθαι [οὐδὲ ἔπεσθαι,] ἐγὼ σὺν ὑμῖν
ἔσομαι καὶ ὃ τι ἂν δέῃ πείσομαι. Νομίζω γὰρ ὑμᾶς

ἐμοὶ εἶναι καὶ πατρίδα. καὶ φίλους καὶ συμμάχους· καὶ σὺν ὑμῖν μὲν ἂν οἶμαι εἶναι τίμιος ὅπου ἂν ᾖ, ὑμῶν δ' ἔρημος ὣν οὐκ ἂν ἱκανὸς εἶναι οὗτ' ἂν φίλον ὠφελῆσαι οὗτ' ἂν ἐχθρὸν ἀλέξασθαι. Ὡς ἐμοῦ σὺν ἰόντος ὅπη ἂν καὶ ὑμεῖς, οὕτω τὴν γνώμην ἔχετε.

7 Ταῦτα εἶπεν· οἱ δὲ στρατιῶται, οἱ τε αὐτοῦ ἐκείνου καὶ οἱ ἄλλοι, ταῦτα ἀκούσαντες, ὅτι οὐ φαίη παρὰ βασιλέα πορεύεσθαι, ἐπήνεσαν· παρὰ δὲ Ξενίου καὶ Πασίωνος πλείους ἢ δισχίλιοι λαβόντες τὰ ὅπλα καὶ τὰ σκευοφόρα ἐστρατοπεδεύσαντο παρὰ Κλεάρχῳ.

8 Κῦρος δὲ τούτοις ἀπορῶν τε καὶ λυπούμενος μετεπέμπετο τὸν Κλέαρχον· ὁ δὲ ἰέναι μὲν οὐκ ἤθελε, λάθρα δὲ τῶν στρατιωτῶν πέμπων αὐτῷ ἄγγελον ἔλεγε θαρρῆν, ὥς καταστησομένων τούτων εἰς τὸ δέον· μεταπέμπεσθαι δ' ἐκέλευεν αὐτόν· αὐτὸς δ'

9 οὐκ ἔφη ἰέναι. Μετὰ δὲ ταῦτα συναγαγὼν τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ στρατιώτας καὶ τοὺς προσελθόντας αὐτῷ καὶ τῶν ἄλλων τὸν βουλόμενον ἔλεξε τοιαύδε·

Ἄνδρες στρατιῶται, τὰ μὲν δὴ Κύρου δῆλον ὅτι οὕτως ἔχει πρὸς ἡμᾶς ὥσπερ τὰ ἡμέτερα πρὸς ἐκείνον· οὔτε γὰρ ἡμεῖς ἐκείνου ἔτι στρατιῶται, ἐπεὶ γε οὐ συνεπόμεθα αὐτῷ, οὔτε ἐκείνος ἔτι ἡμῖν μισθο-

10 δότης. Ὅτι μέντοι ἀδικεῖσθαι νομίζει ὑφ' ἡμῶν οἶδα· ὥστε καὶ μεταπεμπομένου αὐτοῦ οὐκ ἐθέλω ἐλθεῖν, τὸ μὲν μέγιστον αἰσχυρόμενος ὅτι σύννοϊδα ἐμαυτῷ πάντα ἐψευσμένος αὐτόν· ἔπειτα [δὲ] καὶ δεδιὼς μὴ λαβὼν με δίκην ἐπιθῇ ὧν νομίζει ὑπ'

11 ἐμοῦ ἡδικῆσθαι. Ἐμοὶ οὖν δοκεῖ οὐχ ὥρα εἶναι ἡμῖν καθεύδειν, οὐδ' ἀμελεῖν ἡμῶν αὐτῶν, ἀλλὰ βουλευέσθαι ὅ τι χρὴ ποιεῖν ἐκ τούτων. Καὶ ἕως γε μένομεν αὐτοῦ, σκεπτέον μοι δοκεῖ εἶναι ὅπως ὥς ἀσφαλέστατα μένωμεν· εἴ τε ἤδη δοκεῖ ἀπιέναι, ὅπως ὥς ἀσφαλέστατα ἄπιμεν, καὶ ὅπως τὰ ἐπιτήδεια ἔξομεν· ἄνευ γὰρ τούτων οὔτε στρατηγοῦ οὔτε ἰδι-

12 ώτου ὄφελος οὐδέν. Ὁ δ' ἀνὴρ πολλοῦ μὲν ἄξιος φίλος ᾧ ἂν φίλος ἦ· χαλεπώτατος δ' ἐχθρὸς ᾧ ἂν

πολέμιος ἦ. Ἔτι δὲ δύναμιν ἔχει καὶ πείρην καὶ ναυτικὴν καὶ ἱππικὴν, ἣν πάντες ὁμοίως ὀρώμεν τε καὶ ἐπιστάμεθα· καὶ γὰρ οὐδὲ πόρρῳ δοκοῦμέν μοι αὐτοῦ καθῆσθαι· ὥστε ὥρα λέγειν ὃ τι τις γινώσκει ἄριστον εἶναι. Ταῦτα εἰπὼν ἐπαύσατο.

Ἐκ δὲ τούτου ἀνίσταντο οἱ μὲν ἐκ τοῦ αὐτομά- 13
του λέξοντες ἃ ἐγίγνωσκον· οἱ δὲ καὶ ὑπ' ἐκείνου ἐγκέλευστοι ἐπιδεικνύντες οἷα εἴη ἡ ἀπορία ἄνευ τῆς Κύρου γνώμης καὶ μένειν καὶ ἀπιέναι. Εἰς δὲ 14
δὴ εἶπε, προσποιούμενος σπεύδειν ὡς τάχιστα πορεύεσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, στρατηγούς μὲν ἐλέσθαι ἄλλους ὡς τάχιστα, εἰ μὴ βούλεται Κλέαρχος ἀπαγεῖν· τὰ δ' ἐπιτήδεια ἀγοράζεσθαι (ἡ δ' ἀγορὰ ἦν ἐν τῷ βαρβαρικῷ στρατεύματι), καὶ συσκευάζεσθαι· ἐλθόντας δὲ Κῦρον αἰτεῖν πλοῖα, ὡς ἀποπλέοιεν· ἐὰν δὲ μὴ διδῷ ταῦτα, ἡγεμόνα αἰτεῖν Κῦρον, ὅστις [ὡς] διὰ φιλίας τῆς χώρας ἀποίσει· ἐὰν δὲ μηδὲ ἡγεμόνα διδῷ, συντάττεσθαι τὴν ταχίστην· πέμψαι δὲ καὶ προκαταληψομένους τὰ ἄκρα, ὅπως μὴ φθάσωσι μήτε Κῦρος μήτε οἱ Κίλικες καταλαβόντες, ὧν πολλοὺς καὶ πολλὰ χρήματα ἔχομεν ἀνηρπακότες. Οὗτος μὲν δὴ τοιαῦτα εἶπε· μετὰ δὲ τούτον Κλέαρχος εἶπε τοσοῦτον. Ὡς μὲν στρατηγήσοντα ἐμὲ ταύτην τὴν 15
στρατηγίαν, μηδεὶς ὑμῶν λεγέτω· πολλὰ γὰρ ἐνορῶ δι' ἃ ἐμοὶ τοῦτο οὐ ποιητέον· ὡς δὲ τῷ ἀνδρὶ ὃν ἂν ἔλῃσθε πείσομαι ἢ δυνατόν μάλιστα· ἵνα εἰδῇτε ὅτι καὶ ἄρχεσθαι ἐπίσταμαι ὡς τις καὶ ἄλλος μάλιστα ἀνθρώπων. Μετὰ τούτον ἄλλος ἀνέστη, ἐπιδεικνὺς 16
μὲν τὴν εὐήθειαν τοῦ τὰ πλοῖα αἰτεῖν κελεύοντος, ὥσπερ πάλιν τὸν στόλον Κύρου μὴ ποιουμένον· ἐπεδείκνυε δὲ ὡς εὐηθες εἶη ἡγεμόνα αἰτεῖν παρὰ τούτου ᾧ λυμαινόμεθα τὴν πρᾶξιν. Εἰ δέ τι καὶ τῷ ἡγεμόνι πιστεύσομεν ᾧ ἂν Κῦρος διδῷ, τί κωλύει καὶ τὰ ἄκρα ἡμῖν κελεύειν Κῦρον προκαταλαμβάνειν; Ἐγὼ 17
μὲν γὰρ ὁκνοῖν ἂν εἰς τὰ πλοῖα ἐμβαίνειν ἃ ἡμῖν δοίη, μὴ ἡμᾶς αὐταῖς ταῖς τριήρεσι καταδύσῃ· φο-

βοίμην δ' ἂν τῷ ἡγεμόνι ᾧ δοίη ἔπεσθαι, μὴ ἡμᾶς ἀγάγῃ ὅθεν οὐχ οἶόν τε ἔσται ἐξελθεῖν· βουλοίμην δ' ἂν, ἄκοντος ἀπῶν Κύρου, λαθεῖν αὐτὸν ἀπελθών·

18 ὃ οὐ δυνατόν ἐστιν. Ἄλλ' ἔγωγε φημὶ ταῦτα μὲν φλναρίας εἶναι· δοκεῖ δέ μοι ἄνδρας ἐλθόντας πρὸς Κῦρον, οἵτινες ἐπιτήδειοι, σὺν Κλεάρχῳ ἐρωτᾶν ἐκείνόν τι βούλεται ἡμῖν χρῆσθαι· καὶ ἐὰν μὲν ἡ πρᾶξις ἢ παραπλησία οἷαπερ καὶ πρόσθεν ἐχρήτο τοῖς ξένοις, ἔπεσθαι καὶ ἡμᾶς καὶ μὴ κακίους εἶναι

19 τῶν πρόσθεν τούτῳ συναναβάντων· ἐὰν δὲ μείζων ἢ πρᾶξις τῆς πρόσθεν φαίνεται καὶ ἐπιπονωτέρα καὶ ἐπικινδυνότερα, ἀξιοῦν ἢ πείσαντα ἡμᾶς ἄγειν ἢ πεισθέντα πρὸς φιλίαν ἀφιέναι· οὕτω γὰρ καὶ ἐπόμενοι ἂν φίλοι αὐτῷ καὶ πρόθυμοι ἐποίμεθα, καὶ ἀπιόντες ἀσφαλῶς ἂν ἀπίοιμεν· ὃ τι δ' ἂν πρὸς ταῦτα λέγῃ ἀναγγεῖλαι δεῦρο· ἡμᾶς δ' ἀκούσαντας

20 πρὸς ταῦτα βουλευέσθαι. Ἔδοξε ταῦτα, καὶ ἄνδρας ἐλόμενοι σὺν Κλεάρχῳ πέμπουσιν, οἱ ἡρώτων Κῦρον τὰ δόξαντα τῇ στρατιᾷ. Ὁ δ' ἀπεκρίνατο ὅτι ἀκούει Ἀβροκόμαν, ἐχθρὸν ἄνδρα, ἐπὶ τῷ Εὐφράτῃ ποταμῷ εἶναι, ἀπέχοντα δώδεκα σταθμούς· πρὸς τοῦτον οὖν ἔφη βούλεσθαι ἐλθεῖν· κἂν μὲν ἢ ἐκεῖ, τὴν δίκην ἔφη χρῆζειν ἐπιθεῖναι αὐτῷ· ἣν δὲ φεύγῃ, ἡμεῖς ἐκεῖ

21 πρὸς ταῦτα βουλευσόμεθα. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ αἵρετοὶ ἀναγγέλλουσι τοῖς στρατιώταις· τοῖς δὲ ὑποψία μὲν ἦν ὅτι ἄγει πρὸς βασιλέα, ὅμως δὲ ἐδόκει ἔπεσθαι. Προσαιτούσι δὲ μισθὸν ὁ Κῦρος ὑπισχνέται ἡμιόλιον πᾶσι δώσειν οὐ πρότερον ἔφερον, ἀντὶ δαρεικοῦ τρία ἡμιδαρεικὰ τοῦ μηνὸς τῷ στρατιώτῃ· ὅτι δὲ ἐπὶ βασιλέα ἄγοι οὐδὲ ἐνταῦθα ἤκουσεν οὐδεὶς ἐν γὰρ τῷ φανερῷ.

CAPUT IV.

1 Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμούς δύο παρασάγγας δέκα ἐπὶ τὸν Ψάρον ποταμόν, οὗ ἦν τὸ εὖρος τρία πλέθρα. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμὸν ἓνα παρα-

σάγγας πέντε ἐπὶ τὸν Πύραμον ποταμόν, οὗ τὸ εὖρος στάδον. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο παρασάγγας πεντεκαίδεκα εἰς Ἴσσοὺς τῆς Κιλικίας ἐσχάτην πόλιν, ἐπὶ τῇ θαλάττῃ οἰκουμένην, μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· καὶ 2 Κύρῳ παρήσαν αἱ ἐκ Πελοποννήσου νῆες, τριάκοντα καὶ πέντε, καὶ ἐπ' αὐταῖς ναύαρχος Πυθαγόρας Λακεδαιμόνιος. Ἠγείτο δ' αὐτῶν Ταμὼς Αἰγύπτιος ἐξ Ἐφέσου, ἔχων ναῦς ἑτέρας Κύρου πέντε καὶ εἴκοσιν· αἷς ἐπολιόρκει Μίλητον, ὅτε Τισσαφέρνει φίλη ἦν, καὶ συνεπολέμει Κύρῳ πρὸς αὐτόν. Παρῆν δὲ καὶ 3 Χειρίσοφος ὁ Λακεδαιμόνιος ἐπὶ τῶν νεῶν, μετάπεμπτos ὑπὸ Κύρου, ἑπτακοσίους ἔχων ὀπλίτας ὧν ἐστρατήγει παρὰ Κύρῳ. Αἱ δὲ νῆες ὥρμουν κατὰ τὴν Κύρου σκηνήν. Ἐνταῦθα καὶ οἱ παρ' Ἀβροκόμα μισθοφόροι Ἕλληνες ἀποστάντες ἦλθον παρὰ Κύρον, τετρακόσιοι ὀπλίται· καὶ συνεστρατεύοντο ἐπὶ βασιλέα.

Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμὸν ἓνα παρασάγγας 4 πέντε ἐπὶ πύλας τῆς Κιλικίας καὶ τῆς Συρίας. Ἦσαν δὲ ταῦτα δύο τεῖχη· καὶ τὸ μὲν ἔσωθεν πρὸ τῆς Κιλικίας Συέννεσις εἶχε καὶ Κιλικίων φυλακή· τὸ δὲ ἔξω τὸ πρὸ τῆς Συρίας βασιλέως ἐλέγετο φυλακή φυλάττειν. Διὰ μέσου δὲ ῥεῖ τούτων ποταμός, Κέρσος ὄνομα, εὖρος πλέθρου. Ἄπαν δὲ τὸ μέσον τῶν τειχῶν ἦσαν στάδιοι τρεῖς· καὶ παρελθεῖν οὐκ ἦν βία· ἦν γὰρ ἡ πάροδος στενὴ καὶ τὰ τεῖχη εἰς τὴν θάλατταν καθήκοντα, ὑπερθεν δ' ἦσαν πέτραι ἡλίβατοι· ἐπὶ δὲ τοῖς τείχεσιν ἀμφοτέροις ἐφειστήκεισαν πύλαι. Ταύτης οὖν ἕνεκα τῆς παρόδου Κῦρος τὰς 5 ναῦς μετεπέμψατο, ὅπως ὀπλίτας ἀποβιβάσειεν εἰς τὸν ποταμὸν καὶ ἔξω τῶν πυλῶν, καὶ βιασάμενοι τοὺς πολεμίους παρέλθοιεν, εἰ φυλάττοιεν ἐπὶ ταῖς Συρίαις πύλαις· ὅπερ ᾤετο ποιήσειν ὁ Κῦρος τὸν Ἀβροκόμαν, ἔχοντα πολὺ στρατεύμα. Ἀβροκόμας δὲ οὐ τοῦτ' ἐποίησεν, ἀλλ' ἐπεὶ ἤκουσε Κῦρον ἐν Κιλικίᾳ ὄντα, ἀναστρέψας

ἐκ Φοινίκης παρὰ βασιλέα ἀπήλαυνεν, ἔχων, ὡς ἐλέγετο, τριάκοντα μυριάδας στρατιᾶς.

- 6 Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ Συρίας σταθμὸν ἕνα παρασάγγας πέντε εἰς Μυρίανδρον, πόλιν οἰκουμένην ὑπὸ Φοινίκων ἐπὶ τῇ θαλάττῃ· ἐμπόριον δ' ἦν τὸ χω-
 7 ρίον, καὶ ὥρμουν αὐτόθι ὀλκάδες πολλαί. Ἐνταῦθ' ἔμειναν ἡμέρας ἑπτὰ· καὶ Ξενίας ὁ Ἀρκὰς στρατηγὸς καὶ Πασίων ὁ Μεγαρεὺς ἐμβάντες εἰς πλοῖον καὶ τὰ πλείστου ἄξια ἐνθήμενοι ἀπέπλευσαν, (ὥς μὲν τοῖς πλείστοις ἐδόκουν) φιλοτιμηθέντες, ὅτι τοὺς στρατιώτας αὐτῶν τοὺς παρὰ Κλέαρχον ἀπελθόντας, ὡς ἀπionτας εἰς τὴν Ἑλλάδα πάλιν καὶ οὐ πρὸς βασιλέα, εἶα Κῦρος τὸν Κλέαρχον ἔχειν. Ἐπεὶ δ' οὖν ἦσαν ἀφανεῖς, διῆλθε λόγος ὅτι διώκει αὐτοὺς Κῦρος τριήρεσι· καὶ οἱ μὲν εὐχοντο ὡς δολίους ὄντας αὐτοὺς ληφθῆναι· οἱ δ' ὥκτειρον, εἰ ἀλώσονται.

- 8 Κῦρος δὲ συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς εἶπεν· Ἀπολελοίπασιν ἡμᾶς Ξενίας καὶ Πασίων· ἀλλ' εὖ γε μέντοι ἐπιστάσθωσαν ὅτι οὔτε ἀποδεδράκασιν· οἶδα γὰρ ὅπη οἰχονται· οὔτε ἀποπεφεύγασιν· ἔχω γὰρ τριήρεις ὥστε ἐλεῖν τὸ ἐκείνων πλοῖον. Ἀλλὰ μὰ τοὺς θεοὺς οὐκ ἔγωγε αὐτοὺς διώξω· οὐδ' ἐρεῖ οὐδεὶς ὡς ἐγώ, ἕως μὲν ἂν παρῇ τις, χρώμαι· ἐπειδὰν δὲ ἀπιέναι βούληται, συλλαβὼν καὶ αὐτοὺς κακῶς ποιῶ καὶ τὰ χρήματα ἀποσυλῶ. Ἀλλὰ ἴτωσαν εἰδότες ὅτι κακίους εἰσὶ περὶ ἡμᾶς ἢ ἡμεῖς περὶ ἐκείνους. Καίτοι ἔχω γε αὐτῶν καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας ἐν Τράλλεσι φρουρούμενα· ἀλλ' οὐδὲ τούτων στερήσονται· ἀλλ' ἀπολήψονται τῆς πρόσθεν ἕνεκα περὶ ἐμὲ ἀρετῆς.

- 9 Καὶ ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν· οἱ δὲ Ἕλληνες, εἴ τις καὶ ἀθυμότερος ἦν πρὸς τὴν ἀνάβασιν, ἀκούοντες τὴν Κύρου ἀρετὴν ἡδίων καὶ προθυμότερον συνεπορεύοντο.

Μετὰ ταῦτα Κῦρος ἐξελαύνει σταθμοὺς τέτταρας παρασάγγας εἴκοσιν ἐπὶ τὸν Χάλον ποταμόν, ὄντα τὸ εὖρος πλέθρον, πλήρη δ' ἰχθύων μεγάλων καὶ πραέων, οὓς οἱ Σύροι θεοὺς ἐνόμιζον καὶ ἀδικεῖν οὐκ εἶων, οὐδὲ

τὰς περιστεράς. Αἱ δὲ κῶμαι ἐν αἷς ἐσκήνουν Παρυσάτιδος ἦσαν, εἰς ζώνην δεδομένα. Ἐντεῦθεν ἐξε- 10
λαύνει σταθμοὺς πέντε παρασάγγας τριάκοντα ἐπὶ τὰς πηγὰς τοῦ Δαράδακος ποταμοῦ, οὗ τὸ εὖρος πλέθρου. Ἐνταῦθα ἦσαν τὰ Βελέσνους βασιλεία τοῦ Συρίας ἄρξαντος καὶ παράδεισος πάνυ μέγας καὶ καλὸς, ἔχων πάντα ὅσα ὥραι φύουσι. Κῦρος δ' αὐτὸν ἐξέκοψε καὶ τὰ βασιλεία κατέκαυσεν.

Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας 11
πέντε καὶ δέκα ἐπὶ τὸν Εὐφράτην ποταμόν, ὄντα τὸ εὖρος τεττάρων σταδίων· καὶ πόλις αὐτόθι ὤκειτο μεγάλη καὶ εὐδαίμων, Θάψακος ὀνόματι. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας πέντε· καὶ Κῦρος μεταπεμψάμενος τοὺς στρατηγούς τῶν Ἑλλήνων ἔλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο πρὸς βασιλέα μέγαν εἰς Βαβυλῶνα· καὶ κελεύει αὐτοὺς λέγειν ταῦτα τοῖς στρατιώταις καὶ ἀναπείθειν ἔπεσθαι. Οἱ δὲ ποιήσαντες ἐκκλησίαν 12
ἀπήγγελλον ταῦτα· οἱ δὲ στρατιῶται ἐχαλέπαινον τοῖς στρατηγοῖς καὶ ἔφασαν αὐτοὺς πάλαι ταῦτ' εἰδότας κρύπτειν· καὶ οὐκ ἔφασαν ἵεναι ἐὰν μή τις αὐτοῖς χρήματα διδῶ, ὥσπερ καὶ τοῖς προτέροις μετὰ Κύρου ἀναβᾶσι παρὰ τὸν πατέρα τοῦ Κύρου· καὶ ταῦτα οὐκ ἐπὶ μάχην ἰόντων, ἀλλὰ καλοῦντος τοῦ πατρὸς Κύρου. Ταῦτα οἱ στρατηγοὶ Κύρῳ ἀπήγγελλον· 13
ὁ δ' ὑπέσχετο ἀνδρὶ ἐκάστῳ δώσειν πέντε ἀργυρίου μνᾶς, ἐπὰν εἰς Βαβυλῶνα ἤκωσι, καὶ τὸν μισθὸν ἐντελῇ μέχρις ἂν καταστήσῃ τοὺς Ἕλληνας εἰς Ἰωνίαν πάλιν. Τὸ μὲν δὴ πολὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ οὕτως ἐπείσθη. Μένων δέ, πρὶν δῆλον εἶναι τί ποιήσουσιν οἱ ἄλλοι στρατιῶται, πότερον ἔψοντα Κύρῳ ἢ οὐ, συνέλεξε τὸ αὐτοῦ στράτευμα χωρὶς τῶν ἄλλων, καὶ ἔλεξε τάδε·

Ἄνδρες, ἐὰν ἐμοὶ πεισθῇτε, οὔτε κινδυνεύσαντες 14
οὔτε ποιήσαντες τῶν ἄλλων πλεον προτιμήσεσθε στρατιωτῶν ὑπὸ Κύρου. Τί οὖν κελεύω ποιῆσαι; Νῦν δεῖται Κῦρος ἔπεσθαι τοὺς Ἕλληνας ἐπὶ βασιλέα·

- ἐγὼ οὖν φημι ὑμᾶς χρῆναι διαβῆναι τὸν Εὐφράτην ποταμὸν πρὶν δῆλον εἶναι ὅτι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἀπο-
 15 κρινοῦνται Κύρῳ. Ἦν μὲν γὰρ ψηφίσωνται ἐπεσθαι, ὑμεῖς δόξετε αἰτιοὶ εἶναι, ἄρξαντες τοῦ διαβαίνειν καὶ ὡς προθυμοτάτοις οὖσιν ὑμῖν χάριν εἴσεται Κύρος καὶ ἀποδώσει· ἐπίσταται δ' εἴ τις καὶ ἄλλος· ἦν δ' ἀποψηφίσωνται οἱ ἄλλοι, ἄπιμεν μὲν ἅπαντες [εἰς] τοῦμπαλιν· ὑμῖν δ', ὡς μόνοις πειθομένοις, πιστοτάτοις χρήσεται καὶ εἰς φρούρια καὶ εἰς λοχαγίας· καὶ ἄλλου οὔτινος ἂν δέησθε, οἶδα ὅτι ὡς φίλοι
 16 τεύξεσθε Κύρου. Ἀκούσαντες ταῦτα ἐπέιθοντο καὶ διέβησαν πρὶν τοὺς ἄλλους ἀποκρίνασθαι. Κύρος δ' ἐπεὶ ἦσθετο διαβεβηκότας, ἦσθη τε καὶ τῷ στρατεύματι πέμψας Γλοῦν εἶπεν· Ἐγὼ μὲν, ὦ ἄνδρες, ἤδη ὑμᾶς ἐπαινῶ· ὅπως δὲ καὶ ὑμεῖς ἐμὲ ἐπαινέσετε
 17 ἐμοὶ μελήσει· ἢ μηκέτι με Κύρον νομίζετε. Οἱ μὲν δὴ στρατιῶται, ἐν ἐλπίσι μεγάλαις ὄντες, εὐχοντο αὐτὸν εὐτυχῆσαι· Μένωνι δὲ καὶ δῶρα ἐλέγετο πέμψαι μεγαλοπρεπῶς. Ταῦτα δὲ ποιήσας διέβαινε· συνείπετο δὲ καὶ τὸ ἄλλο στράτευμα αὐτῷ ἅπαν· καὶ τῶν διαβαινόντων τὸν ποταμὸν οὐδεὶς ἐβρέχθη
 18 ἀνωτέρω τῶν μασθῶν ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ. Οἱ δὲ Θασακηνοὶ ἔλεγον ὅτι οὐ πώποθ' οὗτος ὁ ποταμὸς διαβατὸς γένοιτο πέζῃ, εἰ μὴ τότε, ἀλλὰ πλοίοις· ἃ τότε Ἀβροκόμας προῖων κατέκαυσεν, ἵνα μὴ Κύρος διαβῇ. Ἐδόκει δὴ θεῖον εἶναι καὶ σαφῶς ὑποχωρῆσαι τὸν ποταμὸν Κύρῳ ὡς βασιλεύουσιν.
 19 Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Συρίας σταθμοὺς ἐννέα παρασάγγας πεντήκοντα, καὶ ἀφικνοῦνται πρὸς τὸν Ἀράξην ποταμόν. Ἐνταῦθα ἦσαν κῶμαι πολλάί, μεστὰὶ σίτου καὶ οἴνου. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἐπεσιτίσαντο.

CAPUT V.

Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Ἀραβίας, τὸν Εὐφράτην ποταμὸν ἐν δεξιᾷ ἔχων, σταθμοὺς ἐρήμους

πέντε παρασάγγας τριάκοντα καὶ πέντε. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ τόπῳ ἦν μὲν ἡ γῆ πεδῖον ἅπαν ὁμαλὸν ὥσπερ θάλαττα, ἄψινθίου δὲ πλήρες· εἰ δέ τι καὶ ἄλλο ἐνῆν ὕλης ἢ καλάμου, ἅπαντα ἦσαν εὐώδη ὥσπερ ἀρώματα· δένδρον δ' οὐδὲν ἐνῆν· θηρία δὲ παντοῖα, πλείστοι μὲν 2 ὄνοι οἱ ἄγριοι, οὐκ ὀλίγαι δὲ στρουθοὶ αἱ μεγάλαι· ἐνῆσαν δὲ καὶ ὠτίδες καὶ δορκάδες· ταῦτα δὲ τὰ θηρία οἱ ἵππεῖς ἐνίστε ἐδίωκον. Καὶ οἱ μὲν ὄνοι, ἐπεὶ τις διώκοι, προδραμόντες ἔστασαν· πολὺ γὰρ τῶν ἵππων ἔτρεχον θᾶττον· καὶ πάλιν ἐπεὶ πλησιάζοιεν οἱ ἵπποι ταῦτόν ἐποίουν· καὶ οὐκ ἦν λαβεῖν, εἰ μὴ διαστάντες οἱ ἵππεῖς θηρῶεν διαδεχόμενοι τοῖς ἵπποις. Τὰ δὲ κρέα τῶν ἀλισκομένων ἦν παραπλήσια τοῖς ἐλαφείοις, ἀπαλώτερα δέ. Στρουθὸν δὲ οὐδεὶς ἔλαβεν· οἱ 3 δὲ διώξαντες τῶν ἱππέων ταχὺ ἐπαύοντο· πολὺ γὰρ ἀπέπτατο φεύγουσα, τοῖς μὲν ποσὶ δρόμῳ, ταῖς δὲ πτέρυξιν αἴρουσα ὥσπερ ἰστίῳ χρωμένη. Τὰς δὲ ὠτίδας, ἃν τις ταχὺ ἀνιστῇ, ἔστι λαμβάνειν· πέτονται γὰρ βραχύ, ὥσπερ πέρδικες, καὶ ταχὺ ἀπαγορεύουσι. Τὰ δὲ κρέα αὐτῶν ἡδιστα ἦν. Πορευόμενοι δὲ διὰ 4 ταύτης τῆς χώρας ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸν Μασκᾶν ποταμόν, τὸ εὖρος πλεθριαῖον. Ἐνταῦθα ἦν πόλις ἐρήμη, μεγάλη, ὄνομα δὲ αὐτῇ Κορσωτή· περιεῖρεῖτο δὲ αὕτη ὑπὸ τοῦ Μασκᾶ κύκλῳ. Ἐνταῦθ' ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἐπεσιτίσαντο.

Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς ἐρήμους τρεῖς καὶ 5 δέκα, παρασάγγας ἐνενήκοντα, τὸν Εὐφράτην ποταμόν ἐν δεξιᾷ ἔχων, καὶ ἀφικνεῖται ἐπὶ Πύλας. Ἐν τούτοις τοῖς σταθμοῖς πολλὰ τῶν ὑποζυγίων ἀπώλετο ὑπὸ λιμοῦ· οὐ γὰρ ἦν χόρτος οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν δένδρον, ἀλλὰ ψιλὴ ἦν ἅπασα ἡ χώρα· οἱ δὲ ἐνοικοῦντες ὄνους ἀλέτας παρὰ τὸν ποταμόν ὀρύττοντες καὶ ποιοῦντες εἰς Βαβυλῶνα ἤγον καὶ ἐπώλουν, καὶ ἀνταγοράζοντες σῖτον ἔζων. Τὸ δὲ στράτευμα 6 ὁ σῖτος ἐπέλιπε, καὶ πρίασθαι οὐκ ἦν, εἰ μὴ ἐν τῇ Λυδῷ ἀγορᾷ ἐν τῷ Κύρου βαρβαρικῷ, τὴν καπὶθην

- ἀλεύρων ἢ ἀλφίτων τεττάρων σίγλων. Ὁ δὲ σίγλος δύναται ἑπτὰ ὀβολοὺς καὶ ἡμιοβόλιον Ἀττικούς· ἡ δὲ καπίθη δύο χοίνικας Ἀττικὰς ἐχώρει. Κρέα οὖν 7 ἐσθίοντες οἱ στρατιῶται διεγίγνοντο. Ἦν δὲ τούτων τῶν σταθμῶν οὓς πάνυ μακροὺς ἤλαυνεν, ὁπότε ἡ πρὸς ὕδωρ βούλοιτο διατελέσαι ἢ πρὸς χιλόν. Καὶ δὴ ποτε στενοχωρίας καὶ πηλοῦ φανέντος ταῖς ἀμάξαις δυσπορεύτου, ἐπέστη ὁ Κῦρος σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν ἀρίστοις καὶ εὐδαιμονεστάτοις, καὶ ἔταξε Γλοῦν καὶ Πίγρητα λαβόντας τοῦ βαρβαρικοῦ στρατοῦ 8 συνεκβιβάζειν τὰς ἀμάξας. Ἐπεὶ δὲ ἐδόκουν αὐτῷ σχολαίως ποιεῖν, ὥσπερ ὀργῇ ἐκέλευσε τοὺς περὶ αὐτὸν Πέρσας τοὺς κρατίστους συνεπισπείσειν τὰς ἀμάξας. Ἐνθα δὴ μέρος τι τῆς εὐταξίας ἦν θεάσασθαι. Ῥίψαντες γὰρ τοὺς πορφυροὺς κἀνδύς ὅπου 9 ἔτυχεν ἕκαστος ἐστηκὼς ἵεντο, ὥσπερ ἂν δράμοι τις περὶ νίκης, καὶ μάλα κατὰ πρανοὺς γηλόφου, ἔχοντες τούτους τε τοὺς πολυτελεῖς χιτῶνας καὶ τὰς ποικίλας ἀναξυρίδας, ἔνιοι δὲ καὶ στρεπτοὺς περὶ τοῖς τραχήλοις καὶ ψέλλια περὶ ταῖς χερσίν· εὐθύς δὲ σὺν τούτοις εἰσπηδήσαντες εἰς τὸν πηλὸν θάττον ἢ ὥς τις ἂν 10 ᾤετο μετεώρους ἐξεκόμισαν τὰς ἀμάξας. Τὸ δὲ σύμπαν δῆλος ἦν Κῦρος σπεύδων πᾶσαν τὴν ὁδὸν καὶ οὐ διατρίβων ὅπου μὴ ἐπισιτισμοῦ ἕνεκα ἢ τινος ἄλλου ἀναγκαίου ἐκαθέζετο, νομίζων, ὅσῳ μὲν ἂν θάττον ἔλθοι, τοσούτῳ ἀπαρασκευαστοτέρῳ βασιλεῖ μαχεῖσθαι, ὅσῳ δὲ σχολαιότερον, τοσούτῳ πλέον συναγείρεσθαι βασιλεῖ στράτευμα. Καὶ συνιδεῖν δ' ἦν τῷ προσέχοντι τὸν νοῦν ἡ βασιλέως ἀρχὴ πλήθει μὲν χώρας καὶ ἀνθρώπων ἰσχυρὰ οὖσα, τοῖς δὲ μήκεσι τῶν ὁδῶν καὶ τῷ διεσπᾶσθαι τὰς δυνάμεις ἀσθενῆς, εἴ τις διὰ ταχέων τὸν πόλεμον ποιοίτο.
- 10 Πέραν δὲ τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ κατὰ τοὺς ἐρήμους σταθμοὺς ἦν πόλις εὐδαίμων καὶ μεγάλη, ὄνομα δὲ Χαρμάνδη· ἐκ ταύτης οἱ στρατιῶται ἡγόραζον τὰ ἐπιτήδεια, σχεδίαίς διαβαίνοντες ὧδε· Δι-

φθέρας, ἃς εἶχον στεγάσματα, ἐπίμπλασαν χόρτον κούφου, εἶτα συνήγον καὶ συνέσπων, ὥς μὴ ἄπτεσθαι τῆς κάρφης τὸ ὕδωρ· ἐπὶ τούτων διέβαινον, καὶ ἐλάβανον τὰ ἐπιτήδεια, οἶνόν τε ἐκ τῆς βαλάνου πεποιημένον τῆς ἀπὸ τοῦ φοίνικος καὶ σίτον μελίνης· τοῦτο γὰρ ἦν ἐν τῇ χώρᾳ πλείστον.

Ἀμφιλεξάντων δέ τι ἐνταῦθα τῶν τε τοῦ Μένω- 11
νος στρατιωτῶν καὶ τῶν τοῦ Κλεάρχου, ὁ Κλεάρχος κρίνας ἀδικεῖν τὸν τοῦ Μένωνος, πληγὰς ἐνέβαλεν· ὁ δ' ἐλθὼν πρὸς τὸ ἑαυτοῦ στρατεύμα ἔλεγεν· ἀκούσαντες δ' οἱ στρατιῶται ἐχαλέπαινον καὶ ὠργίζοντο ἰσχυρῶς τῷ Κλεάρχῳ. Τῇ δὲ αὐτῇ ἡμέρᾳ Κλεάρχος 12
ἐλθὼν ἐπὶ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐκεῖ κατασκειψάμενος τὴν ἀγορὰν ἀφιππεύει ἐπὶ τὴν αὐτοῦ σκηνὴν διὰ τοῦ Μένωνος στρατεύματος σὺν ὀλίγοις τοῖς περὶ αὐτόν· Κῦρος δ' οὐπω ἦκεν, ἀλλ' ἔτι προσήλauen· τῶν δὲ Μένωνος στρατιωτῶν ξύλα σχίζων τις, ὥς εἶδε τὸν Κλεάρχον διελαύνοντα, ἴησι τῇ ἀξίνῃ· καὶ οὗτος μὲν αὐτοῦ ἤμαρτεν· ἄλλος δὲ λίθῳ καὶ ἄλλος, εἶτα πολλοί, κραυγῆς γενομένης. Ὁ δὲ 13
καταφεύγει εἰς τὸ ἑαυτοῦ στρατεύμα καὶ εὐθὺς παραγγέλλει εἰς τὰ ὄπλα· καὶ τοὺς μὲν ὀπλίτας αὐτοῦ ἐκέλευσε μῆναι τὰς ἀσπίδας πρὸς τὰ γόνατα θέντας· αὐτὸς δὲ λαβὼν τοὺς Θρᾶκας καὶ τοὺς ἵππεῖς οἱ ἦσαν αὐτῷ ἐν τῷ στρατεύματι πλείους ἢ τετταράκοντα, τούτων δὲ οἱ πλείστοι Θρᾶκες, ἤλauen ἐπὶ τοὺς Μένωνος, ὥστ' ἐκείνους ἐκπεπλήχθαι καὶ αὐτὸν Μένωνα καὶ τρέχειν ἐπὶ τὰ ὄπλα. Οἱ δὲ καὶ ἔστησαν ἀποροῦντες τῷ πράγματι. Ὁ δὲ Πρόξενος, ἔτυχε 14
γὰρ ὕστερος προσιῶν καὶ τάξις αὐτῷ ἐπομένη τῶν ὀπλίτων, εὐθὺς οὖν εἰς τὸ μέσον ἀμφοτέρων ἄγων ἔθετο τὰ ὄπλα καὶ ἐδεῖτο τοῦ Κλεάρχου μὴ ποιεῖν ταῦτα. Ὁ δ' ἐχαλέπαινε ὅτι, αὐτοῦ ὀλίγου δεήσαντος καταλευσθῆναι, πρᾶως λέγοι τὸ αὐτοῦ πάθος· ἐκέλευσέ τε αὐτὸν ἐκ τοῦ μέσου ἐξίστασθαι. Ἐν 15
τούτῳ δ' ἐπῆρει καὶ Κῦρος καὶ ἐπύθετο τὸ πρᾶγμα

- εὐθὺς δ' ἔλαβε τὰ παλτά εἰς τὰς χεῖρας, καὶ σὺν τοῖς παροῦσι τῶν πιστῶν ἤκεν ἐλαύνων εἰς τὸ μέσον, καὶ
 16 λέγει τάδε· Κλέαρχε καὶ Πρόξενε καὶ οἱ ἄλλοι οἱ παρόντες Ἕλληνες, οὐκ ἴστε ὃ τι ποιεῖτε. Εἰ γάρ τινα ἀλλήλοις μάχην συνάψετε, νομίζετε ἐν τῇδε τῇ ἡμέρᾳ ἐμέ τε κατακεκόψεσθαι καὶ ὑμᾶς οὐ πολὺ ἐμοῦ ὕστερον· κακῶς γὰρ τῶν ἡμετέρων ἐχόντων, πάντες οὗτοι οὓς ὁρᾶτε βάρβαροι πολεμιώτεροι ἡμῖν
 17 ἔσονται τῶν παρὰ βασιλεῖ ὄντων. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέαρχος ἐν ἑαυτῷ ἐγένετο· καὶ παυσάμενοι ἀμφότεροι κατὰ χώραν ἔθεντο τὰ ὄπλα.

CAPUT VI.

- 1 Ἐντεῦθεν προΐόντων ἐφαίνετο ἵχνια ἵππων καὶ κόπρος· εἰκάζετο δ' εἶναι ὁ στίβος ὡς δισχιλίῳ ἵππων. Οὗτοι προΐοντες ἔκαιον καὶ χιλὸν καὶ εἴ τι ἄλλο χρήσιμον ἦν. Ὀρόντης δέ, Πέρσης ἀνὴρ, γένει τε προσήκων βασιλεῖ καὶ τὰ πολέμια λεγόμενος ἐν τοῖς ἀρίστοις Περσῶν, ἐπιβουλεύει Κύρῳ, καὶ πρό-
 2 σθεν πολεμήσας, καταλλαγεῖς δέ. Οὗτος Κύρῳ εἶπεν, εἰ αὐτῷ δοίῃ ἱππέας χιλίους, ὅτι τοὺς προκατακαίοντας ἱππέας ἢ κατακάνοι ἂν ἐνεδρεύσας ἢ ζῶντας πολλοὺς αὐτῶν ἔλοι, καὶ κωλύσειε τοῦ καίειν ἐπιόντας, καὶ ποιήσειεν ὥστε μήποτε δύνασθαι αὐτοὺς ἰδόντας τὸ Κύρου στράτευμα βασιλεῖ διαγγεῖλαι. Τῷ δὲ Κύρῳ ἀκούσαντι ταῦτα ἐδόκει ὠφέλιμα εἶναι· καὶ ἐκέλευσεν αὐτὸν λαμβάνειν μέρος παρ' ἐκάστου τῶν ἡγεμόνων.
 3 Ὁ δ' Ὀρόντης νομίσας ἐτοίμους εἶναι αὐτῷ τοὺς ἱππέας γράφει ἐπιστολὴν παρὰ βασιλέα, ὅτι ἤξοι ἔχων ἱππέας ὡς ἂν δύνηται πλείστους· ἀλλὰ φράσαι τοῖς ἑαυτοῦ ἱππεῦσιν ἐκέλευεν ὡς φίλιον αὐτὸν ὑποδέχεσθαι. Ἐνῇν δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ καὶ τῆς πρόσθεν φιλίας ὑπομνήματα καὶ πίστεως. Ταύτην τὴν ἐπιστολὴν δίδωσι πιστῷ ἀνδρί, ὡς ᾤετο· ὁ δὲ λαβὼν
 Ἄ Κύρῳ δείκνυσιν. Ἀναγνούς δὲ αὐτὴν ὁ Κύρος συλ-

λαμβάνει Ὀρόντην, καὶ συγκαλεῖ εἰς τὴν ἑαυτοῦ σκηνὴν Περσῶν τοὺς ἀρίστους τῶν περὶ αὐτὸν ἑπτά· καὶ τοὺς τῶν Ἑλλήνων στρατηγούς ἐκέλευσεν ὀπλίτας ἀγαγεῖν, τούτους δὲ θέσθαι τὰ ὄπλα περὶ τὴν αὐτοῦ σκηνήν. Οἱ δὲ ταῦτα ἐποίησαν ἀγαγόντες ὡς τρισχιλίους ὀπλίτας. Κλέαρχον δὲ καὶ εἴσω παρε- 5, κάλεσε σύμβουλον, ὃς γε καὶ αὐτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐδόκει προτιμηθῆναι μάλιστα τῶν Ἑλλήνων. Ἐπεὶ δ' ἐξῆλθεν, ἐξήγγειλε τοῖς φίλοις τὴν κρίσιν τοῦ Ὀρόντου ὡς ἐγένετο· οὐ γὰρ ἀπόρρητον ἦν. Ἐφη δὲ Κῦρον ἄρχειν τοῦ λόγου ὧδε·

Παρακάλεσα ὑμᾶς, ἄνδρες φίλοι, ὅπως σὺν ὑμῖν 6 βουλευόμενος ὃ τι δίκαιόν ἐστι καὶ πρὸς θεῶν καὶ πρὸς ἀνθρώπων, τοῦτο πράξω περὶ Ὀρόντου τουτουί. Τοῦτον γὰρ πρῶτον μὲν ὃ ἐμὸς πατὴρ ἔδωκεν ὑπήκοον ἐμοὶ εἶναι. Ἐπεὶ δὲ ταχθεῖς, ὡς ἔφη αὐτός, ὑπὸ τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ οὗτος ἐπολέμησεν ἐμοὶ ἔχων τὴν ἐν Σάρδεσιν ἀκρόπολιν, καὶ ἐγὼ αὐτὸν προσπολεμῶν ἐποίησα ὥστε δόξαι τούτῳ τοῦ πρὸς ἐμὲ πολέμου παύσασθαι, καὶ δεξιὰν ἔλαβον καὶ ἔδωκα. Μετὰ 7 ταῦτα, ἔφη, ὦ Ὀρόντα, ἔστιν ὃ τί σε ἠδίκησα; Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο ὅτι οὐ. Πάλιν δὲ ὁ Κῦρος ἠρώτα· Οὐκ οὐκ ὕστερον, ὡς αὐτὸς σὺ ὁμολογεῖς οὐδὲν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικούμενος, ἀποστὰς εἰς Μυσσοὺς κακῶς ἐποίεις τὴν ἐμὴν χώραν ὃ τι ἐδύνω; Ἐφη ὁ Ὀρόντης. Οὐκ οὐκ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὅπότ' αὐτὸς ἔγνωσ τὴν σαυτοῦ δύναμιν, ἐλθὼν ἐπὶ τὸν τῆς Ἀρτέμιδος βωμὸν μεταμέλειν τέ σοι ἔφησθα καὶ πείσας ἐμὲ πιστὰ πάλιν ἔδωκάς μοι καὶ ἔλαβες παρ' ἐμοῦ; Καὶ ταῦθ' ὡμολόγει ὁ Ὀρόντης. Τί οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀδικηθεὶς ὑπ' 8 ἐμοῦ νῦν τὸ τρίτον ἐπιβουλεύων μοι φανερὸς γέγονας; Εἰπόντος δὲ τοῦ Ὀρόντου ὅτι οὐδὲν ἀδικηθεὶς, ἠρώτησεν ὁ Κῦρος αὐτόν· Ὁμολογεῖς οὖν περὶ ἐμὲ ἀδικος γεγενῆσθαι; Ἡ γὰρ ἀνάγκη, ἔφη ὁ Ὀρόντης. Ἐκ τούτου πάλιν ἠρώτησεν ὁ Κῦρος, Ἐτι οὖν ἂν γένοιο τῷ ἐμῷ ἀδελφῷ πολέμιος, ἐμοὶ δὲ καὶ φίλος

καὶ πιστός; Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο ὅτι οὐδ' εἰ γενοίμην,
ὦ Κῦρε, σοί γ' ἂν ἔτι ποτὲ δόξαιμι.

- 9 Πρὸς ταῦτα ὁ Κῦρος εἶπε τοῖς παροῦσιν· Ὁ μὲν
ἀνὴρ τοιαῦτα μὲν πεποίηκε, τοιαῦτα δὲ λέγει· ὑμῶν
δὲ σὺ πρῶτος, ὦ Κλέαρχε, ἀπόφηναι γνώμην εἰ τί
σοι δοκεῖ. Κλέαρχος δὲ εἶπε τάδε· Συμβουλευώ ἐγὼ
τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐκποδῶν ποιεῖσθαι ὡς τάχιστα, ὡς
μηκέτι δέῃ τοῦτον φυλάττεσθαι, ἀλλὰ σχολὴ ἢ
ἡμῖν, τὸ κατὰ τοῦτον εἶναι, τοὺς ἐθελοντάς φίλους
10 τούτους εὖ ποιεῖν. Ταύτῃ δὲ τῇ γνώμῃ ἔφη καὶ τοὺς
ἄλλους προσθέσθαι. Μετὰ ταῦτα, ἔφη, κελεύοντος
Κύρου, ἔλαβον τῆς ζώνης τὸν Ὀρόντην ἐπὶ θανάτῳ
ἅπαντες ἀναστάντες καὶ οἱ συγγενεῖς· εἶτα δὲ ἐξήγον
αὐτὸν οἷς προσετάχθη. Ἐπεὶ δὲ εἶδον αὐτὸν οἷπερ
πρόσθεν προσεκύνουν, καὶ τότε προσεκύνησαν, καίπερ
11 εἰδότες ὅτι ἐπὶ θάνατον ἄγοιτο. Ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν
Ἀρταπάτου σκηνὴν εἰσηνέχθη, τοῦ πιστοτάτου τῶν
Κύρου σκηπτούχων, μετὰ ταῦτα οὔτε ζῶντα Ὀρόντην
οὔτε τεθνηκότα οὐδεὶς εἶδε πώποτε, οὐδὲ ὅπως
ἀπέθανεν οὐδεὶς εἰδὼς ἔλεγεν· εἰκάζον δὲ ἄλλοι
ἄλλως· τάφος δὲ οὐδεὶς πώποτε αὐτοῦ ἐφάνη.

CAPUT VII.

- 1 Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Βαβυλωνίας σταθμοὺς
τρεῖς παρασάγγας δώδεκα. Ἐν δὲ τῷ τρίτῳ σταθμῷ
Κῦρος ἐξέτασιν ποιεῖται τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρ-
βάρων ἐν τῷ πεδίῳ περὶ μέσας νύκτας· ἐδόκει γὰρ εἰς
τὴν ἐπιούσαν ἔω ἥξειν βασιλέα σὺν τῷ στρατεύματι
μαχοῦμενον· καὶ ἐκέλευε Κλέαρχον μὲν τοῦ δεξιοῦ
κέρως ἡγείσθαι, Μένωνα δὲ τὸν Θετταλὸν τοῦ εὐω-
2 νύμου· αὐτὸς δὲ τοὺς ἑαυτοῦ διέταξε. Μετὰ δὲ τὴν
ἐξέτασιν ἅμα τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ἦκοντες αὐτόμολοι
παρὰ μεγάλου βασιλέως ἀπήγγελλον Κύρῳ περὶ
τῆς βασιλέως στρατιᾶς. Κῦρος δὲ συγκαλέσας τοὺς
στρατηγούς καὶ λοχαγούς τῶν Ἑλλήνων συνεβου-
λεύετό τε πῶς ἂν τὴν μάχην ποιοῖτο καὶ αὐτὸς

παρήνει θαρσύνων τοιάδε· ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, οὐκ 3
 ἀνθρώπων ἀπορῶν βαρβάρων συμμάχους ὑμᾶς ἄγω,
 ἀλλὰ νομίζων ἀμείνονας καὶ κρείττους πολλῶν
 βαρβάρων ὑμᾶς εἶναι, διὰ τοῦτο προσέλαβον. Ὅπως
 οὖν ἔσεσθε ἄνδρες ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ἧς κέκτησθε,
 καὶ ὑπὲρ ἧς ὑμᾶς ἐγὼ εὐδαιμονίζω. Εὖ γὰρ ἴστε ὅτι
 τὴν ἐλευθερίαν ἐλοίμην ἂν ἀντὶ ὧν ἔχω πάντων καὶ
 ἄλλων πολλαπλασιῶν. Ὅπως δὲ καὶ εἰδῆτε εἰς οἶον 4
 ἔρχεσθε ἀγῶνα, ἐγὼ ὑμᾶς εἰδῶς διδάξω. Τὸ μὲν γὰρ
 πλῆθος πολύ, καὶ κραυγὴ πολλῇ ἐπιάσιν· ἂν δὲ ταῦτα
 ἀνάσχησθε, τὰ ἄλλα καὶ αἰσχύνεσθαι μοι δοκῶ οἶους
 ἡμῶν γνῶσεσθε τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ ὄντας ἀνθρώπους.
 Ὑμῶν δὲ ἀνδρῶν ὄντων καὶ εὐτόλμων γενομένων, ἐγὼ
 ὑμῶν τὸν μὲν οἰκάδε βουλόμενον ἀπιέναι τοῖς οἴκοι
 ζηλωτὸν ποιήσω ἀπελθεῖν· πολλοὺς δ' οἶμαι ποιήσειν
 τὰ παρ' ἐμοὶ ἐλέσθαι ἀντὶ τῶν οἴκοι.

Ἐνταῦθα Γαυλίτης παρών, φυγὰς Σάμιος, πιστὸς 5
 δὲ Κύρῳ, εἶπε· Καὶ μὴν, ὦ Κῦρε, λέγουσί τινες ὅτι
 πολλὰ ὑπισχνῇ διὰ τὸ ἐν τοιούτῳ νῦν εἶναι, τοῦ
 κινδύνου προσιόντος· ἂν δ' εὖ γένηται τι, οὐ μεμνήσθαι
 σέ φασιν· ἔνιοι δέ, οὐδ' εἰ μέμνοιό τε καὶ βούλοιο,
 δύνασθαι ἂν ἀποδοῦναι ὅσα ὑπισχνῇ. Ἀκούσας 6
 ταῦτα ἔλεξεν ὁ Κῦρος. Ἄλλ' ἔστι μὲν ἡμῖν, ὦ
 ἄνδρες, ἡ ἀρχὴ ἡ πατρώα πρὸς μὲν μεσημβρίαν
 μέχρις οὗ διὰ καῦμα οὐ δύνανται οἰκεῖν ἄνθρωποι,
 πρὸς δὲ ἄρκτον μέχρις ὅτου διὰ χειμῶνα· τὰ δ' ἐν
 μέσῳ τούτων ἅπαντα σατραπεύουσιν οἱ τοῦ ἐμοῦ
 ἀδελφοῦ φίλοι. Ἦν δ' ἡμεῖς νικήσωμεν, ἡμᾶς δεῖ 7
 τοὺς ἡμετέρους φίλους τούτων ἐγκρατεῖς ποιῆσαι.
 Ὡστε οὐ τοῦτο δέδοικα, μὴ οὐκ ἔχω ὃ τι δῶ ἐκάστῳ
 τῶν φίλων, ἂν εὖ γένηται, ἀλλὰ μὴ οὐκ ἔχω ἱκανοὺς
 οἷς δῶ. Ὑμῶν δὲ τῶν Ἑλλήνων καὶ στέφανον
 ἐκάστῳ χρυσοῦν δώσω. Οἱ δὲ ταῦτα ἀκούσαντες 8
 αὐτοὶ τε ἦσαν πολὺ προθυμότεροι καὶ τοῖς ἄλλοις
 ἐξήγγελλον. Εἰσῆγαν δὲ παρ' αὐτὸν οἱ τε στρατη-
 γοὶ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τινές, ἀξιοῦντες εἰδέναι

- τί σφισιν ἔσται, ἐὰν κρατήσωσιν. Ὁ δὲ ἐμπιπλὰς
 9 ἀπάντων τὴν γνώμην ἀπέπεμπε. Παρεκελεύοντο δὲ
 αὐτῷ πάντες ὅσοι περ διελέγοντο μὴ μάχεσθαι, ἀλλ'
 ὀπισθεν ἑαυτῶν τάττεσθαι. Ἐν δὲ τῷ καιρῷ τούτῳ
 Κλέαρχος ὠδέ πως ἤρετο τὸν Κῦρον· Οἶει γάρ σοι
 μαχεῖσθαι, ὦ Κῦρε, τὸν ἀδελφόν; Νῆ Δί', ἔφη ὁ
 Κῦρος, εἴπερ γε Δαρείου καὶ Παρυσάτιδός ἐστι παῖς,
 καὶ ἐμὸς δὲ ἀδελφός, οὐκ ἀμαχεῖ ταῦτ' ἐγὼ λήψομαι.
 10 Ἐνταῦθα δὴ ἐν τῇ ἐξοπλισίᾳ ἀριθμὸς ἐγένετο
 τῶν μὲν Ἑλλήνων ἀσπὶς μυρία καὶ τετρακοσία· πελ-
 τασταὶ δὲ δισχιλίοι καὶ πεντακόσιοι· τῶν δὲ μετὰ
 Κύρου βαρβάρων δέκα μυριάδες, καὶ ἄρματα δρεπανη-
 11 φόρα ἀμφὶ τὰ εἴκοσι. Τῶν δὲ πολεμίων ἐλέγοντο
 εἶναι ἑκατὸν καὶ εἴκοσι μυριάδες καὶ ἄρματα δρεπανη-
 φόρα διακόσια. Ἄλλοι δὲ ἦσαν ἑξακισχιλίοι ἵππεις,
 ὧν Ἀρταγέρσης ἦρχεν· οὗτοι δὲ πρὸ αὐτοῦ βασιλέως
 12 τεταγμένοι ἦσαν. Τοῦ δὲ βασιλέως στρατεύματος
 ἦσαν ἄρχοντες καὶ στρατηγοί, καὶ ἡγεμόνες τέτταρες,
 τριάκοντα μυριάδων ἕκαστος, Ἀβροκόμας, Τισσαφέρ-
 νης, Γωβρύας, Ἀρβάκης. Τούτων δὲ παρεγένοντο ἐν
 τῇ μάχῃ ἐνενήκοντα μυριάδες, καὶ ἄρματα δρεπανη-
 φόρα ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα· Ἀβροκόμας δὲ ὑστέρησε
 13 τῆς μάχης ἡμέρας πέντε ἐκ Φοινίκης ἐλαύνων. Ταῦτα
 δὲ ἡγγελλον πρὸς Κῦρον οἱ αὐτομολήσαντες ἐκ τῶν
 πολεμίων παρὰ μεγάλου βασιλέως πρὸ τῆς μάχης·
 καὶ μετὰ τὴν μάχην οἱ ὑστερον ἐλήφθησαν τῶν πολε-
 14 μίων ταῦτα ἡγγελλον. Ἐντεῦθεν δὲ Κῦρος ἐξελαύνει
 σταθμὸν ἓνα παρασάγγας τρεῖς συντεταγμένῳ τῷ
 στρατεύματι παντί, καὶ τῷ Ἑλληνικῷ καὶ τῷ βαρ-
 βαρικῷ· ὤρετο γὰρ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ μαχεῖσθαι
 βασιλέα· κατὰ γὰρ μέσον τὸν σταθμὸν τοῦτον
 τάφρος ἦν ὀρυκτὴ βαθεῖα, τὸ μὲν εὖρος ὀργυαὶ
 15 πέντε, τὸ δὲ βάθος ὀργυαὶ τρεῖς. Παρετέτατο δὲ ἡ
 τάφρος ἄνω διὰ τοῦ πεδίου ἐπὶ δώδεκα παρασάγγας
 μέχρι τοῦ Μηδίας τείχους. Ἐνθα δὴ εἰσὶν αἱ
 διώρυχες ἀπὸ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ ῥέουσai· εἰσὶ

δὲ τέτταρες, τὸ μὲν εὖρος πλεθριαῖαι, βαθεῖαι δὲ
 ἰσχυρῶς, καὶ πλοῖα πλεῖ ἐν αὐταῖς σιταγωγὰ· εἰς-
 βάλλουσι δὲ εἰς τὸν Εὐφράτην, διαλείπουσι δ'
 ἑκάστη παρασάγγην, γέφυραι δ' ἔπεισιν. Ἦν δὲ
 παρ' αὐτὸν τὸν Εὐφράτην πάροδος στενὴ μεταξὺ τοῦ
 ποταμοῦ καὶ τῆς τάφρου, ὡς εἴκοσι ποδῶν τὸ εὖρος.
 Ταύτην δὲ τὴν τάφρον βασιλεὺς μέγας ποιεῖ ἀντὶ 16
 ἐρύματος, ἐπειδὴ πυνθάνεται· Κῦρον προσελαύνοντα.
 Ταύτην δὴ τὴν πάροδον Κῦρός τε καὶ ἡ στρατιὰ
 παρῆλθε καὶ ἐγένοντο εἰσω τῆς τάφρου. Ταύτῃ μὲν 17
 οὖν τῇ ἡμέρᾳ οὐκ ἐμαχέσατο βασιλεὺς, ἀλλ' ὑποχω-
 ρούντων φανερά ᾗσαν καὶ ἵππων καὶ ἀνθρώπων ἔχνη
 πολλά. Ἐνταῦθα Κῦρος Σιλανὸν καλέσας τὸν Ἀμ- 18
 πρακιώτην μάντιν ἔδωκεν αὐτῷ δαρειακοὺς τρισχιλί-
 ους, ὅτι τῇ ἐνδεκάτῃ ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας πρότερον
 θυόμενος εἶπεν αὐτῷ ὅτι βασιλεὺς οὐ μαχεῖται δέκα
 ἡμερῶν· Κῦρος δ' εἶπεν, Οὐκ ἄρα ἔτι μαχεῖται, εἰ ἐν
 ταύταις οὐ μαχεῖται ταῖς ἡμέραις· ἐὰν δ' ἀληθεύσης,
 ὑπισχνούμαί σοι δέκα τάλαντα. Τοῦτο τὸ χρυσίον
 τότε ἀπέδωκεν, ἐπεὶ παρῆλθον αἱ δέκα ἡμέραι. Ἐπεὶ 19
 δ' ἐπὶ τῇ τάφρῳ οὐκ ἐκώλυε βασιλεὺς τὸ Κύρου
 στράτευμα διαβαίνειν, ἔδοξε καὶ Κύρῳ καὶ τοῖς ἄλλοις
 ἀπεγνωσμένοι τοῦ μάχεσθαι· ὥστε τῇ ὑστεραίᾳ Κῦρος
 ἐπορεύετο ἡμελημένος μᾶλλον. Τῇ δὲ τρίτῃ ἐπὶ 20
 τε τοῦ ἄρματος καθήμενος τὴν πορείαν ἐποιεῖτο καὶ
 ὀλίγους ἐν τάξει ἔχων πρὸ αὐτοῦ· τὸ δὲ πολὺ αὐτῷ
 ἀνατεταραγμένον ἐπορεύετο, καὶ τῶν ὄπλων τοῖς
 στρατιώταις πολλὰ ἐπὶ ἀμαξῶν ἤγοντο καὶ ὑποζυγίων.

CAPUT VIII.

Καὶ ἤδη τε ἦν ἀμφὶ ἀγορὰν πλήθουσιν καὶ πλη- 1
 σίον ἦν ὁ σταθμὸς ἔνθα ἔμελλε καταλύσειν, ἡνίκα
 Παταγῦας, ἀνὴρ Πέρσης, τῶν ἀμφὶ Κῦρον πιστῶν,
 προφαίνεται ἐλαύνων ἀνὰ κράτος ἰδρουντι τῷ ἵππῳ·
 καὶ εὐθὺς πᾶσιν οἷς ἐνετύγχανεν ἐβόα καὶ βαρβαρικῶς
 καὶ Ἑλληνικῶς, ὅτι βασιλεὺς σὺν στρατεύματι πολλῷ

- 2 προσέρχεται, ὥς εἰς μάχην παρεσκευασμένος. Ἐνθα δὴ πολλὺς τάραχος ἐγένετο· αὐτίκα γὰρ ἐδόκουν οἱ Ἕλληνες καὶ πάντες δὲ ἀτάκτοις σφίσιν ἐπιπεσεῖσθαι.
- 3 καὶ Κῦρός τε καταπηδήσας ἀπὸ τοῦ ἄρματος τὸν θώρακα ἐνέδν, καὶ ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον τὰ παλτὰ εἰς τὰς χεῖρας ἔλαβε, τοῖς τε ἄλλοις πᾶσι παρηγγελλεν ἐξοπλίζεσθαι καὶ καθίστασθαι εἰς τὴν ἑαυτοῦ τάξιν
- 4 ἕκαστον. Ἐνθα δὴ σὺν πολλῇ σπουδῇ καθίσταντο, Κλέαρχος μὲν τὰ δεξιὰ τοῦ κέρατος ἔχων πρὸς τῷ Εὐφράτῃ ποταμῷ, Πρόξενος δὲ ἐχόμενος· οἱ δ' ἄλλοι μετὰ τοῦτον. Μένων δὲ [καὶ τὸ στράτευμα] τὸ εὐώνυμον κέρας ἔσχε τοῦ Ἑλληνικοῦ. Τοῦ δὲ βαρβαρικοῦ ἵππεῖς μὲν Παφλαγόνες εἰς χιλίους παρὰ Κλέαρχον ἔστησαν ἐν τῷ δεξιῷ καὶ τὸ Ἑλληνικὸν πελταστικόν· ἐν δὲ τῷ εὐωνύμῳ Ἀριαῖός τε ὁ Κύρου ὑπαρχος καὶ
- 6 τὸ ἄλλο βαρβαρικόν. Κῦρος δὲ καὶ ἵππεῖς μετ' αὐτοῦ ὅσον ἑξακόσιοι, ὦπλισμένοι θώραξι μὲν αὐτοὶ καὶ παραμηριδίοις καὶ κράνεσι πάντες πλὴν Κύρου· Κῦρος δὲ ψιλὴν ἔχων τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν μάχην καθίστατο. Λέγεται δὲ καὶ τοὺς ἄλλους Πέρσας ψιλαῖς ταῖς κεφαλαῖς ἐν τῷ πολέμῳ διακινδυνεύειν.
- 7 Οἱ δ' ἵπποι ἅπαντες οἱ μετὰ Κύρου εἶχον καὶ προμετωπίδια καὶ προστερνίδια· εἶχον δὲ καὶ μαχαίρας οἱ ἵππεῖς Ἑλληνικάς.
- 8 Καὶ ἤδη τε ἦν μέσον ἡμέρας, καὶ οὕτω καταφανεῖς ἦσαν οἱ πολέμιοι· ἥνικα δὲ δειλὴ ἐγίγνετο, ἐφάνη κονιορτὸς ὥσπερ νεφέλη λευκή, χρόνῳ δὲ συχνῷ ὕστερον ὥσπερ μελανία τις ἐν τῷ πεδίῳ ἐπὶ πολὺ.
- Ἵτε δὲ ἐγγύτερον ἐγίγνοντο, τάχα δὴ καὶ χαλκός τις ἦστραπτε καὶ αἱ λόγχαι καὶ αἱ τάξεις καταφανεῖς
- 9 ἐγίγνοντο. Καὶ ἦσαν ἵππεῖς μὲν λευκοθώρακες ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου τῶν πολεμίων· Τισσαφέρνης ἐλέγετο τούτων ἄρχειν· ἐχόμενοι δὲ τούτων γεβρόφοροι· ἐχόμενοι δὲ ὀπλῖται σὺν ποδῆρεσι ξυλίναις ἀσπίσιν· Αἰγύπτιοι δ' ἐλέγοντο οὗτοι εἶναι· ἄλλοι δ' ἵππεῖς, ἄλλοι τοξόται. Πάντες δὲ οὗτοι κατὰ ἔθνη ἐν

πλαισίῳ πλήρει ἀνθρώπων ἕκαστον τὸ ἔθνος ἐπορεύετο. Πρὸ δὲ αὐτῶν ἄρματα διαλείποντα συχνὸν 10 ἀπ' ἀλλήλων, τὰ δὴ δρεπανηφόρα καλούμενα· εἶχον δὲ τὰ δρέπανα ἐκ τῶν ἀξόνων εἰς πλάγιον ἀποτεταμένα καὶ ὑπὸ τοῖς δίφροις εἰς γῆν βλέποντα, ὡς διακόπτειν ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν. Ἡ δὲ γνώμη ἦν ὡς εἰς τὰς τάξεις τῶν Ἑλλήνων ἐλῶντα καὶ διακόψοντα. Ὁ μέντοι 11 Κῦρος εἶπεν ὅτε καλέσας παρεκελεύετο τοῖς Ἑλλησιν τὴν κραυγὴν τῶν βαρβάρων ἀνέχεσθαι, ἐψεύσθη τούτο· οὐ γὰρ κραυγὴ ἀλλὰ σιγὴ ὡς ἀνυστὸν καὶ ἡσυχῇ, ἐν ἴσῳ καὶ βραδέως, προσήεσαν. Καὶ ἐν 12 τούτῳ Κῦρος, παρελαύνων αὐτὸς σὺν Πίγρητι τῷ ἑρμηνεῖ καὶ ἄλλοις τρισὶν ἢ τέτταρσι, τῷ Κλεάρχῳ ἐβόα ἄγειν τὸ στράτευμα κατὰ μέσον τὸ τῶν πολέμιων, ὅτι ἐκεῖ βασιλεὺς εἶη· Κᾶν τούτ', ἔφη, νικῶμεν, πάνθ' ἡμῖν πεποιήται. Ὅρῳν δὲ ὁ Κλέαρχος τὸ 13 μέσον στίφος, καὶ ἀκούων Κύρου ἔξω ὄντα τοῦ Ἑλληνικοῦ εὐωνύμου βασιλέα, (τοσοῦτον γὰρ πλήθει περιῆν βασιλεὺς ὥστε μέσον τὸ ἑαυτοῦ ἔχων τοῦ Κύρου εὐωνύμου ἔξω ἦν) ἀλλ' ὅμως ὁ Κλέαρχος οὐκ ἤθελεν ἀποσπᾶσαι ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τὸ δεξιὸν κέρασ, φοβούμενος μὴ κυκλωθεῖη ἐκατέρωθεν· τῷ δὲ Κύρῳ ἀπεκρίνατο ὅτι αὐτῷ μέλοι ὅπως καλῶς ἔχοι.

Καὶ ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ τὸ μὲν βαρβαρικὸν στρά- 14 τευμα ὁμαλῶς προῆει· τὸ δὲ Ἑλληνικόν, ἔτι ἐν τῷ αὐτῷ μένον, συνετάττετο ἐκ τῶν ἔτι προσιόντων. Καὶ ὁ Κῦρος παρελαύνων οὐ πᾶν πρὸς αὐτῷ τῷ στρατεύματι κατεθεᾶτο ἐκατέρωσε ἀποβλέπων εἰς τε τοὺς πολεμίους καὶ τοὺς φίλους. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ 15 Ἑλληνικοῦ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὑπελάσας ὡς συναντῆσαι ἤρετο εἴ τι παραγγέλλοι· ὁ δ' ἐπιστήσας εἶπε, καὶ λέγειν ἐκέλευε πᾶσιν ὅτι καὶ τὰ ἱερὰ καλά καὶ τὰ σφάγια [καλά]. Ταῦτα δὲ λέγων θορύβου 16 ἤκουσε διὰ τῶν τάξεων ἰόντος, καὶ ἤρετο τίς ὁ θόρυβος εἶη. Ὁ δὲ [Ξενοφῶν] εἶπεν ὅτι τὸ σύνθημα παρέρχεται δεύτερον ἤδη. Καὶ ὃς ἐθαύμασε τίς παρ-

- αγγέλλει, καὶ ἤρετο ὃ τι καὶ εἶη τὸ σύνθημα. Ὁ δ'
- 17 ἀπεκρίνατο ὅτι ΖΕΥΣ ΣΩΤΗΡ ΚΑΙ ΝΙΚΗ. Ὁ δὲ
Κῦρος ἀκούσας, Ἀλλὰ δέχομαί τε, ἔφη, καὶ τοῦτο
ἔστω. Ταῦτα δ' εἰπὼν εἰς τὴν ἑαυτοῦ χώραν ἀπή-
λαυνε· καὶ οὐκ ἔτι τρία ἢ τέτταρα στάδια διειχέτην
τῷ φάλαγγε ἀπ' ἀλλήλων, ἡνίκα ἐπαιάνιζόν τε οἱ
Ἕλληνες καὶ ἤρχοντο ἀντίοι ἰέναι τοῖς πολεμίοις.
- 18 Ὡς δὲ πορευομένων ἐξεκύμαινέ τι τῆς φάλαγγος, τὸ
ἐπιλειπόμενον ἤρξατο δρόμῳ θεῖν· καὶ ἅμα ἐφθέγ-
ξαντο πάντες οἷόν περ τῷ Ἐνναλίῳ ἐλελίζουσι, καὶ
πάντες δὲ ἔθεον. Λέγουσι δέ τινες ὡς καὶ ταῖς
ἀσπίσι πρὸς τὰ δόρατα ἐδούπησαν, φόβον ποιοῦντες
- 19 τοῖς ἵπποις. Πρὶν δὲ τόξευμα ἐξικνέισθαι ἐκκλίνου-
σιν οἱ βάρβαροι καὶ φεύγουσι. Καὶ ἐνταῦθα δὴ
ἐδίωκον μὲν κατὰ κράτος οἱ Ἕλληνες, ἐβόων δὲ ἀλλή-
20 λοις μὴ θεῖν δρόμῳ, ἀλλ' ἐν τάξει ἔπεσθαι. Τὰ δ'
ἄρματα ἐφέροντο τὰ μὲν δι' αὐτῶν τῶν πολεμίων, τὰ
δὲ καὶ διὰ τῶν Ἑλλήνων, κενὰ ἡνιόχων. Οἱ δ' ἐπεὶ
προῖδοιεν, διῆσαντο· ἔστι δ' ὅστις καὶ κατελήφθη
ὥσπερ ἐν ἵπποδρόμῳ ἐκπλαγεῖς· καὶ οὐδὲν μέντοι
οὐδὲ τοῦτον παθεῖν ἔφασαν· οὐδ' ἄλλος δὲ τῶν
Ἑλλήνων ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ ἔπαθεν οὐδεὶς οὐδέν,
πλὴν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ τοξευθῆναί τις ἐλέγετο.
- 21 Κῦρος δ' ὁρῶν τοὺς Ἕλληνας νικῶντας τὸ καθ'
αὐτοὺς καὶ διώκοντας, ἠδόμενος καὶ προσκυνούμενος
ἦδη ὡς βασιλεὺς ὑπὸ τῶν ἀμφ' αὐτόν, οὐδ' ὡς ἐξήχθη
διώκειν· ἀλλὰ συνεσπειραμένην ἔχων τὴν τῶν σὺν
ἑαυτῷ ἑξακοσίων ἱππέων τάξιν ἐπεμελεῖτο ὃ τι
ποιήσῃ βασιλεὺς. Καὶ γὰρ ἦδει αὐτόν ὅτι μέσον
- 22 ἔχοι τοῦ Περσικοῦ στρατεύματος. Καὶ πάντες
δ' οἱ τῶν βαρβάρων ἄρχοντες μέσον ἔχοντες τὸ
αὐτῶν ἡγοῦντο, νομίζοντες οὕτω καὶ ἐν ἀσφαλεστάτῳ
εἶναι, ἣν ἡ ἰσχὺς αὐτῶν ἐκατέρωθεν ἦ, καὶ εἴ τι
παραγγεῖλαι χρήζοιεν, ἡμίσει ἂν χρόνῳ αἰσθάνεσθαι
- 23 τὸ στράτευμα. Καὶ βασιλεὺς δὴ τότε μέσον ἔχων
τῆς ἑαυτοῦ στρατιᾶς ὁμῶς ἔξω ἐγένετο τοῦ Κύρου

εὐωνύμου κέρατος. Ἐπεὶ δ' οὐδείς αὐτῷ ἐμάχετο
ἐκ τοῦ ἐναντίου, οὐδὲ τοῖς αὐτοῦ τεταγμένοις ἔμ-
προσθεν, ἐπέκαμπτεν ὥς εἰς κύκλωσιν. Ἐνθα δὴ 24
Κῦρος δείσας μὴ ὀπισθεν γενόμενος κατακόψῃ τὸ
Ἑλληνικὸν ἐλαύνει ἀντίος· καὶ ἐμβαλὼν σὺν τοῖς
ἐξακοσίοις νικᾷ τοὺς πρὸ βασιλέως τεταγμένους, καὶ
εἰς φυγὴν ἔτρεψε τοὺς ἐξακισχιλίους· καὶ ἀποκτεῖ-
ναι λέγεται αὐτὸς τῇ ἑαυτοῦ χειρὶ Ἀρταγέρσην τὸν
ἄρχοντα αὐτῶν.

Ὡς δ' ἡ τροπὴ ἐγένετο, διασπείρονται καὶ οἱ 25
Κύρου ἐξακόσιοι, εἰς τὸ διώκειν ὀρμήσαντες· πλὴν
πάνυ ὀλίγοι ἀμφ' αὐτὸν κατελείφθησαν, σχεδὸν οἱ
ὁμοτράπεζοι καλούμενοι. Σὺν τούτοις δὲ ὦν καθορᾷ 26
βασιλέα καὶ τὸ ἀμφ' ἐκείνον στῖφος· καὶ εὐθὺς οὐκ
ἡνέσχετο, ἀλλ' εἰπὼν, Τὸν ἄνδρα ὁρῶ, ἵετο ἐπ'
αὐτόν· καὶ παίει κατὰ τὸ στέρνον καὶ τιτρώσκει διὰ
τοῦ θώρακος, ὥς φησι Κτησίας ὁ ἰατρός· καὶ ἰᾶσθαι
αὐτὸς τὸ τραῦμά φησι. Παίοντα δ' αὐτὸν ἀκοντίζει 27
τις παλτῷ ὑπὸ τὸν ὀφθαλμὸν βιαίως· καὶ ἐνταῦθα
μαχόμενοι καὶ βασιλεὺς καὶ Κῦρος, καὶ οἱ ἀμφ'
αὐτοὺς ὑπὲρ ἑκατέρων, ὅπόσοι μὲν τῶν ἀμφὶ βασι-
λέα ἀπέθνησκον Κτησίας λέγει· παρ' ἐκείνῳ γὰρ ἦν·
Κῦρος δὲ αὐτός τε ἀπέθανε καὶ ὀκτὼ οἱ ἄριστοι τῶν
περὶ αὐτὸν ἔκειντο ἐπ' αὐτῷ. Ἀρταπάτης δ' ὁ πιστό- 28
τατος αὐτῷ τῶν σκηπτούχων θεραπόντων λέγεται, ἐπει-
δὴ πεπτωκότα εἶδε Κῦρον, καταπηδήσας ἀπὸ τοῦ
ἵππου περιπεσεῖν αὐτῷ. Καὶ οἱ μὲν βασιλέα φασὶ 29
κελεύσαι τινα ἐπισφάζαι αὐτὸν Κύρῳ· οἱ δέ, ἑαυτὸν
ἐπισφάξασθαι σπασάμενον τὸν ἀκινάκην· εἶχε γὰρ
χρυσοῦν· καὶ στρεπτὸν δὲ ἐφόρει καὶ ψέλλια καὶ τὰ
ἄλλα ὥσπερ οἱ ἄριστοι τῶν Περσῶν· ἐτετίμητο γὰρ
ὑπὸ Κῦρον δι' εὐνοίαν τε καὶ πιστότητα.

CAPUT IX.

Κῦρος μὲν οὖν οὕτως ἐτελεύτησεν, ἀνὴρ ὢν 1
Περσῶν τῶν μετὰ Κῦρον τὸν ἑρχαῖον γενομένων

- βασιλικώτατος τε καὶ ἄρχειν ἀξιώτατος, ὡς παρὰ
 πάντων ὁμολογεῖται τῶν Κύρου δοκούντων ἐν πείρᾳ
 2 γενέσθαι. Πρῶτον μὲν γὰρ ἔτι παῖς ὢν, ὅτε ἐπαι-
 δεύετο καὶ σὺν τῷ ἀδελφῷ καὶ σὺν τοῖς ἄλλοις παισὶ,
 3 πάντων πάντα κράτιστος ἐνομίζετο. Πάντες γὰρ οἱ
 τῶν ἀρίστων Περσῶν παῖδες ἐπὶ ταῖς βασιλέως
 θύραις παιδεύονται· ἐνθα πολλὴν μὲν σωφροσύνην
 καταμάθοι ἂν τις, αἰσχρὸν δ' οὐδὲν οὐτ' ἀκούσαι
 4 οὐτ' ἰδεῖν ἐστὶ. Θεῶνται δ' οἱ παῖδες καὶ τοὺς τιμω-
 μένους ὑπὸ βασιλέως καὶ ἀκούουσι, καὶ ἄλλους
 ἀτιμαζομένους· ὥστ' εὐθὺς παῖδες ὄντες μαθάνουσιν
 5 ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι. Ἐνθα Κύρος αἰδημονέστα-
 τος μὲν πρῶτον τῶν ἡλικιωτῶν ἐδόκει εἶναι, τοῖς τε
 πρεσβυτέροις καὶ τῶν ἑαυτοῦ ὑποδεεστέρων μᾶλλον
 πείθεσθαι· ἔπειτα δὲ φιλιππότατος καὶ τοῖς ἵπποις
 ἄριστα χρῆσθαι. Ἐκρινον δ' αὐτὸν καὶ τῶν εἰς τὸν
 πόλεμον ἔργων, τοξικῆς τε καὶ ἀκοντίσεως, φιλομα-
 6 θέστατον εἶναι καὶ μελετηρότατον. Ἐπεὶ δὲ τῇ
 ἡλικίᾳ ἔπρεπε, καὶ φιλοθηρότατος ἦν, καὶ πρὸς τὰ
 θηρία μέντοι φιλοκινδυνότατος. Καὶ ἄρκτον ποτὲ
 ἐπιφερομένην οὐκ ἔτρεσεν, ἀλλὰ συμπεσὼν κατε-
 σπάσθη ἀπὸ τοῦ ἵππου· καὶ τὰ μὲν ἔπαθεν, ὧν καὶ
 τὰς ὠτειλὰς φανερὰς εἶχε, τέλος δὲ κατέκτανε· καὶ
 τὸν πρῶτον μέντοι βοηθήσαντα πολλοῖς μακαριστὸν
 ἐποίησεν.
 7 Ἐπεὶ δὲ κατεπέμφθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς σατράπης
 Λυδίας τε καὶ Φρυγίας τῆς μεγάλης καὶ Καππα-
 δοκίας, στρατηγὸς δὲ καὶ πάντων ἀπεδείχθη οἷς
 καθήκει εἰς Καστωλοῦ πεδῖον ἀθροίζεσθαι, πρῶτον
 μὲν ἐπέδειξεν αὐτὸν ὅτι περὶ πλείστου ποιοῖτο, εἴ τῃ
 σπείσαιοτο καὶ εἴ τῃ σύνθοιτο καὶ εἴ τῃ ὑπόσχοιτο
 8 τι, μηδὲν ψεύδεσθαι. Καὶ γὰρ οὖν ἐπίστευον μὲν
 αὐτῷ αἱ πόλεις ἐπιτρεπόμεναι, ἐπίστευον δ' οἱ ἄν-
 δρες· καὶ εἴ τις πολέμιος ἐγένετο, σπεισamenού
 Κύρου ἐπίστευε μηδὲν ἂν παρὰ τὰς σπονδὰς παθεῖν.
 Τοιγαροῦν ἐπεὶ Τισσαφέρνει ἐπολέμησε, πᾶσαι αἱ

πόλεις ἐκούσαι Κῦρον εἵλοντο ἀντὶ Τισσαφέρνους, πλὴν Μιλησίων· οὗτοι δέ, ὅτι οὐκ ᾔθελε τοὺς φεύγοντας προέσθαι, ἐφοβούντο αὐτόν. Καὶ γὰρ ἔργῳ 10 ἐπεδείκνυτο καὶ ἔλεγεν ὅτι οὐκ ἂν ποτε πρόοιτο, ἐπεὶ ἅπαξ φίλος αὐτοῖς ἐγένετο, οὐδ' εἰ ἔτι μὲν μείους γένοιτο, ἔτι δὲ καὶ κάκιον πράξειαν. (Φανερός δ' ἦν, 11 καὶ εἴ τίς τι ἀγαθὸν ἢ κακὸν ποιήσειεν αὐτόν, νικᾶν πειρώμενος· καὶ εὐχὴν δέ τινες αὐτοῦ ἐξέφερον, ὡς εὐχοίτο τοσοῦτον χρόνον ζῆν ἕστε νικῶν καὶ τοὺς εὖ καὶ τοὺς κακῶς ποιοῦντας ἀλεξόμενος. Καὶ γὰρ 12 οὖν πλείστοι δὴ αὐτῷ ἐνὶ γε ἀνδρὶ τῶν ἐφ' ἡμῶν ἐπεθύμησαν καὶ χρήματα καὶ πόλεις καὶ τὰ ἑαυτῶν σώματα προέσθαι.

Οὐ μὲν δὴ οὐδὲ τοῦτ' ἂν τις εἴποι ὡς τοὺς κα- 13 κούργους καὶ ἀδίκους εἶα καταγελᾶν, ἀλλὰ ἀφειδέστατα πάντων ἐτιμωρεῖτο. Πολλάκις δ' ἦν ἰδεῖν παρὰ τὰς στιβομένας ὁδοὺς καὶ ποδῶν καὶ χειρῶν καὶ ὀφθαλμῶν στερουμένους ἀνθρώπους· ὥστε ἐν τῇ Κύρου ἀρχῇ ἐγένετο καὶ Ἑλληνι καὶ βαρβάρῳ μὴδὲν ἀδικοῦντι ἀδεῶς πορεύεσθαι ὅπη τις ᾔθελεν, ἔχοντι ὅ τι προχωροίη.

Τοὺς γε μέντοι ἀγαθοὺς εἰς πόλεμον ὁμολόγητο 14 διαφερόντως τιμᾶν. Καὶ πρῶτον μὲν ἦν αὐτῷ πόλεμος πρὸς Πεισίδας καὶ Μυσούς· στρατευόμενος οὖν καὶ αὐτὸς εἰς ταύτας τὰς χώρας, οὓς ἑώρα ἐθέλοντας κινδυνεύειν, τούτους καὶ ἄρχοντας ἐποίει ἥς κατεστρέφετο χώρας, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλοις δώροις ἐτίμα· ὥστε φαίνεσθαι τοὺς μὲν ἀγαθοὺς εὐδαιμονεστάτους, 15 τοὺς δὲ κακοὺς δούλους τούτων ἀξιούσθαι εἶναι. Τοιγαροῦν πολλὴ ἦν ἀφθονία αὐτῷ τῶν ἐθελόντων κινδυνεύειν ὅπου τις Κῦρον οἶοιτο αἰσθήσεσθαι.

Εἷς γε μὴν δικαιοσύνην εἴ τις αὐτῷ φανερός 16 γένοιτο ἐπιδείκνυσθαι βουλόμενος, περὶ παντὸς ἐποιεῖτο τούτους πλουσιωτέρους ποιεῖν τῶν ἐκ τοῦ ἀδίκου φιλοκερδούντων. Καὶ γὰρ οὖν ἄλλα τε πολλὰ δι- 17 καίως αὐτῷ διεχειρίζετο καὶ στρατεύματι ἀληθινῷ

- ἐχρήσατο. Καὶ γὰρ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ οὐ χρημάτων ἕνεκα πρὸς ἑκείνον ἐπλευσαν, ἀλλ' ἐπεὶ ἔγνωσαν κερδαλεώτερον εἶναι Κύρῳ καλῶς πειθ-
 18 αρχεῖν ἢ τὸ κατὰ μῆνα κέρδος.) Ἀλλὰ μὴν εἴ τις γέ τι αὐτῷ προστάξαντι καλῶς ὑπηρετήσκειν, οὐδενὶ πώποτε ἀχάριστον εἶασε τὴν προθυμίαν. Τοιγαροῦν κράτιστοι δὴ ὑπηρεταὶ παντὸς ἔργον Κύρῳ ἐλέ-
 19 χθησαν γενέσθαι. Εἰ δέ τινα ὀρώη δεινὸν ὄντα οἰκονόμον ἐκ τοῦ δικαίου, κατασκευάζοντά τε ἡς ἄρχοι χώρας καὶ προσόδους ποιοῦντα, οὐδένα ἂν πώποτε ἀφείλετο, ἀλλ' αἰεὶ πλείῳ προσεδίδον ὥστε καὶ ἡδέως ἐπόνουν, καὶ θαρρᾶλέως ἐκτῶντο, καὶ ἂ ἐπέπατο αὐτὸς τις ἡκιστα Κύρον ἔκρυπτεν· οὐ γὰρ φθονῶν τοῖς φανερώς πλουτοῦσιν ἐφαίνετο, ἀλλὰ πειρώμενος χρῆσθαι τοῖς τῶν ἀποκρυπτομένων χρή-
 20 μασιν. Φίλους γε μὴν ὅσους ποιήσαιοτο, καὶ εὖνους γνοίη ὄντας, καὶ ἱκανοὺς κρίγειε συνεργοὺς εἶναι ὃ τι τυγχάνοι βουλόμενος κατεργάζεσθαι, ὁμολογεῖται πρὸς πάντων κράτιστος δὴ γενέσθαι θεραπεύειν.
 21 Καὶ γὰρ αὐτὸ τοῦτο, οὐπερ αὐτὸς ἕνεκα φίλων ᾤετο δεῖσθαι, ὡς συνεργοὺς ἔχει, καὶ αὐτὸς ἐπειράτο συνεργὸς τοῖς φίλοις κράτιστος εἶναι τούτου ὅτου ἕκαστον αἰσθάνοιτο ἐπιθυμοῦντα.
 22 Δῶρα δὲ πλείστα μὲν, οἶμαι, εἰς γὰρ ἀνὴρ ὢν ἐλάμβανε διὰ πολλά· ταῦτα δὲ πάντων δὴ μάλιστα τοῖς φίλοις διεδίδου, πρὸς τοὺς τρόπους ἕκαστον σκοπῶν, καὶ ὅτου μάλιστα ὀρώη ἕκαστον δεόμενον.
 23 Καὶ ὅσα τῷ σώματι αὐτοῦ κόσμον πέμποι τις ἢ ὡς εἰς πόλεμον ἢ ὡς εἰς καλλωπισμόν, καὶ περὶ τούτων λέγειν αὐτὸν ἔφασαν ὅτι τὸ μὲν ἑαυτοῦ σῶμα οὐκ ἂν δύναίτο τούτοις πᾶσι κοσμηθῆναι, φίλους δὲ καλῶς
 24 κεκοσμημένους μέγιστον κόσμον ἀνδρὶ νομίζοι. Καὶ τὸ μὲν τὰ μεγάλα νικᾶν τοὺς φίλους εὖ ποιοῦντα οὐδὲν θαυμαστόν, ἐπειδὴ γε καὶ δυνατώτερος ἦν· τὸ δὲ τῇ ἐπιμελείᾳ περιεῖναι τῶν φίλων καὶ τῷ προθυμείσθαι χαρίζεσθαι, ταῦτα ἔμοιγε μᾶλλον δοκεῖ

ἀγαστὰ εἶναι. Κῦρος γὰρ ἔπεμπε βίκους οἴνου 25
 ἡμιδεεῖς πολλάκις, ὅποτε πάνυ ἡδὺν λάβοι, λέγων
 ὅτι οὐπω δὴ πολλοῦ χρόνου τούτου ἡδίωνι οἴνῳ ἐπι-
 τύχοι· τοῦτον οὖν σοὶ ἔπεμψε, καὶ δεῖταί σου τοῦτον
 ἐκπиеῖν τήμερον σὺν οἷς μάλιστα φιλεῖς. Πολλά- 26
 κισ δὲ χῆνας ἡμιβρώτους ἔπεμπε καὶ ἄρτων ἡμίσεια,
 καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ἐπιλέγειν κελεύων τὸν φέροντα·
 Τούτοις ἦσθη Κῦρος· βούλεται οὖν καὶ σὲ τούτων
 γεύσασθαι. Ὅπου δὲ χιλὸς σπάνιος πάνυ εἴη, αὐτὸς 27
 δ' ἐδύνατο παρασκευάσασθαι διὰ τὸ πολλοὺς ἔχειν
 ὑπηρέτας καὶ διὰ τὴν ἐπιμέλειαν, διαπέμπων ἐκέλευε
 τοὺς φίλους τοῖς τὰ ἑαυτῶν σώματα ἄγουσιν ἵπποις
 ἐμβάλλειν τοῦτον τὸν χιλόν, ὥς μὴ πεινῶντες τοὺς
 ἑαυτοῦ φίλους ἄγωσιν. Εἰ δὲ δὴ ποτε πορεύοιτο 28
 καὶ πλείστοι μέλλοιεν ὄψεσθαι, προσκαλῶν τοὺς
 φίλους ἐσπουδαιολογεῖτο, ὥς δηλοίῃ οὖς τιμᾷ· ὥστε
 ἔγωγε, ἐξ ὧν ἀκούω, οὐδένα κρίνω ὑπὸ πλειόνων
 πεφιλησθαι, οὔτε Ἑλλήνων οὔτε βαρβάρων. Τε- 29
 κμήριον δὲ τούτου καὶ τόδε· παρὰ μὲν Κύρου, δού-
 λου ὄντος, οὐδεὶς ἀπῆει πρὸς βασιλέα· πλὴν Ὀρόντας
 ἐπεχείρησε· καὶ οὗτος δὲ ὃν ᾤετο πιστόν οἱ εἶναι,
 ταχὺ αὐτὸν εὔρε Κῦρῳ φιλαίτερον ἢ ἑαυτῷ· παρὰ
 δὲ βασιλέως πολλοὶ πρὸς Κῦρον ἀπῆλθον, ἐπειδὴ
 πολέμιοι ἀλλήλοις ἐγένοντο, καὶ οὗτοι μέντοι οἱ
 μάλιστα ὑπ' αὐτοῦ ἀγαπώμενοι, νομίζοντες παρὰ
 Κῦρῳ ὄντες ἀγαθοὶ ἀξιωτέρας ἂν τιμῆς τυγχάνειν
 ἢ παρὰ βασιλεῖ. Μέγα δὲ τεκμήριον καὶ τὸ ἐν τῇ 30
 τελευτῇ τοῦ βίου αὐτῷ γενόμενον ὅτι καὶ αὐτὸς ἦν
 ἀγαθὸς καὶ κρίνειν ὀρθῶς ἐδύνατο τοὺς πιστοὺς καὶ
 εὖνους καὶ βεβαίους. Ἀποθνήσκοντος γὰρ αὐτοῦ, 31
 πάντες οἱ παρ' αὐτὸν φίλοι καὶ συντράπεζοι μαχό-
 μενοι ἀπέθανον ὑπὲρ Κῦρου, πλὴν Ἀριαίου· οὗτος
 δὲ τεταγμένος ἐτύγχανεν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ, τοῦ ἱπ-
 πικοῦ ἄρχων· ὥς δ' ἦσθητο Κῦρον πεπτωκότα,
 ἔφυγεν, ἔχων καὶ τὸ στράτευμα πᾶν οὗ ἡγεῖτο.

CAPUT X.

- 1 Ἐνταῦθα δὴ Κύρου ἀποτέμνεται ἡ κεφαλὴ καὶ ἡ χεὶρ ἡ δεξιὰ. Βασιλεὺς δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ διώκων εἰσπίπτει εἰς τὸ Κυρεῖον στρατόπεδον· καὶ οἱ μὲν μετὰ Ἀριαίου οὐκ ἔτι ἴστανται, ἀλλὰ φεύγουσι διὰ τοῦ αὐτῶν στρατοπέδου εἰς τὸν σταθμὸν ἔνθεν ὤρμηντο· τέτταρες δ' ἐλέγοντο παρασάγγαι
- 2 εἶναι τῆς ὁδοῦ. Βασιλεὺς δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τά τε ἄλλα πολλὰ διαρπάζουσι, καὶ τὴν Φωκαΐδα τὴν Κύρου παλλακίδα, τὴν σοφὴν καὶ καλὴν λεγομένην
- 3 εἶναι, λαμβάνει. Ἡ δὲ Μιλησία, ἡ νεωτέρα ἦν, ληφθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀμφὶ βασιλέα ἐκφεύγει γυμνὴ πρὸς τῶν Ἑλλήνων οἱ ἔτυχον ἐν τοῖς σκευοφόροις ὄπλα ἔχοντες, καὶ ἀντιταχθέντες πολλοὺς μὲν τῶν ἀρπαζόντων ἀπέκτειναν· οἱ δὲ καὶ αὐτῶν ἀπέθανον· οὐ μὴν ἐφυγόν γε, ἀλλὰ καὶ ταύτην ἔσωσαν καὶ τὰ ἄλλα, ὅποσα ἐντὸς αὐτῶν καὶ χρήματα καὶ ἄνθρωποι
- 4 ἐγένοντο, πάντα ἔσωσαν. Ἐνταῦθα διέσχον ἀλλήλων βασιλεὺς τε καὶ οἱ Ἕλληνες ὡς τριάκοντα στάδια, οἱ μὲν διώκοντες τοὺς καθ' αὐτοὺς ὡς πάντας νικῶντες· οἱ δὲ ἀρπάζοντες ὡς ἤδη πάντες νικῶντες.
- 5 Ἐπεὶ δ' ἦσθοντο οἱ μὲν Ἕλληνες ὅτι βασιλεὺς σὺν τῷ στρατεύματι ἐν τοῖς σκευοφόροις εἶη, βασιλεὺς δ' αὖ ἤκουσε Τισσαφέρνους ὅτι οἱ Ἕλληνες νικῶεν τὸ καθ' αὐτούς, καὶ εἰς τὸ πρόσθεν οἰχονται διώκοντες, ἔνταῦθα δὴ βασιλεὺς μὲν ἀθροίζει τε τοὺς ἑαυτοῦ, καὶ συντάττεται· ὁ δὲ Κλέαρχος ἐβουλεύετο, Πρόξενον καλέσας (πλησιαίτατος γὰρ ἦν), εἰ πέμποιέν τινας ἢ πάντες ἴοιεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀρήξοντες.
- 6 Ἐν τούτῳ καὶ βασιλεὺς πάλιν δῆλος ἦν προσιών, ὡς ἐδόκει, ὅπισθεν. Καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες στραφέντες παρεσκευάζοντο, ὡς ταύτῃ προσιόντος καὶ δεξόμενοι· ὁ δὲ βασιλεὺς ταύτῃ μὲν οὐκ ἤγεν, ἡ δὲ παρηλθεν ἔξω τοῦ εὐωνύμου κέρατος, ταύτῃ καὶ

ἀπήγαγεν, ἀναλαβὼν καὶ τοὺς ἐν τῇ μάχῃ κατὰ τοὺς Ἑλληνας αὐτομολήσαντας, καὶ Τισσαφέρνην καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. Ὁ γὰρ Τισσαφέρνης ἐν τῇ 7 πρώτῃ συνόδῳ οὐκ ἔφυγεν, ἀλλὰ διήλασε παρὰ τὸν ποταμὸν κατὰ τοὺς Ἑλληνας πελταστάς· διελαύνων δὲ κατέκανε μὲν οὐδένα, διαστάντες δ' οἱ Ἕλληνες ἔπαιον καὶ ἠκόντιζον αὐτούς· Ἐπισθένης δὲ Ἀμφιπολίτης ἦρχε τῶν πελταστῶν, καὶ ἐλέγετο φρόνιμος γενέσθαι. Ὁ δ' οὖν Τισσαφέρνης, ὡς μείον ἔχων 8 ἀπὸ πηλλάγῃ, πάλιν μὲν οὐκ ἀναστρέφει, εἰς δὲ τὸ στρατόπεδον ἀφικόμενος τὸ τῶν Ἑλλήνων ἐκεῖ συντυγχάνει βασιλεῖ, καὶ ὁμοῦ δὴ πάλιν συνταξάμενοι ἐπορεύοντα. Ἐπεὶ δ' ἦσαν κατὰ τὸ εὐώνυμον τῶν 9 Ἑλλήνων κέρας, ἔδεισαν οἱ Ἕλληνες μὴ προσάγοιεν πρὸς τὸ κέρας καὶ περιπτύξαντες ἀμφοτέρωθεν αὐτοῖς κατακόψειαν· καὶ ἐδόκει αὐτοῖς ἀναπτύσσειν τὸ κέρας καὶ ποιήσασθαι ὅπισθεν τὸν ποταμὸν. Ἐν 10 ᾧ δὲ ταῦτα ἐβουλεύοντο, καὶ δὴ βασιλεὺς παραμειψάμενος εἰς τὸ αὐτὸ σχῆμα κατέστησεν ἐναντίαν τὴν φάλαγγα ὥσπερ τὸ πρῶτον μαχοῦμενος συνῆε. Ὡς δὲ εἶδον οἱ Ἕλληνες ἐγγὺς τε ὄντας καὶ παρατεταγμένους, αὖθις πάλιν παιανίσαντες ἐπήεσαν πολὺ ἔτι προθυμότερον ἢ τὸ πρόσθεν. Οἱ δ' αὖ βάρβαροι 11 οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' ἐκ πλέονος ἢ τὸ πρόσθεν ἔφειγον· οἱ δ' ἐπεδίωκον μέχρι κώμης τινός· ἐνταῦθα δ' ἔστησαν οἱ Ἕλληνες· ὑπὲρ γὰρ τῆς κώμης γήλοφος ἦν, 12 ἐφ' οὗ ἀνεστράφησαν οἱ ἀμφὶ βασιλέα, πεζοὶ μὲν οὐκ ἔτι, τῶν δὲ ἱππέων ὁ λόφος ἐνεπλήσθη, ὥστε τὸ ποιούμενον μὴ γινώσκειν. Καὶ τὸ βασιλεῖον σημεῖον ὁρᾶν ἔφασαν, αἰτόν τινα χρυσοῦν ἐπὶ πέλτης ἀνατεταμένον.

Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐνταῦθ' ἐχώρουν οἱ Ἕλληνες, λεί- 13 πουςι δὴ καὶ τὸν λόφον οἱ ἱππεῖς· οὐ μέντοι ἔτι ἀθρόοι, ἀλλ' ἄλλοι ἄλλοθεν· ἐψιλοῦτο δ' ὁ λόφος τῶν ἱππέων· τέλος δὲ καὶ πάντες ἀπεχώρησαν. Ὁ 14 οὖν Κλέαρχος οὐκ ἀνέβίβαζεν ἐπὶ τὸν λόφον, ἀλλ'

ὑπ' αὐτὸν στήσας τὸ στράτευμα πέμπει Λύκιον τὸν Συρακοΐσιον καὶ ἄλλον ἐπὶ τὸν λόφον, καὶ κελεύει κατιδόντας τὰ ὑπὲρ τοῦ λόφου τί ἐστὶν ἀπαγγεῖλαι.

15 Καὶ ὁ Λύκιος ἤλασέ τε καὶ ἰδὼν ἀπαγγέλλει ὅτι φεύγουσιν ἀνὰ κράτος. Σχεδὸν δ' ὅτε ταῦτα ἦν,

16 καὶ ἥλιος ἐδύετο. Ἐνταῦθα δ' ἔστησαν οἱ Ἕλληνες, καὶ θέμενοι τὰ ὄπλα ἀνεπαύοντο· καὶ ἅμα μὲν ἐθαύμαζον ὅτι οὐδαμοῦ Κῦρος φαίνοιτο, οὐδ' ἄλλος ἀπ' αὐτοῦ οὐδεὶς παρείη· οὐ γὰρ ᾗδεσαν αὐτὸν τεθνηκότα, ἀλλ' εἵκαζον ἢ διώκοντα οἴχεσθαι ἢ κατα-

17 ληψόμενόν τι προεληλακέναι· καὶ αὐτοὶ ἐβουλεύοντο εἰ αὐτοῦ μέιναντες τὰ σκευοφόρα ἐνταῦθα ἄγοιντο ἢ ἀπίοιεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς ἀπιέναι· καὶ ἀφικνοῦνται ἀμφὶ δόρπηστον ἐπὶ τὰς

18 σκηνάς. Ταύτης μὲν οὖν τῆς ἡμέρας τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο. Καταλαμβάνουσι δὲ τῶν τε ἄλλων χρημάτων τὰ πλείστα διηρπασμένα καὶ εἴ τι σιτίον ἢ ποτὸν ἦν· καὶ τὰς ἀμάξας μεστὰς ἀλεύρων καὶ οἶνου, ἃς παρεσκευάσατο Κῦρος ἵνα, εἴ ποτε σφοδρὰ λάβοι τὸ στρατόπεδον ἔνδεια, διαδοίῃ τοῖς Ἕλλησιν· ἦσαν δ' αὗται τετρακόσiai, ὡς ἐλέγοντο, ἅμαξαι· καὶ ταύ-

19 τας τότε οἱ σὺν βασιλεῖ διήρπασαν. Ὡστε ἄδειπνοι ἦσαν οἱ πλείστοι τῶν Ἑλλήνων· ἦσαν δὲ καὶ ἀνάριστοι· πρὶν γὰρ δὴ καταλῦσαι τὸ στράτευμα πρὸς ἄριστον, βασιλεὺς ἐφάνη. Ταύτην μὲν οὖν τὴν νύκτα οὕτω διεγέγοντο.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΤΡΟΤ ΑΝΑΒΑΣΙΣ.

Β'.

CAPUT I.

Ὡς μὲν οὖν ἠθροίσθη Κύρῳ τὸ Ἑλληνικόν, ὅτε 1
ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν Ἀρταξέρξην ἐστρατεύετο, καὶ ὅσα
ἐν τῇ ἀνόδῳ ἐπράχθη καὶ ὡς ἡ μάχη ἐγένετο καὶ ὡς
Κῦρος ἐτελεύτησε καὶ ὡς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐλθόν-
τες οἱ Ἕλληνες ἐκοιμήθησαν, οἰόμενοι τὰ πάντα
νικᾶν καὶ Κῦρον ζῆν, ἐν τῷ ἔμπροσθεν λόγῳ δεδήλω-
ται. Ἀμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ συνελθόντες οἱ στρατηγοὶ 2
ἐθαύμαζον ὅτι Κῦρος οὔτε ἄλλον πέμποι σηματούν-
τα ὃ τι χρὴ ποιεῖν οὔτε αὐτὸς φαίνοιτο. Ἐδοξεν
οὖν αὐτοῖς συσκευασαμένοις ἅ εἶχον καὶ ἐξοπλι-
σαμένοις προΐεναι εἰς τὸ πρόσθεν ἕως Κύρῳ συμμί-
ξειαν. Ἦδη δὲ ἐν ὁρμῇ ὄντων ἅμα ἠλίῳ ἀνίσχοντι 3
ἦλθε Προκλῆς ὁ Τευθρανίας ἄρχων, γεγονὼς ἀπὸ
Δαμαράτου τοῦ Λάκωνος, καὶ Γλοῦς ὁ Ταμῳ. Οὗτοι
ἔλεγον ὅτι Κῦρος μὲν τέθνηκεν, Ἀριαῖος δὲ πεφευγὼς
ἐν τῷ σταθμῷ εἴη μετὰ τῶν ἄλλων βαρβάρων ὅθεν
τῇ προτεραίᾳ ὠρμῶντο· καὶ λέγοι ὅτι ταύτην μὲν
τὴν ἡμέραν περιμένειεν ἂν αὐτούς, εἰ μέλλοιεν
ἦκειν· τῇ δὲ ἄλλῃ ἀπιέναι φαίη ἐπὶ Ἰωνίας, ὅθεν περ
ἦλθε. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἄλλοι 4
Ἕλληνες βαρέως ἔφερον. Κλέαρχος δὲ τάδε εἶπεν·
Ἄλλ' ὥφελε μὲν Κῦρος ζῆν· ἐπεὶ δὲ τετελεύτηκεν,
ἀπαγγέλλετε Ἀριαίῳ ὅτι ἡμεῖς γε νικῶμεν βασιλέα,
καὶ, ὡς ὁράτε, οὐδεὶς ἔτι ἡμῖν μάχεται· καὶ εἰ μὴ
ὑμεῖς ἦλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα. Ἐπαγ-
γελλόμεθα δὲ Ἀριαίῳ, ἔὰν ἐνθάδε ἔλθῃ, εἰς τὸν
θρόνον τὸν βασιλείον καθιεῖν αὐτόν· τῶν γὰρ μάχην

ὁ νικῶντων καὶ τὸ ἄρχειν ἐστίν. Ταῦτα εἰπὼν ἀποστέλλει τοὺς ἀγγέλους καὶ σὺν αὐτοῖς Χειρίσοφον τὸν Λάκωνα καὶ Μένωνα τὸν Θετταλόν· καὶ γὰρ αὐτὸς Μένων ἐβούλετο· ἦν γὰρ φίλος καὶ ξένος θ' Ἀριαίου. Οἱ μὲν ὥχοντο, Κλέαρχος δὲ περιέμεινε. Τὸ δὲ στράτευμα ἐπορίζετο σῆτον ὅπως ἐδύνατο ἐκ τῶν ὑποζυγίων, κόπτοντες τοὺς βοῦς καὶ ὄνους· ξύλοις δὲ ἐχρῶντο, μικρὸν προϊόντες ἀπὸ τῆς φάλαγγος οὗ ἡ μάχη ἐγένετο, τοῖς τε οἰστοῖς πολλοῖς οὖσιν, οὓς ἠνάγκαζον οἱ Ἕλληνες ἐκβάλλειν τοὺς αὐτομολοῦντας παρὰ βασιλέως, καὶ τοῖς γέρροις καὶ ταῖς ξυλίναις ἀσπίσι ταῖς Αἰγυπτίαις· πολλαὶ δὲ καὶ πέλται καὶ ἄμαξαι ἦσαν φέρεσθαι ἔρημοι· οἷς πᾶσι χρώμενοι κρέα ἐψοντες ἥσθιον ἐκείνην τὴν ἡμέραν.

7 Καὶ ἤδη τε ἦν περὶ πλήθουσιν ἀγορὰν καὶ ἔρχονται παρὰ βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους κήρυκες, οἱ μὲν ἄλλοι βάρβαροι· ἦν δ' αὐτῶν Φαλῖνος εἰς Ἕλληνα, ὃς ἐτύγχανε παρὰ Τισσαφέρνει ὦν καὶ ἐντίμως ἔχων· καὶ γὰρ προσεποιεῖτο ἐπιστήμων εἶναι

8 τῶν ἀμφὶ τὰς τάξεις τε καὶ ὀπλομαχίαν. Οὗτοι δέ, προσελθόντες τε καὶ καλέσαντες τοὺς τῶν Ἑλλήνων ἄρχοντας, λέγουσιν ὅτι βασιλεὺς κελεύει τοὺς Ἕλληνας, ἐπεὶ νικῶν τυγχάνει καὶ Κῦρον ἀπέκτονε, παραδόντας τὰ ὅπλα ἰόντας ἐπὶ τὰς βασιλέως θύρας

9 εὐρίσκεσθαι ἂν τι δύνωνται ἀγαθόν. Ταῦτα μὲν εἶπον οἱ βασιλέως κήρυκες· οἱ δὲ Ἕλληνες βαρέως μὲν ἤκουσαν, ὁμως δὲ Κλέαρχος τοσοῦτον εἶπεν, ὅτι οὐ τῶν νικῶντων εἴη τὰ ὅπλα παραδιδόναι· Ἀλλ', ἔφη, ὑμεῖς μὲν, ὦ ἄνδρες στρατηγοί, τούτοις ἀποκρίνασθε ὃ τι κάλλιστόν τε καὶ ἄριστον ἔχετε· ἐγὼ δὲ αὐτίκα ἤξω. Ἐκάλεσε γάρ τις αὐτὸν τῶν ὑπηρετῶν, ὅπως ἴδοι τὰ ἱερὰ ἐξηρημένα· ἔτυχε γὰρ θυόμε-

10 νος. Ἐνθα δὴ ἀπεκρίνατο Κλεάνωρ μὲν ὁ Ἀρκάς, πρεσβύτατος ὢν, ὅτι πρόσθεν ἂν ἀποθάνοιεν ἢ τὰ ὅπλα παραδοῖεν· Πρόξενος δὲ ὁ Θεβαῖος, Ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, ὦ Φαλῖνε, θαυμάζω πότερα ὡς κρατῶν βασιλεὺς

αἰτεῖ τὰ ὄπλα ἢ ὡς διὰ φιλίαν δῶρα. Εἰ μὲν γὰρ ὡς κρατῶν, τί δεῖ αὐτὸν αἰτεῖν, καὶ οὐ λαβεῖν ἐλθόντα; εἰ δὲ πείσας βούλεται λαβεῖν, λεγέτω τί ἔσται τοῖς στρατιώταις ἐὰν αὐτῷ ταῦτα χαρίσωνται. Πρὸς ταῦτα Φαλῖνος εἶπε, Βασιλεὺς νικᾶν ἡγείται 11 ἐπεὶ Κῦρον ἀπέκτονε. Τίς γὰρ αὐτῷ ἐστὶν ὅστις τῆς ἀρχῆς ἀντιποιεῖται; Νομίζει δὲ καὶ ὑμᾶς ξαυτοῦ εἶναι, ἔχων ἐν μέσῃ τῇ ἑαυτοῦ χώρα καὶ ποταμῶν ἐντὸς ἀδιαβάτων· καὶ πλῆθος ἀνθρώπων ἐφ' ὑμᾶς δυνάμενος ἀγαγεῖν ὅσον, οὐδ' εἰ παρέχοιεν ὑμῖν, δύναισθ' ἂν ἀποκτεῖναι.

Μετὰ τοῦτον [Θεόπομπος] Ἀθηναῖος εἶπεν· ὦ 12 Φαλῖνε, νῦν, ὡς σὺ ὀρᾷς, ἡμῖν οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἀγαθὸν εἰ μὴ ὄπλα καὶ ἀρετὴ· ὄπλα μὲν οὖν ἔχοντες οἴομεθα ἂν καὶ τῇ ἀρετῇ χρῆσθαι· παραδόντες δ' ἂν ταῦτα καὶ τῶν σωμάτων στέρηθῇναι. Μὴ οὖν οἶου τὰ μόνα ἡμῖν ἀγαθὰ ὄντα ὑμῖν παραδώσειν· ἀλλὰ σὺν τούτοις καὶ περὶ τῶν ὑμετέρων ἀγαθῶν μαχοῦμεθα. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Φαλῖνος ἐγέλασε καὶ 13 εἶπεν· Ἀλλὰ φιλοσόφῳ μὲν ἔοικας, ὦ νεανίσκε, καὶ λέγεις οὐκ ἀχάριστα· ἴσθι μέντοι ἀνότητος ὢν, εἰ οἶει ἂν τὴν ὑμετέραν ἀρετὴν περιγενέσθαι τῆς βασιλέως δυνάμεως. Ἄλλους δὲ τινὰς ἔφασαν λέγειν ὑπο- 14 μαλακιζομένους ὡς καὶ Κύρῳ πιστοὶ ἐγένοντο καὶ βασιλεῖ γ' ἂν πολλοῦ ἄξιοι γένοιτο, εἰ βούλοιτο φίλος γενέσθαι· καὶ εἴτε ἄλλο τι θέλοι χρῆσθαι, εἴτ' ἐπ' Αἴγυπτον στρατεύειν, συγκαταστρέψαιντ' ἂν αὐτῷ. Ἐν τούτῳ καὶ Κλέαρχος ἦκε καὶ ἠρώτησεν 15 εἰ ἤδη ἀποκεκριμένοι εἶεν. Φαλῖνος δὲ ὑπολαβὼν εἶπεν· Οὗτοι μὲν, ὦ Κλέαρχε, ἄλλος ἄλλα λέγει· σὺ δ' ἡμῖν εἰπὲ τί λέγεις. Ὁ δ' εἶπεν· Ἐγὼ σε, ὦ 16 Φαλῖνε, ἄσμενος ἐώρακα, οἶμαι δὲ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες [οὔτοι·] σύ τε γὰρ Ἕλληνα εἶ καὶ ἡμεῖς, τοσοῦτοι ὄντες ὅσους σὺ ὀρᾷς· ἐν τοιούτοις δὲ ὄντες πράγμασι συμβουλευόμεθά σοι τί χρὴ ποιεῖν περὶ ὧν λέγεις. Σὺ οὖν, πρὸς θεῶν, συμβούλευσον ἡμῖν 17

ὁ τι σοι δοκεῖ κάλλιστον καὶ ἄριστον εἶναι, καὶ ὁ σοι τιμὴν οἶσει εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ἀναλεγόμενον ὅτι Φαλίνος ποτε, πεμφθεὶς παρὰ βασιλέως κελεύσων τοὺς Ἕλληνας τὰ ὅπλα παραδοῦναι, συμβουλευόμενοις συνεβούλευσεν αὐτοῖς τάδε. Οἶσθα δὲ ὅτι ἀνάγκη λέγεσθαι ἐν τῇ Ἑλλάδι ἅ ἄν συμβουλευσῃς.

18 Ὁ δὲ Κλέαρχος ταῦτα ὑπήγετο, βουλόμενος καὶ αὐτὸν τὸν παρὰ βασιλέως πρεσβεύοντα συμβουλευσαι μὴ παραδοῦναι τὰ ὅπλα, ὅπως εὐέλπιδες μᾶλλον εἶεν οἱ Ἕλληνες. Φαλίνος δὲ ὑποστρέψας παρὰ τὴν δόξαν αὐτοῦ εἶπεν [ᾧδε·]

19 Ἐγώ, εἰ μὲν τῶν μυρίων ἐλπίδων μία τις ὑμῖν ἐστι σωθῆναι πολεμοῦντας βασιλεῖ, συμβουλευώ μὴ παραδιδόναί τὰ ὅπλα· εἰ δέ τοι μηδεμία σωτηρίας ἐστὶν ἐλπίς ἄκοντος βασιλέως, συμβουλευώ σώζε-

20 σθαι ὑμῖν ὅπη δυνατόν. Κλέαρχος δὲ πρὸς ταῦτα εἶπεν· Ἀλλὰ ταῦτα μὲν δὴ σὺ λέγεις· παρ' ἡμῶν δὲ ἀπάγγελλε τάδε, ὅτι ἡμεῖς οἴομεθα, εἰ μὲν δέοι βασιλεῖ φίλους εἶναι, πλείονος ἂν ἄξιοι εἶναι φίλοι ἔχοντες τὰ ὅπλα ἢ παραδόντες ἄλλῳ· εἰ δὲ δέοι πολεμεῖν, ἄμεινον ἂν πολεμεῖν ἔχοντες τὰ ὅπλα, ἢ

21 ἄλλῳ παραδόντες. Ὁ δὲ Φαλίνος εἶπε· Ταῦτα μὲν δὴ ἀπαγγελοῦμεν· ἀλλὰ καὶ τάδε ὑμῖν ἐκέλευσεν εἰπεῖν βασιλεὺς ὅτι μένουσι μὲν ὑμῖν αὐτοῦ σπονδαὶ εἴησαν, προῖοῦσι δὲ καὶ ἀπιούσι πόλεμος. Εἶπατε οὖν καὶ περὶ τούτου, πότερα μενεῖτε καὶ σπονδαὶ εἰσιν, ἢ ὡς πολέμου ὄντος παρ' ὑμῶν ἀπαγγελῶ.

22 Κλέαρχος δ' ἔλεξεν· Ἀπάγγελλε τοίνυν καὶ περὶ τούτου ὅτι καὶ ἡμῖν ταῦτα δοκεῖ ἄπερ καὶ βασιλεῖ. Τί οὖν ταῦτα ἐστίν; ἔφη ὁ Φαλίνος· Ἀπεκρίνατο ὁ Κλέαρχος· Ἦν μὲν μένωμεν, σπονδαί· ἀπιούσι δὲ

23 καὶ προῖοῦσι πόλεμος. Ὁ δὲ πάλιν ἠρώτησε· Σπονδὰς ἢ πόλεμον ἀπαγγελῶ; Κλέαρχος δὲ ταῦτα πάλιν ἀπεκρίνατο· Σπονδαὶ μὲν μένουσιν, ἀπιούσι δὲ ἢ προῖοῦσι πόλεμος. Ὅ τι δὲ ποιήσοι οὐ διεσήμνηε.

CAPUT II.

Φαλίνος μὲν δὴ ᾤχετο καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. Οἱ δὲ 1
 παρὰ Ἀριαίου ἦκον, Προκλῆς καὶ Χειρίσοφος· Μέ-
 νων δὲ αὐτοῦ ἔμενε παρὰ Ἀριαίῳ· οὗτοι δὲ ἔλεγον
 ὅτι πολλοὺς φαίη Ἀριαίος εἶναι Πέρσας ἑαυτοῦ
 βελτίους, οὓς οὐκ ἂν ἀνασχέσθαι αὐτοῦ βασιλεύον-
 τος· ἀλλ' εἰ βούλεσθε συναπιέναι, ἡκεῖν ἤδη κελεύει
 τῆς νυκτός· εἰ δὲ μή, αὐτὸς πρῶτ' ἀπιέναι φησίν.
 Ὁ δὲ Κλέαρχος εἶπεν· Ἀλλ' οὕτω χρή ποιεῖν· ἐὰν 2
 μὲν ἡκωμεν, ὥσπερ λέγετε· εἰ δὲ μή, πράττετε
 ὅποιον ἂν τι ὑμῖν οἴσθῃε μάλιστα συμφέρειν. Ὁ τι
 δὲ ποιήσοι οὐδὲ τούτοις εἶπε. Μετὰ ταῦτα, ἡδὴ 3
 ἡλίου δύνοντος, συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς καὶ
 λοχαγοὺς ἔλεξε τοιάδε· Ἐμοί, ὦ ἄνδρες, θυομένῳ
 ἵεναι ἐπὶ βασιλέα οὐκ ἐγίνετο τὰ ἱερά· Καὶ εἰκότως
 ἄρα οὐκ ἐγίνετο. Ὡς γὰρ ἐγὼ νῦν πυνθάνομαι, ἐν
 μέσῳ ἡμῶν καὶ βασιλέως ὁ Τίγρης ποταμός ἐστι
 ναυσίπορος, ὃν οὐκ ἂν δυναίμεθα ἄνευ πλοίων δια-
 βῆναι· πλοῖα δὲ ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν. Οὐ μὲν δὴ
 αὐτοῦ γε μένειν οἶόν τε· τὰ γὰρ ἐπιτήδεια οὐκ ἔστιν
 ἔχειν· ἵεναι δὲ παρὰ τοὺς Κύρου φίλους πάνυ καλὰ
 ἡμῖν τὰ ἱερά ἦν. Ὡδε οὖν χρή ποιεῖν· ἀπιόντας 4
 δειπνεῖν ὃ τι τις ἔχει· Ἐπειδὰν δὲ σημήνῃ τῷ
 κέρατι ὥς ἀναπαύεσθαι, συσκευάζεσθε· ἐπειδὰν δὲ
 τὸ δεύτερον, ἀνατίθεσθε ἐπὶ τὰ ὑποζύγια· ἐπὶ δὲ τῷ
 τρίτῳ ἔπεσθε τῷ ἡγουμένῳ, τὰ μὲν ὑποζύγια ἔχοντες
 πρὸς τοῦ ποταμοῦ, τὰ δὲ ὄπλα ἔξω. Ταῦτα ἀκού- 5
 σαντες οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἀπῆλθον καὶ
 ἐποίουν οὕτω· καὶ τὸν λοιπὸν ὁ μὲν ἦρχεν, οἱ δὲ ἐπεί-
 θοντο, οὐχ ἐλόμενοι, ἀλλὰ ὁρῶντες ὅτι μόνος ἐφρόνει
 οἷα δεῖ τὸν ἄρχοντα, οἱ δ' ἄλλοι ἄπειροι ἦσαν.
 Ἀριθμὸς δὲ τῆς ὁδοῦ ἦν ἡλθον ἐξ Ἐφέσου τῆς Ἰω- 6
 νίας μέχρι τῆς μάχης σταθμοὶ τρεῖς καὶ ἑνενήκοντα,
 παρασάγγαι πέντε καὶ τριάκοντα καὶ πεντακόσιοι,
 στάδιοι πεντήκοντα καὶ ἑξακισχίλιοι καὶ μύριοι·

ἀπὸ δὲ τῆς μάχης ἐλέγοντο εἶναι εἰς Βαβυλῶνα σταδίοι ἐξήκοντα καὶ τριακόσιοι.

- 7 Ἐντεῦθεν δὴ, ἐπεὶ σκότος ἐγένετο, Μιλτοκύθης μὲν ὁ Θράξ, ἔχων τοὺς τε ἱππέας τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τετταράκοντα καὶ τῶν πεζῶν Θρακῶν ὡς τριακο-
- 8 σίους, ἠντομόλησε πρὸς βασιλέα. Κλέαρχος δὲ τοῖς ἄλλοις ἡγείτο κατὰ τὰ παρηγγελμένα, οἱ δ' εἶποντο· καὶ ἀφικνούνται εἰς τὸν πρῶτον σταθμὸν παρὰ Ἀριαῖον καὶ τὴν ἐκείνου στρατιὰν ἀμφὶ μέσας νύκτας· καὶ ἐν τάξει θέμενοι τὰ ὄπλα, συνήλθον οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ τῶν Ἑλλήνων παρὰ Ἀριαῖον· καὶ ὤμοσαν οἱ τε Ἕλληνες καὶ ὁ Ἀριαῖος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ οἱ κράτιστοι μήτε προδώσειν ἀλλήλους σύμμαχοί τε ἔσεσθαι· οἱ δὲ βάρβαροι προσώ-
- 9 μοσαν καὶ ἡγήσεσθαι ἀδόλως. Ταῦτα δ' ὤμοσαν, σφάξαντες ταῦρον καὶ λύκον καὶ κάπρον καὶ κριὸν εἰς ἀσπίδα, βάπτοντες οἱ μὲν Ἕλληνες ξίφος, οἱ
- 10 δὲ βάρβαροι λόγχην. Ἐπεὶ δὲ τὰ πιστὰ ἐγένετο, εἶπεν ὁ Κλέαρχος· Ἄγε δὴ, ὦ Ἀριαῖε, ἐπεὶ περ ὁ αὐτὸς ὑμῖν στόλος ἐστὶ καὶ ἡμῖν, εἰπέ τίνα γνώμην ἔχεις περὶ τῆς πορείας· πότερον ἄπιμεν ἢ περ ἡλθομεν, ἢ ἄλλην τινα ἐννενοηκέναι δοκεῖς ὁδὸν κρείτ-
- 11 τω; Ὁ δὲ εἶπεν· Ἦν μὲν ἡλθομεν ἀπιόντες παντελῶς ἂν ὑπὸ λιμοῦ ἀπολοίμεθα· ὑπάρχει γὰρ νῦν ἡμῖν οὐδὲν τῶν ἐπιτηδείων. Ἑπτακαίδεκα γὰρ σταθμῶν τῶν ἐγγυτάτῳ οὐδὲ δεῦρο ἰόντες ἐκ τῆς χώρας οὐδὲν εἶχομεν λαμβάνειν· ἐνθα δ' εἴ τι ἦν, ἡμεῖς διαπορευόμενοι κατεδαπανήσαμεν. Νῦν δ' ἐπινοοῦμεν πορεύεσθαι μακροτέραν μὲν, τῶν δ' ἐπι-
- 12 τηδείων οὐκ ἀπορήσομεν. Πορευτέον δ' ἡμῖν τοὺς πρώτους σταθμοὺς ὡς ἂν δυνώμεθα μακροτάτους, ἵνα ὡς πλείστον ἀποσπασθῶμεν τοῦ βασιλικοῦ στρατεύματος· ἦν γὰρ ἅπαξ δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπόσχωμεν, οὐκέτι μὴ δύνηται βασιλεὺς ἡμᾶς καταλαβεῖν. Ὀλίγῳ μὲν γὰρ στρατεύματι οὐ τολμήσει ἐφέπεσθαι· πολλὴν δ' ἔχων στόλον οὐ δυνήσεται

ταχέως πορεύεσθαι· ἴσως δὲ καὶ τῶν ἐπιτηδείων σπανιεῖ. Ταύτην, ἔφη, τὴν γνώμην ἔχω ἔγωγε.

Ἦν δὲ αὕτη ἡ στρατηγία οὐδὲν ἄλλο δυναμένη 13
ἢ ἀποδρᾶναι ἢ ἀποφυγεῖν· ἡ δὲ τύχη ἐστρατήγησε κάλλιον. Ἐπεὶ γὰρ ἡμέρα ἐγένετο, ἐπορεύοντο ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν ἥλιον, λογιζόμενοι ἥξειν ἅμα ἡλίῳ δύνοντι εἰς κώμας τῆς Βαβυλωνίας χώρας· καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἐψεύσθησαν. Ἔτι δὲ ἀμφὶ δείλην ἔδοξαν 14
πολεμίους ὄραν ἱππέας· καὶ τῶν τε Ἑλλήνων οἱ μὴ ἔτυχον ἐν ταῖς τάξεσιν ὄντες εἰς τὰς τάξεις ἔθεον, καὶ Ἀριαῖος, ἐτύγχανε γὰρ ἐφ' ἀμάξης πορευόμενος διότι ἐτέτρωτο, καταβὰς ἐθωρακίζετο καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. Ἐν ᾧ δὲ ὠπλίζοντο, ἤκον λέγοντες οἱ προπεμφθέν- 15
τες σκοποὶ ὅτι οὐχ ἱππεῖς εἰσίν, ἀλλὰ ὑποζύγια νέμονται. Καὶ εὐθὺς ἔγνωσαν πάντες ὅτι ἐγγὺς που ἐστρατοπεδεύετο βασιλεὺς· καὶ γὰρ καὶ καπνὸς ἐφαίνετο ἐν κώμας οὐ πρόσω. Κλέαρχος δὲ ἐπὶ μὲν 16
τοὺς πολεμίους οὐκ ἤγεν· ἦδει γὰρ καὶ ἀπειρηκότας τοὺς στρατιώτας καὶ ἀσίτους ὄντας· ἦδη δὲ καὶ ὄψα ἦν· οὐ μέντοι οὐδὲ ἀπέκλινε, φυλαττόμενος μὴ δοκοίη φεύγειν· ἀλλ' εὐθύωρον ἄγων ἅμα τῷ ἡλίῳ δυομένῳ εἰς τὰς ἐγγυτάτω κώμας τοὺς πρωταγούς (ἄγων) κατεσκήνησεν, ἐξ ὧν διήρπαστο ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ στρατεύματος καὶ αὐτὰ τὰ ἀπὸ τῶν οἰκῶν ξύλα. Οἱ μὲν οὖν πρῶτοι ὁμῶς τρόπῳ τινὶ ἐστρατο- 17
πεδεύσαντο, οἱ δὲ ὕστεροι σκοταῖοι προσιόντες, ὡς ἐτύγχανον ἕκαστοι, ἠυλίζοντο· καὶ κραυγὴν πολλὴν ἐποιοῦν καλοῦντες ἀλλήλους, ὥστε καὶ τοὺς πολεμίους ἀκούειν· ὥστε οἱ μὲν ἐγγύτατα τῶν πολεμίων καὶ ἔφυγον ἐκ τῶν σκηνωμάτων. Δῆλον δὲ τοῦτο 18
τῇ ὕστεραίᾳ ἐγένετο· οὔτε γὰρ ὑποζύγιον ἔτι οὐδὲν ἐφάνη, οὔτε στρατόπεδον οὔτε καπνὸς οὐδαμοῦ πλησίον. Ἐξεπλάγη δέ, ὡς ἔοικε, καὶ βασιλεὺς τῇ ἐφόδῳ τοῦ στρατεύματος· ἐδήλωσε δὲ τοῦτο οἷς τῇ ὕστεραίᾳ ἔπραττεν. Προϊούσης μέντοι τῆς νυκτὸς 19
ταύτης καὶ τοῖς Ἑλλήσι φόβος ἐμπίπτει, καὶ θόρυ-

βος καὶ δοῦπος ἦν, οἷον εἰκὸς φόβον ἐμπεσόντος
 20 γίγνεσθαι. Κλέαρχος δὲ Τολμίδην Ἑλλείον, ὃν
 ἐτύγγανεν ἔχων παρ' ἑαυτῷ κήρυκα ἄριστον τῶν τότε,
 τοῦτον ἀνειπεῖν ἐκέλευσε, σιγὴν κατακηρύξαντα, ὅτι
 προαγορεύουσιν οἱ ἄρχοντες, ὅς ἂν τὸν ἀφέντα τὸν
 ὄνον εἰς τὰ ὄπλα μηνύσῃ, ὅτι λήψεται μισθὸν τὰ-
 21 λαντον ἀργυρίου. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐκηρύχθη, ἔγνωσαν
 οἱ στρατιῶται ὅτι κενὸς ὁ φόβος εἶη, καὶ οἱ ἄρχοντες
 σῶσι. Ἀμα δὲ ὀρθρῶ παρήγγειλεν ὁ Κλέαρχος εἰς
 τάξιν τὰ ὄπλα τίθεσθαι τοὺς Ἑλληνας ἥπερ εἶχον
 ὅτε ἦν ἡ μάχη.

CAPUT III.

1 Ὁ δὲ δὴ ἔγραψα ὅτι βασιλεὺς ἐξεπλάγῃ τῇ
 ἐφόδῳ, τῇδε δῆλον ἦν· τῇ μὲν γὰρ πρόσθεν ἡμέρα
 πέμπων τὰ ὄπλα παραδιδόναι ἐκέλευε, τότε δὲ ἅμα
 ἡλίῳ ἀνατέλλοντι κήρυκας ἔπεμψε περὶ σπονδῶν.
 2 Οἱ δὲ ἐπεὶ ἦλθον πρὸς τοὺς προφύλακας, ἐζήτησαν
 τοὺς ἄρχοντας. Ἐπειδὴ δ' ἀπήγγελλον οἱ προφύ-
 λακες, Κλέαρχος τυχὼν τότε τὰς τάξεις ἐπισκοπῶν
 εἶπε τοῖς προφύλαξι κελεύειν τοὺς κήρυκας περι-
 3 μένειν ἄχρις ἂν σχολάσῃ. Ἐπεὶ δὲ κατέστησε τὸ
 στράτευμα ὥστε καλῶς ἔχειν ὁρᾶσθαι πάντη φά-
 λαγγα πυκνήν, τῶν δὲ ἀόπλων μηδένα καταφανῆ
 εἶναι, ἐκάλεσε τοὺς ἀγγέλους, καὶ αὐτός τε προῆλθε
 τοὺς τε εὐοπλοτάτους ἔχων καὶ εὐειδεστάτους τῶν
 αὐτοῦ στρατιωτῶν, καὶ τοῖς ἄλλοις στρατηγοῖς ταῦ-
 4 τα ἔφρασεν. Ἐπεὶ δὲ ἦν πρὸς τοῖς ἀγγέλοις, ἀνη-
 ρώτα τί βούλοιντο. Οἱ δ' ἔλεγον ὅτι περὶ σπονδῶν
 ἦκοιεν ἄνδρες, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται τά τε παρὰ
 βασιλέως τοῖς Ἑλλησιν ἀπαγγεῖλαι, καὶ τὰ παρὰ
 5 τῶν Ἑλλήνων βασιλεῖ. Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· Ἀπ-
 αγγέλλετε τοίνυν αὐτῷ ὅτι μάχης δεῖ πρῶτον· ἄρι-
 στον γὰρ οὐκ ἔστιν, οὐδ' ὁ τολμήσων περὶ σπονδῶν
 6 λέγειν τοῖς Ἑλλησι, μὴ πορίσας ἄριστον. Ταῦτα
 ἀκούσαντες οἱ ἀγγελοι ἀπήλυνον, καὶ ἦκον ταχύ· φ

καὶ δῆλον ἦν ὅτι ἐγγύς που βασιλεὺς ἦν ἢ καὶ ἄλλος τις, ᾧ ἐπετέτακτο ταῦτα πράττειν· ἔλεγον δὲ ὅτι εἰκότα δοκοῖεν λέγειν βασιλεῖ, καὶ ἡκοιεν ἡγεμόνας ἔχοντες, οἱ αὐτούς, ἐὰν αἱ σπονδαὶ γίνωνται, ἄξουσιν ἔνθεν ἔξουσιν τὰ ἐπιτήδεια. Ὁ δὲ 7 ἡρώτα, εἰ αὐτοῖς τοῖς ἀνδράσι σπένδοιτο ἰοῦσι καὶ ἀπιοῦσιν ἢ καὶ τοῖς ἄλλοις ἔσονται σπονδαί. Οἱ δέ, Ἀπασιν, ἔφασαν, μέχρις ἂν βασιλεῖ τὰ παρ' ὑμῶν διαγγελθῇ. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπον, μεταστησάμενος 8 αὐτούς ὁ Κλέαρχος ἐβουλεύετο. Καὶ ἐδόκει τὰς σπονδὰς ποιεῖσθαι ταχύ, καὶ καθ' ἡσυχίαν ἐλθεῖν τε ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια καὶ λαβεῖν. Ὁ δὲ Κλέαρχος εἶπε· 9 Δοκεῖ μὲν καί μοι ταῦτα· οὐ μέντοι ταχύ γε ἀπαγγελῶ, ἀλλὰ διατρίψω ἕστ' ἂν ὀκνήσωσιν οἱ ἄγγελοι μὴ ἀποδόξῃ ἡμῖν τὰς σπονδὰς ποιήσασθαι· οἶμαί γε μέντοι, ἔφη, καὶ τοῖς ἡμετέροις στρατιώταις τὸν αὐτὸν φόβον παρέσεσθαι. Ἐπεὶ δὲ ἐδόκει καιρὸς εἶναι, ἀπήγγελλεν ὅτι σπένδοιτο, καὶ εὐθὺς ἡγεῖσθαι ἐκέλευε πρὸς τὰ ἐπιτήδεια.

Καὶ οἱ μὲν ἡγοῦντο, Κλέαρχος μέντοι ἐπορεύετο, 10 τὰς μὲν σπονδὰς ποιησόμενος, τὸ δὲ στράτευμα ἔχων ἐν τάξει· καὶ αὐτὸς δὲ ὠπισθοφυλάκει. Καὶ ἐνετύγχανον τάφροις καὶ αὐλῶσιν ὕδατος πλήρεσιν, ὥς μὴ δύνασθαι διαβαίνειν ἄνευ γεφυρῶν· ἀλλ' ἐποιοῦντο διαβάσεις ἐκ τῶν φοινίκων οἱ ἦσαν ἐκπεπτωκότες, τοὺς δὲ καὶ ἐξέκοπτον. Καὶ ἐνταῦθα ἦν Κλέαρχον 11 καταμαθεῖν ὥς ἐπεστάται, ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ τὸ δόρυ ἔχων, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ βακτηρίαν· καὶ οἱ τις αὐτῷ δοκοίη τῶν πρὸς τοῦτο τεταγμένων βλακεύειν, ἐκλεγόμενος τὸν ἐπιτήδειον ἔπαισεν ἄν, καὶ ἅμα αὐτὸς προσελάμβανεν εἰς τὸν πηλὸν ἐμβαίνων· ὥστε πᾶσιν αἰσχύνῃν εἶναι μὴ οὐ συσπουδάξαι. Καὶ ἐτάχθη 12 σαν μὲν πρὸς αὐτὸ οἱ τριάκοντα ἔτη γεγονότες· ἐπεὶ δὲ καὶ Κλέαρχον ἐώρων σπουδάζοντα, προσελάμβανον καὶ οἱ πρεσβύτεροι. Πολὺ δὲ μᾶλλον ὁ 13 Κλέαρχος ἔσπενδεν ὑποπτεύων μὴ αἰεὶ οὕτω πλήρε·

εἶναι τὰς τάφρους ὕδατος· οὐ γὰρ ἦν ὥρα οἷα τὸ πεδίον ἄρδεν· ἀλλ', ἵνα ἤδη πολλὰ προφαίνοιτο τοῖς Ἑλλησι δεινὰ εἰς τὴν πορείαν, τούτου ἕνεκα βασιλέα ὑπώπτευεν ἐπὶ τὸ πεδίον τὸ ὕδωρ ἀφεικέναι.

14 Πορευόμενοι δὲ ἀφίκοντο εἰς κώμας ὅθεν ἀπέδειξαν οἱ ἡγεμόνες λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια. Ἐνὴν δὲ σῖτος καὶ οἶνος φοινίκων πολὺς καὶ ὄξος ἐψητὸν

15 ἀπὸ τῶν αὐτῶν. Αὐταὶ δὲ αἱ βάλανοι τῶν φοινίκων, οἷας μὲν ἐν τοῖς Ἑλλησιν ἔστιν ἰδεῖν, τοῖς οἰκέταις ἀπέκειντο· αἱ δὲ τοῖς δεσπόταις ἀποκείμεναι ἦσαν ἀπόλεκτοι, θαυμάσαι τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος· ἡ δὲ ὄψις ἡλέκτρον οὐδὲν διέφερεν· τὰς δὲ τινὰς καὶ ξηραίνοντες τραγήματα ἀπετίθεσαν. Καὶ ἦν

16 καὶ παρὰ πότον ἡδὺ μὲν, κεφαλαγὲς δέ. Ἐνταῦθα καὶ τὸν ἐγκέφαλον τοῦ φοίνικος πρῶτον ἔφαγον οἱ στρατιῶται, καὶ οἱ πολλοὶ ἐθαύμασαν τό τε εἶδος καὶ τὴν ιδιότητα τῆς ἡδονῆς. Ἦν δὲ σφόδρα καὶ τοῦτο κεφαλαγές. Ὁ δὲ φοίνιξ ὅθεν ἐξαιρεθείη ὁ ἐγκέφαλος ὅλος ἐξηυαίνετο.

17 Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· καὶ παρὰ μεγάλου βασιλέως ἦκε Τισσαφέρνης καὶ ὁ τῆς βασιλέως γυναικὸς ἀδελφὸς καὶ ἄλλοι Πέρσαι τρεῖς· δοῦλοι δὲ πολλοὶ εἶποντο. Ἐπεὶ δὲ ἀπῆντησαν αὐτοῖς οἱ τῶν Ἑλλήνων στρατηγοί, ἔλεγε πρῶτος Τισσαφέρνης δι' ἑρμηνέως τοιάδε·

18 - Ἐγώ, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, γείτων οἰκῶ τῇ Ἑλλάδι· καὶ ἐπεὶ ὑμᾶς εἶδον εἰς πολλὰ κακὰ καμύχανα ἐμπεπτωκότας, εὖρημα ἐποιησάμην εἰ πως δυναίμην παρὰ βασιλέως αἰτήσασθαι δοῦναί μοι ἀποσῶσαι ὑμᾶς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἶμαι γὰρ ἂν οὐκ ἀχαρίστως μοι ἔξειν οὔτε πρὸς ὑμῶν οὔτε πρὸς τῆς Ἑλ-

19 λάδος ἀπάσης. Ταῦτα δὲ γνούς ἡτούμην βασιλέα, λέγων αὐτῷ ὅτι δικαίως ἂν μοι χαρίζοιτο, ὅτι αὐτῷ Κύρόν τε ἐπιστρατεύοντα πρῶτος ἡγγεिला, καὶ βοήθειαν ἔχων ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ ἀφικόμην· καὶ μόνος τῶν κατὰ τοὺς Ἕλληνας τεταγμένων οὐκ ἔφυγον,

ἀλλὰ διήλασα καὶ συνέμιξα βασιλεῖ ἐν τῷ ὑμετέρῳ
στρατοπέδῳ, ἔνθα βασιλεὺς ἀφίκετο ἐπεὶ Κῦρον
ἀπέκτεινε. Καὶ τοὺς ξὺν Κύρῳ βαρβάρους ἐδίωξα
σὺν τοῖσδε τοῖς παροῦσι νῦν μετ' ἐμοῦ, οἵπερ αὐτῷ
εἰσι πιστότατοι. Καὶ περὶ μὲν τούτων ὑπέσχετό 20
μοι βουλευσασθαι· ἐρέσθαι δέ με ὑμᾶς ἐκέλευσεν
ἐλθόντα τίνος ἔνεκεν ἐστρατεύσατε ἐπ' αὐτόν. Καὶ
συμβουλευῶ ὑμῖν μετρίως ἀποκρίνασθαι, ἵνα μοι
εὐπρακτότερον ᾦ ἢ εἰάν τι δύνωμαι ἀγαθὸν ὑμῖν παρ'
αὐτοῦ διαπραξασθαι.

Πρὸς ταῦτα μεταστάντες οἱ Ἕλληνες ἐβουλεύ- 21
οντο καὶ ἀπεκρίναντο· Κλέαρχος δ' ἔλεγεν. Ἡμεῖς
οὔτε συνήλθομεν ὡς βασιλεῖ πολεμήσοντες, οὔτε
ἐπορευόμεθα ἐπὶ βασιλέα· ἀλλὰ πολλὰς προφάσεις
Κῦρος εὗρισκεν, ὡς καὶ σὺ εὖ οἶσθα, ἵνα ὑμᾶς τε
ἀπαρασκευάστους λάβοι καὶ ἡμᾶς ἐνθάδε ἀναγάγοι.
Ἐπεὶ μέντοι ἤδη ἐωρῶμεν αὐτόν ἐν δεινῷ ὄντα, 22
ῥσχύνθημεν καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους προδοῦναι
αὐτόν, ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ παρέχοντες ἡμᾶς αὐ-
τοὺς εὖ ποιεῖν. Ἐπεὶ δὲ Κῦρος τέθνηκεν, οὔτε 23
βασιλεῖ ἀντιποιούμεθα τῆς ἀρχῆς, οὐτ' ἔστιν ὅτου
ἔνεκα βουλοίμεθ' ἂν τὴν βασιλέως χώραν κακῶς
ποιεῖν· οὐδ' αὐτόν ἀποκτεῖναι ἂν ἐθέλοιμεν, πορευ-
οίμεθα δ' ἂν οἰκαδε, εἴ τις ἡμᾶς μὴ λυποίῃ· ἀδικούν-
τας μέντοι πειρασόμεθα σὺν τοῖς θεοῖς ἀμύνασθαι·
εἰάν μέντοι τις ἡμᾶς καὶ εὖ ποιῶν ὑπάρχη, καὶ τούτου
εἰς γε δύναμιν οὐχ ἡττησόμεθα εὖ ποιούντες. Ὁ
μὲν οὕτως εἶπεν.

Ἀκούσας δὲ ὁ Τισσαφέρνης ἔφη· Ταῦτα ἐγὼ 24
ἀπαγγελῶ βασιλεῖ, καὶ ὑμῖν πάλιν τὰ παρ' ἐκείνου·
μέχρι δ' ἂν ἐγὼ ἦκω, αἱ σπονδαὶ μενόντων· ἀγορὰν
δὲ ἡμεῖς παρέξομεν. Καὶ εἰς μὲν τὴν ὑστεραίαν 25
οὐχ ἦκεν· ὥσθ' οἱ Ἕλληνες ἐφρόντιζον· τῇ δὲ τρίτῃ
ἦκων ἔλεγεν ὅτι διαπεπραγμένος ἦκοι παρὰ βασι-
λέως δοθῆναι αὐτῷ σώζειν τοὺς Ἕλληνας, καίπερ
πάνυ πολλῶν ἀντιλεγόντων ὡς οὐκ ἄξιον εἶη βασι-

- 26 λεί ἀφεῖναι τοὺς ἐφ' ἑαυτὸν στρατευσαμένους. Τέ-
 λος δὲ εἶπε· Καὶ νῦν ἕξεστιν ὑμῖν πιστὰ λαβεῖν
 παρ' ἡμῶν, ἥ μὴν φιλίαν παρέξειν ὑμῖν τὴν χώραν
 καὶ ἀδόλως ἀπάξειν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀγορὰν παρ-
 ἔχοντας. Ὅπου δ' ἂν μὴ ἦ πρίασθαι, λαμβάνειν
 27 ὑμᾶς ἐκ τῆς χώρας ἐάσομεν τὰ ἐπιτήδεια. Ὑμᾶς δ'
 αὐτὴν ἡμῖν δεήσει ὁμόσαι ἢ μὴν πορεύεσθαι ὥς διὰ
 φιλίας ἀσινῶς, σῖτα καὶ ποτὰ λαμβάνοντας, ὅπότεν
 μὴ παρέχωμεν ἀγοράν· ἣν δὲ παρέχωμεν ἀγοράν,
 28 ὧνουμένους ἕξειν τὰ ἐπιτήδεια. Ταῦτα ἔδοξε· καὶ
 ὤμοσαν καὶ δεξιὰς ἔδοσαν Τισσαφέρνης καὶ ὁ τῆς
 βασιλέως γυναικὸς ἀδελφὸς τοῖς τῶν Ἑλλήνων
 στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς, καὶ ἔλαβον παρὰ τῶν Ἑλ-
 29 λήνων. Μετὰ δὲ ταῦτα Τισσαφέρνης εἶπε· Νῦν
 μὲν ἐγὼ ἀπειμι ὥς βασιλέα· ἐπειδὰν δὲ διαπράξωμαι
 ἃ δέομαι, ἥξω συσκευασάμενος ὥς ἀπάξω ὑμᾶς εἰς
 τὴν Ἑλλάδα καὶ αὐτοὺς ἀπιὼν ἐπὶ τὴν ἑμαυτοῦ ἀρχήν.

CAPUT IV.

- 1 Μετὰ δὲ ταῦτα περιέμενον Τισσαφέρνην οἱ τε
 Ἕλληνες καὶ Ἀριαῖος, ἐγγὺς ἀλλήλων ἐστρατοπε-
 δευμένοι, ἡμέρας πλείους ἢ εἴκοσιν. Ἐν δὲ ταύταις
 ἀφικνοῦνται πρὸς Ἀριαῖον καὶ οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ
 ἄλλοι ἀναγκαῖοι, καὶ πρὸς τοὺς σὺν ἐκείνῳ Περσῶν
 τινες, παραθαρσύνοντές τε καὶ δεξιὰς ἐνίοις παρὰ
 βασιλέως φέροντες μὴ μνησικακήσειν βασιλέα αὐ-
 τοῖς τῆς σὺν Κύρῳ ἐπιστρατείας, μηδὲ ἄλλου μη-
 2 δενὸς τῶν παρωχημένων. Τούτων δὲ γιγνομένων
 ἐνδηλοὶ ᾗσαν οἱ περὶ [τὸν] Ἀριαῖον ἦσσαν τοῖς Ἑλ-
 λησι προσέχοντες τὸν νοῦν· ὥστε καὶ διὰ τοῦτο τοῖς
 μὲν πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων οὐκ ἤρεσκον, ἀλλὰ προσ-
 ιόντες τῷ Κλεάρχῳ ἔλεγον καὶ τοῖς ἄλλοις στρα-
 3 τηγοῖς· Τί μένομεν; ἢ οὐκ ἐπιστάμεθα ὅτι βασι-
 λεὺς ἡμᾶς ἀπολέσαι περὶ παντὸς ἂν ποιήσαιτο, ἵνα
 καὶ τοῖς ἄλλοις Ἑλλησι φόβος εἴη ἐπὶ βασιλέα
 μέγαν μὴ στρατεύειν; Καὶ νῦν μὲν ἡμᾶς ὑπάγεται

μένειν, διὰ τὸ διεσπάρθαι αὐτῷ τὸ στράτευμα· ἐπὶ δὲ πάλιν ἀλίσθη αὐτῷ ἢ στρατιά, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ ἐπιθήσεται ἡμῖν. Ἴσως δέ που ἡ ἀποσκάπτει 4 τι ἢ ἀποτεριχίζει, ὡς ἄπορος εἴη ἡ ὁδός. Οὐ γάρ ποτε ἐκὼν γε βουλήσεται ἡμᾶς ἐλθόντας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπαγγεῖλαι ὡς ἡμεῖς, τοσοῖδε ὄντες, ἐνικῶμεν τὴν βασιλέως δύναμιν ἐπὶ ταῖς θύραις αὐτοῦ, καὶ καταγελάσαντες ἀπήλθομεν.

Κλέαρχος δὲ ἀπεκρίνατο τοῖς ταῦτα λέγουσιν· 5 Ἐγὼ ἐνθυμοῦμαι μὲν καὶ ταῦτα πάντα· ἐννοῶ δ' ὅτι, εἰ νῦν ἄπιμεν, δόξομεν ἐπὶ πολέμῳ ἀπιέναι καὶ παρὰ τὰς σπονδὰς ποιεῖν. Ἐπειτα πρῶτον μὲν ἀγορὰν οὐδεὶς παρέξει ἡμῖν οὐδ' ὁπόθεν ἐπισιτιούμεθα· αὐθις δὲ ὁ ἡγήσόμενος οὐδεὶς ἔσται· καὶ ἅμα ταῦτα ποιούντων ἡμῶν εὐθύς Ἀριαῖος ἀφεστήξει· ὥστε φίλος ἡμῖν οὐδεὶς λελείψεται, ἀλλὰ καὶ οἱ πρόσθεν ὄντες πολέμοι ἡμῖν ἔσονται. Ποταμὸς δὲ εἰ μὲν 6 τις καὶ ἄλλος ἄρα ἡμῖν ἐστι διαβατέος οὐκ οἶδα· τὸν δ' οὖν Εὐφράτην ἴσμεν ὅτι ἀδύνατον διαβῆναι κωλύοντων πολεμίων. Οὐ μὲν δὴ, ἂν μάχεσθαι γε δέη, ἱππεῖς εἰσιν ἡμῖν σύμμαχοι· τῶν δὲ πολεμίων ἱππεῖς εἰσιν οἱ πλείστοι καὶ πλείστου ἄξιοι· ὥστε νικῶντες μὲν τίνα ἂν ἀποκτείναιμεν; ἡττωμένων γε μὴν οὐδένα οἶόν τε σωθῆναι. Ἐγὼ μὲν οὖν βασιλέα ᾧ πολλὰ 7 οὕτως ἐστὶ τὰ σύμματα, εἴπερ προθυμεῖται ἡμᾶς ἀπολέσαι, οὐκ οἶδα ὅ τι δεῖ αὐτὸν ὁμόσαι καὶ δεξιὰν δοῦναι καὶ θεοὺς ἐπιορκῆσαι καὶ τὰ ἑαυτοῦ πιστὰ ἄπιστα ποιῆσαι Ἑλλησὶ τε καὶ βαρβάροις. Τοιαῦτα πολλὰ ἔλεγεν.

Ἐν δὲ τούτῳ ἦκε Τισσαφέρνης ἔχων τὴν ἑαυτοῦ 8 δύναμιν ὡς εἰς οἶκον ἀπιών, καὶ Ὀρόντας τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν· ἦγε δὲ καὶ τὴν θυγατέρα τὴν βασιλέως ἐπὶ γάμῳ. Ἐντεῦθεν δὲ ἤδη Τισσαφέρνους ἡγουμένου 9 καὶ ἀγορὰν παρέχοντος ἐπορεύοντο· ἐπορεύετο δὲ καὶ Ἀριαῖος τὸ Κύρου βαρβαρικὸν ἔχων στράτευμα· Τισσαφέρνει καὶ Ὀρόντα, καὶ ξυνεστοατοῖ

- 10 σὺν ἐκείνοις. Οἱ δὲ Ἕλληνες ὑφορώμενοι τούτους αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἐχώρουν ἡγεμόνας ἔχοντες. Ἐστρατοπεδεύοντο δὲ ἐκάστοτε ἀπέχοντες ἀλλήλων παρασάγγην καὶ μείον· ἐφυλάττοντο δὲ ἀμφοτέροι ὥσπερ πολεμίους ἀλλήλους, καὶ εὐθὺς τοῦτο ὑποψίαν παρέειχεν.
- 11 Ἐνίοτε δὲ καὶ ξυλιζόμενοι ἐκ τοῦ αὐτοῦ, καὶ χόρτον καὶ ἄλλα τοιαῦτα ξυλλέγοντες, πληγὰς ἐνέτεινον ἀλλήλοις· ὥστε καὶ τοῦτο ἐχθραν παρείχε.
- 12 Διελθόντες δὲ τρεῖς σταθμοὺς ἀφίκοντο πρὸς τὸ Μηδίας καλούμενον τεῖχος, καὶ παρήλθον εἰσω αὐτοῦ. ἦν δὲ ὑποδομημένον πλίνθοις, ὀπταῖς ἐν ἀσφάλτῳ κειμέναις, εὖρος εἴκοσι ποδῶν, ὕψος δὲ ἑκατόν· μῆκος δ' ἐλέγετο εἶναι εἴκοσι παρασαγγῶν· ἀπέχει δὲ
- 13 Βαβυλῶνος οὐ πολὺ. Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς δύο, παρασάγγας ὀκτώ· καὶ διέβησαν διώρυχας δύο, τὴν μὲν ἐπὶ γεφύρας, τὴν δὲ ἐξευγμένην πλοίοις ἐπτά· αὗται δ' ἦσαν ἀπὸ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ· κατετέμνητο δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ τάφροι ἐπὶ τὴν χώραν, αἱ μὲν πρῶται μεγάλαι, ἔπειτα δὲ ἐλάττους· τέλος δὲ καὶ μικροὶ ὀχετοὶ ὥσπερ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐπὶ τὰς μελίνας· καὶ ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸν Τίγρητα ποταμόν· πρὸς ᾧ πόλις ἦν μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος, ἣ ὄνομα Σιττάκη, ἀπέχουσα τοῦ
- 14 ποταμοῦ σταδίου πέντε καὶ δέκα. Οἱ μὲν οὖν Ἕλληνες παρ' αὐτὴν ἐσκήνωσαν ἐγγὺς παραδείσου μεγάλοι καὶ καλοὶ καὶ δασέος παντοίων δένδρων· οἱ δὲ βάρβαροι διαβεβηκότες τὸν Τίγρητα οὐ μέντοι
- 15 γε καταφανεῖς ἦσαν. Μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον ἔτυχον ἐν περιπάτῳ ὄντες πρὸ τῶν ὄπλων Πρόξενος καὶ Ξενοφῶν· καὶ προσελθὼν ἠρώτησεν ἄνθρωπός τις τοὺς προφύλακας ποῦ ἂν ἴδοι Πρόξενον ἢ Κλέαρχον. Μένωνας δὲ οὐκ ἐζήτει, καὶ ταῦτα παρ' Ἀριαίου ὧν
- 16 τοῦ Μένωνος ξένου. Ἐπεὶ δὲ Πρόξενος εἶπεν ὅτι αὐτός εἰμι ὃν ζητεῖς, εἶπεν ὁ ἄνθρωπος τάδε· Ἐπεμψέ με Ἀριαῖος καὶ Ἀρτάοζος, πιστοὶ ὄντες Κύρῳ καὶ ὑμῖν εὖνοι, καὶ κελεύουσι φυλάττεσθαι, μὴ ὑμῶν

ἐπίθωνται τῆς νυκτός οἱ βάρβαροι· ἔστι δὲ στράτευμα πολὺ ἐν τῷ πλησίον παραδείσῳ. Καὶ παρὰ τὴν 17 γέφυραν τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ πέμψαι κελεύουσι φυλακὴν· ὡς διανοεῖται λύσαι αὐτὴν Τισσαφέρνης τῆς νυκτός, ἣν περ δύνηται, ὡς μὴ διαβῇτε, ἀλλ' ἐν μέσῳ ἀποληφθῇτε τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς διώρυχος. Ἀκού- 18 σαντες ταῦτα ἄγουσιν αὐτὸν παρὰ τὸν Κλέαρχον, καὶ φράζουσιν ἃ λέγει. Ὁ δὲ Κλέαρχος ἀκούσας ἐταράχθη σφόδρα καὶ ἐφοβείτο. Νεανίσκος δέ τις 19 τῶν παρόντων ἐννοήσας εἶπεν ὡς οὐκ ἀκόλουθα εἶη, τό τε ἐπιθήσεσθαι καὶ τὸ λύσειν τὴν γέφυραν. Δῆλον γὰρ ὅτι ἐπιθεμένους ἢ νικᾶν δεήσει ἢ ἡττᾶσθαι. Ἐὰν μὲν οὖν νικῶσι, τί δεῖ λύειν αὐτοὺς τὴν γέφυραν; οὐδὲ γὰρ ἂν πολλαὶ γέφυραι ὥσιν ἔχοιμεν ἂν ὅπου φυγόντες ἡμεῖς σωθῶμεν. Ἐὰν δ' αὖ ἡμεῖς νικῶμεν, 20 λελυμένης τῆς γεφύρας οὐχ' ἔξουσιν ἐκεῖνοι ὅπου φύγωσιν· οὐδὲ μὴν βοηθῆσαι πολλῶν ὄντων πέραν οὐδεὶς αὐτοῖς δυνήσεται λελυμένης τῆς γεφύρας.

Ἀκούσας δὲ ὁ Κλέαρχος ταῦτα ἤρετο τὸν ἄγγελον 21 πόση τις εἶη χώρα ἢ ἐν μέσῳ τοῦ Τίγρητος καὶ τῆς διώρυχος. Ὁ δὲ εἶπεν ὅτι πολλή, καὶ κῶμαι ἔνεισι καὶ πόλεις πολλαὶ καὶ μεγάλαι. Τότε δὴ καὶ ἐγ- 22 νώσθη ὅτι οἱ βάρβαροι τὸν ἄνθρωπον ὑποπέμψαιεν, ὀκνοῦντες μὴ οἱ Ἕλληνες διελόντες τὴν γέφυραν μένοιεν ἐν τῇ νήσῳ, ἐρύματα ἔχοντες ἔνθεν μὲν τὸν Τίγρητα [ποταμόν,] ἔνθεν δὲ τὴν διώρυχα· τὰ δ' ἐπιτήδεια ἔχοιεν ἐκ τῆς ἐν μέσῳ χώρας πολλῆς καὶ ἀγαθῆς οὐσης, καὶ τῶν ἐργασομένων ἐνόντων· εἴτα δὲ καὶ ἀποστροφὴ γένοιτο, εἴ τις βούλοιο βασιλέα κακῶς ποιεῖν. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνεπαύοντο· ἐπὶ 23 μέντοι τὴν γέφυραν ὁμῶς φυλακὴν ἐπεμψαν· καὶ οὔτε ἐπέθετο οὐδεὶς οὐδαμόθεν οὔτε πρὸς τὴν γέφυραν οὐδεὶς ἦλθε τῶν πολεμίων, ὡς οἱ φυλάττοντες ἀπήγγελλον. Ἐπειδὴ δὲ ἕως ἐγένετο, διέβαινον τὴν 24 γέφυραν ἐξευγμένην πλοίοις τριάκοντα καὶ ἑπτὰ, ὡς οἷόν τε μάλιστα πεφυλαγμένως· ἐξήγγελλον γί

τινες τῶν παρὰ Τισσαφέρνους Ἑλλήνων, ὡς διαβαινόντων μέλλοιεν ἐπιθήσεσθαι· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ψευδὴ ἦν· διαβαινόντων μέντοι ὁ Γλοῦς αὐτοῖς ἐπεφάνη μετ' ἄλλων, σκοπῶν εἰ διαβαίνοιεν τὸν ποταμόν· ἐπειδὴ δὲ εἶδεν, ὥχετο ἀπελαύνων.

- 25 Ἀπὸ δὲ τοῦ Τίγρητος ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τέτταρας παρασάγγας εἴκοσιν ἐπὶ τὸν Φύσκον ποταμόν, τὸ εὖρος πλέθρον· ἐπὴν δὲ γέφυρα. Καὶ ἐνταῦθα ὤκεῖτο πόλις μεγάλη, ἣ ὄνομα Ὀπις· πρὸς ἣν ἀπῆντησε τοῖς Ἑλλησιν ὁ Κύρου καὶ Ἀρταξέρξου νόθος ἀδελφός, ἀπὸ Σούσων καὶ Ἐκβατάνων στρατιὰν πολλὴν ἄγων ὡς βοηθήσων βασιλεῖ· καὶ ἐπιστήσας τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα παρερχομένους
- 26 ἐθεώρει τοὺς Ἑλληνας. Ὁ δὲ Κλέαρχος ἡγεῖτο μὲν εἰς δύο, ἐπορεύετο δὲ ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε ἐφιστάμενος· ὅσον δ' ἂν χρόνον τὸ ἡγούμενον τοῦ στρατεύματος ἐπιστήσειε, τοσοῦτον ἦν ἀνάγκη χρόνον δι' ὅλου τοῦ στρατεύματος γίνεσθαι τὴν ἐπίστασιν· ὥστε τὸ στράτευμα καὶ αὐτοῖς τοῖς Ἑλλησι δόξαί πάμπλου εἶναι, καὶ τὸν Πέρσῃν ἐκπεπληῆχθαι θεωροῦντα.
- 27 Ἐντεῦθεν δὲ ἐπορεύθησαν διὰ τῆς Μηδίας σταθμοὺς ἐρήμους ἕξ παρασάγγας τριάκοντα εἰς τὰς Παρυσάτιδος κώμας τῆς Κύρου καὶ βασιλέως μητρός. Ταύτας Τισσαφέρνης Κύρῳ ἐπεγγελῶν διαρπάσαι τοῖς Ἑλλησιν ἐπέτρεψε πλὴν ἀνδραπόδων. Ἐνῆν δὲ σῖτος πολὺς καὶ πρόβατα καὶ
- 28 ἄλλα χρήματα. Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς ἐρήμους τέτταρας παρασάγγας εἴκοσι, τὸν Τίγρητα ποταμόν ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες. Ἐν δὲ τῷ πρώτῳ σταθμῷ πέραν τοῦ ποταμοῦ πόλις ὤκεῖτο μεγάλη καὶ εὐδαίμων, ὄνομα Καιναί, ἐξ ἧς οἱ βάρβαροι διῆγον ἐπὶ σχεδίαις διφθερίναις ἄρτους, τυρούς, οἶνον.

CAPUT V.

Μετὰ ταῦτα ἀφικνούνται ἐπὶ τὸν Ζάβατον ποτα- 1
 μόν, τὸ εὖρος τεττάρων πλέθρων. Καὶ ἐνταῦθα
 ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· ἐν δὲ ταύταις ὑποψίαί μὲν
 ἦσαν, φανερά δὲ οὐδεμία ἐφαίνετο ἐπιβουλή. Ἔδοξεν 2
 οὖν τῷ Κλεάρχῳ συγγενέσθαι τῷ Τισσαφέρνει καί,
 εἴ πως δύναιτο, παῦσαι τὰς ὑποψίας, πρὶν ἐξ αὐτῶν
 πόλεμον γενέσθαι· καὶ ἔπεμψέ τινα ἐροῦντα ὅτι
 συγγενέσθαι αὐτῷ χρήζοι. Ὁ δὲ ἐτοιμῶς ἐκέλευσεν
 ἦκειν· Ἐπειδὴ δὲ συνῆλθον, λέγει ὁ Κλεάρχος τάδε· 3
 Ἐγώ, ὃ Τισσαφέρνη, οἶδα μὲν ἡμῖν ὄρκους γεγενη-
 μένους καὶ δεξιὰς δεδομένας μὴ ἀδικήσῃν ἀλλήλους·
 φυλαττόμενον δὲ σέ τε ὁρῶ ὡς πολεμίους ἡμᾶς, καὶ
 ἡμεῖς ὁρῶντες ταῦτα ἀντιφυλαττόμεθα. Ἐπεὶ δὲ 4
 σκοπῶν οὐδὲν δύναμαι οὔτε σὲ αἰσθέσθαι πειρώμενον
 ἡμᾶς κακῶς ποιεῖν, ἐγώ τε σαφῶς οἶδα ὅτι ἡμεῖς γε
 οὐδ' ἐπινοοῦμεν τοιούτον οὐδέν, ἔδοξέ μοι εἰς λόγους
 σοι ἔλθειν, ὅπως, εἰ δυναίμεθα, ἐξέλοιμεν ἀλλήλων
 τὴν ἀπιστίαν. Καὶ γὰρ οἶδα ἤδη ἀνθρώπους τοὺς 5
 μὲν ἐκ διαβολῆς τοὺς δὲ καὶ ἐξ ὑποψίας, οἱ φοβη-
 θέντες ἀλλήλους, φθάσαι βουλόμενοι πρὶν παθεῖν,
 ἐποίησαν ἀνήκεστα κακὰ τοὺς οὔτε μέλλοντας οὔτ'
 αὐ βουλομένους τοιούτον οὐδέν. Τὰς οὖν τοιαύτας 6
 ἀγνωμοσύνας νομίζων συνουσίαις μάλιστα ἂν παύ-
 εσθαι ἤκω, καὶ διδάσκειν σε βούλομαι ὡς σὺ ἡμῖν
 οὐκ ὀρθῶς ἀπιστεῖς. Πρῶτον μὲν γὰρ καὶ μέγιστον 7
 οἱ θεῶν ἡμᾶς ὄρκοι κωλύουσι μὴ πολεμίους εἶναι
 ἀλλήλοις· ὅστις δὲ τούτων σύννοιδεν αὐτῷ παρημελη-
 κώς, τοῦτον ἐγὼ οὔ ποτ' ἂν εὐδαιμονίσαιμι. Τὸν γὰρ
 θεῶν πόλεμον οὐκ οἶδα οὔτ' ἀπὸ ποίου ἂν τάχους
 οὔτε ὅποι ἂν τις φεύγων ἀποφύγοι, οὔτ' εἰς ποῖον
 [ἂν] σκότος ἀποδραίῃ, οὔθ' ὅπως ἂν εἰς ἐχυρὸν χωρίον
 ἀποσταίῃ. Πάντη γὰρ πάντα τοῖς θεοῖς ὑψοχα, καὶ
 πανταχῇ πάντων ἴσον οἱ θεοὶ κρατοῦσι. Περὶ μὲν 8
 δὴ τῶν θεῶν τε καὶ τῶν ὄρκων οὕτω γιγνώσκω, παρ'

- οὗς ἡμεῖς τὴν φιλίαν συνθέμενοι κατεθέμεθα· τῶν
 δ' ἀνθρωπίνων σὲ ἔγωγε ἐν τῷ παρόντι νομίζω
 9 μέγιστον εἶναι ἡμῖν ἀγαθόν. Σὺν μὲν γὰρ σοὶ πᾶσα
 μὲν ἡμῖν ὁδὸς εὖπορος, πᾶς δὲ ποταμὸς διαβατός,
 τῶν δ' ἐπιτηδείων οὐκ ἀπορία· ἄνευ δὲ σοῦ πᾶσα μὲν
 διὰ σκότους ἢ ὁδός· οὐδὲν γὰρ αὐτῆς ἐπιστάμεθα·
 πᾶς δὲ ποταμὸς δύσπορος, πᾶς δὲ ὄχλος φοβερός·
 φοβερώτατον δ' ἔρημία· μεστή γὰρ πολλῆς ἀπορίας
 10 ἐστίν. Εἰ δὲ δὴ καὶ μανέντες σε κατακτείναιμεν,
 ἄλλο τι ἢ τὸν εὐεργέτην κατακτείναντες πρὸς βα-
 σιλέα τὸν μέγιστον ἐφεδρον ἀγωνιζοίμεθα; Ὅσων
 δὲ δὴ καὶ οἶων ἂν ἐλπίδων ἐμαυτὸν στερήσαιοι, εἰ σέ
 11 τι κακὸν ἐπιχειρήσαιοι ποιεῖν, ταῦτα λέξω. Ἐγὼ
 γὰρ Κῦρον ἐπεθύμησά μοι φίλον γενέσθαι, νομίζω
 τῶν τότε ἱκανώτατον εἶναι εὖ ποιεῖν ὃν βούλοιο. Σὲ
 δὲ νῦν ὁρῶ τὴν τε Κύρου δύναμιν καὶ χώραν ἔχοντα
 καὶ τὴν σαυτοῦ ἀρχὴν σώζοντα, τὴν δὲ βασιλέως δύ-
 12 ναμιν, ἣ Κῦρος πολεμία ἐχρήτο, σοὶ ταύτην ξύμμα-
 χον οὔσαν. Τούτων δὲ τοιούτων ὄντων, τίς οὕτω
 μαίνεται ὅστις οὐ βούλεται σοὶ φίλος εἶναι; Ἀλλὰ
 μὴν,—ἐρῶ γὰρ καὶ ταῦτα, ἐξ ὧν ἔχω ἐλπίδας καὶ σέ
 13 βουλήσεσθαι φίλον ἡμῖν εἶναι· οἶδα μὲν γὰρ ὑμῖν
 Μυσσοὺς λυπηροὺς ὄντας, οὗς νομίζω ἂν σὺν τῇ
 παρούσῃ δυνάμει ταπεινοὺς ὑμῖν παρασχεῖν· οἶδα δὲ
 καὶ Πεισίδας· ἀκούω δὲ καὶ ἄλλα ἔθνη πολλὰ
 τοιαῦτα εἶναι, ἃ οἶμαι ἂν παῦσαι ἐνοχλοῦντα αἰεὶ
 τῇ ὑμετέρᾳ εὐδαιμονίᾳ. Αἰγυπτίους δέ, οἷς μάλιστα
 ὑμᾶς νῦν γινώσκω τεθυμωμένους, οὐχ ὁρῶ ποῖα ду-
 14 νάμει συμμάχῳ χρησάμενοι μᾶλλον ἂν κολάσεσθε
 τῆς νῦν σὺν ἐμοὶ οὔσης. Ἀλλὰ μὴν ἔν γε τοῖς
 περίξ οἰκοῦσι σύ, εἰ μὲν βούλοιο τῷ φίλος εἶναι, ὥς
 μέγιστος ἂν εἴης, εἰ δὲ τίς σε λυποίῃ, ὥς δεσπότης
 ἀναστρέφοιο ἔχων ἡμᾶς ὑπηρέτας, οἱ σοι οὐκ ἂν τοῦ
 μισθοῦ ἕνεκα μόνον ὑπηρετοῖμεν, ἀλλὰ [καί] τῆς
 χάριτος ἣν σωθέντες ὑπὸ σοῦ σοὶ ἂν ἔχοιμεν δικαίως.
 15 Ἐμοὶ μὲν δὴ ταῦτα πάντα ἐνθυμουμένῳ οὕτω δοκεῖ

θαυμαστὸν εἶναι τὸ σὲ ἡμῖν ἀπιστεῖν, ὥστε καὶ ἡδιστ' ἂν ἀκούσαιμι τοῦνομα τίς ἐστὶν οὕτω δεινὸς λέγειν ὥστε σε πείσαι λέγων ὡς ἡμεῖς σοι ἐπιβουλεύομεν. Κλέαρχος μὲν οὖν τοσαῦτα εἶπε· Τισσαφέρνης δὲ ὧδε ἀπημείφθη·

Ἄλλ' ἡδομαι μὲν, ὦ Κλέαρχε, καὶ ἀκούων σου 16
φρονίμους λόγους· ταῦτα γὰρ γινώσκων εἴ τι ἐμοὶ κακὸν βουλεύοις, ἅμα ἂν μοι δοκεῖς καὶ σαντῶ κακόνους εἶναι. Ὡς δ' ἂν μάθῃς ὅτι οὐδ' ἂν ὑμεῖς δικαίως οὔτε βασιλεῖ οὐτ' ἐμοὶ ἀπιστοίητε, ἀντάκουσον. Εἰ 17
γὰρ ὑμᾶς ἐβουλόμεθα ἀπολέσαι, πότερά σοι δοκοῦμεν ἰππέων πλήθους ἀπορεῖν ἢ πεζῶν ἢ ὀπλίσεως, ἐν ἧ ὑμᾶς μὲν βλάπτειν ἱκανοὶ εἴημεν ἂν, ἀντιπάσχειν δὲ οὐδεὶς κίνδυνος; Ἀλλὰ χωρίων ἐπιτηδείων ὑμῖν 18
ἐπιτίθεσθαι ἀπορεῖν ἂν σοι δοκοῦμεν; Οὐ τοσαῦτα μὲν πεδία ἡμῖν φίλια ὄντα σὺν πολλῷ πόνῳ διαπορεύεσθε, τοσαῦτα δὲ ὄρη ὑμῖν ὁράτε ὄντα πορευτέα ἃ ἡμῖν ἕξεστι προκαταλαβοῦσιν ἄπορα ὑμῖν παρέχειν, τοσοῦτοι δ' εἰσὶ ποταμοὶ ἐφ' ὧν ἕξεστιν ἡμῖν ταμιεύεσθαι, ὅποσοις ἂν ὑμῶν βουλώμεθα μάχεσθαι; Εἰσὶ δ' αὐτῶν οὓς οὐδ' ἂν παντάπασι διαβαίητε, εἰ μὴ ἡμεῖς ὑμᾶς διαπορεύοιμεν. Εἰ δ' ἐν πᾶσι τού- 19
τοις ἡττώμεθα, ἀλλὰ τό γέ τοι πῦρ κρεῖττον τοῦ καρποῦ ἐστίν· ὃν ἡμεῖς δυναίμεθ' ἂν κατακαύσαντες λιμὸν ὑμῖν ἀντιτάξαι, ὃ ὑμεῖς οὐδ' εἰ πάνυ ἀγαθοὶ εἴητε μάχεσθαι ἂν δύναισθε. Πῶς ἂν οὖν ἔχοντες 20
τοσοῦτους πόρους πρὸς τὸ ὑμῖν πολεμεῖν, καὶ τούτων μηδένα ἡμῖν ἐπικίνδυνον, ἔπειτα ἐκ τούτων πάντων τοῦτον ἂν τὸν τρόπον ἐξελοίμεθα ὃς μόνος μὲν πρὸς θεῶν ἀσεβής, μόνος δὲ πρὸς ἀνθρώπων αἰσχρός; Παντάπασι δὲ ἀπόρων ἐστὶ καὶ ἀμυχάνων καὶ ἀνάγκη 21
ἐχομένων, καὶ τούτων πονηρῶν, οἵτινες ἐθέλουσι δι' ἐπιτορκίας τε πρὸς θεοὺς καὶ ἀπιστίας πρὸς ἀνθρώπους πράττειν τι. Οὐχ οὕτως ἡμεῖς, ὦ Κλέαρχε, οὔτε ἡλίθιοι οὔτε ἀλόγιστοί ἐσμεν. Ἀλλὰ τί δὴ ὑμᾶς 22
ἕξον ἀπολέσαι οὐκ ἐπὶ τοῦτο ἤλθομεν; Εὖ ἴσθι ὅτι

- ὁ ἐμὸς ἔρως τούτου αἴτιος, τὸ τοῖς Ἑλλήσιν ἐμὲ πιστὸν γενέσθαι, καὶ ᾧ Κῦρος ἀνέβη ξενικῶ διαμισθοδοσίας πιστεύων, τούτῳ ἐμὲ καταβῆναι δι' 23 εὐεργεσίας ἰσχυρόν. Ὅσα δέ μοι ὑμεῖς χρήσιμοί ἐστε, τὰ μὲν καὶ σὺ εἶπας, τὸ δὲ μέγιστον ἐγὼ οἶδα· τὴν μὲν γὰρ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ τιάραν βασιλεῖ μόνῳ ἔξεστιν ὀρθὴν ἔχειν, τὴν δ' ἐπὶ τῇ καρδίᾳ ἴσως ἀνὴρ ὑμῶν παρόντων καὶ ἕτερος εὐπετῶς ἔχει.
- 24 Ταῦτα εἰπὼν ἔδοξε τῷ Κλέαρχῳ ἀληθῆ λέγειν· καὶ εἶπεν· οὐκ οὐν, ἔφη, εἵτινες, τοιούτων ἡμῖν εἰς φιλίαν ὑπαρχόντων, πειρῶνται διαβάλλοντες πολέμους ποιῆσαι ἡμᾶς, ἄξιοί εἰσι τὰ ἔσχατα παθεῖν;
- 25 Καὶ ἐγὼ μὲν γε, ἔφη ὁ Τισσαφέρνης, εἰ βούλεσθέ μοι οἳ τε στρατηγοὶ καὶ οἳ λοχαγοὶ ἐν τῷ ἐμφανεῖ ἔλθειν, λέξω τοὺς πρὸς ἐμὲ λέγοντας ὡς σὺ ἐπι- 26 βουλεύεις ἐμοί τε καὶ τῇ σὺν ἐμοί στρατιᾷ. Ἐγὼ δ', ἔφη ὁ Κλέαρχος, ἄξω πάντας· καὶ σοὶ αὖ δηλώσω 27 ὅθεν ἐγὼ περὶ σοῦ ἀκούω. Ἐκ τούτων δὴ τῶν λόγων ὁ Τισσαφέρνης φιλοφρονούμενος τότε μὲν μένειν τε αὐτὸν ἐκέλευσε καὶ σύνδειπνον ἐποιήσατο· τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ὁ Κλέαρχος, ἔλθων ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, δῆλός τ' ἦν πάννυ φιλικῶς οἰόμενος διακεῖσθαι τῷ Τισσαφέρνει, καὶ ἃ ἔλεγεν ἐκείνος ἀπήγγειλεν· ἔφη τε χρῆναι ἰέναι παρὰ Τισσαφέρνην οὓς ἐκέλευσε, καὶ οἳ ἂν ἐξελεγχθῶσι διαβάλλοντες τῶν Ἑλλήνων, ὡς 28 προδότας αὐτοὺς καὶ κακόνους τοῖς Ἑλλήσιν ὄντας τιμωρηθῆναι. Ὑπώπτενε δὲ εἶναι τὸν διαβάλλοντα Μένωνα, εἰδὼς αὐτὸν καὶ συγγεγεννημένον Τισσαφέρνει μετ' Ἀριαίου καὶ στασιάζοντα αὐτῷ, καὶ ἐπιβουλεύοντα ὅπως τὸ στράτευμα ἅπαν πρὸς ἑαυτὸν λαβὼν 29 φίλος ᾗ Τισσαφέρνει. Ἐβούλετο δὲ καὶ ὁ Κλέαρχος ἅπαν τὸ στράτευμα πρὸς ἑαυτὸν ἔχειν τὴν γνώμην, καὶ τοὺς παραλυποῦντας ἐκποδὼν εἶναι. Τῶν δὲ στρατιωτῶν ἀντέλεγόν τινες αὐτῷ, μὴ ἰέναι πάντας τοὺς λοχαγοὺς καὶ στρατηγούς, μηδὲ πιστεύειν Τισσα- 30 φέρνει. Ὁ δὲ Κλέαρχος ἰσχυρῶς κατέτεινεν, ἔστε

διεπράξατο πέντε μὲν στρατηγοὺς ἶναί εἰκοσι δὲ
λοχαγοὺς· συνηκολούθησαν δὲ ὡς εἰς ἀγορὰν καὶ τῶν
ἄλλων στρατιωτῶν ὡς διακόσιοι.

Ἐπεὶ δ' ἦσαν ἐπὶ ταῖς θύραις ταῖς Τισσαφέρνους, 31
οἱ μὲν στρατηγοὶ παρεκλήθησαν εἰσω, Πρόξενος
Βοιωτίας, Μένων Θετταλός, Ἀγίας Ἀρκάς, Κλέαρχος
Λάκων, Σωκράτης Ἀχαιός· οἱ δὲ λοχαγοὶ ἐπὶ ταῖς
θύραις ἔμενον. Οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον ἀπὸ τοῦ 32
αὐτοῦ σημείου οἱ τ' ἔνδον ξυνελαμβάνοντο καὶ οἱ ἔξω
κατεκόπησαν. Μετὰ δὲ ταῦτα τῶν βαρβάρων τινὲς
ἰππέων διὰ τοῦ πεδίου ἐλαύνοντες, ᾧτινι ἐντυγχάνοιεν
Ἑλληνι ἢ δούλῳ ἢ ἐλευθέρῳ, πάντας ἔκτεινον. Οἱ 33
δὲ Ἕλληνες τὴν τε ἰππασίαν αὐτῶν ἐθαύμαζον ἐκ τοῦ
στρατοπέδου ὀρῶντες, καὶ ὃ τι ἐποιοῦν ἡμφιγνόουν,
πρὶν Νίκαρχος Ἀρκὰς ἦκε φεύγων, τετρωμένος εἰς τὴν
γαστέρα καὶ τὰ ἔντερα ἐν ταῖς χερσὶν ἔχων, καὶ εἶπε
πάντα τὰ γεγενημένα. Ἐκ τούτου δὴ οἱ Ἕλληνες 34
ἔθεον ἐπὶ τὰ ὄπλα πάντες ἐκπεπληγμένοι καὶ νομί-
ζοντες αὐτίκα ἤξειν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. Οἱ 35
δὲ πάντες μὲν οὐκ ἦλθον, Ἀριαῖος δὲ καὶ Ἀρτάοζος
καὶ Μιθριδάτης, οἳ ἦσαν Κύρῳ πιστότατοι· ὁ δὲ
τῶν Ἑλλήνων ἐρμηνεὺς ἔφη καὶ τὸν Τισσαφέρνους
ἀδελφὸν σὺν αὐτοῖς ὁρᾶν καὶ γινώσκειν· ξυνηκο-
λούθουν δὲ καὶ ἄλλοι Περσῶν τεθωρακισμένοι εἰς
τριακοσίους. Οὗτοι ἐπεὶ ἐγγὺς ἦσαν, προσελθεῖν 36
ἐκέλευον εἴ τις εἴη τῶν Ἑλλήνων ἢ στρατηγὸς ἢ
λοχαγός, ἵνα ἀπαγγείλωσι τὰ παρὰ βασιλέως. Μετὰ 37
ταῦτα ἐξῆλθον φυλαττόμενοι τῶν Ἑλλήνων στρατη-
γοὶ μὲν Κλεάνωρ Ὀρχομένιος καὶ Σοφαίνετος Στυμ-
φάλιος, ξὺν αὐτοῖς δὲ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὅπως
μάθοι τὰ περὶ Προξένου· Χειρίσοφος δ' ἐτύγχανεν
ἀπὼν ἐν κόμῃ τινὶ ξὺν ἄλλοις ἐπισιτιζόμενος. Ἐπει- 38
δὴ δὲ ἕστησαν εἰς ἐπήκοον, εἶπεν Ἀριαῖος τάδε· Κλέ-
αρχος μὲν, ᾧ ἄνδρες Ἕλληνες, ἐπεὶ ἐπιorkῶν τε ἐφάνη
καὶ τὰς σπονδὰς λύων, ἔχει τὴν δίκην καὶ τέθνηκε·
Πρόξενος δὲ καὶ Μένων, ὅτι κατήγγειλαν αὐτοῦ τὴν

ἐπιβουλὴν, ἐν μεγάλῃ τιμῇ εἰσιν· ὑμᾶς δὲ ὁ βασιλεὺς τὰ ὄπλα ἀπαιτεῖ· αὐτοῦ γὰρ εἶναί φησιν, ἐπεὶ περ Κύρου ἦσαν τοῦ ἐκείνου δούλου.

39 Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο οἱ Ἕλληνες· ἔλεγε δὲ Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος· ὦ κακίστε ἀνθρώπων, Ἀριαῖε, καὶ οἱ ἄλλοι ὅσοι ἦτε Κύρου φίλοι, οὐκ αἰσχύνεσθε οὔτε θεοὺς οὔτ' ἀνθρώπους, οἵτινες ὁμόσαντες ἡμῖν τοὺς αὐτοὺς φίλους καὶ ἐχθροὺς νομεῖν, προδόντες ἡμᾶς σὺν Τισσαφέρνει τῷ ἀθεωτάτῳ τε καὶ πανουργοτάτῳ, τοὺς τε ἄνδρας αὐτοὺς οἷς ὤμνυτε [ὡς] ἀπολωλέκατε καί, τοὺς ἄλλους ἡμᾶς προδεδωκότες, ξὺν τοῖς πολεμίοις ἐφ' ἡμᾶς ἔρχεσθε;

40 Ὁ δ' Ἀριαῖος εἶπε· Κλέαρχος γὰρ πρόσθεν ἐπιβουλεύων φανερὸς ἐγένετο Τισσαφέρνει τε καὶ

41 Ὀρόντα, καὶ πᾶσιν ἡμῖν τοῖς ξὺν τούτοις. Ἐπὶ τούτοις δὲ Ξενοφῶν τάδε εἶπε· Κλέαρχος μὲν τοίνυν, εἰ παρὰ τοὺς ὄρκους ἔλυσεν τὰς σπονδάς, τὴν δίκην ἔχει· δίκαιον γὰρ ἀπόλλυσθαι τοὺς ἐπιορκούντας· Πρόξενος δὲ καὶ Μένων ἐπεὶ περ εἰσὶν ὑμέτεροι μὲν εὐεργέται, ἡμέτεροι δὲ στρατηγοί, πέμψατε αὐτοὺς δεῦρο· δῆλον γὰρ ὅτι, φίλοι γε ὄντες ἀμφοτέροις πειράσσονται καὶ ὑμῖν καὶ ἡμῖν τὰ βέλτιστα ξυμ-

42 βουλεύειν. Πρὸς ταῦτα οἱ βάρβαροι πολὺν χρόνον διαλεχθέντες ἀλλήλοις ἀπῆλθον οὐδὲν ἀποκρινάμενοι.

CAPUT VI.

1 Οἱ μὲν δὴ στρατηγοὶ οὕτω ληφθέντες ἀνῆχθησαν ὡς βασιλέα, καὶ ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλὰς ἐτελεύτησαν· εἰς μὲν αὐτῶν Κλέαρχος ὁμολογουμένως ἐκ πάντων τῶν ἐμπείρων αὐτοῦ ἐχόντων δόξας γενέσθαι

2 ἀνὴρ καὶ πολεμικὸς καὶ φιλοπόλεμος ἐσχάτως. Καὶ γὰρ δὴ, ἕως μὲν πόλεμος ἦν τοῖς Λακεδαιμονίοις πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, παρέμενεν· ἐπεὶ δὲ εἰρήνη ἐγένετο, πείσας τὴν ἑαυτοῦ πόλιν ὡς οἱ Θρᾶκες ἀδικοῦσι τοὺς Ἕλληνας, καὶ διαπραξάμενος ὡς ἐδύνατο παρὰ τῶν Ἐφόρων, ἐξέπλει ὡς πολεμήσων τοῖς ὑπὲρ Χερ-

ρονήσου καὶ Περίνθου Θραξίν. Ἐπεὶ δὲ μεταγνόντες 3
 πως οἱ Ἐφοροὶ ἤδη ἔξω ὄντος αὐτοῦ ἀποστρέφειν
 αὐτὸν ἐπειρῶντο ἐξ Ἴσθμοῦ, ἐνταῦθα οὐκέτι πείθεται,
 ἀλλ' ὥχετο πλέων εἰς Ἑλλάσποντον. Ἐκ τούτου 4
 καὶ ἐθανατώθη ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Σπάρτῃ τελῶν ὡς
 ἀπειθῶν. Ἦδη δὲ φυγὰς ὧν ἔρχεται πρὸς Κῦρον, καὶ
 ὁποίοις μὲν λόγοις ἔπεισε Κῦρον ἄλλη γέγραπται·
 δίδωσι δὲ αὐτῷ Κῦρος μυρίους δαρεικοὺς· ὁ δὲ λαβὼν 5
 οὐκ ἐπὶ ῥαθυμίαν ἐτράπετο, ἀλλ' ἀπὸ τούτων τῶν
 χρημάτων συλλέξας στράτευμα ἐπολέμει τοῖς Θραξί,
 καὶ μάχῃ τε ἐνίκησε καὶ ἀπὸ τούτου δὴ ἔφερε καὶ
 ἦγεν αὐτούς· καὶ πολεμῶν διεγένετο μέχρι Κῦρος
 ἐδεήθη τοῦ στρατεύματος· τότε δὴ ἀπῆλθεν ὡς ξὺν
 ἐκείνῳ αὐτὸν πολεμήσων.

Ταῦτα οὖν φιλοπολέμου μοι δοκεῖ ἀνδρὸς ἔργα 6
 εἶναι, ὅστις, ἐξὸν μὲν εἰρήνην ἄγειν ἄνευ αἰσχύνης
 καὶ βλάβης, αἰρεῖται πολεμεῖν· ἐξὸν δὲ ῥαθυμεῖν,
 βούλεται πονεῖν ὥστε πολεμεῖν· ἐξὸν δὲ χρήματα
 ἔχειν ἀκινδύνως, αἰρεῖται πολεμῶν μείονα ταῦτα
 ποιεῖν. Ἐκείνος δὲ ὥσπερ εἰς παιδικὰ ἢ εἰς ἄλλην
 τινὰ ἡδονὴν ἤθελε δαπανᾶν εἰς πόλεμον· οὕτω μὲν
 φιλοπόλεμος ἦν. Πολεμικὸς δὲ αὐτῇ ἐδόκει 7
 εἶναι ὅτι φιλοκίνδυνός τε ἦν, καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς
 ἄγων ἐπὶ τοὺς πολεμίους, καὶ ἐν τοῖς δεινοῖς φρόνιμος,
 ὡς οἱ παρόντες πανταχοῦ πάντες ὡμολόγουν. Καὶ 8
 ἀρχικὸς δ' ἐλέγετο εἶναι ὡς δυνατόν ἐκ τοῦ τοιούτου
 τρόπου οἷον κακεῖνος εἶχεν. Ἰκανὸς μὲν γὰρ ὥς τις
 καὶ ἄλλος φροντίζειν ἦν ὅπως ἔχοι ἡ στρατιὰ αὐτῷ
 τὰ ἐπιτήδεια καὶ παρασκευάζειν ταῦτα· ἰκανὸς δὲ καὶ
 ἐμποιεῖν τοῖς παροῦσιν ὡς πειστέον εἴη Κλεάρχῳ.
 Τοῦτο δ' ἐποίει ἐκ τοῦ χαλεπὸς εἶναι· καὶ γὰρ ὅρᾱν 9
 στυγνὸς ἦν, καὶ τῇ φωνῇ τραχὺς· ἐκόλαζέ τε αἰεὶ
 ἰσχυρῶς, καὶ ὀργῇ ἐνίοτε, ὥστε καὶ αὐτῷ μεταμέλειν
 εἶσθ' ὅτε. Καὶ γνώμη δὲ ἐκόλαζεν· ἀκολάστου γὰρ
 στρατεύματος οὐδὲν ἡγεῖτο ὄφελος εἶναι. Ἀλλὰ 10
 καὶ λέγειν αὐτὸν ἔφασαν ὡς δύοι τὸν στρατιώτην

- φοβεῖσθαι μᾶλλον τὸν ἄρχοντα ἢ τοὺς πολεμίους, εἰ μέλλοι ἢ φυλακὰς φυλάξειν ἢ φίλων ἀφέξεσθαι
- 11 ἢ ἀπροφασίστως ἰέναι πρὸς τοὺς πολεμίους. Ἐν μὲν οὖν τοῖς δεινοῖς ἤθελον αὐτοῦ ἀκούειν σφόδρα καὶ οὐκ ἄλλον ἡρῶντο οἱ στρατιῶται· καὶ γὰρ τὸ στυγνὸν τότε φαιδρὸν αὐτοῦ ἐν τοῖς ἄλλοις προσώποις ἔφασαν φαίνεσθαι, καὶ τὸ χαλεπὸν ἐρῶν μένον πρὸς τοὺς πολεμίους ἐδόκει εἶναι· ὥστε σωτήριον καὶ
- 12 οὐκέτι χαλεπὸν ἐφαίνετο. Ὅτε δ' ἔξω τοῦ δεινοῦ γένοιτο καὶ ἐξείη πρὸς ἄλλους (ἀρχομένους) ἀπιέναι, πολλοὶ αὐτὸν ἀπέλιπον· τὸ γὰρ ἐπίχαρι οὐκ εἶχεν, ἀλλὰ αἰὶ χαλεπὸς ἦν καὶ ὤμος· ὥστε διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ στρατιῶται ὥσπερ παῖδες πρὸς διδάσκαλον.
- 13 Καὶ γὰρ οὖν φιλία μὲν καὶ εὐνοία ἐπομένους οὐδέποτε εἶχεν· οἷτινες δὲ ἢ ὑπὸ πόλεως τεταγμένοι ἢ ὑπὸ τοῦ δέισθαι ἢ ἄλλῃ τινὶ ἀνάγκῃ κατεχόμενοι παρείησαν
- 14 αὐτῷ, σφόδρα πειθομένοις ἐχρήτο. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡρξάντο νικᾶν ξὺν αὐτῷ τοὺς πολεμίους, μεγάλα ἤδη ἦν τὰ χρησίμους ποιοῦντα εἶναι τοὺς ξὺν αὐτῷ στρατιώτας· τό τε γὰρ πρὸς τοὺς πολεμίους θαρσαλέως ἔχειν παρῆν, καὶ τὸ τὴν παρ' ἐκείνου τιμωρίαν
- 15 φοβεῖσθαι αὐτοὺς εὐτάκτους ἐποίει. Τοιοῦτος μὲν δὴ ἄρχων ἦν· ἄρχεσθαι δὲ ὑπὸ ἄλλων οὐ μάλα ἐθέλειν ἐλέγετο. Ἦν δὲ, ὅτε ἐτελεύτα, ἀμφὶ τὰ πεντήκοντα ἔτη.
- 16 Πρόξενος δὲ ὁ Βοιωτίας εὐθύς μὲν μειράκιον ὦν ἐπεθύμει γενέσθαι ἀνὴρ τὰ μεγάλα πράττειν ἱκανός· καὶ διὰ ταύτην τὴν ἐπιθυμίαν ἔδωκε Γοργία ἀργύριον
- 17 τῷ Λεοντίνῳ. Ἐπεὶ δὲ συνεγένετο ἐκείνῳ, ἱκανὸς ἤδη νομίσας εἶναι καὶ ἄρχειν καὶ φίλος ὦν τοῖς πρώτοις μὴ ἡττᾶσθαι εὐεργετῶν, ἦλθεν εἰς ταύτας τὰς σὺν Κύρῳ πράξεις· καὶ ᾤετο κτήσεσθαι ἐκ τούτων ὄνομα μέγα καὶ δύναμιν μεγάλην καὶ χρήματα πολλά·
- 18 τοσούτων δ' ἐπιθυμῶν σφόδρα ἐνδηλον αὐτῷ καὶ τοῦτο εἶχεν, ὅτι τούτων οὐδὲν ἂν θέλοι κτᾶσθαι μετὰ ἀδικίας, ἀλλὰ σὺν τῷ δικαίῳ καὶ καλῷ ᾤετο δεῖν

τούτων τυγχάνειν, ἄνευ δὲ τούτων μή. Ἄρχειν δὲ 19
καλῶν μὲν καὶ ἀγαθῶν δυνατὸς ἦν· οὐ μέντοι οὗτ'
αἰδῶ τοῖς στρατιώταις ἑαυτοῦ οὔτε φόβον ἱκανὸς
ἐμποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ ἡσχύνητο μᾶλλον τοὺς στρατι-
ώτας ἢ οἱ ἀρχόμενοι ἐκείνον· καὶ φοβούμενος μᾶλλον
ἦν φανερόν τὸ ἀπεχθάνεσθαι τοῖς στρατιώταις ἢ οἱ
στρατιῶται τὸ ἀπιστεῖν ἐκείνῳ. Ἦτο δὲ ἀρκεῖν 20
πρὸς τὸ ἀρχικὸν εἶναι καὶ δοκεῖν τὸν μὲν καλῶς
ποιοῦντα ἐπαινεῖν, τὸν δὲ ἀδικοῦντα μὴ ἐπαινεῖν.
Τοιγαροῦν αὐτῷ οἱ μὲν καλοὶ τε καὶ ἀγαθοὶ τῶν
συνόντων εἶνοι ἦσαν, οἱ δὲ ἀδικοὶ ἐπεβούλευον ὥς
εὐμεταχειρίστῳ ὄντι. Ὅτε δὲ ἀπέθνησκεν, ἦν ἐτῶν
ὥς τριάκοντα.

Μένων δὲ ὁ Θετταλὸς δῆλος ἦν ἐπιθυμῶν μὲν 21
πλουτεῖν ἰσχυρῶς, ἐπιθυμῶν δὲ ἄρχειν ὅπως πλείω
λαμβάνοι· ἐπιθυμῶν δὲ τιμᾶσθαι, ἵνα πλείω κερδαῖνοι·
φίλος τε ἐβούλετο εἶναι τοῖς μέγιστα δυναμένοις,
ἵνα ἀδικῶν μὴ διδοίῃ δίκην. Ἐπὶ δὲ τὸ κατεργά- 22
ζεσθαι ὧν ἐπιθυμοίῃ συντομωτάτην ᾤετο ὁδὸν εἶναι
διὰ τοῦ ἐπιπορκεῖν τε καὶ ψεύδεσθαι καὶ ἐξαπατᾶν· τὸ
δὲ ἀπλοῦν τε καὶ τὸ ἀληθὲς ἐνόμιζε τὸ αὐτὸ τῷ
ἡλιθίῳ εἶναι. Στέργων δὲ φανερόν μὲν ἦν οὐδένα, 23
ὅτῳ δὲ φαίῃ φίλος εἶναι, τούτῳ ἔνδηλος ἐγίνετο ἐπι-
βουλεύων. Καὶ πολεμίου μὲν οὐδενὸς κατεγέλα,
τῶν δὲ συνόντων πάντων ὥς καταγελῶν αἰεὶ διελέγετο.
Καὶ τοῖς μὲν τῶν πολεμίων κτήμασιν οὐκ ἐπεβούλευε· 24
χαλεπὸν γὰρ ᾤετο εἶναι τὰ τῶν φυλαττομένων λαμβά-
ναι· τὰ δὲ τῶν φίλων μόνος ᾤετο εἰδέναι ῥᾶστον
ὃν ἀφύλακτα λαμβάνειν. Καὶ ὅσους μὲν αἰσθά- 25
νοῖτο ἐπιόρκους καὶ ἀδίκους, ὥς εὖ ὠπλισμένους ἐφο-
βείτο· τοῖς δὲ ὁσίοις καὶ ἀληθείαν ἀσκούσιν ὥς ἀνάν-
δροις ἐπειράτο χρῆσθαι. Ὡς περ δὲ τις ἀγάλλεται 26
ἐπὶ θεοσεβείᾳ καὶ ἀληθείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ, οὕτω
Μένων ἡγάλλετο τῷ ἐξαπατᾶν δύνασθαι, τῷ πλά-
σασθαι ψευδῇ, τῷ φίλους διαγελᾶν· τὸν δὲ μὴ
πανοῦργον τῶν ἀπαιδευτῶν αἰεὶ ἐνόμιζεν εἶναι. Καὶ

- παρ' οἷς μὲν ἐπεχείρει πρωτεύειν φιλία, διαβάλλων
 27 τοὺς πρώτους, τούτους ᾗτο δεῖν κτήσασθαι. Τὸ δὲ
 πειθομένους τοὺς στρατιώτας παρασχέσθαι ἐκ τοῦ
 συναδικεῖν αὐτοῖς ἐμηχανᾶτο. Τιμᾶσθαι δὲ καὶ θερα-
 πεύεσθαι ἡξίου ἐπιδεικνύμενος ὅτι πλεῖστα δύναίτο
 καὶ ἐθέλοι ἂν ἀδικεῖν. Εὐεργεσίαν δὲ κατέλεγεν,
 ὁπότε τις αὐτοῦ ἀφίστατο, ὅτι χρώμενος αὐτῷ οὐκ
 28 ἀπώλεσεν αὐτόν. Καὶ τὰ μὲν δὴ ἀφανῆ ἔξεστι περὶ
 αὐτοῦ ψεύδεσθαι· ἃ δὲ πάντες ἴσασι, τὰδ' ἐστί.
 Παρὰ Ἀριστίππῳ μὲν ἔτι ὥραϊος ὢν στρατηγεῖν
 διεπράξατο τῶν ξένων· Ἀριαίῳ δὲ βαρβάρῳ ὄντι, ὅτι
 μεираκίοις καλοῖς ἦδετο, οἰκειότατος ἔτι ὥραϊος ὢν
 ἐγένετο· αὐτὸς δὲ παιδικὰ εἶχε Θαρύπαν, ἀγένειος ὢν
 29 γενειῶντα. Ἀποθησκόντων δὲ τῶν συστρατηγῶν,
 ὅτι ἐστράτευσαν ἐπὶ βασιλέα ξὺν Κύρῳ, ταῦτα
 πεποηκῶς οὐκ ἀπέθανε· μετὰ δὲ τὸν τῶν ἄλλων
 θάνατον στρατηγῶν τιμωρηθεῖς ὑπὸ βασιλέως ἀπέ-
 θανεν, οὐχ ὥσπερ Κλέαρχος καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ
 ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλὰς, ὅσπερ τάχιστος θάνατος
 δοκεῖ εἶναι, ἀλλὰ ζῶν αἰκισθεῖς ἐνιαυτὸν ὡς πονηρὸς
 λέγεται τῆς τελευτῆς τυχεῖν.
- 30 Ἀγίας δὲ ὁ Ἀρκὰς καὶ Σωκράτης ὁ Ἀχαιοὺς καὶ
 τούτῳ ἀπεθανέτην· τούτων δὲ οὐθ' ὥς ἐν πολέμῳ
 κακῶν οὐδεὶς κατεγέλα οὐτ' εἰς φιλίαν αὐτοὺς ἐμέμφ-
 ετο· ἥστην δὲ ἄμφω ἄμφι τὰ πέντε καὶ τριάκοντα
 ἔτη ἀπὸ γενεᾶς.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΙΣ.

Γ'.

CAPUT I.

Ὅσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει τῇ μετὰ Κύρου οἱ 1
Ἕλληνες ἔπραξαν μέχρι τῆς μάχης, καὶ ὅσα ἐπεὶ
Κῦρος ἐτελεύτησεν ἐγένετο ἀπionτων τῶν Ἑλλήνων
σὺν Τισσαφέρνει ἐν ταῖς σπονδαῖς, ἐν τῷ πρόσθεν
λόγῳ δεδήλωται. Ἐπεὶ δὲ οἱ τε στρατηγοὶ συνειλημ- 2
μένοι ἦσαν καὶ τῶν λοχαγῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν οἱ
συνεπόμενοι ἀπολώλεσαν, ἐν πολλῇ δὴ ἀπορίᾳ ἦσαν
οἱ Ἕλληνες, ἐνθυμούμενοι μὲν ὅτι ἐπὶ ταῖς βασιλέως
θύραις ἦσαν, κύκλῳ δὲ αὐτοῖς πάντῃ πολλὰ καὶ
ἔθνη καὶ πόλεις πολέμια ἦσαν, ἀγορὰν δὲ οὐδεὶς ἔτι
παρέξειν ἔμελλεν, ἀπείχον δὲ τῆς Ἑλλάδος οὐ μείον
ἢ μύρια στάδια, ἡγεμῶν δ' οὐδεὶς τῆς ὁδοῦ ἦν, ποτα-
μοὶ δὲ διείργον ἀδιάβατοι ἐν μέσῳ τῆς οἴκαδε ὁδοῦ,
προὔδεδώκεσαν δὲ αὐτοὺς καὶ οἱ σὺν Κύρῳ ἀναβάντες
βάρβαροι, μόνοι δὲ καταλελειμμένοι ἦσαν οὐδὲ ἱππέα
οὐδένα σύμμαχον ἔχοντες· ὥστ' εὐδηλον ἦν ὅτι νικῶν-
τες μὲν οὐδ' ἂν ἓνα κατακάνοιεν, ἡττηθέντων δὲ αὐτῶν
οὐδεὶς ἂν λειφθείη· ταῦτα ἐννοούμενοι καὶ ἀθύμως 3
ἔχοντες, ὀλίγοι μὲν αὐτῶν εἰς τὴν ἐσπέραν σίτου
ἐγεύσαντο, ὀλίγοι δὲ πῦρ ἀνέκαυσαν, ἐπὶ δὲ τὰ ὄπλα
πολλοὶ οὐκ ἤλθον ταύτην τὴν νύκτα, ἀνεπαύοντο
δὲ ὅπου ἐτύγχανεν ἕκαστος, οὐ δυνάμενοι καθεῦδειν
ὑπὸ λύπης καὶ πόθου πατριδῶν, γονέων, γυναικῶν,
παίδων, οὓς οὐποτ' ἐνόμιζον ἔτι ὄψεσθαι. Οὕτω μὲν
δὴ διακείμενοι πάντες ἀνεπαύοντο.

Ἦν δέ τις ἐν τῇ στρατιᾷ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὃς 4
οὔτε στρατηγὸς οὔτε λοχαγὸς οὔτε στρατιώτης ὦν

- συνηκολούθει, ἀλλὰ Πρόξενος αὐτὸν μετεπέμψατο οἰκοθεν, ξένος ὢν ἀρχαῖος· ὑπισχνεῖτο δὲ αὐτόν, εἰ ἔλθοι, φίλον Κύρῳ ποιήσειν· ὃν αὐτὸς ἔφη κρείττω
- 5 ἑαυτῷ νομίζειν τῆς πατρίδος. Ὁ μέντοι Ξενοφῶν ἀναγνοὺς τὴν ἐπιστολὴν ἀνακρινόμενος Σωκράτει τῷ Ἀθηναίῳ περὶ τῆς πορείας. Καὶ ὁ Σωκράτης ὑποπτεύσας μή τι πρὸς τῆς πόλεως οἱ ὑπαίτιον εἴη Κύρῳ φίλον γενέσθαι, ὅτι ἐδόκει ὁ Κῦρος προθύμως τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐπὶ τὰς Ἀθήνας συμπολεμῆσαι, συμβουλεύει τῷ Ξενοφῶντι ἐλθόντι εἰς Δελφοὺς
- 6 ἀνακρινόμενος τῷ θεῷ περὶ τῆς πορείας. Ἐλθὼν δ' ὁ Ξενοφῶν ἐπήρετο τὸν Ἀπόλλω τίνι ἂν θεῶν θύων καὶ εὐχόμενος κάλλιστ' ἂν καὶ ἄριστα ἔλθοι τὴν ὁδὸν ἣν ἐπινοεῖ, καὶ καλῶς πράξας σωθεῖν. Καὶ ἀνεῖλεν
- 7 αὐτῷ ὁ Ἀπόλλων θεοὺς οἷς ἔδει θύειν. Ἐπεὶ δὲ πάλιν ἦλθε, λέγει τὴν μαντείαν τῷ Σωκράτει. Ὁ δ' ἀκούσας ἡτιάτο αὐτὸν ὅτι οὐ τοῦτο πρῶτον ἠρώτα, πότερον λῶον εἴη αὐτῷ πορεύεσθαι ἢ μένειν, ἀλλ' αὐτὸς κρίνας ἰτέον εἶναι τοῦτ' ἐπυνθάνετο, ὅπως ἂν κάλλιστα πορευθεῖν. Ἐπεὶ μέντοι οὕτως ἦρου,
- 8 ταῦτ', ἔφη, χρὴ ποιεῖν ὅσα ὁ θεὸς ἐκέλευσεν. Ὁ μὲν δὴ Ξενοφῶν οὕτω θυσάμενος οἷς ἀνεῖλεν ὁ θεὸς ἐξέπλει, καὶ καταλαμβάνει ἐν Σάρδεσι Πρόξενον καὶ Κῦρον μέλλοντας ἤδη ὁρμᾶν τὴν ἄνω ὁδόν· καὶ
- 9 συνεστάθη Κύρῳ. Προθυμουμένου δὲ τοῦ Προξένου καὶ ὁ Κῦρος συμπροϋθυμεῖτο μέναι αὐτόν· εἶπε δὲ ὅτι, ἐπειδὴν τάχιστα ἡ στρατεία λήξῃ, εὐθὺς ἀποπέμψει αὐτόν. Ἐλέγεται δὲ ὁ στόλος εἶναι εἰς Πεισίδας.
- 10 Ἐστρατεύετο μὲν δὴ οὕτως ἐξαπατηθεῖς, οὐχ ὑπὸ τοῦ Προξένου· οὐ γὰρ ᾔδει τὴν ἐπὶ βασιλέα ὁρμὴν, οὐδ' ἄλλος οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων πλὴν Κλεάρχου· ἐπεὶ μέντοι εἰς Κιλικίαν ἦλθον, σαφὲς πᾶσιν ἦδη ἐδόκει εἶναι ὅτι ὁ στόλος εἴη ἐπὶ βασιλέα. Φοβούμενοι δὲ τὴν ὁδὸν καὶ ἄκοντες ὁμῶς οἱ πολλοὶ δι' αἰσχύνην καὶ ἀλλήλων καὶ Κύρου συνηκολούθησαν

ὦν εἰς καὶ Ξενοφῶν ἦν. Ἐπεὶ δὲ ἀπορία ἦν, ἔλν- 11
 πείτο μὲν σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ οὐκ ἡδύνατο καθεύδειν·
 μικρὸν δ' ὕπνου λαχὼν εἶδεν ὄναρ. Ἔδοξεν αὐτῷ
 βροντῆς γενομένης σκηπτὸς πεσεῖν εἰς τὴν πατρῶαν
 οἰκίαν, καὶ ἐκ τούτου λάμπεσθαι πᾶσαν. Περίφο- 12
 βος δ' εὐθὺς ἀνηγέρθη, καὶ τὸ ὄναρ πῇ μὲν ἔκρινεν
 ἀγαθόν, ὅτι ἐν πόνοις ὦν καὶ κινδύνοις φῶς μέγα ἐκ
 Διὸς ἰδεῖν ἔδοξε· πῇ δὲ καὶ ἐφοβεῖτο, ὅτι ἀπὸ Διὸς
 μὲν βασιλέως τὸ ὄναρ ἐδόκει αὐτῷ εἶναι, κύκλῳ δὲ
 ἐδόκει λάμπεσθαι τὸ πῦρ, μὴ οὐ δύναίτο ἐκ τῆς
 χώρας ἐξελθεῖν τῆς βασιλέως, ἀλλ' εἴργοιτο πάντο-
 θεν ὑπὸ τινων ἀποριῶν.

Ὅποῖόν τι μέντοι ἐστὶ δὴ τὸ τοιοῦτον ὄναρ ἰδεῖν 13
 ἔξεστι σκοπεῖν ἐκ τῶν συμβάντων μετὰ τὸ ὄναρ.
 Γίνεται γὰρ τάδε· εὐθὺς ἐπειδὴ ἀνηγέρθη, πρῶτον
 μὲν ἔννοια αὐτῷ ἐμπίπτει· τί κατάκειμαι; ἡ δὲ νύξ
 προβαίνει· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ εἰκὸς τοὺς πολεμίους
 ἦξειν. Εἰ δὲ γενησόμεθα ἐπὶ βασιλεῖ, τί ἐμποδὼν
 μὴ οὐχὶ πάντα μὲν τὰ χαλεπώτατα ἐπιδόντας, πάντα
 δὲ τὰ δεινότερα παθόντας, ὑβριζομένους ἀποθανεῖν;
 Ὅπως δ' ἀμυνούμεθα οὐδεὶς παρασκευάζεται οὐδὲ 14
 ἐπιμελεῖται, ἀλλὰ κατακείμεθα, ὥσπερ ἐξὸν ἡσυχίαν
 ἄγειν. Ἐγὼ οὖν τὸν ἐκ ποίας πόλεως στρατηγὸν
 προσδοκῶ ταῦτα πράξειν; ποίαν δ' ἡλικίαν ἐμαντῷ
 ἐλθεῖν ἀναμένω; οὐ γὰρ ἔγωγ' ἔτι πρεσβύτερος
 ἔσομαι, ἂν τήμερον προδῶ ἐμαντὸν ταῖς πολεμίσι.
 Ἐκ τούτου ἀνίσταται καὶ συγκαλεῖ τοὺς Προξένου 15
 πρῶτον λοχαγοὺς. Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξεν·
 Ἐγώ, ὦ ἄνδρες λοχαγοί, οὔτε καθεύδειν δύναμαι,
 ὥσπερ, οἶμαι, οὐδ' ὑμεῖς, οὔτε κατακείσθαι ἔτι, ὁρῶν
 ἐν οἴοις ἐσμέν. Οἱ μὲν γὰρ δὴ πολέμιοι δῆλον 16
 ὅτι οὐ πρότερον πρὸς ἡμᾶς τὸν πόλεμον ἐξέφευγον
 πρὶν ἐνόμισαν καλῶς τὰ ἑαυτῶν παρεσκευασθαι·
 ἡμῶν δ' οὐδεὶς οὐδὲν ἀντεπιμελεῖται ὅπως ὥς κάλ-
 λιστα ἀγωνιούμεθα. Καὶ μὴν εἰ ὑφησησόμεθα καὶ 17
 ἐπὶ βασιλεῖ γενησόμεθα, τί οἴόμεθα πείσεσθαι; ὅς

- καὶ τοῦ ὁμομητρίου καὶ τοῦ ὁμοπατρίου ἀδελφοῦ
καὶ τεθνηκότος ἤδη ἀποτεμὼν τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν
χεῖρα ἀνεσταύρωσεν· ἡμᾶς δέ, οἷς κηδεμῶν μὲν
οὐδεὶς πάρεστιν, ἐστρατεύσαμεν δὲ ἐπ' αὐτὸν ὡς
δοῦλον ἀντὶ βασιλέως ποιήσοντες καὶ ἀποκτενοῦν·
- 18 **τες**, εἰ δυναίμεθα, τί ἂν οἰόμεθα παθεῖν; Ἄρ' οὐκ ἂν
ἐπὶ πᾶν ἔλθοι, ὡς ἡμᾶς τὰ ἔσχατα αἰκισάμενος πᾶ-
σιν ἀνθρώποις φόβον παράσχοι τοῦ μὴ στρατεῦσαι
ἐπ' αὐτόν ποτε; Ἄλλ' ὅπως τοι μὴ ἐπ' ἐκείνῳ γενη-
- 19 **σόμεθα πάντα ποιητέον**. Ἐγὼ μὲν οὖν, ἔστε μὲν
αἱ σπονδαὶ ἦσαν, οὐποτε ἐπανόμην ἡμᾶς μὲν οἰ-
κτείρων, βασιλέα δὲ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ μακαρίζων,
διαθεώμενος αὐτῶν ὅσῃ μὲν χώραν καὶ οἶαν ἔχοιεν,
ὡς δὲ ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια, ὅσους δὲ θεράποντας,
- 20 ὅσα δὲ κτήνη, χρυσὸν δέ, ἐσθῆτα δέ· τὰ δ' αὖ τῶν
στρατιωτῶν ὅποτε ἐνθυμοίμην, ὅτι τῶν μὲν ἀγαθῶν
πάντων οὐδενὸς ἡμῖν μετείη, εἰ μὴ πριαίμεθα, ὅτου
δ' ὠνησόμεθα ἦδειν ὅτι ὀλίγους ἔχοντας, ἄλλως δέ πως
πορίζεσθαι τὰ ἐπιτήδεια ἢ ὠνουμένους ὄρκους ἤδη
κατέχοντας ἡμᾶς· ταῦτ' οὖν λογιζόμενος ἐνίστε τὰς
σπονδὰς μᾶλλον ἐφοβούμην ἢ νῦν τὸν πόλεμον.
- 21 Ἐπεὶ μέντοι ἐκείνοι ἔλυσαν τὰς σπονδάς, λελύσθαι
μοι δοκεῖ καὶ ἡ ἐκείνων ὕβρις καὶ ἡ ἡμετέρα ὑποψία.
Ἐν μέσῳ γὰρ ἤδη κεῖται ταῦτα τὰ ἀγαθὰ, ἄθλα, ὁπό-
τεροι ἂν ἡμῶν ἄνδρες ἀμείνονες ὦσιν· ἀγωνοθέται δ' οἱ
- 22 θεοὶ εἰσιν, οἱ σὺν ἡμῖν, ὡς τὸ εἰκός, ἔσονται. Οὗτοι
μὲν γὰρ αὐτοὺς ἐπιωρκήκασιν· ἡμεῖς δέ, πολλὰ ὀρῶν-
τες ἀγαθὰ, στερβῶς αὐτῶν ἀπειχόμεθα διὰ τοὺς τῶν
θεῶν ὄρκους· ὥστε ἐξεῖναί μοι δοκεῖ ἵεναι ἐπὶ τὸν
- 23 ἀγῶνα πολὺ σὺν φρονήματι μείζονι ἢ τούτοις. Ἔτι δ'
ἔχομεν σώματα ἰκανώτερα τούτων καὶ ψυχὴ καὶ θάλ-
πη καὶ πόρους φέρειν· ἔχομεν δὲ καὶ ψυχὰς σὺν τοῖς
θεοῖς ἀμείνονας· οἱ δὲ ἄνδρες καὶ τρωτοὶ καὶ θνητοὶ
μᾶλλον ἡμῶν, ἣν οἱ θεοί, ὥσπερ τὸ πρόσθεν, νίκην
- 24 ἡμῖν διδῶσιν. Ἄλλ' ἴσως γὰρ καὶ ἄλλοι ταῦτα
ἐνθυμοῦνται, πρὸς τῶν θεῶν μὴ ἀναμένωμεν ἄλλους

ἐφ' ἡμᾶς ἐλθεῖν, παρακαλοῦντας ἐπὶ τὰ κάλλιστα ἔργα, ἀλλ' ἡμεῖς ἄρξωμεν τοῦ ἐξορμῆσαι καὶ τοὺς ἄλλους ἐπὶ τὴν ἀρετὴν. Φάνητε τῶν λοχαγῶν ἀριστοὶ καὶ τῶν στρατηγῶν ἀξιοστρατηγότεροι. Καὶ γὰρ 25 δέ, εἰ μὲν ὑμεῖς ἐθέλετε ἐξορμᾶν ἐπὶ ταῦτα, ἔπεςθαι ὑμῖν βούλομαι· εἰ δ' ὑμεῖς τάττετέ με ἡγείσθαι, οὐδὲν προφασίζομαι τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ καὶ ἀκμάζειν ἡγοῦμαι ἐρύκειν ἀπ' ἐμαντοῦ τὰ κακά.

Ὁ μὲν ταῦτ' ἔλεξεν, οἱ δὲ λοχαγοὶ ἀκούσαντες 26 [ταῦτα] ἡγείσθαι ἐκέλευον ἅπαντες· πλὴν Ἀπολλωνίδης τις ἦν, βιωτιάζων τῇ φωνῇ· οὗτος δ' εἶπεν ὅτι φλυαροίη ὅστις λέγει ἄλλως πως σωτηρίας ἂν τυχεῖν ἢ βασιλέα πείσας, εἰ δύναιτο· καὶ ἅμα ἤρχετο λέγειν τὰς ἀπορίας. Ὁ μὲντοι Ξενοφῶν μεταξύ ὑπολαβῶν 27 ἔλεξεν ὧδε· ὦ θαυμασιώτατε ἄνθρωπε, σὺ δέ γε οὐδὲ ὁρῶν γινώσκεις, οὐδὲ ἀκούων μέμνησαι. Ἐν ταὐτῷ γε μέντοι ἦσθα τούτοις, ὅτε βασιλεὺς, ἐπεὶ Κῦρος ἀπέθανε, μέγα φρονήσας ἐπὶ τούτῳ, πέμπων ἐκέλευε παραδιδόναι τὰ ὅπλα. Ἐπεὶ δὲ ἡμεῖς οὐ 28 παραδόντες, ἀλλ' ἐξωπλισμένοι ἐλθόντες παρεσκηνήσαμεν αὐτῷ, τί οὐκ ἐποίησε πρέσβεις πέμπων καὶ σπονδὰς αἰτῶν καὶ παρέχων τὰ ἐπιτηδεῖα, ἕστε σπονδῶν ἔτυχεν; Ἐπεὶ δ' αὖ οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοί, 29 ὥσπερ δὴ σὺ κελεύεις, εἰς λόγους αὐτοῖς ἄνευ ὅπλων ἦλθον, πιστεύσαντες ταῖς σπονδαῖς, οὐ νῦν ἐκείνοι παιόμενοι, κεντούμενοι, ὑβριζόμενοι, οὐδὲ ἀποθανεῖν οἱ τλήμονες δύνανται; καὶ μᾶλ', οἶμαι, ἐρῶντες τούτου. Ἄ σὺ πάντα εἰδὼς τοὺς μὲν ἀμύνασθαι κελεύοντας φλυαρεῖν φῆς, πείθειν δὲ πάλιν κελεύεις 30 ἰόντας; Ἐμοί, ὦ ἄνδρες, δοκεῖ τὸν ἄνθρωπον τούτον μήτε προσίεσθαι εἰς ταὐτὸ ἡμῖν αὐτοῖς, ἀφελομένους τε τὴν λοχαγίαν σκευὴ ἀναθέντας ὡς τοιούτῳ χρηθῆσθαι. Οὗτος γὰρ καὶ τὴν πατρίδα καταισχύνει καὶ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, ὅτι Ἑλλήν ὢν τοιοῦτός ἐστιν.

Ἐντεῦθεν ὑπολαβὼν Ἀγασίας Στυμφάλιος εἶπεν· 31 Ἀλλὰ τούτῳ γε οὔτε τῆς Βιωτίας προσήκει οὐδὲν

- οὔτε τῆς Ἑλλάδος παντάπασιν· ἐπεὶ ἐγὼ αὐτὸν
 εἶδον, ὥσπερ Λυδόν, ἀμφοτέρω τὰ ὦτα τετρυπημέ-
 32 νον. Καὶ εἶχεν οὕτως. Τοῦτον μὲν οὖν ἀπήλασαν·
 οἱ δὲ ἄλλοι παρὰ τὰς τάξεις ἰόντες, ὅπου μὲν στρα-
 τηγὸς σῶος εἴη, τὸν στρατηγὸν παρεκάλουν· ὀπόθεν
 δὲ οἴχοιτο, τὸν ὑποστρατηγόν· ὅπου δ' αὖ λοχαγὸς
 33 σῶος εἴη, τὸν λοχαγόν. Ἐπεὶ δὲ πάντες συνήλθον,
 εἰς τὸ πρόσθεν τῶν ὅπλων ἐκαθέζοντο· καὶ ἐγένοντο
 οἱ συνελθόντες στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἀμφὶ τοὺς
 ἑκατόν. Ὅτε δὲ ταῦτα ἦν σχεδὸν μέσαι ἦσαν
 34 νύκτες. Ἐνταῦθα Ἱερώνυμος Ἡλεῖος, πρεσβύτατος
 ὢν τῶν Προξένου λοχαγῶν, ἤρχετο λέγειν ὧδε·
 Ἡμῖν, ὧ ἄνδρες στρατηγοὶ καὶ λοχαγοί, ὁρῶσι τὰ
 παρόντα ἔδοξε καὶ αὐτοῖς συνελθεῖν καὶ ὑμᾶς παρα-
 καλέσαι, ὅπως βουλευσαίμεθα εἴ τι δυναίμεθα ἀγα-
 θόν. Λέξον δ', ἔφη, καὶ σύ, ὧ Ξενοφῶν, ἅπερ καὶ
 πρὸς ἡμᾶς.
- 35 Ἐκ τούτου λέγει τάδε Ξενοφῶν· Ἀλλὰ ταῦτα
 μὲν δὴ πάντες ἐπιστάμεθα ὅτι βασιλεὺς καὶ Τισσα-
 φέρνης, οὓς μὲν ἐδυνήθησαν, συνειλήφασιν ἡμῶν·
 τοῖς δ' ἄλλοις δῆλον ὅτι ἐπιβουλεύουσιν, ὥς, ἣν δύ-
 νωνται, ἀπολέσωσιν. Ἡμῖν δέ γ' οἶμαι πάντα ποι-
 ητέα ὥς μήποτε ἐπὶ τοῖς βαρβάροις γενώμεθα, ἀλλὰ
 36 μᾶλλον, ἣν δυνώμεθα, ἐκείνοι ἐφ' ἡμῖν. Εὖ τοίνυν
 ἐπίστασθε ὅτι ὑμεῖς, τοσοῦτοι ὄντες ὅσοι νῦν συνε-
 ληλύθατε, μέγιστον ἔχετε καιρόν. Οἱ γὰρ στρα-
 τιῶται πάντες οὗτοι πρὸς ὑμᾶς ἀποβλέπουσι· κἂν
 μὲν ὑμᾶς ὁρῶσιν ἀθυμοῦντας, πάντες κακοὶ ἔσονται·
 ἦν δὲ ὑμεῖς αὐτοὶ τε παρασκευαζόμενοι φανεροὶ ᾗτε
 ἐπὶ τοὺς πολεμίους καὶ τοὺς ἄλλους παρακαλῆτε, εὖ
 ἴστε ὅτι ἔσονται ὑμῖν καὶ πειράσσονται μιμῆσθαι.
- 37 Ἴσως δέ τοι καὶ δίκαιόν ἐστιν ὑμᾶς διαφέρειν τι τού-
 των. Ὑμεῖς γάρ ἐστε στρατηγοί, ὑμεῖς ταξίαρχοι
 καὶ λοχαγοί· καὶ ὅτε εἰρήνη ᾗ, ὑμεῖς καὶ χρήμασι
 καὶ τιμαῖς τούτων ἐπλεονεκτεῖτε· καὶ νῦν τοίνυν ἐπεὶ
 πόλεμὸς ἐστιν, ἀξιοῦν δεῖ ὑμᾶς αὐτοὺς ἀμείνους τε

τοῦ πλήθους εἶναι καὶ προβουλεύειν τούτων καὶ προ-
 πονεῖν, ἣν που δέη. Καὶ νῦν πρῶτον μὲν οἶομαι ἂν 38
 ὑμᾶς μέγα ὠφελῆσαι τὸ στράτευμα, εἰ ἐπιμεληθείητε
 ὅπως ἀντὶ τῶν ἀπολωλότων ὡς τάχιστα στρατηγοὶ
 καὶ λοχαγοὶ ἀντικατασταθῶσιν. Ἄνευ γὰρ ἀρχόν-
 των οὐδὲν ἂν οὔτε καλὸν οὔτε ἀγαθὸν γένοιτο, ὡς
 μὲν συνελόντι εἶπείν, οὐδαμοῦ· ἐν δὲ δὴ τοῖς πολε-
 μικοῖς παντάπασιν. Ἡ μὲν γὰρ εὐταξία σώζειν
 δοκεῖ, ἡ δὲ ἀταξία πολλοὺς ἤδη ἀπολώλεκεν. Ἐπει- 39
 δ' ἂν δὲ καταστήσῃσθε τοὺς ἀρχοντας ὅσους δεῖ, ἣν
 καὶ τοὺς ἄλλους στρατιώτας συλλέγητε καὶ παρα-
 θαρσύνητε, οἶμαι ἂν ὑμᾶς πάννυ ἐν καιρῷ ποιῆσαι.
 Νῦν [μὲν] γὰρ ἴσως καὶ ὑμεῖς αἰσθάνεσθε ὡς ἀθύμως 40
 μὲν ἦλθον ἐπὶ τὰ ὅπλα, ἀθύμως δὲ πρὸς τὰς φυλα-
 κάς· ὥστε, οὕτω γ' ἐχόντων, οὐκ οἶδα ὅ τι ἂν τις
 χρήσαιτο αὐτοῖς, εἴτε νυκτὸς δέοι τι εἴτε καὶ ἡμέρας.
 Ἦν δέ τις αὐτῶν τρέψῃ τὰς γνώμας, ὡς μὴ τοῦτο 41
 μόνον ἐννοῶνται τί πείσονται, ἀλλὰ καὶ τι ποιή-
 σουσι, πολὺ εὐθυμότεροι ἔσονται. Ἐπίστασθε γὰρ 42
 δήπου ὅτι οὔτε πληθὸς ἐστὶν οὔτε ἰσχύς ἡ ἐν τῷ
 πολέμῳ τὰς νίκας ποιούσα· ἀλλ' ὁπότεροι ἂν σὺν
 τοῖς θεοῖς ταῖς ψυχαῖς ἐρρωμενέστεροι ἴωσιν ἐπὶ τοὺς
 πολεμίους, τούτους ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ ἐναντίοι οὐ
 δέχονται. Ἐντεθύμηναι δ' ἔγωγε, ὦ ἄνδρες, καὶ 43
 τοῦτο, ὅτι, ὁπόσοι μὲν μαστεύουσι ζῆν ἐκ παντὸς
 τρόπου ἐν τοῖς πολεμικοῖς, οὗτοι μὲν κακῶς τε καὶ
 αἰσχυρῶς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀποθνήσκουσιν· ὁπόσοι δὲ
 τὸν μὲν θάνατον ἐγνώκασιν πᾶσι κοινὸν εἶναι καὶ
 ἀναγκαῖον ἀνθρώποις, περὶ δὲ τοῦ καλῶς ἀποθνή-
 σκειν ἀγωνίζονται, τούτους ὁρῶ μᾶλλον πῶς εἰς τὸ
 γῆρας ἀφικνουμένους, καί, ἕως ἂν ζῶσιν, εὐδαιμονέ-
 στερον διάγοντας. Ἄ καὶ ἡμᾶς δεῖ νῦν καταμαθόν- 44
 τας, ἐν τοιούτῳ γὰρ καιρῷ ἔσμεν, αὐτοὺς τε ἄνδρας
 ἀγαθοὺς εἶναι καὶ τοὺς ἄλλους παρακαλεῖν. Ὁ μὲν
 ταῦτα εἰπὼν ἐπαύσατο.

Μετὰ δὲ τοῦτον εἶπε Χειρίσοφος· Ἄλλὰ πρόσ- 45

θεν μὲν, ὃ Ξενοφῶν, τοσοῦτον μόνον σε ἐγίνωσκον ὅσον ἤκουον Ἀθηναίων εἶναι· νῦν δὲ καὶ ἐπαινῶ σε ἐφ' οἷς λέγεις τε καὶ πράττεις, καὶ βουλοίμην ἂν ὅτι πλείστους εἶναι τοιούτους· κοινὸν γὰρ ἂν εἴη τὸ 46 ἀγαθόν. Καὶ νῦν, ἔφη, μὴ μέλλωμεν, ὃ ἄνδρες, ἀλλ' ἀπελθόντες ἤδη αἰρέισθε οἱ δεόμενοι ἄρχοντας, καὶ ἐλόμενοι ἤκετε εἰς τὸ μέσον τοῦ στρατοπέδου καὶ τοὺς αἰρεθέντας ἄγετε· ἔπειτ' ἐκεῖ συγκαλοῦμεν τοὺς ἄλλους στρατιώτας· παρέστω δ' ἡμῖν, ἔφη, καὶ 47 Τολμίδης ὁ κήρυξ. Καὶ ἅμα ταῦτ' εἰπὼν ἀνέστη, ὡς μὴ μέλλοιτο ἀλλὰ περαίνοιτο τὰ δέοντα. Ἐκ τούτου ἡρέθησαν ἄρχοντες ἀντὶ μὲν Κλεάρχου Τιμασίων Δαρδανεύς, ἀντὶ δὲ Σωκράτους Ξανθικλῆς Ἀχαιός, ἀντὶ δὲ Ἀγίου Ἀρκάδος Κλεάνωρ Ὀρχομένιος, ἀντὶ δὲ Μένωνος Φιλήσιος Ἀχαιός, ἀντὶ δὲ Προξένου Ξενοφῶν Ἀθηναῖος.

CAPUT II.

- 1 Ἐπεὶ δὲ ἤρηντο, ἡμέρα τε σχεδὸν ὑπέφαινε καὶ εἰς τὸ μέσον ἦκον οἱ ἄρχοντες· καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς προφυλακὰς καταστήσαντας συγκαλεῖν τοὺς στρατιώτας. Ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ ἄλλοι στρατιῶται συν-
 ἦλθον, ἀνέστη πρῶτον μὲν Χειρίσοφος ὁ Λακεδαι-
 2 μόνιος καὶ ἔλεξεν ὧδε· ὦ ἄνδρες στρατιῶται, χαλεπὰ μὲν τὰ παρόντα, ὁπότε ἀνδρῶν στρατηγῶν τοιούτων στερόμεθα καὶ λοχαγῶν καὶ στρατιωτῶν· πρὸς δ' ἔτι καὶ οἱ ἀμφὶ Ἀριαῖον, οἱ πρόσθεν σύμμαχοι ὄντες,
 3 προδεδώκασιν ἡμᾶς. Ὅμως δὲ δεῖ ἐκ τῶν παρόντων ἄνδρας ἀγαθοὺς τε ἐλθεῖν καὶ μὴ ὑφίεσθαι, ἀλλὰ πειρᾶσθαι ὅπως, ἣν μὲν δυνώμεθα, καλῶς νικῶντες σωζώμεθα· εἰ δὲ μή, ἀλλὰ καλῶς γε ἀποθνήσκωμεν, ὑποχείριοι δὲ μήποτε γενώμεθα ζῶντες τοῖς πολεμίοις· οἶομαι γὰρ ἂν ἡμᾶς τοιαῦτα παθεῖν οἷα τοὺς ἐχθροὺς οἱ θεοὶ ποιήσειαν.
- 4 Ἐπὶ τούτῳ Κλεάνωρ Ὀρχομένιος ἀνέστη, καὶ ἔλεξεν ὧδε· Ἀλλ' ὁρᾶτε μὲν, ὃ ἄνδρες, τὴν βα-

σιλέως ἐπιорκίαν καὶ ἀσέβειαν· ὁρᾶτε δὲ τὴν Τισσαφέρνους ἀπιστίαν, ὅστις λέγων ὡς γείτων τε εἶη τῆς Ἑλλάδος καὶ περὶ πλείστου ἂν ποιήσαιτο σῶσαι ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τούτοις αὐτὸς ὁμόσας ἡμῖν, αὐτὸς δεξιὰς δούς, αὐτὸς ἐξαπατήσας συνέλαβε τοὺς στρατηγούς, καὶ οὐδὲ Δία Ξένιον ἡδέσθη, ἀλλὰ Κλεάρχῳ (γε) καὶ ὁμοτράπεζος γενόμενος, αὐτοῖς τούτοις ἐξαπατήσας τοὺς ἄνδρας ἀπολώλεκεν. Ἀριαῖος δέ, ὃν ἡμεῖς 5 ἠθέλομεν βασιλέα καθιστάναι, καὶ ἐδώκαμεν καὶ ἐλάβομεν πιστὰ μὴ προδώσειν ἀλλήλους, καὶ οὗτος, οὔτε τοὺς θεοὺς δείσας οὔτε Κῦρον τεθνηκότα αἰδεσθεῖς, τιμώμενος μάλιστα ὑπὸ Κύρου ζῶντος, νῦν πρὸς τοὺς ἐκείνου ἐχθίστους ἀποσταῖς ἡμᾶς τοὺς Κύρου φίλους κακῶς ποιεῖν πειρᾶται. Ἀλλὰ τούτους 6 μὲν οἱ θεοὶ ἀποτίσαιντο· ἡμᾶς δὲ δεῖ, ταῦτα ὀρώντας, μήποτε ἐξαπατηθῆναι ἔτι ὑπὸ τούτων, ἀλλὰ μαχομένους ὡς ἂν δυνώμεθα κράτιστα τοῦτο ὃ τι ἂν δοκῇ τοῖς θεοῖς πάσχειν.

Ἐκ τούτου Ξενοφῶν ἀνίσταται ἐσταλμένος ἐπὶ 7 πόλεμον ὡς ἐδύνατο κάλλιστα, νομίζων, εἴτε νίκην διδοῖεν οἱ θεοί, τὸν κάλλιστον κόσμον τῷ νικᾶν πρέπειν, εἴτε τελευτᾶν δέοι, ὀρθῶς ἔχειν τῶν καλλίστων ἑαυτὸν ἀξιώσαντα ἐν τούτοις τῆς τελευτῆς τυγχάνειν· τοῦ λόγου δὲ ἤρχετο ὧδε· Τὴν μὲν τῶν βαρβάρων 8 ἐπιорκίαν τε καὶ ἀπιστίαν λέγει μὲν Κλεάνωρ, ἐπίστασθε δὲ καὶ ὑμεῖς, οἶμαι. Εἰ μὲν οὖν βουλευόμεθα πάλιν αὐτοῖς διὰ φιλίας ἰέναι, ἀνάγκη ἡμᾶς πολλὴν ἀθυμίαν ἔχειν, ὀρώντας καὶ τοὺς στρατηγούς, οἳ διὰ πίστεως αὐτοῖς ἑαυτοὺς ἐνεχείρισαν, οἷα πεπόνθασιν· εἰ μέντοι διανοούμεθα σὺν τοῖς ὅπλοις ὧν τε πεποιήκασι δίκην ἐπιθεῖναι αὐτοῖς, καὶ τὸ λοιπὸν διὰ παντὸς πολέμου αὐτοῖς ἰέναι, σὺν τοῖς θεοῖς πολλὰ ἡμῖν καὶ καλὰ ἐλπίδες εἰσὶ σωτηρίας. Τοῦτο δὲ λέγοντος 9 αὐτοῦ πτάρνυνται τις· ἀκούσαντες δὲ οἱ στρατιῶται πάντες μιᾷ ὁρμῇ προσεκύνησαν τὸν θεόν· καὶ ὁ Ξενοφῶν εἶπε· Δοκεῖ μοι, ὦ ἄνδρες, ἐπεὶ περὶ σωτη

ρίδας ἡμῶν λεγόντων οἰωνὸς τοῦ Διὸς τοῦ Σωτήρος ἐφάνη, εὐξασθαι τῷ θεῷ τούτῳ θύσειν σωτήρια ὅπου ἂν πρῶτον εἰς φιλίαν χώραν ἀφικώμεθα· συνεπεύξασθαι δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς θύσειν κατὰ δύναμιν. Καὶ ὅτῳ δοκεῖ ταῦτ', ἔφη, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα. Καὶ ἀνέτειναν ἅπαντες. Ἐκ τούτου εὐξάντο καὶ ἐπαιώνισαν. Ἐπεὶ δὲ τὰ τῶν θεῶν καλῶς εἶχεν, ἤρχετο πάλιν ὧδε·

- 10 Ἐτύγχανον λέγων ὅτι πολλαὶ καὶ καλαὶ ἐλπίδες ἡμῖν εἶεν σωτηρίας. Πρῶτον μὲν γὰρ ἡμεῖς μὲν ἐμπεδοῦμεν τοὺς τῶν θεῶν ὅρκους, οἱ δὲ πολέμιοι ἐπιωρκήκασί τε καὶ τὰς σπονδὰς καὶ τοὺς ὅρκους λελύκασιν. Οὕτω δ' ἐχόντων εἰκὸς τοῖς μὲν πολεμίοις ἐναντίους εἶναι τοὺς θεοὺς, ἡμῖν δὲ συμμάχους, οἵπερ ἱκανοὶ εἰσι καὶ τοὺς μεγάλους ταχὺ μικροὺς ποιεῖν καὶ τοὺς μικροὺς, κἂν ἐν δεινοῖς ᾧσι, σώζειν
- 11 εὐπετῶς, ὅταν βούλωνται. Ἐπειτα δέ, (ἀναμνήσω γὰρ ὑμᾶς καὶ τοὺς τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων κινδύνους, ἵνα εἰδῆτε ὡς ἀγαθοῖς τε ὑμῖν προσήκει εἶναι), σώζονται τε σὺν τοῖς θεοῖς καὶ ἐκ πάνυ δεινῶν οἱ ἀγαθοί· ἐλθόντων μὲν γὰρ Περσῶν καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς παμπληθεὶ στόλῳ ὡς ἀφανιούντων αὐθις τὰς Ἀθήνας, ὑποστῆναι αὐτοῖς Ἀθηναῖοι τολμήσαντες
- 12 ἐνίκησαν αὐτούς. Καὶ εὐξάμενοι τῇ Ἀρτέμιδι, ὅπου σους ἂν κατακάνοιεν τῶν πολεμίων, τοσαύτας χιμαῖρας καταθύσειν τῇ θεῷ, ἐπεὶ οὐκ εἶχον ἱκανὰς εὐρεῖν, ἔδοξεν αὐτοῖς κατ' ἐνιαυτὸν πεντακοσίας θύειν· καὶ
- 13 ἔτι καὶ νῦν ἀποθύουσιν. Ἐπειτα ὅτε Ξέρξης ὕστερον ἀγείρας τὴν ἀναρίθμητον στρατιὰν ἦλθεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ τότε ἐνίκων οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι τοὺς τούτων προγόνους καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. Ὡν ἔστι μὲν τεκμήρια ὁρᾶν τὰ τρόπαια, μέγιστον δὲ μαρτύριον ἡ ἐλευθερία τῶν πόλεων ἐν αἷς ὑμεῖς ἐγένεσθε καὶ ἐτράφητε· οὐδένα γὰρ ἄνθρωπον δεσπότην ἀλλὰ τοὺς θεοὺς προσκυνεῖτε. Τοιούτων μὲν ἔστε προγόνων. Οὐ μὲν δὴ τοῦτό γε ἐρῶ, ὡς

ὑμεῖς καταισχύνετε αὐτούς· ἀλλ' οὐπω πολλαὶ ἡμέ-
 ραι ἀφ' οὗ ἀντιταξάμενοι τούτοις τοῖς ἐκείνων ἐκγό-
 νοις πολλαπλασίους ὑμῶν αὐτῶν ἐνικάτε σὺν τοῖς
 θεοῖς. Καὶ τότε μὲν δὴ περὶ τῆς Κύρου βασιλείας 15
 ἄνδρες ἦτε ἀγαθοί· νῦν δ', ὁπότε περὶ τῆς ὑμετέρας
 σωτηρίας ὁ ἀγὼν ἐστι, πολὺ δὴπου ὑμᾶς προσήκει
 καὶ ἀμείνονας καὶ προθυμότερους εἶναι. Ἀλλὰ μὴν 16
 καὶ θαρσαλεωτέρους νῦν πρέπει εἶναι πρὸς τοὺς πο-
 λεμίους. Τότε μὲν γὰρ ἄπειροί ὄντες αὐτῶν, τό τε
 πλῆθος ἄμετρον ὀρώντες, ὅμως ἐτολμήσατε σὺν τῷ
 πατρὶ φρονήματι ἰέναι εἰς αὐτούς· νῦν δὲ ὁπότε
 καὶ πείραν ἤδη ἔχετε αὐτῶν, ὅτι θέλουσι καὶ πολλα-
 πλάσιοι ὄντες μὴ δέχεσθαι ὑμᾶς, τί ἔτι ὑμῖν προσή-
 κει τούτους φοβεῖσθαι; Μηδὲ μέντοι τοῦτο μείον 17
 δόξητε ἔχειν, εἰ οἱ Κυρεῖοι πρόσθεν σὺν ἡμῖν ταττό-
 μενοι νῦν ἀφεστήκασιν· ἔτι γὰρ οὗτοι κακίονές εἰσι
 τῶν ὑφ' ἡμῶν ἡττημένων· ἔφευγον γοῦν πρὸς ἐκεί-
 νους καταλιπόντες ἡμᾶς. Τοὺς δὲ ἐθέλοντας φυγῆς
 ἄρχειν πολὺ κρεῖττον σὺν τοῖς πολεμίοις ταττομέ-
 νους ἢ ἐν τῇ ὑμετέρᾳ τάξει ὁρᾶν. Εἰ δέ τις αὖ ὑμῶν 18
 ἀθυμεῖ ὅτι ἡμῖν μὲν οὐκ εἰσὶν ἱππεῖς, τοῖς δὲ πολε-
 μίοις πολλοὶ πάρειςιν, ἐνθυμήθητε ὅτι οἱ μύριοι
 ἱππεῖς οὐδὲν ἄλλο ἢ μύριοί εἰσιν ἄνθρωποι· ὑπὸ μὲν
 γὰρ ἵππου ἐν μάχῃ οὐδεὶς πώποτε οὔτε δηχθεὶς οὔτε
 λακτισθεὶς ἀπέθανεν· οἱ δὲ ἄνδρες εἰσὶν οἱ ποιοῦντες
 ὃ τι ἂν ἐν ταῖς μάχαις γίνηται. Οὐκοῦν τῶν γε 19
 ἱππέων πολὺ ἡμεῖς ἐπ' ἀσφαλεστέρου ὀχήματός ἐσ-
 μεν· οἱ μὲν γὰρ ἐφ' ἵππων κρέμανται, φοβούμενοι
 οὐχ ἡμᾶς μόνον ἀλλὰ καὶ τὸ καταπεσεῖν· ἡμεῖς δ' ἐπὶ
 τῆς γῆς βεβηκότες πολὺ μὲν ἰσχυρότερον παίσομεν,
 ἣν τις προσίῃ, πολὺ δ' ἔτι μᾶλλον ὅτου ἂν βονλῶ-
 μεθα τευξόμεθα· Ἐνὶ δὲ μόνῳ προέχουσιν οἱ ἱππεῖς
 ἡμᾶς· φεύγειν αὐτοῖς ἀσφαλέστερόν ἐστιν ἢ ἡμῖν.
 Εἰ δὲ δὴ τὰς μὲν μάχας θαρρῆετε, ὅτι δὲ οὐκέτι ὑμῖν 20
 Τισσαφέρνης ἡγήσεται οὐδὲ βασιλεὺς ἀγορὰν παρέ-
 ξει, τοῦτο ἄχθεσθε, σκέψασθε πότερον κρεῖττον

- Τισσαφέρνην ἡγεμόνα ἔχειν, ὃς ἐπιβουλεύων ἡμῖν φανερός ἐστιν, ἣ οὗς ἂν ἡμεῖς ἄνδρας λαβόντες ἡγεῖσθαι κελεύωμεν· οἱ εἴσονται ὅτι, ἦν τι περὶ ἡμᾶς ἁμαρτάνωσι, περὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς καὶ τὰ σώματα
- 21 ἁμαρτάνουσι. Τὰ δὲ ἐπιτήδεια πότερον ὠνεῖσθαι κρεῖττον ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἧς οὗτοι παρεῖχον, μικρὰ μέτρα πολλοῦ ἀργυρίου, μηδὲ τοῦτο ἔτι ἔχοντας, ἣ αὐτοὺς λαμβάνειν, ἥνπερ κρατῶμεν, μέτρῳ χρωμέ-
- 22 νους ὁπόσῳ ἂν ἕκαστος βούληται. Εἰ δὲ ταῦτα μὲν γινώσκετε ὅτι [οὕτω] κρεῖττονα, τοὺς δὲ ποταμοὺς ἄπορον νομίζετε εἶναι καὶ μεγάλως ἡγεῖσθε ἔξαπατηθῆναι διαβάντες, σκέψασθε εἰ ἄρα τοῦτο καὶ μωρότατον πεποιήκασιν οἱ βάρβαροι. Πάντες μὲν γὰρ οἱ ποταμοί, εἰ καὶ πρόσω τῶν πηγῶν ἄποροι ὦσι, προῖοῦσι πρὸς τὰς πηγὰς διαβατοὶ γίνονται οὐδὲ
- 23 τὸ γόνυ βρέχοντες. Εἰ δὲ μὴ' οἱ ποταμοὶ διοίσουσιν ἡγεμῶν τε μηδεὶς ἡμῖν φανείται, οὐδ' ὥς ἡμῖν γε ἄθυμητόν. Ἐπιστάμεθα γὰρ Μυσοὺς, οὗς οὐκ ἂν ἡμῶν φαίημεν βελτίους εἶναι, οἱ βασιλέως ἄκοντος ἐν τῇ βασιλέως χώρα πολλὰς τε καὶ εὐδαίμονας καὶ μεγάλας πόλεις οἰκοῦσιν· ἐπιστάμεθα δὲ Πεισίδας ὡσαύτως· Λυκάονας δὲ καὶ αὐτοὶ εἶδομεν ὅτι ἐν τοῖς πεδίοις τὰ ἔρυμνὰ καταλαβόντες τὴν τούτων χώραν
- 24 καρποῦνται· Καὶ ἡμᾶς δ' ἂν ἔφην ἔγωγε χρῆναι μῆπω φανεροὺς εἶναι οἴκαδε ὥρμημένους, ἀλλὰ κατασκευάζεσθαι ὡς αὐτοῦ που οἰκήσοντας. Οἶδα γὰρ ὅτι καὶ Μυσοῖς βασιλεὺς πολλοὺς μὲν ἡγεμόνας ἂν δοίη, πολλοὺς δ' ἂν ὁμήρους τοῦ ἀδόλως ἐκπέμψειν· καὶ ὁδοποιήσεί γ' ἂν αὐτοῖς, καὶ εἰ σὺν τεθρίπποις βούλονται ἀπιέναι. Καὶ ἡμῖν γ' ἂν οἶδ' ὅτι τρισάσμενος ταύτ' ἐποίει, εἰ ἑώρα ἡμᾶς μένειν παρασκευαζο-
- 25 μένους. Ἀλλὰ γὰρ δέδοικα μὴ, ἂν ἅπαξ μάθωμεν ἀργοὶ ζῆν καὶ ἐν ἀφθόνοις βιοτεύειν, καὶ Μῆδων δὲ καὶ Περσῶν καλαῖς καὶ μεγάλαις γυναιξὶ καὶ παρθένοις ὁμιλεῖν, μὴ, ὥσπερ οἱ λωτοφάγοι, ἐπιλαθώ-
- 98 μεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ. Δοκεῖ οὖν μοι εἰκὸς καὶ

δίκαιον εἶναι πρῶτον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς τοὺς
 οἰκείους πειρᾶσθαι ἀφικνεῖσθαι, καὶ ἐπιδείξαι τοῖς
 Ἑλλησιν ὅτι ἐκόντες πένονται ἐξὸν αὐτοῖς τοὺς νῦν
 οἴκοι ἀκλήρους πολιτεύοντας ἐνθάδε κομισαμένους
 πλουσίους ὁρᾶν. Ἀλλὰ γάρ, ὦ ἄνδρες, πάντα ταῦ-
 τα τὰγαθὰ δῆλον ὅτι τῶν κρατούντων ἐστί. Τοῦτο 27
 δὲ δεῖ λέγειν, πῶς ἂν πορευοίμεθά τε ὡς ἀσφαλέ-
 στατα καί, εἰ μάχεσθαι δέοι, ὡς κράτιστα μαχοίμε-
 θα. Πρῶτον μὲν τοίνυν, ἔφη, δοκεῖ μοι κατακαῦσαι
 τὰς ἀμάξας ἃς ἔχομεν, ἵνα μὴ τὰ ζεύγη ἡμῶν στρα-
 τηγῇ, ἀλλὰ πορευώμεθα ὅπη ἂν τῇ στρατιᾷ συμ-
 φέρῃ· ἔπειτα καὶ τὰς σκηναὺς συγκατακαῦσαι. Αὐ-
 ται γὰρ αὖ ὄχλον μὲν παρέχουσιν ἄγειν, συνωφε-
 λούσι δ' οὐδὲν οὔτε εἰς τὸ μάχεσθαι οὔτ' εἰς τὸ τὰ
 ἐπιτήδεια ἔχειν. Ἔτι δὲ καὶ τῶν ἄλλων σκευῶν τὰ 28
 περισσὰ ἀπαλλάξωμεν, πλὴν ὅσα πολέμου ἕνεκὲν ἢ
 σίτων ἢ ποτῶν ἔχομεν, ἵνα ὡς πλείστοι μὲν ἡμῶν ἐν
 τοῖς ὅπλοις ᾧσιν, ὡς ἐλάχιστοι δὲ σκευοφορῶσι.
 Κρατουμένων μὲν γὰρ ἐπίστασθε ὅτι πάντα ἀλλό-
 τρια· ἦν δὲ κρατῶμεν, καὶ τοὺς πολεμίους δεῖ σκευο-
 φόρους ἡμετέρους νομίζειν. Λοιπὸν μοι εἰπεῖν ὅπερ 29
 καὶ μέγιστον νομίζω εἶναι. Ὅρατε γὰρ καὶ τοὺς
 πολεμίους ὅτι οὐ πρόσθεν ἐξενεγκεῖν ἐτόλμησαν
 πρὸς ἡμᾶς πόλεμον πρὶν τοὺς στρατηγούς ἡμῶν
 συνέλαβον, νομίζοντες ὄντων μὲν τῶν ἀρχόντων καὶ
 ἡμῶν πειθομένων ἱκανοὺς εἶναι ἡμᾶς περιγενέσθαι
 τῷ πολέμῳ· λαβόντες δὲ τοὺς ἄρχοντας ἀναρχία ἂν
 καὶ ἀταξία ἐνόμιζον ἡμᾶς ἀπολέσθαι. Δεῖ οὖν 30
 πολὺ μὲν τοὺς ἄρχοντας ἐπιμελεστέροισιν γενέσθαι
 τοὺς νῦν τῶν πρόσθεν, πολὺ δὲ τοὺς ἀρχομένους
 εὐτακτοτέροισιν καὶ πειθομένους μᾶλλον τοῖς ἄρχουσι
 νῦν ἢ πρόσθεν. Ἦν δέ τις ἀπειθῇ, ἦν ψηφίσθησθε 31
 τὸν αἰεὶ ὑμῶν ἐντυγχάνοντα σὺν τῷ ἄρχοντι κολά-
 ζειν, οὕτως οἱ πολέμιοι πλείστον ἐψευσμένοι ἔσον-
 ται· τῇδε γὰρ τῇ ἡμέρᾳ μυρίους ὄφονται ἀνθ' ἐνὸς
 Κλεάρχους, τοὺς οὐδ' ἐνὶ ἐπιτρέψοντας κακῶ εἶναι

- 32 Ἀλλὰ γὰρ καὶ περαίνειν ἤδη ὥρα· ἴσως γὰρ οἱ πολέμοι αὐτίκα παρέσονται. Ὅτῳ μὲν οὖν ταῦτα δοκεῖ καλῶς ἔχειν, ἐπικυρωσάτω ὡς τάχιστα, ἵνα ἔργῳ περαίνεται· εἰ δέ τι ἄλλο βέλτιον ἢ ταύτη, τολμάτω καὶ ὁ ἰδιώτης διδάσκειν· πάντες γὰρ κοινῆς σωτηρίας δεόμεθα.
- 33 Μετὰ ταῦτα Χειρίσοφος εἶπεν· Ἀλλ' εἰ μὲν τινος ἄλλον δεῖ πρὸς τούτοις οἷς εἶπε Ξενοφῶν, καὶ αὐτίκα ἐξέσται ποιεῖν· ἃ δὲ νῦν εἶρηκε δοκεῖ μοι ὡς τάχιστα ψηφίσασθαι ἄριστον εἶναι· καὶ ὅτῳ δοκεῖ ταῦτα, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα. Ἀνέτειναν ἅπαντες. Ἀναστὰς δὲ πάλιν εἶπε Ξενοφῶν· ὦ ἄνδρες, ἀκούσατε ὧν προσδοκᾶν δοκεῖ μοι. Δῆλον ὅτι πορεύεσθαι ἡμᾶς δεῖ ὅπου ἐξομεν τὰ ἐπιτήδεια. Ἀκούω δὲ κώμας εἶναι καλὰς οὐ πλείον ἐῖκοσι σταδίων ἀπεχούσας.
- 35 Οὐκ ἂν οὖν θαυμάζοιμεν εἰ οἱ πολέμοι, ὥσπερ οἱ δειλοὶ κύνες τοὺς μὲν παριόντας διώκουσίν τε καὶ δάκνουσιν, ἣν δύνωνται, τοὺς δὲ διώκοντας φεύγουσιν,
- 36 εἰ καὶ αὐτοὶ ἡμῖν ἀπιοῦσιν ἐπακολουθοῖεν· ἴσως οὖν ἀσφαλέστερον ἡμῖν πορεύεσθαι πλαίσιον ποιησαμένους τῶν ὅπλων, ἵνα τὰ σκευοφόρα καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἐν ἀσφαλεστέρῳ εἴη. Εἰ οὖν νῦν ἀποδειχθεῖη τίνα χρὴ ἡγεῖσθαι τοῦ πλαισίου καὶ τὰ πρόσθεν κοσμεῖν, καὶ τίνας ἐπὶ τῶν πλευρῶν ἐκατέρων εἶναι, τίνας δ' ὀπισθοφυλακεῖν, οὐκ ἂν, ὅποτε οἱ πολέμοι ἔλθοιεν, βουλευέσθαι ἡμᾶς δέοι, ἀλλὰ χρώμεθ' ἂν εὐ-
- 37 θὺς τοῖς τεταγμένοις. Εἰ μὲν οὖν ἄλλος τις βέλτιον ὁρᾷ, ἄλλως ἐχέτω· εἰ δὲ μή, Χειρίσοφος μὲν ἡγεῖσθω, ἐπειδὴ καὶ Λακεδαιμόνιός ἐστι· τῶν δὲ πλευρῶν ἐκατέρων δύο τῶν πρεσβυτάτων στρατηγοὶ ἐπιμελείσθων· ὀπισθοφυλακῶμεν δὲ ἡμεῖς οἱ νεώτεροι,
- 38 ἐγώ τε καὶ Τιμασίων, τὸ νῦν εἶναι. Τὸ δὲ λοιπὸν πειρώμενοι ταύτης τῆς τάξεως βουλευσόμεθα ὅ τι ἂν αἰεὶ κράτιστον δοκοίη εἶναι. Εἰ δέ τις ἄλλο ὁρᾷ βέλτιον, λεξάτω. Ἐπεὶ δ' οὐδεὶς ἀντέλεγεν, εἶπεν· Ὅτῳ δοκεῖ ταῦτα, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα. Ἔδοξε ταῦτα.

Νῦν τοίνυν ἔφη, ἀπιόντας ποιεῖν δεῖ τὰ δεδογμένα· 39
καὶ ὅστις τε ὑμῶν τοὺς οἰκείους ἐπιθυμεῖ ἰδεῖν, μεμ-
νήσθω ἀνὴρ ἀγαθὸς εἶναι· οὐ γάρ ἐστιν ἄλλως τού-
του τυχεῖν· ὅστις τε ζῇν ἐπιθυμεῖ, πειράσθω νικᾶν·
τῶν μὲν γὰρ νικῶντων τὸ κατακαίνειν, τῶν δὲ ἡττω-
μένων τὸ ἀποθνήσκειν ἐστί. Καὶ εἴ τις δὲ χρημά-
των ἐπιθυμεῖ, κρατεῖν πειράσθω· τῶν γὰρ νικῶντων
ἐστί καὶ τὰ ἑαυτῶν σώζειν καὶ τὰ τῶν ἡττωμένων
λαμβάνειν.

CAPUT III.

Τούτων λεχθέντων ἀνέστησαν, καὶ ἀπελθόντες 1
κατέκαιον τὰς ἀμάξας καὶ τὰς σκηνάς· τῶν δὲ περιτ-
τῶν ὅτου μὲν δέοιτό τις μετεδίδωσαν ἀλλήλοις, τὰ δὲ
ἄλλα εἰς τὸ πῦρ ἐρρίπτουν. Ταῦτα ποιήσαντες ἡρισ-
τοποιοῦντο. Ἀριστοποιουμένων δὲ αὐτῶν ἔρχεται
Μιθριδάτης σὺν ἱππεῦσιν ὡς τριάκοντα, καὶ καλε-
σάμενος τοὺς στρατηγοὺς εἰς ἐπήκοον λέγει ὧδε·
Ἐγώ, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, καὶ Κύρῳ πιστὸς ἦν, ὡς 2
ὑμεῖς ἐπίστασθε, καὶ νῦν ὑμῖν εὖνους· καὶ ἐνθάδε δ'
εἰμὶ σὺν πολλῷ φόβῳ διάγων. Εἰ οἷν ὁρώην ὑμᾶς
σωτήριόν τι βουλευομένους, ἔλθοιμι ἂν πρὸς ὑμᾶς
καὶ τοὺς θεράποντας πάντας ἔχων. Λέξατε οὖν, ἔφη,
πρὸς με τί ἐν νῷ ἔχετε ὡς πρὸς φίλον τε καὶ εὖνουν
καὶ βουλόμενον κοινῇ σὺν ὑμῖν τὸν στόλον ποιεῖ-
σθαι. Βουλευομένοις τοῖς στρατηγοῖς ἔδοξεν ἀπο- 3
κρίνασθαι τάδε· καὶ ἔλεγε Χειρίσοφος· Ἡμῖν δοκεῖ,
εἰ μὲν τις ἐὰν ἡμᾶς ἀπιέναι οἴκαδε, διαπορεύεσθαι
τὴν χώραν ὡς ἂν δυνώμεθα ἀσινέστατα· ἦν δέ τις
ἡμᾶς τῆς ὁδοῦ ἀποκωλύη, διαπολεμεῖν τούτῳ, ὡς ἂν
δυνώμεθα κράτιστα. Ἐκ τούτου ἐπειράτο Μιθριδά- 4
της διδάσκειν ὡς ἄπορον εἶη βασιλέως ἄκοντος σω-
θῆναι. Ἐνθα δὴ ἐγινώσκετο ὅτι ὑπόπεμπτos εἶη·
καὶ γὰρ τῶν Τισσαφέρνους τις οἰκείων παρηκολούθει
πίστεως ἕνεκα. Καὶ ἐκ τούτου ἐδόκει τοῖς στρατη- 5
γοῖς βέλτιον εἶναι δόγμα ποιήσασθαι τὸν πόλεμον
ἀκήρυκτον εἶναι ἕστε ἐν τῇ πολέμῳ εἶεν· διέφθειρον

γὰρ προσιόντες τοὺς στρατιώτας, καὶ ἓνα γε λοχαγὸν διέφθειραν, Νίκαρχον Ἀρκάδα· καὶ ὥχeto ἀπὼν νυκτὸς σὺν ἀνθρώποις ὡς εἴκοσι.

- 6 Μετὰ ταῦτα ἀριστήσαντες καὶ διαβάντες τὸν Ζάβατον ποταμὸν ἐπορεύοντο τεταγμένοι, τὰ ὑποζύγια καὶ τὸν ὄχλον ἐν τῷ μέσῳ ἔχοντες. Οὐ πολὺ δὲ προεληλυθότων αὐτῶν, ἐπιφαίνεται πάλιν ὁ Μιθραδάτης ἱππέας ἔχων ὡς διακοσίους, καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας εἰς τετρακοσίους μάλα ἐλαφροὺς καὶ εὐζώνους· καὶ προσήει μὲν ὡς φίλος ὢν πρὸς
- 7 τοὺς Ἕλληνας. Ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἐγένοντο, ἐξαπίνης οἱ μὲν αὐτῶν ἐτόξευον καὶ ἱππεῖς καὶ πεζοί, οἱ δ' ἐσφενδόνων καὶ ἐτίτρωσκον. Οἱ δὲ ὀπισθοφύλακες τῶν Ἑλλήνων ἔπασχον μὲν κακῶς, ἀντεποιοῦν δ' οὐδέν· οἱ τε γὰρ Κρήτες βραχύτερα τῶν Περσῶν ἐτόξευον, καὶ ἅμα ψιλοὶ ὄντες εἴσω τῶν ὅπλων κατεκέκλειντο· οἱ τε ἀκοντισταὶ βραχύτερα ἠκόντιζον ἢ
- 8 ὡς ἐξικνεῖσθαι τῶν σφενδονητῶν. Ἐκ τούτου Ξενοφῶντι ἐδόκει διωκτέον εἶναι· καὶ ἐδίωκον τῶν τε ὀπλιτῶν καὶ τῶν πελταστῶν οἱ ἔτυχον σὺν αὐτῷ ὀπισθοφυλακοῦντες· διώκοντες δὲ οὐδένα κατελάμβανον τῶν πολεμίων. Οὔτε γὰρ ἱππεῖς ἦσαν τοῖς
- 9 Ἕλλησιν, οὔτε οἱ πεζοὶ τοὺς πεζοὺς ἐκ πολλοῦ φεύγοντας ἐδύναντο καταλαμβάνειν ἐν ὀλίγῳ χωρίῳ· πολὺ γὰρ οὐχ οἷόν τε ἦν ἀπὸ τοῦ ἄλλου στρατεύματος
- 10 διώκειν. Οἱ δὲ βάρβαροι ἱππεῖς καὶ φεύγοντες ἅμα ἐτίτρωσκον, εἰς τοῦπισθεν τοξεύοντες ἀπὸ τῶν ἵππων· ὅποσον δὲ προδιώξειαν οἱ Ἕλληνες, τοσοῦτον
- 11 πάλιν ἐπαναχωρεῖν μαχομένους ἔδει. Ὡστε τῆς ἡμέρας ὅλης διῆλθον οὐ πλέον πέντε καὶ εἴκοσι σταδίων, ἀλλὰ δεΐλης ἀφίκοντο εἰς τὰς κώμας. Ἐνθα δὴ πάλιν ἀθυμία ἦν. Καὶ Χειρίσοφος καὶ οἱ πρεσβύτατοι τῶν στρατηγῶν Ξενοφῶντα ἡγνῶντο ὅτι ἐδίωκεν ἀπὸ τῆς φάλαγγος, καὶ αὐτὸς τε ἐκινδύνευε καὶ τοὺς πολεμίους οὐδὲν μᾶλλον ἡδύνατο βλάπτειν.
- Ἀκούσας δὲ ὁ Ξενοφῶν ἔλεγεν ὅτι ὀρθῶς ἡτι-

ὦντο, καὶ αὐτὸ τὸ ἔργον αὐτοῖς μαρτυροίη. Ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, ἡναγκάσθην διώκειν, ἐπειδὴ ἐώρων ἡμᾶς ἐν τῷ μένειν κακῶς μὲν πάσχοντας, ἀντιποιεῖν δ' οὐδὲν δυναμένους. Ἐπειδὴ δὲ ἐδιώκομεν, ἀληθῆ, 13 ἔφη, ὑμεῖς λέγετε· κακῶς μὲν γὰρ ποιεῖν οὐδὲν μᾶλλον ἐδυνάμεθα τοὺς πολεμίους, ἀνεχωροῦμεν δὲ πάνυ χαλεπῶς. Τοῖς οὖν θεοῖς χάρις ὅτι οὐ σὺν πολλῇ 14 ῥώμῃ, ἀλλὰ σὺν ὀλίγοις ἦλθον· ὥστε βλάψαι μὲν μὴ μεγάλα, δηλῶσαι δὲ ὧν δεόμεθα. Νῦν γὰρ οἱ 15 μὲν πολέμιοι τοξεύουσι καὶ σφενδονῶσιν ὅσον οὔτε οἱ Κρήτες ἀντιτοξεύειν δύνανται οὔτε οἱ ἐκ χειρὸς βάλλοντες ἐξικνεῖσθαι· ὅταν δὲ αὐτοὺς διώκωμεν, πολὺ μὲν οὐχ οἷόν τε χωρίον ἀπὸ τοῦ στρατεύματος διώκειν, ἐν ὀλίγῳ δέ, οὐδ' εἰ ταχὺς εἴη, πεζὸς πεζὸν ἂν διώκων καταλάβοι ἐκ τόξου ῥύματος. Ἡμεῖς οὖν 16 εἰ μέλλοιμεν τούτους εἶργειν, ὥστε μὴ δύνασθαι βλάπτειν ἡμᾶς πορευομένους, σφενδονητῶν τε τὴν ταχίστην δεῖ καὶ ἱππέων. Ἀκούω δ' εἶναι ἐν τῷ στρατεύματι ἡμῶν Ῥοδίους, ὧν τοὺς πολλοὺς φασιν ἐπίστασθαι σφενδονᾶν, καὶ τὸ βέλος αὐτῶν καὶ διπλάσιον φέρεσθαι τῶν Περσικῶν σφενδονῶν. Ἐκεῖναι γάρ, διὰ τὸ χειροπληθέσι τοῖς λίθοις σφεν- 17 δονᾶν, ἐπὶ βραχὺ ἐξικνοῦνται· οἱ δέ γε Ῥόδιοι καὶ ταῖς μολυβδίσιν ἐπίστανται χρῆσθαι. Ἦν οὖν αὐ- 18 τῶν ἐπισκειψόμεθα τίνες πέπανται σφενδόνας, καὶ τούτῳ μὲν δώμεν αὐτῶν ἀργύριον, τῷ δὲ ἄλλας πλέκειν ἐθέλοντι ἄλλο ἀργύριον τελῶμεν, καὶ τῷ σφενδονᾶν ἐν τῷ τεταγμένῳ ἐθέλοντι ἄλλην τινὰ ἀτέλειαν εὐρίσκωμεν, ἴσως τινὲς φανοῦνται ἱκανοὶ ἡμᾶς ὠφελεῖν. Ὅρῳ δὲ καὶ ἵππους ὄντας ἐν τῷ στρα- 19 τεύματι, τοὺς μὲν τινας παρ' ἐμοί, τοὺς δὲ τῷ Κλεάρχῳ καταλελειμμένους· πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους αἰχμαλώτους σκευοφοροῦντας. Ἄν οὖν τούτους πάντας ἐκλέξαντες σκευοφόρα μὲν ἀντιδῶμεν, τοὺς δὲ ἵππους εἰς ἱππέας κατασκευάσωμεν, ἴσως καὶ οὗτοί τι τοὺς φεύγοντας ἀνιάσουσιν. Ἐδοξε ταῦτα· καὶ

ταύτης τῆς νυκτὸς σφένδονῆται μὲν εἰς διακοσίους ἐγένοντο, ἵπποι δὲ καὶ ἱππεῖς ἐδοκιμάσθησαν τῇ ὑστεραίᾳ εἰς πεντήκοντα, καὶ στολάδες καὶ θώρακες αὐτοῖς ἐπορίσθησαν· καὶ ἵππαρχος δὲ ἐπεστάθη Λύκιος ὁ Πολυστράτου Ἀθηναῖος.

CAPUT IV.

- 1 Μείναντες δὲ ταύτην τὴν ἡμέραν τῇ ἄλλῃ ἐπορεύοντο πρῶτον ἀναστάντες· χαράδραν γὰρ αὐτοὺς ἔδει διαβῆναι, ἐφ' ᾗ ἐφοβούντο μὴ ἐπίθοντο αὐτοῖς
- 2 διαβαίνουσιν οἱ πολέμιοι. Διαβεβηκόσι δὲ αὐτοῖς πάλιν ἐπιφαίνεται ὁ Μιθριδάτης ἔχων ἱππέας χιλίους τοξότας δὲ καὶ σφενδονήτας εἰς τετρακισχιλίους· τοσούτους γὰρ ᾗτησε Τισσαφέρην καὶ ἔλαβεν, ὑποσχόμενος, ἂν τούτους λάβῃ, παραδώσειν αὐτῷ τοὺς Ἕλληνας, καταφρονήσας, ὅτι ἐν τῇ πρόσθεν προσβολῇ ὀλίγους ἔχων ἔπαθε μὲν οὐδέν, πολλὰ δὲ κακὰ
- 3 ἐνόμιζε ποιῆσαι. Ἐπεὶ δὲ οἱ Ἕλληνες διαβεβηκότες ἀπεῖχον τῆς χαράδρας ὅσον ὀκτὼ σταδίους, διέβαινε καὶ ὁ Μιθριδάτης ἔχων τὴν δύναμιν. Παρήγγελτο δὲ τῶν τε πελταστῶν οὓς ἔδει διώκειν καὶ τῶν ὀπλιτῶν, καὶ τοῖς ἱππεύσιν εἶρητο θαρρόνους
- 4 διώκειν, ὡς ἐφευομένης ἱκανῆς δυνάμεως. Ἐπεὶ δὲ ὁ Μιθριδάτης κατειλήφει, καὶ ἤδη σφενδόναι καὶ τοξεύματα ἐξικνούντο, ἐσήμνηε τοῖς Ἕλλησι τῇ σάλπιγγι, καὶ εὐθὺς ἔθεον ὁμόσε οἷς εἶρητο, καὶ οἱ ἱππεῖς ἤλαυνον· οἱ δὲ οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλ' ἐφευγον
- 5 ἐπὶ τὴν χαράδραν. Ἐν ταύτῃ τῇ διώξει τοῖς βαρβάροις τῶν τε πεζῶν ἀπέθανον πολλοὶ καὶ τῶν ἱππέων ἐν τῇ χαράδρᾳ ζωοὶ ἐλήφθησαν εἰς ὀκτωκαίδεκα· τοὺς δὲ ἀποθανόντας αὐτοκέλευστοι οἱ Ἕλληνες ἠκίσαντο, ὡς ὅτι φοβερώτατον τοῖς πολεμίοις εἶη ὄραν.
- 6 Καὶ οἱ μὲν πολέμιοι οὕτω πράξαντες ἀπῆλθον· οἱ δὲ Ἕλληνες ἀσφαλῶς πορευόμενοι τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν Τίγρητα ποταμόν. Ἐν-

ταῦθα πόλις ἦν ἐρήμη, μεγάλη, ὄνομα δ' αὐτῇ ἦν Λάρισσα· ᾧκουν δ' αὐτὴν τὸ παλαιὸν Μῆδοι· τοῦ δὲ τείχους ἦν αὐτῆς τὸ εὖρος πέντε καὶ εἴκοσι πόδες, ὕψος δ' ἑκατόν· τοῦ δὲ κύκλου ἡ περίοδος δύο παρασάγγαι· ᾧκοδόμητο δὲ πλίνθοις κεραμίαις· κρηπὶς δ' ὑπὲν λιθίνῃ, τὸ ὕψος εἴκοσι ποδῶν. Ταύτην βασιλεὺς ὁ Περσῶν, ὅτε παρὰ Μήδων τὴν ἀρχὴν ἐλάβανον Πέρσαι, πολιορκῶν οὐδενὶ τρόπῳ ἐδύνατο ἐλεῖν· Ἥλιος δὲ νεφέλην προκαλύψας ἠφάνισε μέχρις ἐξέλιπον οἱ ἄνθρωποι, καὶ οὕτως ἐάλω. Παρὰ ταύτην τὴν πόλιν ἦν πυραμὶς λιθίνῃ, τὸ μὲν εὖρος ἐνὸς πλέθρου, τὸ δὲ ὕψος δύο πλέθρων. Ἐπὶ ταύτης πολλοὶ τῶν βαρβάρων ἦσαν, ἐκ τῶν πλησίον κωμῶν ἀποπεφευγότες.

Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμὸν ἓνα παρασάγγας ἕξ πρὸς τείχος ἔρημον, μέγα, πρὸς τῇ πόλει κείμενον· ὄνομα δὲ ἦν τῇ πόλει Μέσπιλα· Μῆδοι δ' αὐτὴν ποτε ᾧκουν. Ἦν δὲ ἡ μὲν κρηπὶς λίθου ξέστου κογχυλιάτου, τὸ εὖρος πεντήκοντα ποδῶν καὶ τὸ ὕψος πεντήκοντα. Ἐπὶ δὲ ταύτῃ ἐπωκοδόμητο πλίνθινον τείχος, τὸ μὲν εὖρος πεντήκοντα ποδῶν, τὸ δὲ ὕψος ἑκατόν· τοῦ δὲ κύκλου ἡ περίοδος ἕξ παρασάγγαι. Ἐνταῦθα λέγεται Μηδία γυνὴ βασιλέως καταφυγεῖν, ὅτε ἀπώλεσαν τὴν ἀρχὴν ὑπὸ Περσῶν Μῆδοι. Ταύτην δὲ τὴν πόλιν πολιορκῶν ὁ Περσῶν βασιλεὺς οὐκ ἐδύνατο οὔτε χρόνῳ ἐλεῖν οὔτε βίᾳ· Ζεὺς δ' ἐμβροντήτους ποιεῖ τοὺς ἐνοικοῦντας, καὶ οὕτως ἐάλω.

Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμὸν ἓνα παρασάγγας τέσσαρας. Εἰς τοῦτον δὲ τὸν σταθμὸν Τισσαφέρηνς ἐπεφάνη, οὗς τε αὐτὸς ἱππέας ἦλθεν ἔχων καὶ τὴν Ὀρόντα δύναμιν, τοῦ τὴν βασιλέως θυγατέρα ἔχοντος, καὶ οὗς Κῦρος ἔχων ἀνέβη βαρβάρους, καὶ οὗς ὁ βασιλεὺς ἀδελφὸς ἔχων βασιλεῖ ἐβοήθει, καὶ πρὸς τούτοις ὅσους βασιλεὺς ἔδωκεν αὐτῷ· ὥστε τὸ στράτευμα πάμπολυ ἐφάνη. Ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἐγένετο, 1'

- τὰς μὲν τῶν τάξεων εἶχεν ὀπισθεν καταστήσας· τὰς δὲ εἰς τὰ πλάγια παραγαγὼν ἐμβαλεῖν μὲν οὐκ ἐτόλμησεν οὐδ' ἐβούλετο διακινδυνεύειν· σφενδονᾶν δὲ
- 15 παρήγγειλε καὶ τοξεύειν. Ἐπεὶ δὲ διαταχθέντες οἱ Ῥόδιοι ἐσφενδόνησαν καὶ οἱ Σκύθαι τοξόται ἐτόξευσαν καὶ οὐδεὶς ἡμάρτανεν ἀνδρός, οὐδὲ γὰρ εἰ πάνυ προθυμοῖτο, ῥάδιον ἦν, καὶ ὁ Τισσαφέρνης μάλα ταχέως ἔξω βελῶν ἀπεχώρει καὶ αἱ ἄλ-
- 16 λαι τάξεις ἀπεχώρησαν. Καὶ τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας οἱ μὲν ἐπορεύοντο, οἱ δ' εἶποντο· καὶ οὐκέτι ἐσίνοντο οἱ βάρβαροι τῇ τότε ἀκροβολίσει· μακρότερον γὰρ οἱ (τε) Ῥόδιοι τῶν Περσῶν ἐσφενδόνων καὶ τῶν
- 17 πλείστων τοξοτῶν. Μεγάλα δὲ καὶ τὰ τόξα τὰ Περσικά ἐστίν· ὥστε χρήσιμα ἦν ὅποσα ἀλίσκοιτο τῶν τοξευμάτων τοῖς Κρησί· καὶ διετέλουν χρώμενοι τοῖς τῶν πολεμίων τοξεύμασι, καὶ ἐμελέτων τοξεύειν ἄνω ἰέντες μακράν. Εὐρίσκετο δὲ καὶ νεῦρα πολλὰ ἐν ταῖς κώμαις καὶ μόλυβδος· ὥστε χρῆσθαι εἰς τὰς σφενδόνας.
- 18 Καὶ ταύτῃ μὲν τῇ ἡμέρᾳ, ἐπεὶ κατεστρατοπεδεύοντο οἱ Ἕλληνες κώμαις ἐπιτυχόντες, ἀπῆλθον οἱ βάρβαροι, μείον ἔχοντες ἐν τῇ τότε ἀκροβολίσει· τὴν δ' ἐπιούσαν ἡμέραν ἔμειναν οἱ Ἕλληνες καὶ ἐπεσιτίσαντο· ἦν γὰρ πολὺς σῖτος ἐν ταῖς κώμαις. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἐπορεύοντο διὰ τοῦ πεδίου, καὶ Τισσα-
- 19 φέρνης εἶπετο ἀκροβολιζόμενος. Ἐνθα δὲ οἱ Ἕλληνες ἔγνωσαν ὅτι πλαίσιον ἰσόπλευρον πονηρὰ τάξις εἴη πολεμίων ἐπομένων. Ἀνάγκη γάρ ἐστιν, ἦν μὲν συγκύπτῃ τὰ κέρατα τοῦ πλαισίου, ἢ ὁδοῦ στενωτέρας οὔσης, ἢ ὁρέων ἀναγκαζόντων ἢ γεφύρας, ἐκθλίβεσθαι τοὺς ὀπλίτας, καὶ πορεύεσθαι πονήρως ἅμα μὲν πιεζομένους ἅμα δὲ καὶ ταραττομένους· ὥστε δυσχρήστους εἶναι ἀνάγκη ἀτάκτους ὄντας.
- 20 Ὅταν δ' αὖ διάσχη τὰ κέρατα, ἀνάγκη διασπᾶσθαι τοὺς τότε ἐκθλιβομένους καὶ κενὸν νῖνεσθαι τὸ μέσον τῶν κεράτων, καὶ ἀθυμεῖν τοὺς ταῦτα πᾶσχοντας

τῶν πολεμίων ἐπομένων. Καὶ ὁπότε δέοι γέφυραν διαβαίνειν ἢ ἄλλην τινὰ διάβασιν, ἔσπευδεν ἕκαστος βουλόμενος φθάσαι πρῶτος· καὶ εὐεπίθετον ἦν ἐνταῦθα τοῖς πολεμίοις. Ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἔγνωσαν οἱ 21 στρατηγοί, ἐποίησαν ἐξ λόχους ἀνὰ ἑκατὸν ἄνδρας, καὶ λοχαγοὺς ἐπέστησαν, καὶ ἄλλους πεντηκοντῆρας, καὶ ἄλλους ἐνωμοτάρχους. Οὗτοι δὲ πορευόμενοι οἱ λοχαγοί, ὁπότε μὲν συγκύπτοι τὰ κέρατα, ὑπέμενον ὕστεροι, ὥστε μὴ ἐνοχλεῖν τοῖς κέρασι· τότε δὲ παρῆγον ἔξωθεν τῶν κεράτων. Ὅποτε δὲ διάσχοιεν αἱ 22 πλευραὶ τοῦ πλαισίου, τὸ μέσον ἀνεξεπίμπλασαν, εἰ μὲν στενωότερον εἴη τὸ διέχον, κατὰ λόχους· εἰ δὲ πλατύτερον, κατὰ πεντηκοστῆς· εἰ δὲ πάνυ πλατὺ, κατ' ἐνωμοτίας· ὥστε ἀεὶ ἐκπλεων εἶναι τὸ μέσον. Εἰ δὲ καὶ διαβαίνειν τινὰ δέοι διάβασιν ἢ γέφυραν, 23 οὐκ ἐταράττοντο, ἀλλ' ἐν τῷ μέρει οἱ λοχαγοὶ διέβαινον· καὶ εἴ που δέοι τι τῆς φάλαγγος, ἐπιπαρήσαν οὗτοι. Τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τέσσαρας.

Ἦνίκα δὲ τὸν πέμπτον ἐπορεύοντο εἶδον βασι- 24 λειόν τι, καὶ περὶ αὐτὸ κώμας πολλὰς· τὴν δὲ ὁδὸν πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο διὰ γηλόφων ὑψηλῶν γιγνομένην, οἱ καθῆκον ἀπὸ τοῦ ὄρους ὑφ' ᾧ ἦν κώμη. Καὶ εἶδον μὲν τοὺς γηλόφους ἄσμενοι οἱ Ἕλληνες, ὡς εἰκός, τῶν πολεμίων ὄντων ἱππέων. Ἐπεὶ δὲ πο- 25 ρεύόμενοι ἐκ τοῦ πεδίου ἀνέβησαν ἐπὶ τὸν πρῶτον γηλόφον, καὶ κατέβαινον ὡς ἐπὶ τὸν ἕτερον ἀναβαίνειν, ἐνταῦθα ἐπιγίγνονται οἱ βάρβαροι, καὶ ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ ἐς τὸ πρανὲς ἔβαλλον, ἐσφενδόνων, ἐτόξενον ὑπὸ μαστίγων· καὶ πολλοὺς κατετίτρωσκον 26 καὶ ἐκράτησαν τῶν Ἑλλήνων γυμνήτων, καὶ κατέκλεισαν αὐτοὺς εἰσω τῶν ὅπλων· ὥστε παντάπασι ταύτην τὴν ἡμέραν ἄχρηστοι ἦσαν ἐν τῷ ὄχλῳ ὄντες καὶ οἱ σφενδονῆται καὶ οἱ τοξόται. Ἐπεὶ δὲ πιεζό- 27 μνοι οἱ Ἕλληνες ἐπεχείρησαν διώκειν, σχολῇ μὲν ἐπὶ τὸ ἄκρον ἀφικνοῦνται ὅπλῃται ὄντες· οἱ δὲ πο-

- 28 λέμιοι ταχὺ ἀπεπήδων. Πάλιν δὲ ὁπότε ἀπίοιεν πρὸς τὸ ἄλλο στράτευμα, ταῦτ' ἔπασχον· καὶ ἐπὶ τοῦ δευτέρου γηλόφου ταῦτ' ἐγίγνετο· ὥστε ἀπὸ τοῦ τρίτου γηλόφου ἔδοξεν αὐτοῖς μὴ κινεῖν τοὺς στρατιώτας πρὶν ἀπὸ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τοῦ πλαι-
- 29 σίου ἀνήγαγον πελταστὰς πρὸς τὸ ὄρος. Ἐπεὶ δ' οὗτοι ἐγένοντο ὑπὲρ τῶν ἐπομένων πολεμίων, οὐκέτι ἐπετίθεντο οἱ πολέμιοι τοῖς καταβαίνουσι, δεδοικότες μὴ ἀποτμηθεῖσαν καὶ ἀμφοτέρωθεν αὐ-
- 30 τῶν γένοιτο οἱ πολέμιοι. Οὕτω τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας πορευόμενοι οἱ μὲν τῇ ὁδῷ κατὰ τοὺς γηλόφους, οἱ δὲ κατὰ τὸ ὄρος ἐπιπαριόντες, ἀφίκοντο εἰς τὰς κώμας καὶ ἱατροὺς κατέστησαν ὀκτώ· πολλοὶ γὰρ ἦσαν οἱ τετρωμένοι.
- 31 Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς καὶ τῶν τετρωμένων ἕνεκα καὶ ἅμα ἐπιτήδεια πολλὰ εἶχον, ἄλευρα, οἶνον, κριθὰς ἵπποις συμβεβλημένας πολλὰς. Ταῦτα δὲ συνενηνεγμένα ἦν τῷ σατραπεύοντι τῆς χώρας. Τετάρτῃ δὲ ἡμέρᾳ καταβαίνουσιν εἰς τὸ πεδίον.
- 32 Ἐπεὶ δὲ κατέλαβεν αὐτοὺς Τισσαφέρνης σὺν τῇ δυνάμει ἐδίδαξεν αὐτοὺς ἢ ἀνάγκη κατασκηνῆσαι οὐ πρῶτον εἶδον κώμην, καὶ μὴ πορεύεσθαι ἔτι μαχομένους· πολλοὶ γὰρ ἦσαν ἀπόμαχοι οἱ τετρωμένοι καὶ οἱ ἐκείνους φέροντες καὶ οἱ τῶν φερόντων τὰ
- 33 ὄπλα δεξάμενοι. Ἐπεὶ δὲ κατεσκήνησαν, καὶ ἐπεχείρησαν αὐτοῖς ἀκροβολίζεσθαι οἱ βάρβαροι πρὸς τὴν κώμην προσιόντες, πολὺ περιῆσαν οἱ Ἕλληνες· πολὺ γὰρ διέφερεν ἐκ τῆς χώρας ὀρμῶντας ἀλέξασθαι ἢ πορευομένους ἐπιούσι τοῖς πολεμίοις μά-
- 34 χεσθαι. Ἦνίκα δ' ἦν ἤδη δαίλη, ὥρα ἦν ἀπιέναι τοῖς πολεμίοις· οὐ ποτε γὰρ μείον ἀπεστρατοπεδεύοντο οἱ βάρβαροι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐξήκοντα σταδίων, φοβούμενοι μὴ τῆς νυκτὸς οἱ Ἕλληνες ἐπιθῶν-
- 35 ται αὐτοῖς. Πονηρὸν γὰρ νυκτὸς ἐστὶ στράτευμα Περσικόν. Οἱ τε γὰρ ἵπποι αὐτοῖς δέδενται, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πεποδισμένοι εἰσὶ, τοῦ μὴ φεύγειν ἕνεκα

εἰ λυθείησαν· ἂν τέ τις θόρυβος γίγνηται, δεῖ ἐπισάξαι τὸν ἵππον Πέρσῃ ἀνδρὶ καὶ χαλινῶσαι δεῖ, καὶ θωρακισθέντα ἀναβῆναι ἐπὶ τὸν ἵππον. Ταῦτα δὲ πάντα καλεπὰ νύκτωρ τε καὶ θορύβου ὄντος ποιεῖν. Τούτου ἔνεκα πόρρῳ ἀπεσκήνων τῶν Ἑλλήνων.

Ἐπεὶ δὲ ἐγίνωσκον αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες βουλο- 36
μένους ἀπιέναι καὶ διαγγελιομένους, ἐκήρυξε τοῖς Ἕλλησι συσκευάσασθαι, ἀκουόντων τῶν πολεμίων. Καὶ χρόνον μὲν τινα ἐπέσχον τῆς πορείας οἱ βάρβαροι· ἐπειδὴ δὲ ὅψε ἐγίγνετο ἀπῆεσαν· οὐ γὰρ ἐδόκει λύειν αὐτοὺς νυκτὸς πορεύεσθαι καὶ κατάγ-
εσθαι ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. Ἐπειδὴ δὲ σαφῶς ἀπιόν- 37
τας ἤδη ἑώρων οἱ Ἕλληνες, ἐπορεύοντο καὶ αὐτοὶ ἀναζεύξαντες, καὶ διῆλθον ὅσον ἐξήκοντα σταδίων· καὶ γίγνεται τοσοῦτον μεταξὺ τῶν στρατευμάτων ὥστε τῇ ὑστεραίᾳ οὐκ ἐφάνησαν οἱ πολέμιοι, οὐδὲ τῇ τρίτῃ· τῇ δὲ τετάρτῃ, νυκτὸς προελθόντες καταλαμβάνουσι χωρίον ὑπερδέξιον οἱ βάρβαροι, ἣ ἔμελλον οἱ Ἕλληνες παριέναι, ἀκρωνυχίαν ὄρους, ὑφ' ἣν ἡ κατάβασις ἦν εἰς τὸ πεδίον. Ἐπειδὴ δὲ ἑώρα 38
ὁ Χειρίσοφος προκατειλημμένην τὴν ἀκρωνυχίαν, καλεῖ Ξενοφῶντα ἀπὸ τῆς οὐράς· καὶ κελεύει λαβόντα τοὺς πελταστὰς παραγενέσθαι εἰς τὸ πρόσθεν. Ὁ δὲ Ξενοφῶν τοὺς μὲν πελταστὰς οὐκ ἤγεν· 39
ἐπιφαινόμενον γὰρ ἑώρα Τισσαφέρνην καὶ ἅπαν τὸ στράτευμα· αὐτὸς δὲ προσελάσας ἡρώτα· Τί καλεῖς; Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· Ἐξεστὶν ὁρᾶν· προκατείληπται γὰρ ἡμῖν ὁ ὑπὲρ τῆς καταβάσεως λόφος, καὶ οὐκ ἔστι παρελθεῖν, εἰ μὴ τούτους ἀποκόψομεν. Ἀλλὰ τί οὐκ ἤγες τοὺς πελταστὰς; Ὁ δὲ λέγει ὅτι οὐκ 40
ἐδόκει αὐτῷ ἔρημα καταλιπεῖν τὰ ὀπισθεν τῶν πολεμίων ἐπιφαινομένων. Ἀλλὰ μὴν ὥρα γ', ἔφη, βουλεύεσθαι πῶς τις τοὺς ἄνδρας ἀπελᾷ ἀπὸ τοῦ λόφου. Ἐνταῦθα Ξενοφῶν ὁρᾷ τοῦ ὄρους τὴν κορυφὴν ὑπὲρ 41
αὐτοῦ τοῦ ἑαυτῶν στρατεύματος οὔσαν, καὶ ἀπὸ

- ταύτης ἔφοδον ἐπὶ τὸν λόφον ἔνθα ἦσαν οἱ πολέ-
 μιοι· καὶ λέγει· Κράτιστον, ὃ Χειρίσοφε, ἡμῖν
 ἴεσθαι ὡς τάχιστα ἐπὶ τὸ ἄκρον· ἦν γὰρ τοῦτο λά-
 βωμεν, οὐ δυνήσονται μένειν οἱ ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ·
 Ἀλλά, εἰ βούλει, μένε ἐπὶ τῷ στρατεύματι· ἐγὼ δ'
 ἐθέλω πορεύεσθαι· εἰ δὲ χρήζεις, πορεύου ἐπὶ τὸ
 42 ὄρος, ἐγὼ δὲ μενῶ αὐτοῦ. Ἀλλὰ δίδωμί σοι, ἔφη ὁ
 Χειρίσοφος, ὁπότερον βούλει ἐλέσθαι. Εἰπὼν ὁ
 Ξενοφῶν ὅτι νεώτερός ἐστιν, αἰρεῖται πορεύεσθαι·
 κελεύει δὲ οἱ συμπέμψαι ἀπὸ τοῦ στόματος ἄνδρας·
 43 μακρὸν γὰρ ἦν ἀπὸ τῆς οὐρᾶς λαβεῖν. Καὶ ὁ Χειρί-
 σοφος συμπέμπει τοὺς ἀπὸ τοῦ στόματος πελτα-
 στάς· ἔλαβε δὲ τοὺς κατὰ μέσον τοῦ πλαισίου.
 Συνέπεσθαι δ' ἐκέλευσεν αὐτῷ καὶ τοὺς τριακοσίους
 οὓς αὐτὸς εἶχε τῶν ἐπιλέκτων ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ
 πλαισίου.
- 44 Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο ὡς ἡδύναντο τάχιστα. Οἱ
 δ' ἐπὶ τοῦ λόφου πολέμιοι ὡς ἐνόησαν αὐτῶν τὴν
 πορείαν ἐπὶ τὸ ἄκρον, εὐθὺς καὶ αὐτοὶ ὤρμησαν ἀ-
 45 μιλλᾶσθαι ἐπὶ τὸ ἄκρον. Καὶ ἐνταῦθα πολλή μὲν
 κραυγὴ ἦν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατεύματος, διακελενο-
 μένων τοῖς ἑαυτῶν· πολλή δὲ κραυγὴ τῶν ἀμφὶ Τισ-
 46 σαφέρην τοῖς ἑαυτῶν διακελενομένων. Ξενοφῶν δὲ
 παρελάνων ἀπὸ τοῦ ἵππου παρεκελεύετο· Ἄνδρες, νῦν
 ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα νομίζετε ἀμιλλᾶσθαι, νῦν πρὸς τοὺς
 παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας, [νῦν] ὀλίγον πονήσαντες
 [χρόνον] ἀμαχεὶ τὴν λοιπὴν πορευσόμεθα. Σωτηρί-
 47 δας δὲ ὁ Σικυνώνιος εἶπεν· Οὐκ ἐξ ἴσου, ὃ Ξενοφῶν,
 ἐσμεν· σὺ μὲν γὰρ ἐφ' ἵππου ὀχῇ, ἐγὼ δὲ χαλεπῶς
 48 κάμνω τὴν ἀσπίδα φέρων. Καὶ ὃς ἀκούσας ταῦτα,
 καταπηδήσας ἀπὸ τοῦ ἵππου, ὠθείται αὐτὸν ἐκ τῆς
 τάξεως, καὶ τὴν ἀσπίδα ἀφελόμενος ὡς ἐδύνατο τά-
 χιστα ἔχων ἐπορεύετο. Ἐτύγχανε δὲ καὶ θώρακα
 ἔχων τὸν ἱππικόν· ὥστε ἐπιέζετο. Καὶ τοῖς μὲν
 ἔμπροσθεν ὑπάγειν παρεκελεύετο, τοῖς δὲ ὀπισθεν
 1 παρίναί μόλις ἐπομένους. Οἱ δ' ἄλλοι στρατιῶται

παίονσι καὶ βάλλουσι καὶ λοιδοροῦσι τὸν Σωτηρίδαν, ἔστε ἡνάγκασαν λαβόντα τὴν ἀσπίδα πορεύεσθαι. Ὁ δὲ ἀναβάς, ἕως μὲν βάσιμα ἦν, ἐπὶ τοῦ ἵππου ἦγεν· ἐπεὶ δὲ ἄβατα ἦν, καταλιπὼν τὸν ἵππον ἔσπευδε πεζῇ. Καὶ φθάνουσιν ἐπὶ τῷ ἄκρῳ γενόμενοι τοὺς πολεμίους.

CAPUT V.

Ἐνθα δὲ οἱ μὲν βάρβαροι στραφέντες ἔφευγον ἢ 1
 ἕκαστος ἐδύνατο· οἱ δὲ Ἕλληνες εἶχον τὸ ἄκρον. Οἱ
 δὲ ἀμφὶ Τισσαφέρνην καὶ Ἀριαῖον ἀποτραπόμενοι
 ἄλλην ὁδὸν ὥχοντο· οἱ δὲ ἀμφὶ Χειρίσοφον κατα-
 βάντες [εἰς τὸ πεδίον] ἐστρατοπεδεύοντο ἐν κώμῃ
 μεστῇ πολλῶν ἀγαθῶν. Ἦσαν δὲ καὶ ἄλλαι κῶμαι
 πολλαὶ πλήρεις πολλῶν ἀγαθῶν ἐν τούτῳ τῷ πεδίῳ
 παρὰ τὸν Τίγρητα ποταμόν. Ἠνίκα δ' ἦν δεΐλη, 2
 ἐξαπίνης οἱ πολέμιοι ἐπιφαίνονται ἐν τῷ πεδίῳ, καὶ
 τῶν Ἑλλήνων κατέκοψάν τινες τῶν ἐσκεδασμένων ἐν
 τῷ πεδίῳ καθ' ἀρπαγὴν· καὶ γὰρ νομαὶ πολλαὶ βοσ-
 κημάτων διαβιβαζόμεναι εἰς τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ
 κατελήφθησαν. Ἐνταῦθα Τισσαφέρνης καὶ οἱ σὺν 3
 αὐτῷ καίειν ἐπεχείρησαν τὰς κώμας. Καὶ τῶν Ἑλ-
 λήνων μάλα ἠθύμησάν τινες, ἐννοοῦμενοι μὴ τὰ
 ἐπιτήδεια, εἰ καίοιεν, οὐκ ἔχοιεν ὁπόθεν λαμβάνοιεν.
 Καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ Χειρίσοφον ἀπήρσαν ἐκ τῆς 4
 βοηθείας· ὁ δὲ Ξενοφῶν, ἐπεὶ κατέβη, παρελαύνων
 τὰς τάξεις, ἠνίκα ἀπὸ τῆς βοηθείας ἀπήντησαν· οἱ
 Ἕλληνες, ἔλεγεν· Ὁρᾶτε, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, ὑφίεν- 5
 τας τὴν χώραν ἤδη ἡμετέραν εἶναι; ἃ γὰρ ὅτε ἐ-
 σπένδοντο διεπράττοντο, μὴ καίειν τὴν βασιλέως
 χώραν, νῦν αὐτοὶ καίουσιν ὡς ἀλλοτρίαν. Ἀλλὰ
 εἰάν που καταλίπωσί γε αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια, ὅψονται
 καὶ ἡμᾶς ἐνταῦθα πορευομένους. Ἀλλ', ὦ Χειρί- 6
 σοφε, ἔφη, δοκεῖ μοι βοηθεῖν ἐπὶ τοὺς κόνοντας ὡς
 ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας. Ὁ δὲ Χειρίσοφος εἶπεν· Οὐκ

οὖν ἔμοιγε δοκεῖ· ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς, ἔφη, καίωμεν, καὶ οὕτω θάττον παύσονται.

- 7 Ἐπεὶ δὲ ἐπὶ τὰς σκηναὺς ἀπῆλθον, οἱ μὲν ἄλλοι περὶ τὰ ἐπιτήδεια ἦσαν, στρατηγοὶ δὲ καὶ λοχαγοὶ συνῆλθον. Καὶ ἐνταῦθα πολλὴ ἀπόρία ἦν. Ἐνθεν μὲν γὰρ ὄρη ἦν ὑπερύψηλα, ἐνθεν δὲ ὁ ποταμὸς τοσοῦτος τὸ βάθος ὥς μηδὲ τὰ δόρατα ὑπερέχειν
- 8 πειρωμένοις τοῦ βάθους. Ἀπορουμένοις δ' αὐτοῖς προσελθὼν τις ἀνὴρ Ῥόδιος εἶπεν· Ἐγὼ θέλω, ὦ ἄνδρες, διαβιβάσαι ὑμᾶς κατὰ τετρακισχιλίους ὀπλίτας, ἂν μοι ὦν δέομαι ὑπηρετήσητε καὶ τάλαντον
- 9 μισθὸν πορίσητε. Ἐρωτώμενος δὲ ὅτου δέοιτο· Ἀσκῶν, ἔφη, δισχιλίων δεήσομαι· πολλὰ δὲ ὁρῶ ταῦτα πρόβατα καὶ αἰγας καὶ βούς καὶ ὄνους, ἃ ἀποδαρέντα καὶ φυσηθέντα ῥαδίως ἂν παρέχοι τὴν διάβασιν.
- 10 Δεήσομαι δὲ καὶ τῶν δεσμῶν οἷς χρήσθε περὶ τὰ ὑποζύγια. Τούτοις δ', ἔφη, ζεύξας τοὺς ἀσκούς πρὸς ἀλλήλους, ὁρμίσας ἕκαστον ἀσκὸν λίθους ἀρτήσας καὶ ἀφείς ὥσπερ ἀγκύρας εἰς τὸ ὕδωρ, διαγαγὼν καὶ ἀμφοτέρωθεν δήσας, ἐπιβαλὼ ὕλην καὶ γῆν ἐπιφο-
- 11 ρήσω. Ὅτι μὲν οὖν οὐ καταδύσεσθε αὐτίκα μάλα εἴσεσθε· πᾶς γὰρ ἀσκὸς δύο ἄνδρας ἔξει τοῦ μὴ καταδύναι· ὥστε δὲ μὴ ὀλισθάνειν ἢ ὕλη καὶ ἢ γῆ σχήσει.
- 12 Ἀκούσασι ταῦτα τοῖς στρατηγοῖς τὸ μὲν ἐνθύμημα χαρίεν ἐδόκει εἶναι, τὸ δ' ἔργον ἀδύνατον· ἦσαν γὰρ οἱ κωλύσοντες πέραν πολλοὶ ἱππεῖς, οἱ εὐθὺς τοῖς πρώτοις οὐδὲν ἂν ἐπέτρεπον τούτων ποιεῖν.
- 13 Ἐνταῦθα τὴν μὲν ὑστεραίαν ὑπανεχώρουν εἰς τοῦμπαλιν ἢ πρὸς Βαβυλῶνα, εἰς τὰς ἀκαύστους κώμας, κατακαύσαντες ἐνθεν ἐξήρσαν· ὥστε οἱ πολέμοιοι οὐ προσήλαννον, ἀλλὰ ἐθεῶντο καὶ ὅμοιοι ἦσαν θαυμάζοντες ὅποι ποτὲ τρέφονται οἱ Ἕλληνες, καὶ τί ἐν νῶ
- 14 ἔχοιεν. Ἐνταῦθα οἱ μὲν ἄλλοι στρατιῶται ἀμφὶ τὰ ἐπιτήδεια ἦσαν· οἱ δὲ στρατηγοὶ [καὶ οἱ λοχαγοὶ] ἄλιν συνῆλθον, καὶ συναγαγόντες τοὺς ἐαλωκότας

ἤλεγχον τὴν κύκλῳ πᾶσαν χώραν τίς ἐκάστη εἶη. Οἱ δὲ ἔλεγον ὅτι τὰ μὲν πρὸς μεσημβρίαν τῆς ἐπὶ 15
 Βαβυλῶνα εἶη καὶ Μηδίαν, δι' ἧσπερ ἦκοιεν· ἡ δὲ
 πρὸς ἑὼ ἐπὶ Σοῦσά τε καὶ Ἐκβάτανα φέροι, ἔνθα
 θερίζειν καὶ ἑαρίζειν λέγεται βασιλεύς· ἡ δὲ διαβάντι
 τὸν ποταμὸν πρὸς ἑσπέραν ἐπὶ Λυδίαν καὶ Ἰωνίαν
 φέροι· ἡ δὲ διὰ τῶν ὁρέων καὶ πρὸς ἄρκτον τετραμ-
 μένη ὅτι εἰς Καρδούχους ἄγοι. Τούτους δὲ ἔφασαν 16
 οἰκεῖν ἀνὰ τὰ ὄρη καὶ πολεμικοὺς εἶναι καὶ βασιλέως
 οὐκ ἀκούειν· ἀλλὰ καὶ ἐμβαλεῖν ποτε εἰς αὐτοὺς
 βασιλικὴν στρατιάν, δώδεκα μυριάδας· τούτων δ' οὐ-
 δένα ἀπονοστήσαι διὰ τὴν δυσχωρίαν· ὁπότε μέντοι
 πρὸς τὸν σατράπην τὸν ἐν τῷ πεδίῳ σπείσαιντο, καὶ
 ἐπιμίγνυσθαι σφῶν τε πρὸς ἐκείνους καὶ ἐκείνων πρὸς
 αὐτούς.

Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ στρατηγοὶ ἐκάθισαν χωρὶς 17
 τοὺς ἐκασταχόσε φάσκοντας εἰδέναι, οὐδὲν δῆλον
 ποιήσαντες ὅποι πορεύεσθαι ἔμελλον. Ἐδόκει δὲ
 τοῖς στρατηγοῖς ἀναγκαῖον εἶναι διὰ τῶν ὁρέων εἰς
 Καρδούχους ἐμβαλεῖν· τούτους γὰρ διελθόντας ἔφα-
 σαν εἰς Ἀρμενίαν ἥξειν, ἧς Ὀρόντας ἦρχε πολλῆς
 καὶ εὐδαίμονος. Ἐντεῦθεν δ' εὐπορον ἔφασαν εἶναι
 ὅποι τις ἐθέλοι πορεύεσθαι. Ἐπὶ τούτοις ἐθύσαντο, 18
 ὅπως, ὁπηνίκα καὶ δοκοίη τῆς ὥρας, τὴν πορείαν
 ποιοῖντο· τὴν γὰρ ὑπερβολὴν τῶν ὁρέων ἐδεδοίκε-
 σαν μὴ προκαταληφθεῖη· καὶ παρήγγειλαν ἐπειδὴ
 δειπνήσειαν συνεσκευασμένους πάντας ἀναπαύεσθαι,
 καὶ ἔπεσθαι ἡνίκ' ἂν τις παραγγείλῃ.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΙΣ.

Δ'.

CAPUT I.

1 Ὅσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει ἐγένετο μέχρι τῆς μάχης, καὶ ὅσα μετὰ τὴν μάχην ἐν ταῖς σπονδαῖς ἃς βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν Κύρῳ ἀναβάντες Ἕλληνες ἐσπείσαντο, καὶ ὅσα, παραβάντος τὰς σπονδὰς βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους, ἐπολεμήθη πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἐπακολουθοῦντος τοῦ Περσῶν στρατεύματος, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται. Ἐπεὶ δὲ ἀφικοντο ἔνθα ὁ μὲν Τίγρης ποταμὸς παντάπασιν ἄπορος ἦν διὰ τὸ βάθος καὶ μέγεθος, πάροδος δὲ οὐκ ἦν, ἀλλὰ τὰ Καρδούχια ὄρη ἀπότομα ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἐκρέματο, ἐδόκει δὲ τοῖς στρατιώταις 3 διὰ τῶν ὁρέων πορευτέον εἶναι. Ἦκουον γὰρ τῶν ἀλισκομένων ὅτι, εἰ διέλθοιεν τὰ Καρδούχια ὄρη, ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ τὰς πηγὰς τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ, ἦν μὲν βούλωνται, διαβήσονται· ἦν δὲ μὴ βούλωνται, περιύασι. Καὶ τοῦ Εὐφράτου τε τὰς πηγὰς ἐλέγετο οὐ πρόσω τοῦ Τίγρητος εἶναι· καὶ ἔστιν οὕτω στε- 4 νόν. Τὴν δ' εἰς τοὺς Καρδούχους ἐμβολὴν ὧδε ποιοῦνται, ἅμα μὲν λαθεῖν πειρώμενοι, ἅμα δὲ φθάσαι 5 πρὶν τοὺς πολεμίους καταλαβεῖν τὰ ἄκρα. Ἦνίκα δ' ἦν ἀμφὶ τὴν τελευταίαν φυλακὴν καὶ ἐλείπετο τῆς νυκτὸς ὅσον σκοταῖους διελθεῖν τὸ πεδίον, την- καῦτα ἀναστάντες ἀπὸ παραγγέλσεως πορευόμενοι 6 ἀφικνοῦνται ἅμα τῇ ἡμέρᾳ πρὸς τὸ ὄρος. Ἐνθα δὴ Χειρίσοφος μὲν ἡγείτο τοῦ στρατεύματος λαβὼν τὸ ἀμφ' αὐτὸν καὶ τοὺς γυμνήτας πάντας· Ξενοφῶν δὲ σὺν τοῖς ὀπισθοφύλαξιν ὀπλίταις εἶπετο οὐδένα ἔχων

γυμνῆτα· οὐδεὶς γὰρ ἐδόκει κίνδυνος εἶναι μὴ τις ἄνω πορευομένων ἐκ τοῦ ὀπισθεν ἐπίσποιτο. Καὶ 7 ἐπὶ μὲν τὸ ἄκρον ἀναβαίνει Χειρίσοφος, πρὶν τινὰς αἰσθέσθαι τῶν πολεμίων· ἔπειτα δὲ ὑψηγέιτο· ἐφείπετο δὲ αἰεὶ τὸ ὑπερβάλλον τοῦ στρατεύματος εἰς τὰς κώμας τὰς ἐν τοῖς ἄγκεσί τε καὶ μυχοῖς τῶν ὀρέων.

*Ενθα δὴ οἱ μὲν Καρδοῦχοι ἐκλιπόντες τὰς οἰ- 8 κίας, ἔχοντες καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας, ἔφευγον ἐπὶ τὰ ὄρη· τὰ δὲ ἐπιτήδεια πολλὰ ἦν λαμβάνειν· ἦσαν δὲ καὶ χαλκώμασι παμπόλλοις κατεσκευασμένοι αἱ οἰκίαι, ὧν οὐδὲν ἔφερον οἱ Ἕλληνες· οὐδὲ τοὺς ἀνθρώπους ἐδίωκον, ὑποφειδόμενοι, εἴ πως ἐβελήσειαν οἱ Καρδοῦχοι διῆναι αὐτοὺς ὡς διὰ φιλίας τῆς χώ- 9 ρας, ἐπεὶ περ βασιλεῖ πολέμιοι ἦσαν. Τὰ μέντοι 9 ἐπιτήδεια, ὃ τι τις ἐπιτυγχάνοι, ἐλάμβανον· ἀνάγκη γὰρ ἦν. Οἱ δὲ Καρδοῦχοι οὔτε καλούντων ὑπήκουον οὔτε ἄλλο τι φιλικὸν οὐδὲν ἐποίουν. Ἐπεὶ δὲ οἱ 10 τελευταῖοι τῶν Ἑλλήνων κατέβαινον εἰς τὰς κώμας ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἤδη σκοταῖοι (διὰ γὰρ τὸ στενὴν εἶναι τὴν ὁδὸν ὅλην τὴν ἡμέραν ἢ ἀνάβασις αὐτοῖς ἐγένετο καὶ κατάβασις), τότε δὴ συλλεγέντες τινὲς τῶν Καρδούχων τοῖς τελευταίοις ἐπέθεντο καὶ ἀπέκτεινάν τινὰς καὶ λίθοις καὶ τοξεύμασι κατέτρωσαν, ὀλίγοι [τινὲς] ὄντες· ἐξ ἀπροσδοκήτου γὰρ αὐτοῖς ἐπέ- 11 πεσε τὸ Ἑλληνικόν. Εἰ μέντοι τότε πλείους συνε- 11 λέγησαν, ἐκινδύνευσεν ἂν διαφθαρῆναι πολὺ τοῦ στρατεύματος. Καὶ ταύτην μὲν τὴν νύκτα οὕτως ἐν παῖς κώμας ἠϋλίσθησαν· οἱ δὲ Καρδοῦχοι πυρὰ πολλὰ ἔκαιον κύκλῳ ἐπὶ τῶν ὀρέων, καὶ συνεχώρων ἀλλήλους.

*Αμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ συνελθοῦσι τοῖς στρατηγοῖς 12 καὶ λοχαγοῖς τῶν Ἑλλήνων ἔδοξε τῶν τε ὑπόζυγιων τὰ ἀναγκαῖα καὶ τὰ δυνατώτατα πορεύεσθαι ἔχοντας, καταλιπόντας τὰ ἄλλα, καὶ ὅποσα ἦν νεωστὶ αἰχ- μάλωτα ἀνδράποδα ἐν τῇ στρατιᾷ, πάντα ἀφεῖναι.

- 13 Σχολαίαν γὰρ ἐποίουν τὴν πορείαν πολλὰ ὄντα τὰ ὑποζύγια καὶ τὰ αἰχμάλωτα· καὶ πολλοὶ δὲ οἱ ἐπὶ τούτοις ὄντες ἀπόμαχοι ἦσαν· διπλάσιά τε τὰ ἐπιτήδεια ἔδει πορίζεσθαι καὶ φέρεσθαι, πολλῶν τῶν ἀνθρώπων ὄντων. Δόξαν δὲ ταῦτα ἐκήρυξαν οὕτω ποιεῖν.
- 14 Ἐπεὶ δὲ ἀριστήσαντες ἐπορεύοντο, ὑποστάντες ἐν στενῷ οἱ στρατηγοί, εἴ τι εὗρίσκοιεν τῶν εἰρημέων μὴ ἀφείμενον, ἀφηροῦντο· οἱ δ' ἐπείθοντο πλὴν εἴ τίς τι ἔκλεψεν οἶον ἢ παιδὸς ἐπιθυμήσας ἢ γυναικὸς τῶν εὐπρεπῶν. Καὶ ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν οὕτως ἐπορεύθησαν, τὰ μὲν τι μαχόμενοι, τὰ δὲ καὶ
- 15 ἀναπauόμενοι. Εἰς δὲ τὴν ὑστεραίαν χειμῶν γίγνεται πολὺς, ἀναγκαῖον δ' ἦν πορεύεσθαι· οὐ γὰρ ἦν ἱκανὰ τὰ ἐπιτήδεια. Καὶ ἡγείτο μὲν Χειρίσοφος,
- 16 ὡπισθοφυλάκει δὲ Ξενοφῶν. Καὶ οἱ πολέμιοι ἰσχυρῶς ἐπετίθεντο, καί, στενῶν ὁρίων τῶν χωρίων, ἐγγὺς προσιώντες ἐτόξευον καὶ ἐσφενδόνων· ὥστε ἠναγκάζοντο οἱ Ἕλληνες ἐπιδιώκοντες καὶ πάλιν ἀναγκάζοντες σχολῇ πορεύεσθαι· καὶ θαμινὰ παρήγγελλεν ὁ Ξενοφῶν ὑπομένειν, ὅτε οἱ πολέμιοι ἰσχυρῶς ἐπικέ-
- 17 οιντο. Ἐνταῦθα δ' Χειρίσοφος ἄλλοτε μὲν ὅτε παρεγγυῶτο ὑπέμενε, τότε δὲ οὐχ ὑπέμενε, ἀλλ' ἦγε ταχέως καὶ παρηγγύα ἔπεσθαι· ὥστε δῆλον ἦν ὅτι πρᾶγμα τι εἶη· σχολὴ δ' οὐκ ἦν ἰδεῖν παρελθόντι τὸ αἷτιον τῆς σπουδῆς· ὥστε ἡ πορεία ὁμοία φυγῆς
- 18 ἐγίνετο τοῖς ὡπισθοφύλαξι. Καὶ ἐνταῦθα ἀποθνήσκει ἀνὴρ ἀγαθὸς Λακωνικὸς Κλεώνυμος, τοξευθεὶς διὰ τῆς ἀσπίδος καὶ τῆς στολάδος εἰς τὰς πλευράς,
- 19 καὶ Βασίαις Ἀρκὰς διαμπερὲς εἰς τὴν κεφαλὴν. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ σταθμόν, εὐθὺς ὥσπερ εἶχεν ὁ Ξενοφῶν ἐλθὼν πρὸς τὸν Χειρίσοφον ᾗτιᾶτο αὐτόν, ὅτι οὐχ ὑπέμεινε, ἀλλ' ἠναγκάζοντο φεύγοντες ἅμα μάχεσθαι. Καὶ νῦν δύο καλῶ τε καὶ ἀγαθῷ ἄνδρι τεθνάτην, καὶ οὔτε ἀνελέσθαι οὔτε θάψαι [αὐτῷ] ἐδυνάμεθα. Ἀποκρίνεται [πρὸς ταῦτα] ὁ Χειρίσοφος· Βλέψον,

ἔφη, εἰς τὰ ὄρη, καὶ ἶδε ὡς ἄβατα πάντα ἐστί· μία δὲ αὕτη ἡ ὁδός, ἣν ὀράς, ὀρθία· καὶ ἐπὶ ταύτῃ ἀνθρώπων ὀρᾶν ἕξεστί σοι ὄχλον τοσοῦτον, οἳ κατειληφότες φυλάττουσι τὴν ἔκβασιν. Ταῦτ' ἐγὼ ἔσπευ- 21
δον καὶ διὰ τοῦτό σε οὐχ ὑπέμενον, εἰ πως δυναίμην φθάσαι πρὶν κατειλῆθαι τὴν ὑπερβολήν· οἱ δ' ἡγεμόνες, οὓς ἔχομεν, οὗ φασιν εἶναι ἄλλην ὁδόν. Ὁ 22
δὲ Ξενοφῶν λέγει· Ἀλλ' ἐγὼ ἔχω δύο ἄνδρας. Ἐπεὶ γὰρ ἡμῖν πράγματα παρείχον, ἐνηδρεῦσαμεν, ὅπερ ἡμᾶς καὶ ἀναπνεῦσαι ἐποίησε, καὶ ἀπεκτείνανέν τινας αὐτῶν· καὶ ζῶντας προὔθυμήθημεν λαβεῖν αὐτοῦ τούτου ἕνεκα, ὅπως ἡγεμόσιν εἰδόσι τὴν χώραν χρη-
σαίμεθα.

Καὶ εὐθὺς ἀγαγόντες τοὺς ἀνθρώπους ἤλεγχον, 23
διαλαβόντες, εἰ τινα εἰδεῖεν ἄλλην ὁδὸν ἢ τὴν φα-
νεράν. Ὁ μὲν οὖν ἕτερος οὐκ ἔφη, καὶ μάλα πολ-
λῶν φόβων προσαγομένων· ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ὠφέλιμον
ἔλεγεν, ὀρώντος τοῦ ἐτέρου κατεσφάγη. Ὁ δὲ λοι- 24
πὸς ἔλεξεν ὅτι οὗτος μὲν διὰ ταῦτα οὐ φαίη εἰδέναι,
ὅτι αὐτῷ τυγχάνει θυγάτηρ ἐκεῖ παρ' ἀνδρὶ ἐκδεδο-
μένη· αὐτὸς δ' ἔφη ἡγήσεσθαι δυνατὴν καὶ ὑποζυ-
γίοις πορεύεσθαι ὁδόν. Ἐρωτώμενος δ' εἰ εἴη τι ἐν 25
αὐτῇ δυσπάριτον χωρίον, ἔφη εἶναι ἄκρον, ὃ εἰ μή
τις προκαταλήψοιτο, ἀδύνατον ἔσεσθαι παρελθεῖν.
Ἐνταῦθα ἐδόκει συγκαλέσαντας λοχαγοὺς καὶ πελ- 26
ταστὰς καὶ τῶν ὀπλιτῶν λέγειν τε τὰ παρόντα, καὶ
ἐρωτᾶν εἰ τις αὐτῶν ἔστιν ὅστις ἀνὴρ ἀγαθὸς ἐθέλει
γενέσθαι, καὶ ὑποστάς ἐθελοντὴς πορεύεσθαι. Ὑφί- 27
στανται τῶν μὲν ὀπλιτῶν Ἀριστώνυμος Μεθυδριεὺς
Ἀρκὰς καὶ Ἀγασίας Στυμφάλιος Ἀρκὰς, ἀντιστα-
σιάζων δὲ αὐτοῖς Καλλίμαχος Παρράσιος Ἀρκὰς καὶ
οὗτος ἔφη ἐθέλειν πορεύεσθαι προσλαβὼν ἐθελοντὰς
ἐκ παντὸς τοῦ στρατεύματος· ἐγὼ γάρ, ἔφη, εὖ οἶδα
ὅτι ἔφονται πολλοὶ τῶν νέων ἐμοῦ ἡγουμένου. Ἐκ 28
τούτου ἐρωτῶσιν εἰ τις καὶ τῶν γυμνήτων ταξiάρχων
ἐθέλοι συμπορεύεσθαι. Ὑφίσταται Ἀριστεάς Χίος,

ὁς πολλαχοῦ πολλοῦ ἄξιος τῇ στρατιᾷ εἰς τὰ τοιαῦτα ἐγένετο.

CAPUT II.

- 1 Καὶ ἦν μὲν δεῖλη ἡδὴ, οἱ δ' ἐκέλευον αὐτοὺς ἐμ-
 φαγόντας πορεύεσθαι· καὶ τὸν ἡγεμόνα δῆσαντες
 παραδιδόασιν αὐτοῖς· καὶ συντίθενται τὴν μὲν νύκτα,
 ἦν λάβωσι τὸ ἄκρον, τὸ χωρίον φυλάττειν, ἅμα δὲ
 τῇ ἡμέρᾳ τῇ σάλπιγγι σημαίνειν· καὶ τοὺς μὲν ἄνω
 ὄντας ἰέναι ἐπὶ τοὺς κατέχοντας τὴν φανεράν ἔκβα-
 σιν, αὐτοὶ δὲ συμβολῆς ἕνεκεν βαίνοντες ὡς ἂν δύ-
 2 νωνται τάχιστα. Ταῦτα συνθέμενοι οἱ μὲν ἐπορεύ-
 οντο, πλῆθος ὡς δισχίλιοι· καὶ ὕδωρ πολὺ ἦν ἐξ οὐ-
 ρανοῦ· Ξενοφῶν δὲ ἔχων τοὺς ὀπισθοφύλακας ἡγείτο
 πρὸς τὴν φανεράν ἔκβασιν, ὅπως ταύτῃ τῇ ὁδῷ οἱ
 πολέμιοι προσέχοιεν τὸν νοῦν καὶ ὡς μάλιστα λά-
 3 θοιεν οἱ περιμόντες. Ἐπεὶ δὲ ἦσαν ἐπὶ χαράδρᾳ οἱ
 ὀπισθοφύλακες ἦν ἔδει διαβάντας πρὸς τὸ ὄρθιον
 ἐκβαίνειν, τηνικαῦτα ἐκυλίνδουν οἱ βάρβαροι ὅλοι-
 τρόχους ἄμαξιαίους καὶ μείζους καὶ ἐλάττους [λί-
 θους], οἱ φερόμενοι πρὸς τὰς πέτρας πταίοντες διε-
 σφενδονῶντο· καὶ παντάπασιν οὐδὲ πελάσαι οἶόν
 4 τ' ἦν τῇ εἰσόδῳ. Ἐνιοὶ δὲ τῶν λοχαγῶν, εἰ μὴ ταύ-
 τη δύναιντο, ἄλλῃ ἐπειρῶντο· καὶ ταῦτα ἐποιοῦν
 μέχρι σκότος ἐγένετο. Ἐπεὶ δὲ ᾤοντο ἀφανεῖς εἶναι
 ἀπιώντες, τότε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸ δεῖπνον· ἐτύγχανον
 δὲ καὶ ἀνάριστοι ὄντες αὐτῶν οἱ ὀπισθοφυλακήσαν-
 5 τες. Οἱ μέντοι πολέμιοι, φοβούμενοι δηλονότι, οὐ-
 δὲν ἐπαύσαντο δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κυλινδούντες τοὺς
 λίθους· τεκμήρασθαι δ' ἦν τῷ ψόφῳ. Οἱ δ' ἔχοντες
 τὸν ἡγεμόνα, κύκλῳ περιμόντες, καταλαμβάνουσι
 τοὺς φύλακας ἀμφὶ πῦρ καθημένους· καὶ τοὺς μὲν
 κατακαπνόντες τοὺς δὲ καταδιώξαντες αὐτοὶ ἐνταῦθ'
 6 ἔμενον ὡς τὸ ἄκρον κατέχοντες. Οἱ δ' οὐ κατείχον,
 ἀλλὰ μαστὸς ἦν ὑπὲρ αὐτῶν, παρ' ὃν ἦν ἡ στενὴ
 αὕτη ὁδὸς ἐφ' ἣ ἐκάθηντο οἱ φύλακες. Ἐφθοδος μὲν-

τοι αὐτόθεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἦν οἱ ἐπὶ τῇ φανεράῳ ὁδῷ ἐκάθηντο.

Καὶ τὴν μὲν νύκτα ἐνταῦθα διήγαγον· ἐπεὶ δ' 7
 ἡμέρα ὑπέφαινε, ἐπορεύοντο σιγῇ συντεταγμένοι ἐπὶ
 τοὺς πολεμίους· καὶ γὰρ ὁμίχλη ἐγένετο, ὥστ' ἔλα-
 θον ἐγγὺς προσελθόντες. Ἐπεὶ δὲ εἶδον ἀλλήλους,
 ἣ τε σάλπιγξ ἐπεφθέγγετο καὶ ἀλαλάξαντες ἵεντο
 ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους· οἱ δ' οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλὰ λιπόν-
 τες τὴν ὁδὸν φεύγοντες ὀλίγοι ἀπέθνησκον· εὖζωνοι
 γὰρ ἦσαν. Οἱ δὲ ἀμφὶ Χειρίσοφον, ἀκούσαντες τῆς
 σάλπιγγος, εὐθὺς ἵεντο ἄνω κατὰ τὴν φανεράν ὁδόν·
 ἄλλοι δὲ τῶν στρατηγῶν κατὰ ἀτριβεῖς ὁδοὺς ἐπο-
 ρεύοντο ἢ ἔτυχον ἕκαστοι ὄντες, καὶ ἀναβάντες ὡς
 ἐδύναντο ἀνίμων ἀλλήλους τοῖς δόρασι. Καὶ οὗτοι 9
 πρῶτοι συνέμιξαν τοῖς προκαταλαβοῦσι τὸ χωρίον.
 Ξενοφῶν δέ, ἔχων τῶν ὀπισθοφυλάκων τοὺς ἡμίσεις,
 ἐπορεύετο ἥπερ οἱ τὸν ἡγεμόνα ἔχοντες· εὐοδωτάτη
 γὰρ ἦν τοῖς ὑποζυγίοις· τοὺς δὲ ἡμίσεις ὀπισθεν τῶν
 ὑποζυγίων ἔταξε. Πορευόμενοι δ' ἐντυγχάνουσι λό- 10
 φῳ ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ κατειλημμένῳ ὑπὸ τῶν πολεμίων,
 οὓς ἢ ἀποκόψαι ἦν ἀνάγκη ἢ διεξεῦχθαι ἀπὸ τῶν
 ἄλλων Ἑλλήνων. Καὶ αὐτοὶ μὲν ἂν ἐπορεύθησαν
 ἥπερ οἱ ἄλλοι, τὰ δὲ ὑποζύγια οὐκ ἦν ἄλλη ἢ ταύ-
 τη ἐκβῆναι. Ἐνθα δὴ παρακελευσάμενοι ἀλλήλοις 11
 προσβάλλουσι πρὸς τὸν λόφον ὀρθίοις τοῖς λόχοις,
 οὐ κύκλῳ, ἀλλὰ καταλιπόντες ἄφοδον τοῖς πολεμίοις,
 εἰ βούλονται φεύγειν. Καὶ τέως μὲν αὐτοὺς ἀνα- 12
 βαίνοντας ὅπη ἐδύναντο ἕκαστος οἱ βάρβαροι ἐτό-
 ξενον καὶ ἔβαλλον, ἐγγὺς δ' οὐ προσίεντο, ἀλλὰ
 φυγῇ λείπουνσι τὸ χωρίον. Καὶ τοῦτόν τε παρελη-
 λύθεσαν οἱ Ἕλληνες, καὶ ἕτερον ὁρῶσιν ἔμπροσθεν
 λόφον κατεχόμενον· ἐπὶ τοῦτον αὖθις ἐδόκει πορεύ-
 εσθαι. Ἐννοήσας δ' ὁ Ξενοφῶν, μή, εἰ ἔρημον κα- 13
 ταλίποι τὸν ἡλωκότα λόφον, καὶ πάλιν λαβόντες οἱ
 πολέμιοι ἐπίθοντο τοῖς ὑποζυγίοις παριοῦσιν, (ἐπὶ
 πολὺ δ' ἦν τὰ ὑποζύγια, ἅτε διὰ στενῆς τῆς ὁδοῦ

ὃς πολλαχοῦ πολλοῦ ἄξιος τῇ στρατιᾷ εἰς τὰ τοιαῦτα ἐγένετο.

CAPUT II.

- 1 Καὶ ἦν μὲν δεῖλη ἤδη, οἱ δ' ἐκέλευον αὐτοὺς ἐμ-
 φαγόντας πορεύεσθαι· καὶ τὸν ἡγεμόνα δῆσαντες
 παραδιδόασιν αὐτοῖς· καὶ συντίθενται τὴν μὲν νύκτα,
 ἣν λάβωσι τὸ ἄκρον, τὸ χωρίον φυλάττειν, ἅμα δὲ
 τῇ ἡμέρᾳ τῇ σάλπιγγι σημαίνειν· καὶ τοὺς μὲν ἄνω
 ὄντας ἰέναι ἐπὶ τοὺς κατέχοντας τὴν φανεράν ἐκβα-
 σιν, αὐτοὶ δὲ συμβολῆς ἕνεκεν βαίνοντες ὡς ἂν δύ-
 2 νωνται τάχιστα. Ταῦτα συνθέμενοι οἱ μὲν ἐπορεύ-
 οντο, πλήθος ὡς δισχίλιοι· καὶ ὕδωρ πολὺ ἦν ἐξ οὐ-
 ρανοῦ· Ξενοφῶν δὲ ἔχων τοὺς ὀπισθοφύλακας ἡγείτο
 πρὸς τὴν φανεράν ἐκβασιν, ὅπως ταύτῃ τῇ ὁδῷ οἱ
 3 πολέμοι προσέχοιεν τὸν νοῦν καὶ ὡς μάλιστα λά-
 θοιεν οἱ περμιόντες. Ἐπεὶ δὲ ἦσαν ἐπὶ χαράδρᾳ οἱ
 ὀπισθοφύλακες ἣν ἔδει διαβάντας πρὸς τὸ ὄρθιον
 ἐκβαίνειν, τηνικαῦτα ἐκυλίνδουν οἱ βάρβαροι ὀλοι-
 τρόχους ἁμαξιαίους καὶ μείζους καὶ ἐλάττους [λί-
 4 θους], οἱ φερόμενοι πρὸς τὰς πέτρας πταίοντες διε-
 σφενδονῶντο· καὶ παντάπασιν οὐδὲ πελάσαι οἶόν
 4 τ' ἦν τῇ εἰσόδῳ. Ἐνιοὶ δὲ τῶν λοχαγῶν, εἰ μὴ ταύ-
 τη δύναντο, ἄλλῃ ἐπειρῶντο· καὶ ταῦτα ἐποίουν
 μέχρι σκότος ἐγένετο. Ἐπεὶ δὲ ᾤοντο ἀφανεῖς εἶναι
 ἀπιώντες, τότε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸ δεῖπνον· ἐτύγχανον
 δὲ καὶ ἀνάριστοι ὄντες αὐτῶν οἱ ὀπισθοφυλακήσαν-
 5 τες. Οἱ μέντοι πολέμοι, φοβούμενοι δηλονότι, οὐ-
 δὲν ἐπαύσαντο δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κυλινδούμεντες τοὺς
 5 λίθους· τεκμήρασθαι δ' ἦν τῷ ψόφῳ. Οἱ δ' ἔχοντες
 τὸν ἡγεμόνα, κύκλῳ περμιόντες, καταλαμβάνουσι
 τοὺς φύλακας ἀμφὶ πῦρ καθημένους· καὶ τοὺς μὲν
 κατακαιόντες τοὺς δὲ καταδιώξαντες αὐτοὶ ἐνταῦθ'
 6 ἕμενον ὡς τὸ ἄκρον κατέχοντες. Οἱ δ' οὐ κατείχον,
 ἀλλὰ μαστὸς ἦν ὑπὲρ αὐτῶν, παρ' ὃν ἦν ἡ στενὴ
 ἡ ὁδὸς ἐφ' ἣ ἐκάθηντο οἱ φύλακες. Ἐφθοδος μὲν-

τοι αὐτόθεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἦν οἱ ἐπὶ τῇ φανεράῳ ὁδῷ ἐκάθηντο.

Καὶ τὴν μὲν νύκτα ἐνταῦθα διήγαγον· ἐπεὶ δ' ἡμέρα ὑπέβαινεν, ἐπορεύοντο σιγῇ συντεταγμένοι ἐπὶ τοὺς πολεμίους· καὶ γὰρ ὁμίχλη ἐγένετο, ὥστ' ἔλαθον ἐγγὺς προσελθόντες. Ἐπεὶ δὲ εἶδον ἀλλήλους, ἢ τε σάλπιγξ ἐπεφθέγγετο καὶ ἀλαλάξαντες ἵεντο ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους· οἱ δ' οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλὰ λιπόντες τὴν ὁδὸν φεύγοντες ὀλίγοι ἀπέθνησκον· εὖζωνοι γὰρ ἦσαν. Οἱ δὲ ἀμφὶ Χειρίσοφον, ἀκούσαντες τῆς σάλπιγγος, εὐθὺς ἵεντο ἄνω κατὰ τὴν φανεράν ὁδόν· ἄλλοι δὲ τῶν στρατηγῶν κατὰ ἀτριβεῖς ὁδοὺς ἐπορεύοντο ἢ ἔτυχον ἕκαστοι ὄντες, καὶ ἀναβάντες ὡς ἐδύναντο ἀνίμων ἀλλήλους τοῖς δόρασι. Καὶ οὗτοι 9 πρῶτοι συνέμιζαν τοῖς προκαταλαβοῦσι τὸ χωρίον. Ξενοφῶν δέ, ἔχων τῶν ὀπισθοφυλάκων τοὺς ἡμίσεις, ἐπορεύετο ἥπερ οἱ τὸν ἡγεμόνα ἔχοντες· εὐοδωτάτη γὰρ ἦν τοῖς ὑποζυγίοις· τοὺς δὲ ἡμίσεις ὀπισθεν τῶν ὑποζυγίων ἔταξε. Πορευόμενοι δ' ἐντυγχάνουσι λό- 10 φῳ ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ κατειλημμένῳ ὑπὸ τῶν πολεμίων, οὓς ἢ ἀποκόψαι ἦν ἀνάγκη ἢ διεξεῦχθαι ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Καὶ αὐτοὶ μὲν ἂν ἐπορεύθησαν ἥπερ οἱ ἄλλοι, τὰ δὲ ὑποζύγια οὐκ ἦν ἄλλη ἢ ταύτη ἐκβῆναι. Ἐνθα δὴ παρακελευσάμενοι ἀλλήλοις 11 προσβάλλουσι πρὸς τὸν λόφον ὀρθίοις τοῖς λόχοις, οὐ κύκλῳ, ἀλλὰ καταλιπόντες ἄφοδον τοῖς πολεμίους, εἰ βούλονται φεύγειν. Καὶ τέως μὲν αὐτοὺς ἀνα- 12 βαίνοντας ὅπη ἐδύναντο ἕκαστος οἱ βάρβαροι ἐτόξευον καὶ ἔβαλλον, ἐγγὺς δ' οὐ προσίεντο, ἀλλὰ φυγῇ λείπουσιν τὸ χωρίον. Καὶ τοῦτόν τε παρεληλύθεσαν οἱ Ἕλληνες, καὶ ἕτερον ὁρῶσιν ἔμπροσθεν λόφον κατεχόμενον· ἐπὶ τοῦτον αὖθις ἐδόκει πορεύεσθαι. Ἐννοήσας δ' ὁ Ξενοφῶν, μή, εἰ ἔρημον κα- 13 τάλιποι τὸν ἡλωκότα λόφον, καὶ πάλιν λαβόντες οἱ πολέμιοι ἐπίθοντο τοῖς ὑποζυγίοις παριοῦσιν, (ἐπὶ πολὺ δ' ἦν τὰ ὑποζύγια, ἅτε διὰ στενῆς τῆς ὁδοῦ

- πορευόμενα,) καταλείπει ἐπὶ τοῦ λόφου λοχαγούς Κηφισόδωρον Κηφισοφώντος Ἀθηναῖον, καὶ Ἀμφικράτην Ἀμφιδήμου Ἀθηναῖον, καὶ Ἀρχαγόραν Ἀργεῖον φυγάδα· αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς λοιποῖς ἐπορεύετο ἐπὶ τὸν δεύτερον λόφον, καὶ τῷ αὐτῷ τρόπῳ καὶ
- 14 τοῦτον αἰροῦσιν. Ἐπὶ δ' αὐτοῖς τρίτος μαστὸς λοιπὸς ἦν πολὺ ὀρθιώτατος ὁ ὑπὲρ τῆς ἐπὶ τῷ πυρὶ καταληφθείσης φυλακῆς τῆς νυκτὸς ὑπὸ τῶν ἐθε-
- 15 λόντων. Ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἐγένοντο οἱ Ἕλληνες, λείπουσιν οἱ βάρβαροι ἀμαχητὶ τὸν μαστόν· ὥστε θανμαστόν πᾶσι γενέσθαι καὶ ὑπώπτευνον δείσαντας αὐτοὺς μὴ κυκλωθέντες πολιορκοῖντο, ἀπολιπεῖν. Οἱ δ' ἄρα ἀπὸ τοῦ ἄκρου καθορῶντες τὰ ὀπισθεν γιγνόμενα, πάντες ἐπὶ τοὺς ὀπισθοφύλακας ἐχώρουν.
- 16 Καὶ Ξενοφῶν μὲν σὺν τοῖς νεωτάτοις ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸ ἄκρον, τοὺς δὲ ἄλλους ἐκέλευσεν ὑπάγειν, ὅπως οἱ τελευταῖοι λόχοι προσμίξειαν· καὶ προελθόντας κατὰ τὴν ὁδὸν ἐν τῷ ὁμαλῷ θέσθαι τὰ ὄπλα
- 17 εἶπε. Καὶ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἦλθεν Ἀρχαγόρας ὁ Ἀργεῖος πεφευγώς, καὶ λέγει ὡς ἀπεκόπησαν ἀπὸ τοῦ πρώτου λόφου, καὶ ὅτι τεθνᾶσι Κηφισόδωρος καὶ Ἀμφικράτης, καὶ ἄλλοι ὅσοι μὴ ἀλλόμενοι κατὰ τῆς πέτρας πρὸς τοὺς ὀπισθοφύλακας ἀφίκοντο.
- 18 Ταῦτα δὲ διαπραξάμενοι οἱ βάρβαροι ἤκον ἐπ' ἀντίπορον λόφον τῷ μαστῷ· καὶ ὁ Ξενοφῶν διελέγετο αὐτοῖς δι' ἑρμηνέως περὶ σπονδῶν, καὶ τοὺς νεκροὺς
- 19 ἀπῆγτει. Οἱ δὲ ἔφασαν ἀποδώσειν ἐφ' ᾧ μὴ καίειν τὰς κώμας. Συνωμολόγει ταῦτα ὁ Ξενοφῶν. Ἐν ᾧ δὲ τὸ μὲν ἄλλο στράτευμα παρήει, οἱ δὲ ταῦτα διελέγοντο, πάντες οἱ ἐκ τούτου τοῦ τόπου συνεῖρρύ-
- 20 ησαν. Ἐνταῦθα ἴσταντο οἱ πολέμιοι· καὶ ἐπεὶ ἤρξαντο καταβαίνειν ἀπὸ τοῦ μαστοῦ πρὸς τοὺς ἄλλους, ἔνθα τὰ ὄπλα ἔκειντο, ἴεντο δὴ οἱ πολέμιοι πολλῷ πλήθει καὶ θορύβῳ· καὶ ἐπεὶ ἐγένοντο ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ μαστοῦ ἀφ' οὗ Ξενοφῶν κατέβαινεν, ἐκυλίνδουν πέτρας· καὶ ἐνὸς μὲν κατέαξαν τὸ

σκέλος, Ξενοφῶντα δὲ ὁ ὑπασπιστὴς ἔχων τὴν ἀσπί-
δα ἀπέλιπεν· Εὐρύλοχος δὲ Λουσιεὺς Ἀρκὰς προσέ- 21
δραμεν αὐτῷ ὀπλίτης, καὶ πρὸ ἀμφοῖν προβεβλημέ-
νος ἀπεχώρει, καὶ οἱ ἄλλοι πρὸς τοὺς συντεταγμένους
ἀπῆλθον.

Ἐκ δὲ τούτου πᾶν ὁμοῦ ἐγένετο τὸ Ἑλληνικόν, 22
καὶ ἐσκήνησαν αὐτοῦ ἐν πολλαῖς καὶ καλαῖς οἰκίαις
καὶ ἐπιτηδεῖοις δαψιλέσι· καὶ γὰρ οἶνος πολὺς ἦν,
ὥστε ἐν λάκκοις κονιατοῖς εἶχον. Ξενοφῶν δὲ καὶ 23
Χειρίσοφος διεπράξαντο ὥστε λαβόντες τοὺς νεκροὺς
ἀπέδωκαν τὸν ἡγεμόνα· καὶ πάντα ἐποίησαν τοῖς ἀπο-
θανούσιν ἐκ τῶν δυνατῶν ὥσπερ νομίζεται ἀνδράσιν
ἀγαθοῖς. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἄνευ ἡγεμόνος ἐπορεύοντο· 24
μαχόμενοι δ' οἱ πολέμιοι καὶ ὅπη εἴη στενὸν χωρίον
προκαταλαμβάνοντες ἐκώλυνον τὰς παρόδους. Ὅποτε 25
μὲν οὖν τοὺς πρώτους κωλύοιεν, Ξενοφῶν ὅπισθεν
ἐκβαίνων πρὸς τὰ ὄρη ἔλκε τὴν ἀπόφραξιν τῆς παρ-
όδου τοῖς πρώτοις, ἀνωτέρω πειρώμενος γίνεσθαι τῶν
κωλυνόντων· ὅποτε δὲ τοῖς ὅπισθεν ἐπίθοντο, Χειρί- 26
σοφος ἐκβαίνων καὶ πειρώμενος ἀνωτέρω γίνεσθαι
τῶν κωλυνόντων ἔλκε τὴν ἀπόφραξιν τῆς παρόδου τοῖς
ὅπισθεν. Καὶ αἰεὶ οὕτως ἐβόηθον ἀλλήλοις καὶ
ἰσχυρῶς ἀλλήλων ἐπεμέλοντο. Ἦν δὲ ὅποτε καὶ 27
αὐτοῖς τοῖς ἀναβᾶσι πολλὰ πράγματα παρεῖχον οἱ
βάρβαροι πάλιν καταβαίνουσιν· ἐλαφροὶ γὰρ ἦσαν,
ὥστε καὶ ἐγγύθεν φεύγοντες ἀποφεύγειν· οὐδὲν γὰρ
εἶχον ἄλλο ἢ τόξα καὶ σφειδόνας. Ἀριστοὶ δὲ καὶ 28
τοξόται ἦσαν· εἶχον δὲ τόξα ἐγγὺς τριπλήχη, τὰ δὲ
τοξεύματα πλεόν ἢ διπλήχη· εἰλκον δὲ τὰς νευρὰς
ὅποτε τοξεύοιεν πρὸς τὸ κάτω τοῦ τόξου τῷ ἀριστερῷ
ποδὶ προβαίνοντες. Τὰ δὲ τοξεύματα ἐχώρει διὰ
τῶν ἀσπίδων καὶ διὰ τῶν θωράκων. Ἐχρῶντο δὲ
αὐτοῖς οἱ Ἕλληνες, ἐπεὶ λάβοιεν, ἀκοντίοις ἐναγκυ-
λῶντες. Ἐν τούτοις τοῖς χωρίοις οἱ Κρήτες χρη-
σιμώτατοι ἐγένοντο· ἦρχε δὲ αὐτῶν Στρατοκλῆς
Κρήης.

CAPUT III.

- 1 Ταύτην δ' αὖ τὴν ἡμέραν ἠγλίσθησαν ἐν ταῖς κώμαις ταῖς ὑπὲρ τοῦ πεδίου τοῦ παρὰ τὸν Κεντρίτην ποταμόν, εὖρος ὡς δίπλεθρον, ὃς ὀρίζει τὴν Ἀρμενίαν καὶ τὴν τῶν Καρδούχων χώραν· καὶ οἱ Ἕλληνες ἐνταῦθα ἀνεπαύσαντο ἄσμενοι ἰδόντες πεδίον· ἀπείχε δὲ τῶν ὁρέων ὁ ποταμός [ὡς] ἐξ ἡ ἑπτά στά-
- 2 δια τῶν Καρδούχων. Τότε μὲν οὖν ἠγλίσθησαν μάλα ἡδέως, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔχοντες καὶ πολλὰ τῶν παρεληλυθότων πόνων μνημονεύοντες. Ἐπτά γὰρ ἡμέρας, ὅσασπερ ἐπορεύθησαν διὰ τῶν Καρδούχων, πάσας μαχόμενοι διετελέσαν, καὶ ἔπαθον κακὰ ὅσα οὐδὲ τὰ σύμπαντα ὑπὸ βασιλέως καὶ Τισσαφέρους. Ὡς οὖν ἀπηλλαγμένοι τούτων ἡδέως ἐκοιμήθησαν.
- 3 Ἄμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ ὁρώσιν ἱππεῖς πονέραν τοῦ ποταμοῦ ἐξωπλισμένους ὡς κωλύσοντας διαβαίνειν, πεζοὺς δ' ἐπὶ ταῖς ὄχθαις παρατεταγμένους ἄνω τῶν ἱππέων ὡς κωλύσοντας εἰς τὴν Ἀρμενίαν ἐκβαίνειν.
- 4 Ἦσαν δ' οὗτοι Ὀρόντα καὶ Ἀρτούχου, Ἀρμένιοι καὶ Μαρδόνιοι καὶ Χαλδαῖοι μισθοφόροι. Ἐλέγοντο δὲ οἱ Χαλδαῖοι ἐλεύθεροί τε καὶ ἄλκιμοι εἶναι· ὅπλα
- 5 δ' εἶχον γέβρα μακρὰ καὶ λόγχας. Αἱ δὲ ὄχθαι αὐταὶ ἐφ' ὧν παρατεταγμένοι οὗτοι ἦσαν τρία ἢ τέτταρα πλέθρα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀπείχον· ὁδὸς δὲ μία ἡ ὁρωμένη ἦν ἄγουσα ἄνω, ὥσπερ χειροποίητος·
- 6 ταύτῃ ἐπειρῶντο διαβαίνειν οἱ Ἕλληνες. Ἐπεὶ δὲ πειρωμένοις τό τε ὕδωρ ὑπὲρ τῶν μαστῶν ἐφαίνετο, καὶ τραχὺς ἦν ὁ ποταμός μεγάλους λίθοις καὶ ὀλισθηροῖς, καὶ οὐτ' ἐν τῷ ὕδατι τὰ ὅπλα ἦν ἔχειν· εἰ δὲ μή, ἤρπαζεν ὁ ποταμός· ἐπὶ τε τῆς κεφαλῆς τὰ ὅπλα εἰ τις φέροι, γυμνοὶ ἐγίγνοντο πρὸς τὰ τοξεύματα καὶ τᾶλλα βέλη· ἀνεχώρησαν οὖν καὶ αὐτοῦ ἐστρατοπεδεύσαντο παρὰ τὸν ποταμόν.
- 7 Ἐνθα δὲ αὐτοὶ τὴν πρόσθεν νύκτα ἦσαν, ἐπὶ τοῦ

ὄρους ἐώρων τοὺς Καρδούχους πολλοὺς συνειλεγμέ-
 νους ἐν τοῖς ὅπλοις. Ἐνταῦθα δὴ πολλὴ ἀθυμία ἦν
 τοῖς Ἑλλησιν, ὁρῶσι μὲν τοῦ ποταμοῦ τὴν δυσπο-
 ρίαν, ὁρῶσι δὲ τοὺς διαβαίνειν κωλύσοντας, ὁρῶσι δὲ
 τοῖς διαβαίνουσιν ἐπικεισομένους τοὺς Καρδούχους
 ὀπισθεν. Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα 8
 ἔμειναν ἐν πολλῇ ἀπορίᾳ ὄντες. Ξενοφῶν δὲ ὄναρ
 εἶδεν· ἔδοξεν ἐν πέδαις δεδέσθαι, αὐταὶ δὲ αὐτῷ αὐ-
 τόμαται περιῤῥύηται, ὥστε λυθῆναι καὶ διαβαίνειν
 ὅποσον ἐβούλετο. Ἐπεὶ δὲ ὀρθρος ἦν, ἔρχεται πρὸς
 τὸν Χειρίσοφον καὶ λέγει ὅτι ἐλπίδας ἔχει καλῶς
 ἔσεσθαι· καὶ διηγεῖται αὐτῷ τὸ ὄναρ. Ὁ δὲ ἡδετό 9
 τε καὶ ὡς τάχιστα ἕως ὑπέφαιναν ἐθύοντο πάντες
 παρόντες οἱ στρατηγοί· καὶ τὰ ἱερὰ καλὰ ἦν εὐθὺς
 ἀπὸ τοῦ πρώτου. Καὶ ἀπιόντες ἀπὸ τῶν ἱερῶν οἱ
 στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ παρήγγελλον τῇ στρατιᾷ
 ἀριστοποιεῖσθαι. Ἀριστῶντι δὲ τῷ Ξενοφῶντι προσ- 10
 ἔτρεχον δύο νεανίσκῳ· ἦδσαν γὰρ πάντες ὅτι ἐξείη
 αὐτῷ καὶ ἀριστῶντι καὶ δειπνοῦντι προσελθεῖν, καί,
 εἰ καθεύδοι, ἐπεγείραντα εἰπεῖν εἴ τίς τι ἔχοι τῶν
 πρὸς τὸν πόλεμον. Καὶ τότε ἔλεγον ὅτι τυγχάνοιεν 11
 φρύγανα συλλέγοντες ὡς ἐπὶ πῦρ, κᾶπειτα κατίδοιεν
 ἐν τῷ πέραν ἐν πέτραις καθηκούσαις ἐπ' αὐτὸν τὸν
 ποταμὸν γέροντά τε καὶ γυναῖκας καὶ παιδίσκας ὥσ-
 περ μαρσίπους ἱματίων κατατιθεμένους ἐν πέτρᾳ ἀν-
 τρώδει. Ἰδοῦσι δὲ σφισι δόξαι ἀσφαλὲς εἶναι δια- 12
 βαίνειν· οὐδὲ γὰρ τοῖς πολεμίοις ἱππεῦσι πρόσβατον
 εἶναι κατὰ τοῦτο. Ἐκδύντες δὲ ἔφασαν ἔχοντες τὰ
 ἐγχειρίδια γυμνοὶ ὡς νενσούμενοι διαβαίνειν· πορευό-
 μενοι δὲ πρόσθεν διαβαίνειν πρὶν βρέξαι τὰ αἰδοῖα·
 καὶ διαβάντες καὶ λαβόντες τὰ ἱμάτια πάλιν ἤκειν.

Εὐθὺς οὖν ὁ Ξενοφῶν αὐτός τε ἔσπενδε καὶ τοῖς 13
 νεανίσκοις ἐγχεῖν ἐκέλευσε, καὶ εὐχεσθαι τοῖς φήνασι
 θεοῖς τά τε ὀνείρατα καὶ τὸν πόρον καὶ τὰ λοιπὰ
 ἀγαθὰ ἐπιτελέσαι. Σπείσας δ' εὐθὺς ἤγε τοὺς νεανί-
 σκους παρὰ τὸν Χειρίσοφον· καὶ διηγοῦνται ταῦτ'

- 14 Ἀκούσας δὲ καὶ ὁ Χειρίσοφος σπονδὰς ἐποίει. Σπείσαντες δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις παρήγγελον συσκευάζεσθαι, αὐτοὶ δὲ συγκαλέσαντες τοὺς στρατηγούς ἐβουλευόντο ὅπως ἂν κάλλιστα διαβαῖεν, καὶ τοὺς τε ἔμπροσθεν νικῶεν καὶ ὑπὸ τῶν ὀπισθε μηδὲν
- 15 πάσχοιεν κακόν. Καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς Χειρίσοφον μὲν ἡγέσθαι καὶ διαβαίνειν ἔχοντα τὸ ἥμισυ τοῦ στρατεύματος, τὸ δ' ἥμισυ ἔτι ὑπομένειν σὺν Ξενοφῶντι· τὰ δὲ ὑποζύγια καὶ τὸν ὄχλον ἐν μέσῳ τούτων δια-
- 16 βαίνειν. Ἐπεὶ δὲ καλῶς ταῦτα εἶχεν ἐπορεύοντο· ἡγούντο δ' οἱ νεανίσκοι ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες τὸν ποταμόν· ὁδὸς δὲ ἦν ἐπὶ τὴν διάβασιν ὡς τέτταρες στάδιοι.
- 17 Πορευομένων δ' αὐτῶν ἀντιπαρήεσαν αἱ τάξεις τῶν ἱππέων. Ἐπειδὴ δὲ ἦσαν κατὰ τὴν διάβασιν καὶ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, ἔθεντο τὰ ὅπλα, καὶ αὐτὸς πρῶτος Χειρίσοφος στεφανωσάμενος καὶ ἀποδὺς ἐλάμβανε τὰ ὅπλα, καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι παρήγγελλε· καὶ τοὺς λοχαγοὺς ἐκέλευεν ἄγειν τοὺς λόχους ὀρθίους, τοὺς μὲν ἐν ἀριστερᾷ, τοὺς δ' ἐν
- 18 δεξιᾷ ἑαυτοῦ. Καὶ οἱ μὲν μάντις ἐσφαγιάζοντο εἰς τὸν ποταμόν· οἱ δὲ πολέμιοι ἐτόξενόν τε καὶ ἐσφεν-
- 19 δόνων· ἀλλ' οὐπω ἐξικνούντο. Ἐπεὶ δὲ καλὰ ἦν τὰ σφάγια, ἐπαιάνιζον πάντες οἱ στρατιῶται καὶ ἀνηλάλαζον, συνωλόλυζον δὲ καὶ αἱ γυναῖκες ἅπασαι. Πολλαὶ γὰρ ἦσαν ἑταῖραι ἐν τῷ στρατεύματι.
- 20 Καὶ Χειρίσοφος μὲν ἐνέβαινε καὶ οἱ σὺν ἐκείνῳ· ὁ δὲ Ξενοφῶν, τῶν ὀπισθοφυλάκων λαβὼν τοὺς εὐζωνοτάτους, ἔθει ἀνὰ κράτος πάλιν ἐπὶ τὸν πόρον τὸν κατὰ τὴν ἐκβασιν τὴν εἰς τὰ τῶν Ἀρμενίων ὄρη, προσποιούμενος ταύτῃ διαβὰς ἀποκλείσειν τοὺς παρὰ
- 21 τὸν ποταμόν ἱππεῖς. Οἱ δὲ πολέμιοι, ὀρώντες μὲν τοὺς ἀμφὶ Χειρίσοφον εὐπετῶς τὸ ὕδωρ περῶντας, ὀρώντες δὲ τοὺς ἀμφὶ Ξενοφῶντα θέοντας εἰς τοῦμπαλιν, δείσαντες μὴ ἀποκλεισθῆίησαν φεύγουσιν ἀνὰ κράτος ὡς πρὸς τὴν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἐκβασιν ἄνω·

ἐπεὶ δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐγένοντο, ἔτεινον ἄνω πρὸς τὸ ὄρος. Λύκιος δ' ὁ τὴν τάξιν ἔχων τῶν ἱππέων καὶ 22 Αἰσχίνης ὁ τὴν τάξιν ἔχων τῶν πελταστῶν τῶν ἀμφὶ Χειρίσοφον, ἐπεὶ ἐώρων ἀνὰ κράτος φεύγοντας, εἵποντο· οἱ δὲ στρατιῶται ἐβόων μὴ ἀπολείπεσθαι, ἀλλὰ συνεκβαίνειν ἐπὶ τὸ ὄρος. Χειρίσοφος δ' αὖ, 23 ἐπεὶ διέβη, τοὺς μὲν ἱππέας οὐκ ἐδίωκεν, εὐθύς δὲ κατὰ τὰς προσηκούσας ὄχθας ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐξέβαινε ἐπὶ τοὺς ἄνω πολεμίους· οἱ δὲ ἄνω, ὀρώντες μὲν τοὺς ἑαυτῶν ἱππέας φεύγοντας, ὀρώντες δ' ὀπλίτας σφίσιν ἐπιόντας, ἐκλείπουσι τὰ ὑπὲρ τοῦ ποταμοῦ ἄκρα.

Ξενοφῶν δ' ἐπεὶ τὰ πέραν ἑώρα καλῶς γιγνό- 24 μενα, ἀπεχώρει τὴν ταχίστην πρὸς τὸ διαβαίνον στρατεύμα· καὶ γὰρ οἱ Καρδούχοι φανεροὶ ἤδη ἦσαν εἰς τὸ πεδίον καταβαίνοντες ὡς ἐπιθησόμενοι τοῖς τελευταίοις. Καὶ Χειρίσοφος μὲν τὰ ἄνω κατεῖχε, 25 Λύκιος δὲ σὺν ὀλίγοις ἐπιχειρήσας ἐπιδιώξαι ἔλαβε τῶν σκευοφόρων τὰ ὑπολειπόμενα, καὶ μετὰ τούτων ἐσθῆτά τε καλὴν καὶ ἐκπώματα. Καὶ τὰ μὲν σκευ- 26 οφόρα τῶν Ἑλλήνων καὶ ὁ ὄχλος ἀκμὴν διέβαινε· Ξενοφῶν δὲ στρέψας πρὸς τοὺς Καρδούχους ἀντία τὰ ὄπλα ἔθετο· καὶ παρήγγειλε τοῖς λοχαγοῖς κατ' ἐνωμοτίας ποιήσασθαι ἕκαστον τὸν ἑαυτοῦ λόχον, παρ' ἀσπίδας παραγαγόντας τὴν ἐνωμοτίαν ἐπὶ φάλαγγος· καὶ τοὺς μὲν λοχαγοὺς καὶ τοὺς ἐνωμοτάρχους πρὸς τῶν Καρδούχων ἵεναι, οὐραγοὺς δὲ καταστήσασθαι πρὸς τοῦ ποταμοῦ.

Οἱ δὲ Καρδούχοι, ὡς ἐώρων τοὺς ὀπισθοφύλακας 27 τοῦ ὄχλου ψιλουμένους καὶ ὀλίγους ἤδη φαινομένους, θάττον δὴ ἐπήρσαν ψδὰς τινὰς ᾄδοντες. Ὁ δὲ Χειρίσοφος, ἐπεὶ τὰ παρ' αὐτῷ ἀσφαλῶς εἶχε, πέμπει παρὰ Ξενοφῶντα τοὺς πελταστὰς καὶ σφενδονήτας καὶ τοξότας, καὶ κελεύει ποιεῖν ὅ τι ἂν παραγγεῖλῃ· Ἰδὼν δ' αὐτοὺς καταβαίνοντας ὁ Ξενοφῶν, πέμψας 28 ἄγγελον κελεύει αὐτοῦ μέναι ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ μ

- διαβάοντας· ὅταν δ' ἄρξωνται αὐτοὶ διαβαίνειν, ἐναντίους ἔνθεν καὶ ἔνθεν σφῶν ἐμβαίνειν ὡς διαβησομένους, διηγκυλωμένους τοὺς ἀκοντιστάς, καὶ ἐπιβεβλημένους τοὺς τοξότας· μὴ πρόσω δὲ τοῦ ποταμοῦ
- 29 προβαίνειν. Τοῖς δὲ παρ' ἑαυτῷ παρήγγειλεν, ἐπειδὴν σφενδὸν ἑξικνήται καὶ ἀσπίς ψοφῇ, παιανίσαντας θεῖν ἐς τοὺς πολεμίους· ἐπειδὴν δ' ἀναστρέψωσιν οἱ πολέμοι καὶ ἐκ τοῦ ποταμοῦ ὁ σαλπικτῆς σημήνην τὸ πολεμικόν, ἀναστρέψαντας ἐπὶ δόρυ ἡγεῖσθαι μὲν τοὺς οὐραγούς, θεῖν δὲ πάντας καὶ διαβαίνειν ὅτι τάχιστα ἢ ἕκαστος τὴν τάξιν εἶχεν, ὡς μὴ ἐμποδίζειν ἀλλήλους· ὅτι οὗτος ἄριστος ἔσοιτο ὃς ἂν πρῶτος ἐν τῷ πέραν γένηται.
- 30 Οἱ δὲ Καρδοῦχοι, ὁρῶντες ὀλίγους ἤδη τοὺς λοιπούς· πολλοὶ γὰρ καὶ τῶν μένειν τεταγμένων ὥχοντο ἐπιμελόμενοι οἱ μὲν ὑποζυγίων οἱ δὲ σκευῶν οἱ δὲ ἑταιρῶν· ἐνταῦθα δὴ ἐπέκειντο θρασέως, καὶ ἤρχοντο
- 31 σφενδονᾶν καὶ τοξεύειν. Οἱ δὲ Ἕλληνες παιανίσαντες ὥρμησαν δρόμῳ ἐπ' αὐτούς· οἱ δὲ οὐκ ἐδέξαντο· καὶ γὰρ ἦσαν ὥπλισμένοι ὡς μὲν ἐν τοῖς ὄρεσιν ἱκανῶς πρὸς τὸ ἐπιδραμεῖν καὶ φεύγειν, πρὸς δὲ τὸ
- 32 εἰς χεῖρας δέχεσθαι οὐχ ἱκανῶς. Ἐν τούτῳ σημαίνει ὁ σαλπικτῆς· καὶ οἱ μὲν πολέμοι ἐφευγον πολὺ ἔτι θάττον, οἱ δὲ Ἕλληνες τὰναντία στρέψαντες
- 33 ἐφευγον διὰ τοῦ ποταμοῦ ὅτι τάχιστα. Τῶν δὲ πολεμίων οἱ μὲν τινες αἰσθόμενοι πάλιν ἔδραμον ἐπὶ τὸν ποταμόν, καὶ τοξεύοντες ὀλίγους ἔτρωσαν· οἱ δὲ πολλοί, καὶ πέραν ὄντων τῶν Ἑλλήνων, ἔτι φανεροὶ
- 34 ἦσαν φεύγοντες. Οἱ δὲ ὑπαντήσαντες ἀνδριζόμενοι καὶ προσωτέρω τοῦ καιροῦ προϊόντες, ὕστερον τῶν μετὰ Ξενοφώντος διέβησαν πάλιν· καὶ ἐτρώθησάν τινες καὶ τούτων.

CAPUT IV.

Ἐπεὶ δὲ διέβησαν, συνταξάμενοι ἀμφὶ μέσον ἡμέ- 1
 ρας ἐπορεύθησαν διὰ τῆς Ἀρμενίας πεδίον ἅπαν καὶ
 λείους γηλόφους, οὐ μείον ἢ πέντε παρασάγγας· οὐ
 γὰρ ἦσαν ἐγγὺς τοῦ ποταμοῦ κῶμαι διὰ τοὺς πολέ- 2
 μους τοὺς πρὸς τοὺς Καρδούχους. Εἰς δὲ ἦν ἀφίκοντο 2
 κώμην, μεγάλη τε ἦν καὶ βασιλείον εἶχε τῷ σατράπῃ,
 καὶ ἐπὶ ταῖς πλείσταις οἰκίαις τύρσεις ἐπῆσαν· ἐπι-
 τήδεια δ' ἦν δαψιλῇ. Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθ- 3
 μούς δύο παρασάγγας δέκα, μέχρις ὑπερήλθον τὰς
 πηγὰς τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ. Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύ-
 θησαν σταθμούς τρεῖς παρασάγγας πέντε καὶ δέκα
 ἐπὶ τὸν Τηλεβόαν ποταμόν. Οὗτος δ' ἦν καλὸς μὲν
 μέγας δ' οὐ· κῶμαι δὲ πολλαὶ περὶ τὸν ποταμόν
 ἦσαν. Ὁ δὲ τόπος οὗτος Ἀρμενία ἐκαλεῖτο ἢ πρὸς 4
 ἐσπέραν. Ὑπαρχος ἦν δ' αὐτῆς Τηρίβαζος, ὁ καὶ
 βασιλεῖ φίλος γενόμενος· καὶ ὁπότε παρείη, οὐδεὶς
 ἄλλος βασιλέα ἐπὶ τὸν ἵππον ἀνέβαλλεν. Οὗτος 5
 προσήλασεν ἱππέας ἔχων, καὶ προπέμψας ἐρμηνέα
 εἶπεν ὅτι βούλοιο διαλεχθῆναι τοῖς ἄρχουσι. Τοῖς
 δὲ στρατηγοῖς ἔδοξεν ἀκούσαι· καὶ προσελθόντες εἰς
 ἐπήκοον ἡρώτων τί θέλοι. ὁ δὲ εἶπεν ὅτι σπεί- 6
 σασθαι βούλοιο ἐφ' ᾧ μήτε αὐτὸς τοὺς Ἑλλήνας
 ἀδικεῖν μήτε ἐκείνους καίειν τὰς οἰκίας, λαμβάνειν τε
 τὰ ἐπιτήδεια ὅσων δέοντο. Ἐδοξε ταῦτα τοῖς στρα-
 τηγοῖς καὶ ἐσπείσαντο ἐπὶ τούτοις.

Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμούς τρεῖς διὰ 7
 πεδίου παρασάγγας πέντε καὶ δέκα· καὶ Τηρίβαζος
 παρηκολούθει ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ἀπέχων ὥς
 δέκα σταδίους· καὶ ἀφίκοντο εἰς βασιλείαν καὶ κώ-
 μας περίξ πολλὰς, πολλῶν τῶν ἐπιτηδείων μεστὰς.
 Στρατοπεδευομένων δ' αὐτῶν γίγνεται τῆς νυκτὸς 8
 χιὼν πολλή· καὶ ἔωθεν ἔδοξε διασκηνῆσαι τὰς τάξεις
 καὶ τοὺς στρατηγούς κατὰ τὰς χώρας· οὐ γὰρ ἑώρων
 πολέμιον οὐδένα καὶ ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι διὰ τὸ

- 9 πλῆθος τῆς χιῶνος. Ἐνταῦθα εἶχον [πάντα] τὰ ἐπιτήδεια, ὅσα ἐστὶν ἀγαθά, ἱερεῖα, σῖτον, οἶνους παλαιοὺς εὐώδεις, ἀσταφίδας, ὄσπρια παντοδαπά. Τῶν δὲ ἀποσκεδαννυμένων τινὲς ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου ἔλεγον ὅτι κατίδοιεν στράτευμα, καὶ νύκτωρ πολλὰ
- 10 πυρὰ φαίνονται. Ἐδόκει δὴ τοῖς στρατηγοῖς οὐκ ἀσφαλὲς εἶναι διασκηνοῦν, ἀλλὰ συναγαγεῖν τὸ στράτευμα πάλιν· ἐντεῦθεν· συνήλθον· καὶ γὰρ ἐδό-
- 11 κει συναιθριάζειν. Νυκτερευόντων δ' αὐτῶν ἐνταῦθα ἐπιπίπτει χιὼν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυψε καὶ τὰ ὄπλα καὶ τοὺς ἀνθρώπους κατακειμένους· καὶ τὰ ὑποζύγια συνεπόδισεν ἡ χιὼν· καὶ πολὺς ὄκνος ἦν ἀνίστασθαι· κατακειμένων γὰρ ἀλεινὸν ἦν ἡ χιὼν ἐπιπεπτωκυῖα
- 12 ὅτῳ μὴ παραρῥυεῖη. Ἐπεὶ δὲ Ξενοφῶν ἐτόλμησε γυμνὸς ὦν ἀναστὰς σχίζειν ξύλα, τάχα ἀναστὰς τις καὶ ἄλλος ἐκείνου ἀφελόμενος ἔσχιζεν. Ἐκ δὲ τούτου καὶ οἱ ἄλλοι ἀναστάντες πῦρ ἔκαιον καὶ ἐχρίοντο·
- 13 πολὺ γὰρ ἐνταῦθα εὐρίσκετο χρίσμα, ᾧ ἐχρῶντο αὐτ' ἐλαῖον, σύειον καὶ σησάμινον καὶ ἀμυγδάλινον ἐκ τῶν πικρῶν καὶ τερεβίνθινον· ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν τούτων καὶ μύρον εὐρίσκετο.
- 14 Μετὰ ταῦτα ἐδόκει πάλιν διασκηνητέον εἶναι κατὰ τὰς κώμας εἰς στέγας. Ἐνθα δὴ οἱ στρατιῶται σὺν πολλῇ κραυγῇ καὶ ἡδονῇ ἔθρον ἐπὶ τὰς στέγας καὶ τὰ ἐπιτήδεια· ὅσοι δέ, ὅτε τὸ πρότερον ἀπῆρσαν, τὰς οἰκίας ἐνέπρησαν ὑπὸ ἀτασθαλίας, δίκην ἐδίδο-
- 15 σαν κακῶς σκηνοῦντες. Ἐντεῦθεν ἔπεμψαν τῆς νυκτὸς Δημοκράτην Τεμενίτην, ἄνδρας δόντες, ἐπὶ τὰ ὄρη ἔνθα ἔφασαν οἱ ἀποσκεδαννύμενοι καθορᾶν τὰ πυρὰ· οὗτος γὰρ ἐδόκει καὶ πρότερον πολλὰ ἤδη ἀληθεύσαι τοιαῦτα, τὰ ὄντα τε ὡς ὄντα καὶ τὰ μὴ
- 16 ὄντα ὡς οὐκ ὄντα. Πορευθεῖς δὲ τὰ μὲν πυρὰ οὐκ ἔφη ἰδεῖν, ἄνδρα δὲ συλλαβὼν ἦκεν ἄγων ἔχοντα τόξον Περσικὸν καὶ φαρέτραν, καὶ σάγαριν οἰανπερ
- 17 καὶ αἱ Ἀμαζόνες ἔχουσιν. Ἐρωτώμενος δὲ ποδαπὸς εἶη, Πέρσης μὲν ἔφη εἶναι, πορεύεσθαι δ' ἀπὸ τοῦ

Τηριβάζου στρατεύματος, ὅπως ἐπιτήδεια λάβοι. Οἱ δὲ ἡρώτων αὐτὸν τὸ στράτευμα ὅποσον τε εἶη καὶ ἐπὶ τίνι συνειλεγμένον. Ὁ δὲ εἶπεν ὅτι Τηρί- 18
 βαζος εἶη ἔχων τήν τε ἑαυτοῦ δύναμιν καὶ μισθοφό-
 ρους Χάλυβας καὶ Ταόχους· παρεσκευάσθαι δὲ αὐτὸν
 ἔφη ὥς ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ τοῦ ὄρους ἐν τοῖς στενοῖς,
 ἥπερ μοναχῇ εἶη πορεία, ἐνταῦθα ἐπιθησόμενον τοῖς
 Ἕλλησιν.

Ἀκούσασι τοῖς στρατηγοῖς ταῦτα ἔδοξε τὸ στρα- 19
 τευμα συναγαγεῖν· καὶ εὐθὺς φύλακας καταλιπόντες
 καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τοῖς μένουσι Σοφαίνετον Στυμ-
 φάλιον, ἐπορεύοντο ἔχοντες ἡγεμόνα τὸν ἀλόντα ἄν-
 θρωπον. Ἐπειδὴ δὲ ὑπερέβαλλον τὰ ὄρη, οἱ πελ- 20
 τασταὶ προΐόντες καὶ κατιδόντες τὸ στρατόπεδον οὐκ
 ἔμειναν τοὺς ὀπλίτας, ἀλλ' ἀνακραγόντες ἔθεον ἐπὶ
 τὸ στρατόπεδον. Οἱ δὲ βάρβαροι ἀκούσαντες τὸν 21
 θόρυβον οὐχ ὑπέμειναν, ἀλλ' ἔφευγον· ὁμως δὲ καὶ
 ἀπέθανόν τινες τῶν βαρβάρων, καὶ ἵπποι ἤλωσαν εἰς
 εἴκοσι, καὶ ἡ σκηνὴ ἢ Τηριβάζου ἑάλω, καὶ ἐν αὐτῇ
 κλίνει ἀργυρόποδες καὶ ἐκπώματα, καὶ οἱ ἀρτοκόποι
 καὶ οἱ οἶνοχόοι φάσκοντες εἶναι. Ἐπειδὴ δὲ ἐπύ- 22
 θοντο ταῦτα οἱ τῶν ὀπλιτῶν στρατηγοί, ἐδόκει αὐ-
 τοῖς ἀπιέναι τὴν ταχίστην ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, μὴ
 τις ἐπίθεσις γένοιτο τοῖς καταλελειμμένοις. Καὶ
 εὐθὺς ἀνακαλεσάμενοι τῇ σάλπιγγι ἀπήεσαν, καὶ
 ἀφίκοντο αὐθημερὸν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.

CAPUT V.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐδόκει πορευτέον εἶναι ὅπη δύ- 1
 ναιντο τάχιστα, πρὶν ἢ συλλεγῆναι τὸ στράτευμα
 πάλιν καὶ καταλαβεῖν τὰ στενά. Συσκευασάμενοι
 δ' εὐθὺς ἐπορεύοντο διὰ χιόνος πολλῆς, ἡγεμόνας
 ἔχοντες πολλούς· καὶ αὐθημερὸν ὑπερβαλόντες τὸ
 ἄκρον. ἐφ' ᾧ ἔμελλεν ἐπιτίθεσθαι Τηρίβαζος κατε-
 στρατοπεδεύσαντο. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμούς

- ἐρήμους τρεῖς παρασάγγας πέντε καὶ δέκα ἐπὶ τὸν Εὐφράτην ποταμόν, καὶ διέβαινον αὐτὸν βρεχόμενοι πρὸς τὸν ὀμφαλόν· ἐλέγοντο δὲ αὐτοῦ αἱ πηγαὶ οὐ
3 πρόσω εἶναι. Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο διὰ χιόνος πολλῆς καὶ πεδίου σταθμούς τρεῖς παρασάγγας πέντε καὶ δέκα· ὁ δὲ τρίτος ἐγένετο χαλεπός, καὶ ἄνεμος Βορρᾶς ἐναντίος ἔπνει παντάπασιν ἀποκαίων πάντα
4 καὶ πηγνὺς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐνθα δὴ τῶν μάντεων τις εἶπε σφαγιάσασθαι τῷ ἀνέμῳ· καὶ σφαγιάζεται· καὶ πᾶσι δὴ περιφανῶς ἔδοξε λῆξαι τὸ χαλεπὸν τοῦ πνεύματος. Ἦν δὲ τῆς χιόνος τὸ βάθος ὀργυιά· ὥστε καὶ τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν ἀνδραπόδων πολλὰ
5 ἀπώλετο, καὶ τῶν στρατιωτῶν ὡς τριάκοντα. Διεγέγοντο δὲ τὴν νύκτα πῦρ καίοντες· ξύλα δ' ἦν ἐν τῷ σταθμῷ πολλά· οἱ δὲ ὀψὲ προσιόντες ξύλα οὐκ εἶχον· οἱ οὖν πάλαι ἦκοντες καὶ τὸ πῦρ καίοντες οὐ προσίεσαν πρὸς τὸ πῦρ τοὺς ὀψίζοντας, εἰ μὴ μεταδοῖεν αὐτοῖς πυρούς ἢ ἄλλο τι ὧν ἔχοιεν βρωτῶν.
6 Ἐνθα δὴ μετεδίδουσαν ἀλλήλοις ὧν εἶχον ἕκαστοι. Ἐνθα δὲ τὸ πῦρ ἐκαίετο, διατηκομένης τῆς χιόνος βόθροι ἐγένοντο μεγάλοι ἔστε ἐπὶ τὸ δάπεδον· οὐ δὴ παρὴν μετρεῖν τὸ βάθος τῆς χιόνος.
7 Ἐντεῦθεν δὲ τὴν ἐπιούσαν ἡμέραν ὅλην ἐπορεύοντο διὰ χιόνος, καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐβουλιμίαςαν. Ξενοφῶν δ' ὀπισθοφυλακῶν καὶ καταλαμβάνων τοὺς πίπτοντας τῶν ἀνθρώπων ἡγνόει ὃ τι τὸ
8 πάθος εἶη. Ἐπειδὴ δὲ εἶπέ τις αὐτῷ τῶν ἐμπείρων ὅτι σαφῶς βουλιμῶσι, καὶ τι φάγωσιν, ἀναστήσονται, περιὼν περὶ τὰ ὑποζύγια, εἴ πού τι ὀρώη βρωτόν, διεδίδου καὶ διέπεμπε δίδοντας τοὺς δυναμένους παρατρέχειν τοῖς βουλιμῶσιν. Ἐπειδὴ δέ τι
9 ἐμφάγοιεν, ἀνίσταντο καὶ ἐπορεύοντο. Πορευομένων δὲ Χειρίσοφος μὲν ἀμφὶ κνέφας πρὸς κώμην ἀφικνεῖται, καὶ ὕδροφορούσας ἐκ τῆς κώμης γυναῖκας καὶ κόρας πρὸς τὴν κρήνην καταλαμβάνει ἔμπροσθεν τοῦ
ἐρύματος. Αὗται ἡρώτων αὐτοὺς τίνες εἶεν. Ὁ δ'

ἑρμηνεύς εἶπε Περσισὶ τί παρὰ βασιλέως πορεύ-
 οιντο πρὸς τὸν σατράπην. Αἱ δὲ ἀπεκρίναντο ὅτι οὐκ
 ἐνταῦθα εἶη, ἀλλ' ἀπέχῃ ὅσον παρασάγγην. Οἱ δ',
 ἐπεὶ ὅψε ἦν, πρὸς τὸν κωμάρχην συνεισέρχονται
 εἰς τὸ ἔρυμα σὺν ταῖς ὑδροφόροις. Χειρίσοφος μὲν 11
 οὖν καὶ ὅσοι ἡδυνήθησαν τοῦ στρατεύματος ἐνταῦθα
 ἐστρατοπεδεύσαντο· τῶν δ' ἄλλων στρατιωτῶν οἱ μὴ
 δυνάμενοι διατελέσαι τὴν ὁδὸν ἐνυκτέρευσαν ἄσιτοι
 καὶ ἄνευ πυρός· καὶ ἐνταῦθά τινες ἀπώλοντο τῶν
 στρατιωτῶν. Ἐφείποντο δὲ τῶν πολεμίων συνειλεγ- 12
 μένοι τινές, καὶ τὰ μὴ δυνάμενα τῶν ὑποζυγίων ἤρπα-
 ζον, καὶ ἀλλήλοις ἐμάχοντο περὶ αὐτῶν. Ἐλείποντο
 δὲ καὶ τῶν στρατιωτῶν οἱ τε διεφθαρμένοι ὑπὸ τῆς
 χιόνος τοὺς ὀφθαλμούς, οἱ τε ὑπὸ τοῦ ψύχους τοὺς
 δακτύλους τῶν ποδῶν ἀποσεσηπότες. Ἦν δὲ τοῖς 13
 μὲν ὀφθαλμοῖς ἐπικούρημα τῆς χιόνος εἴ τις μέλαν
 τι ἔχων πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν πορεύοιτο· τῶν δὲ ποδῶν,
 εἴ τις κινοῖτο καὶ μηδέποτε ἡσυχίαν ἔχοι, καὶ εἴ τὴν
 νύκτα ὑπολύοιτο. Ὅσοι δὲ ὑποδεδεμένοι ἐκοιμῶντο, 14
 εἰσεδύνοντο εἰς τοὺς πόδας οἱ ἱμάντες καὶ τὰ ὑποδή-
 ματα περιεπῆγγυντο· καὶ γὰρ ἦσαν, ἐπειδὴ ἐπέλιπε
 τὰ ἀρχαῖα ὑποδήματα, καρβάτιναι αὐτοῖς πεποιημέ-
 ναι ἐκ τῶν νεοδάρτων βοῶν. Διὰ τὰς τοιαύτας οὖν 15
 ἀνάγκας ὑπελείποντό τινες τῶν στρατιωτῶν· καὶ
 ἰδόντες μέλαν τι χωρίον διὰ τὸ ἐκλελοιπέναι αὐτόθι
 τὴν χιόνα, εἵκαζον τετηκέναι. Καὶ τετῆκει διὰ κρή-
 νην τινα ἥ πλησίον ἦν ἀτμίζουσα ἐν νάπῃ· ἐνταῦθ'
 ἐκτραπόμενοι ἐκάθηντο καὶ οὐκ ἔφασαν πορεύεσθαι.
 Ὁ δὲ Ξενοφὼν ἔχων ὀπισθοφύλακας, ὥς ἦσθετο, 16
 ἐδεῖτο αὐτῶν πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ μὴ ἀπολείπε-
 σθαι, λέγων ὅτι ἐπονται πολλοὶ πολέμιοι συνειλεγ-
 μένοι· καὶ τελευτῶν ἐχαλέπαιεν. Οἱ δὲ σφάττειν
 ἐκέλευον, οὐδὲ γὰρ ἂν δύνασθαι πορευθῆναι. Ἐν- 17
 ταῦθα ἔδοξε κράτιστον εἶναι τοὺς ἐπομένους πολε-
 μίους φοβῆσαι, εἴ τις δύναιτο, μὴ ἐπιπέσοιεν τοῖς
 κάμνουσι. Καὶ ἦν μὲν σκότος ἤδη, οἱ δὲ προσήεσαν

- 18 πολλῷ θορύβῳ, ἀμφὶ ὧν εἶχον διαφερόμενοι. Ἐνθα δὴ οἱ μὲν ὀπισθοφύλακες, ἅτε ὑγιαίνοντες, ἐξανα-
στάντες ἔδραμον εἰς τοὺς πολεμίους· οἱ δὲ κάμνοντες,
ἀνακραγόντες ὅσον ἡδύναντο μέγιστον, τὰς ἀσπίδας
πρὸς τὰ δόρατα ἔκρουσαν. Οἱ δὲ πολέμιοι δέισαν-
τες ἦκαν ἑαυτοὺς κατὰ τῆς χιόνος εἰς τὴν νάπην, καὶ
οὐδεὶς ἔτι οὐδαμοῦ ἐφθέγγατο.
- 19 Καὶ Ξενοφῶν μὲν καὶ οἱ σὺν αὐτῷ εἰπόντες τοῖς
ἀσθενοῦσιν ὅτι τῇ ὑστεραίᾳ ἤξουσὶ τινες ἐπ' αὐτούς,
πορευόμενοι, πρὶν τέτταρα στάδια διελθεῖν, ἐντυγχά-
νουσιν ἐν τῇ ὁδῷ ἀναπαυομένοις ἐπὶ τῆς χιόνος τοῖς
στρατιώταις ἐγκεκαλυμμένοις, καὶ οὐδὲ φυλακὴ οὐδε-
- 20 μία καθειστήκει· καὶ ἀνίστασαν αὐτούς. Οἱ δὲ ἔλε-
γον ὅτι οἱ ἔμπροσθεν οὐχ ὑποχωροῖεν. Ὁ δὲ παριῶν
καὶ παραπέμπων τῶν πελταστῶν τοὺς ἰσχυροτάτους
ἐκέλευε σκέψασθαι τί εἴη τὸ κωλύον. Οἱ δὲ ἀπήγ-
γελλον ὅτι ὅλον οὕτως ἀναπαύοιτο τὸ στράτευμα.
- 21 Ἐνταῦθα καὶ οἱ περὶ Ξενοφῶντα ἠγλίσθησαν αὐτοῦ
ἄνευ πυρὸς καὶ ἁδειπνοί, φυλακὰς οἷας ἡδύναντο
καταστησάμενοι. Ἐπεὶ δὲ πρὸς ἡμέραν ἦν, ὁ μὲν
Ξενοφῶν, πέμψας πρὸς τοὺς ἀσθενοῦντας τοὺς
νεωτάτους, ἀναστήσαντας ἐκέλευσεν ἀναγκάζειν
- 22 προΐεσαι. Ἐν δὲ τούτῳ Χειρίσοφος πέμπει τῶν ἐκ
τῆς κώμης σκεψομένους πῶς ἔχοιεν οἱ τελευταῖοι.
Οἱ δὲ ἄσμενοι ἰδόντες τοὺς μὲν ἀσθενοῦντας τούτοις
παρέδοσαν κομίζειν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, αὐτοὶ δ'
ἐπορεύοντο· καὶ πρὶν εἴκοσι στάδια διεληλυθέναι
ἦσαν πρὸς τῇ κώμῃ ἔνθα Χειρίσοφος ἠγλίζετο.
- 23 Ἐπεὶ δὲ συνεγένοντο ἀλλήλοις, ἔδοξε κατὰ τὰς κώ-
μας ἀσφαλὲς εἶναι τὰς τάξεις σκηνοῦν. Καὶ Χει-
ρίσοφος μὲν αὐτοῦ ἔμεινεν, οἱ δὲ ἄλλοι διαλαχόντες
ἄς ἐώρων κώμας ἐπορεύοντο, ἕκαστοι τοὺς ἑαυτῶν
ἔχοντες.
- 24 Ἐνθα δὴ Πολυκράτης Ἀθηναῖος λοχαγὸς ἐκέ-
λευσεν ἀφίεσαι αὐτόν· καὶ λαβὼν τοὺς εὐζώνους,
θέων ἐπὶ τὴν κώμην ἣν εἰλήχει Ξενοφῶν καταλαμ-

βάνει πάντας ἔνδον τοὺς κωμήτας καὶ τὸν κωμάρχην, καὶ πώλους εἰς δασμὸν βασιλεῖ τρεφομένους ἑπτά καὶ δέκα, καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ κωμάρχου, ἐννάτην ἡμέραν γεγαμημένην· ὁ δ' ἀνὴρ αὐτῆς λαγῶς ὥχετο θηράσων καὶ οὐχ ἦλω ἐν ταῖς κώμαις. Αἱ δ' οἰκίαι 25 ἦσαν κατάγειοι, τὸ μὲν στόμα ὥσπερ φρέατος, κάτω δ' εὐρείαι· αἱ δὲ εἰσοδοὶ τοῖς μὲν ὑποζυγίοις ὀρυκταί, οἱ δὲ ἄνθρωποι κατέβαινον ἐπὶ κλίμακος. Ἐν δὲ ταῖς οἰκίαις ἦσαν αἶγες, οἶες, βόες, ὄρνιθες, καὶ τὰ ἔκγονα τούτων· τὰ δὲ κτήνη πάντα χιλῶ ἔνδον ἐτρέφοντο. Ἦσαν δὲ καὶ πυροὶ καὶ κριθαὶ καὶ ὄσπρια καὶ οἶνος 26 κρίθινος ἐν κρατῆρσιν· ἐνῆσαν δὲ καὶ αὐταὶ αἱ κριθαὶ ἰσοχειλεῖς· καὶ κάλαμοι ἐνέκειντο, οἱ μὲν μείζους οἱ δὲ ἐλάττους, γόνατα οὐκ ἔχοντες· τούτους δ' ἔδει, 27 ὁπότε τις διψῇ, λαβόντα εἰς τὸ στόμα μύζειν· καὶ πάνυ ἄκρατος ἦν, εἰ μὴ τις ὕδωρ ἐπιχέοι· καὶ μάλα ἡδὺ συμμαθόντι τὸ πόμα ἦν.

Ὁ δὲ Ξενοφῶν τὸν [μὲν] ἄρχοντα τῆς κώμης 28 ταύτης σύνδειπνον ἐποίησατο, καὶ θαρρῆεῖν αὐτὸν ἐκέλευεν λέγων ὅτι οὔτε τῶν τέκνων στερήσοιτο, τὴν τε οἰκίαν αὐτοῦ ἀντεμπλήσαντες τῶν ἐπιτηδείων ἀπίαςιν, ἣν ἀγαθὸν τι τῷ στρατεύματι ἐξηγησάμενος φαίνεται ἔστ' ἂν ἐν ἄλλῳ ἔθνει γένωνται. Ὁ δὲ 29 ταῦτα ὑπισχνεῖτο καὶ φιλοφρονούμενος οἶνον ἔφρασεν ἔνθα ἦν κατωρυγμένος. Ταύτην μὲν οὖν τὴν νύκτα διασκηνήσαντες οὕτως ἐκοιμήθησαν ἐν πᾶσιν ἀφθόνοις πάντες οἱ στρατιῶται, ἐν φυλακῇ ἔχοντες τὸν κωμάρχην καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ ὁμοῦ ἐν ὀφθαλμοῖς. Τῇ δ' ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ Ξενοφῶν λαβὼν τὸν κωμάρχην 30 πρὸς [τὸν] Χειρίσοφον ἐπορεύετο· ὅπου δὲ παρίοι κώμην, ἐτρέπετο πρὸς τοὺς ἐν ταῖς κώμαις καὶ κατέλαμβάνε πανταχοῦ εὐωχομένους καὶ εὐθυμουμένους· καὶ οὐδαμόθεν ἀφίεσαν, πρὶν παραθεῖναι αὐτοῖς ἄριστον· οὐκ ἦν δ' ὅπου οὐ παρετίθεσαν ἐπὶ τὴν 31 αὐτὴν τράπεζαν κρέα ἄρνεια, ἐρίφεια, χοίρεια, μόσχεια, ὀρνίθια, σὺν πολλοῖς ἄρτοις τοῖς μὲν πυρί-

- 32 νοις τοῖς δὲ κριθίνοις. Ὅποτε δέ τις φιλοφρονούμενός τῳ βούλοιο προπιεῖν, εἴλκεν ἐπὶ τὸν κρατῆρα· ἐνθεν ἐπικύψαντα ἔδει ῥοφούντα πιεῖν ὥσπερ βοῦν. Καὶ τῷ κωμάρχει ἐδίδοσαν λαμβάνειν ὃ τι βούλοιο· ὁ δὲ ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐδέχετο· ὅπου δέ τινα τῶν συγγενῶν ἴδοι, πρὸς ἑαυτὸν αἰεὶ ἐλάμβανεν.
- 33 Ἐπεὶ δ' ἦλθον πρὸς Χειρίσοφον, κατελάμβανον κακείνους σκηνοῦντας, ἐστεφανωμένους τοῦ ξηροῦ χιλοῦ στεφάνοις, καὶ διακονοῦντας Ἀρμενίους παῖδας σὺν ταῖς βαρβαρικάις στολαῖς· τοῖς δὲ παισὶν
- 34 ἐδείκνυσαν, ὥσπερ ἐνεοῖς, ὃ τι δέοι ποιεῖν. Ἐπεὶ δ' ἀλλήλους ἐφιλοφρονήσαντο Χειρίσοφος καὶ Ξενοφῶν, κοινῇ δὴ ἀνηρώτων τὸν κωμάρχην διὰ τοῦ περσίζοντος· ἐρμηνεύς τις εἶη ἡ χώρα. Ὁ δ' ἔλεγεν ὅτι Ἀρμενία. Καὶ πάλιν ἡρώτων τίνι οἱ ἵπποι τρέφονται. Ὁ δ' ἔλεγεν ὅτι βασιλεῖ ὄασμός· τὴν δὲ πλησίον χώραν ἔφη εἶναι Χάλυβας, καὶ τὴν ὁδὸν
- 35 ἔφραζεν ἡ εἶη. Καὶ αὐτὸν τότε μὲν ᾤχετο ἄγων ὁ Ξενοφῶν πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ οἰκέτας, καὶ ἵππον ὃν εἰλήφει παλαιότερον δίδωσι τῷ κωμάρχει ἀναθρέψαντι καταθῆσαι, ὅτι ἤκουσεν αὐτὸν ἱερὸν εἶναι τοῦ Ἥλιου, δεδιὼς μὴ ἀποθάνῃ· ἐκεκάκωτο γὰρ ὑπὸ τῆς πορείας· αὐτὸς δὲ τῶν πῶλων λαμβάνει καὶ τῶν ἄλλων στρα-
- 36 τηγῶν καὶ λοχαγῶν ἔδωκεν ἐκάστω πῶλον. Ἦσαν δ' οἱ ταύτῃ ἵπποι μείονες μὲν τῶν Περσικῶν, θυμοειδέστεροι δὲ πολλῶ. Ἐνταῦθα δὴ καὶ διδάσκει ὁ κωμάρχης περὶ τοὺς πόδας τῶν ἵππων καὶ τῶν ὑποζυγίων σακία περιειλεῖν, ὅταν διὰ τῆς χιόνος ἄγωσιν· ἄνευ γὰρ τῶν σακίων κατεδύνοντο μέχρι τῆς γαστροῦς.

CAPUT VI.

- 1 Ἐπεὶ δ' ἡμέρα ἦν ὀγδόη, τὸν μὲν ἡγεμόνα παραδίδωσι Χειρισόφῳ, τοὺς δὲ οἰκέτας καταλείπει τῷ κωμάρχει, πλὴν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἄρτι ἡβάσκοντος.

Τούτον δ' Ἐπισθένεια Ἀμφιπολίτῃ [παρα]δίδωσι φυλάττειν, ὅπως, εἰ καλῶς ἡγήσαιοτο, ἔχων καὶ τοῦτον ἀπίοι. Καὶ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ εἰσεφόρησαν ὡς ἐδύναντο πλείστα, καὶ ἀναζεύξαντες ἐπορεύοντο. Ἦγείτο δ' αὐτοῖς ὁ κωμάρχης λελυμένος διὰ χιόνος· 2 καὶ ἤδη τε ἦν ἐν τῷ τρίτῳ σταθμῷ καὶ [ὁ] Χειρίσοφος αὐτῷ ἐχαλεπάνθη ὅτι οὐκ εἰς κώμας ἦγαγεν. Ὁ δ' ἔλεγεν ὅτι οὐκ εἶεν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ· ὁ δὲ Χειρίσοφος αὐτὸν ἔπαισε μὲν, ἔδησε δ' οὐ. Ἐκ δὲ 3 τούτου ἐκείνος τῆς νυκτὸς ἀποδρὰς ὤχετο, καταλιπὼν τὸν υἱόν. Τοῦτό γε δὴ Χειρισόφῳ καὶ Ξενοφῶντι μόνον διάφορον ἐν τῇ πορείᾳ ἐγένετο, ἢ τοῦ ἡγεμόνος κάκωσις καὶ ἀμέλεια. Ἐπισθένης δὲ ἡράσθη τε τοῦ παιδὸς καὶ οἵκαδε κομίσας πιστοτάτῳ ἐχρήτο.

Μετὰ τοῦτο ἐπορεύθησαν ἑπτὰ σταθμούς, ἀνὰ 4 πέντε παρασάγγας τῆς ἡμέρας, παρὰ τὸν Φᾶσιν ποταμόν, εὖρος [ὡς] πλεθριαῖον. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθη 5 σαν σταθμούς δύο, παρασάγγας δέκα· ἐπὶ δὲ τῇ εἰς τὸ πεδῖον ὑπερβολῇ ἀπήντησαν αὐτοῖς Χάλυβες καὶ Τάοχοι καὶ Φασιανοί. Χειρίσοφος δ', ἐπεὶ κατείδε 6 τοὺς πολεμίους ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ, ἐπαύσατο πορευόμενος, ἀπέχων εἰς τριάκοντα σταδίους, ἵνα μὴ κατὰ κέρας ἄγων πλησιάσῃ τοῖς πολεμίοις· παρήγγειλε δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις παράγειν τοὺς λόχους, ὅπως ἐπὶ φάλαγγος γένοιτο τὸ στράτευμα. Ἐπεὶ δὲ ἦλθον 7 οἱ ὀπισθοφύλακες, συνεκάλεσε τοὺς στρατηγούς καὶ λοχαγούς, καὶ ἔλεξεν ὧδε·

Οἱ μὲν πολέμιοι, ὡς ὁράτε, κατέχουσι τὰς ὑπερβολὰς τοῦ ὄρους· ὥρα δὲ βουλευέσθαι ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιούμεθα. Ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ παραγγεῖν 8 λαι μὲν ἀριστοποιεῖσθαι τοῖς στρατιώταις, ἡμᾶς δὲ βουλευέσθαι, εἴτε τήμερον εἴτε αὖριον δοκεῖ ὑπερβάλλειν τὸ ὄρος. Ἐμοὶ δέ γε, ἔφη ὁ Κλεάνωρ, 9 δοκεῖ, ἐπὰν τάχιστα ἀριστήσωμεν, ἐξοπλισαμένους ὡς τάχιστα ἰέναι ἐπὶ τοὺς ἀνδρας. Εἰ γὰρ διατρίψομεν τὴν τήμερον ἡμέραν, οἱ τε νῦν ὀρώντες ἡμᾶς

πολέμιοι θαρραλεώτεροι ἔσονται, καὶ ἄλλους εἰκὸς τούτων θαρρύνωντων πλείους προσγενέσθαι.

- 10 Μετὰ τοῦτον Ξενοφῶν εἶπεν· Ἐγὼ δ' οὕτω γινώσκω· Εἰ μὲν ἀνάγκη ἐστὶ μάχεσθαι, τοῦτο δεῖ παρασκευάσασθαι ὅπως ὡς κράτιστα μαχοῦμεθα· εἰ δὲ βουλόμεθα ὡς ῥᾶστα ὑπερβάλλειν, τοῦτό μοι δοκεῖ σκεπτέον εἶναι ὅπως ὡς ἐλάχιστα μὲν τραύματα λάβωμεν, ὡς ἐλάχιστα δὲ σώματα ἀνδρῶν
- 11 ἀποβάλωμεν. Τὸ μὲν οὖν ὅρος ἐστὶ τὸ ὀρώμενον πλέον ἢ ἐφ' ἐξήκοντα στάδια, ἄνδρες δ' οὐδαμοῦ φυλάττοντες ἡμᾶς φανεροί εἰσιν ἀλλ' ἢ κατὰ ταύτην τὴν ὁδόν· πολὺ οὖν κρείττον τοῦ ἐρήμου ὅρους καὶ κλέψαι τι πειράσθαι λαθόντας καὶ ἀρπάσαι φθάσαντας, ἣν δυνώμεθα, μᾶλλον ἢ πρὸς ἰσχυρὰ χωρία καὶ
- 12 ἄνδρας παρσκευασμένους μάχεσθαι. Πολὺ γὰρ ῥᾶον ὀρθιον ἀμαχεῖ ἰέναι ἢ ὁμαλὸν ἔνθεν καὶ ἔνθεν πολεμίων ὄντων· καὶ νύκτωρ ἀμαχεῖ μᾶλλον ἢ τὰ πρὸ ποδῶν ὀρώῃ τις ἢ μεθ' ἡμέραν μαχόμενος· καὶ ἡ τραχεῖα τοῖς ποσὶν ἀμαχεῖ ἰοῦσιν εὐμενεστέρα ἢ ἡ
- 13 ὁμαλὴ τὰς κεφαλὰς βαλλομένοις. Καὶ κλέψαι δ' οὐκ ἀδύνατόν μοι δοκεῖ εἶναι, ἐξὸν μὲν νυκτὸς ἰέναι ὡς μὴ ὀραῖσθαι, ἐξὸν δ' ἀπελθεῖν τοσοῦτον ὡς μὴ αἰσθησιν παρέχειν. Δοκοῦμέν δ' ἂν μοι ταύτῃ προσποιούμενοι προσβάλλειν ἐρημοτέρῳ ἢ τῷ ἄλλῳ ὅρει χρῆσθαι· μένοιεν γὰρ αὐτοῦ μᾶλλον ἀθρόοι οἱ
- 14 πολέμιοι. Ἀτὰρ τί ἐγὼ περὶ κλοπῆς συμβάλλομαι; Ὑμᾶς γὰρ ἔγωγε, ὦ Χειρίσοφε, ἀκούω, τοὺς Λακεδαιμονίους, ὅσοι ἐστὲ τῶν ὁμοίων, εὐθὺς ἐκ παίδων κλέπτειν μελετᾶν· καὶ οὐκ αἰσχρὸν εἶναι ἀλλὰ
- 15 καλὸν κλέπτειν ὅσα μὴ κωλύει νόμος. Ὅπως δὲ ὡς κράτιστα κλέπτητε καὶ πειρᾶσθε λανθάνειν, νόμιμον ἄρα ὑμῖν ἐστίν, εἰ ἂν ληφθῇτε κλέπτοντες, μαστιγοῦσθαι. Νῦν οὖν μάλα σοι καιρὸς ἐστίν ἐπιδείξασθαι τὴν παιδείαν, καὶ φυλάξασθαι μέντοι μὴ ληφθῶμεν κλέπτοντες τοῦ ὅρους, ὡς μὴ [πολλὰς] ληγὰς λάβωμεν.

Ἄλλὰ μέντοι, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, καὶ γὰρ ὑμᾶς 16
 τοὺς Ἀθηναίους ἀκούω δεινοὺς εἶναι κλέπτειν τὰ
 δημόσια, καὶ μάλα ὄντος δεινοῦ τοῦ κινδύνου τῷ
 κλέπτοντι, καὶ τοὺς κρατίστους μέντοι μάλιστα,
 εἶπερ ὑμῖν οἱ κράτιστοι ἄρχειν ἀξιοῦνται· ὥστε ὦρα
 καὶ σοὶ ἐπιδείκνυσθαι τὴν παιδείαν. Ἐγὼ μὲν 17
 τοῖνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἔτοιμός εἰμι τοὺς ὀπισθοφύ-
 λακας ἔχων, ἐπειδὰν δειπνήσωμεν, ἰέναι καταληψό-
 μενος τὸ ὄρος. Ἐχω δὲ καὶ ἡγεμόνας· οἱ γὰρ γυμ-
 νῆτες τῶν ἐφεπομένων ἡμῖν κλωπῶν ἔλαβόν τινας
 ἐνεδρεύσαντες· καὶ τούτων πυνθάνομαι ὅτι οὐκ ἄβα-
 τόν ἐστι τὸ ὄρος, ἀλλὰ νέμεται καὶ αἰξὶ καὶ βουσίν·
 ὥστε, εἴανπερ ἅπαξ λάβωμέν τι τοῦ ὄρους, βατὰ καὶ
 τοῖς ὑποζυγίοις ἔσται. Ἐλπίζω μέντοι οὐδὲ τοὺς 18
 πολεμίους μενεῖν ἔτι, ἐπειδὰν ἴδωσιν ἡμᾶς ἐν τῷ
 ὁμοίῳ ἐπὶ τῶν ἄκρων· οὐδὲ γὰρ νῦν ἐθέλουσι κατα-
 βαίνειν εἰς τὸ ἴσον ἡμῖν. Ὁ δὲ Χειρίσοφος εἶπε· 19
 Καὶ τί δεῖ σέ ἰέναι καὶ λιπεῖν τὴν ὀπισθοφυλακίαν;
 ἀλλὰ ἄλλους πέμψον, ἂν μὴ τινες ἐθελούσιοι φαί-
 νωνται. Ἐκ τούτου Ἀριστώνυμος Μεθυδριεὺς ἔρ- 20
 χεται ὀπλίτας ἔχων, καὶ Ἀριστέας Χῖος γυμνῆτας,
 καὶ Νικόμαχος Οἰταῖος γυμνῆτας· καὶ σύνθημα
 ἐποιήσαντο, ὅποτε ἔχοιεν τὰ ἄκρα, πυρὰ καίειν
 πολλά. Ταῦτα συνθέμενοι ἡρίστων· ἐκ δὲ τοῦ 21
 ἀρίστου προήγαγεν ὁ Χειρίσοφος τὸ στράτευμα πᾶν
 ὡς δέκα σταδίους πρὸς τοὺς πολεμίους, ὅπως ὡς
 μάλιστα δοκοίη ταύτῃ προσάξειν.

Ἐπειδὴ δὲ ἐδείπνησαν καὶ νύξ ἐγένετο, οἱ μὲν 22
 ταχθέντες ἀπέρχοντο καὶ καταλαμβάνουσι τὸ ὄρος·
 οἱ δὲ ἄλλοι αὐτοῦ ἀνεπαύοντο. Οἱ δὲ πολέμιοι, ὡς
 ᾗσθοντο ἐχόμενον τὸ ὄρος, ἐγρηγόρεσαν καὶ ἔκαιον
 πυρὰ πολλά διὰ νυκτός. Ἐπειδὴ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, 23
 Χειρίσοφος μὲν θυσάμενος ἦγε κατὰ τὴν ὁδόν· οἱ
 δὲ τὸ ὄρος καταλαβόντες κατὰ τὰ ἄκρα ἐπήεσαν.
 Τῶν δ' [αὖ] πολεμίων τὸ μὲν πολὺ ἔμενεν ἐπὶ τῇ 24
 ὑπερβολῇ τοῦ ὄρους, μέρος δ' αὐτῶν ἀπήντα τοῖς

κατὰ τὰ ἄκρα. Πρὶν δὲ ὁμοῦ εἶναι τοὺς πολλοὺς
 ἀλλήλοις, συμμιγνύουσιν οἱ κατὰ τὰ ἄκρα, καὶ νι-
 25 κῶσιν οἱ Ἕλληνες καὶ διώκουσιν. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ
 οἱ ἐκ τοῦ πεδίου οἱ μὲν πελτασταὶ τῶν Ἑλλήνων
 δρόμῳ ἔθεον πρὸς τοὺς παρατεταγμένους, Χειρί-
 σοφος δὲ βάδην ταχὺ ἐφείπετο σὺν τοῖς ὀπλίταις.
 26 Οἱ δὲ πολέμιοι οἱ ἐπὶ τῇ ὁδῷ, ἐπειδὴ τὸ ἄνω ἑώρων
 ἡττώμενον, φεύγουσι· καὶ ἀπέθανον μὲν οὐ πολλοὶ
 αὐτῶν, γέρρα δὲ πάμπολλα ἐλήφθη· ἃ οἱ Ἕλληνες
 27 ταῖς μαχαίραις κόπτοντες ἀχρεῖα ἐποίουν. Ὡς
 δ' ἀνέβησαν, θύσαντες καὶ τρόπαιον στησάμενοι
 κατέβησαν εἰς τὸ πεδίον, καὶ εἰς κώμας πολλῶν καὶ
 ἀγαθῶν γεμούσας ἦλθον.

CAPUT VII.

- 1 Ἐκ δὲ τούτων ἐπορεύθησαν εἰς Ταόχους σταθ-
 μοὺς πέντε, παρασάγγας τριάκοντα· καὶ τὰ ἐπιτή-
 δεια ἐπέλιπε· χωρία γὰρ ὥκουν ἰσχυρὰ οἱ Τάοχοι,
 ἐν οἷς καὶ τὰ ἐπιτήδεια πάντα εἶχον ἀνακεκομισμένοι.
- 2 Ἐπεὶ δ' ἀφίκοντο εἰς χωρίον ὃ πόλιν μὲν οὐκ εἶχεν
 οὐδ' οἰκίας, συνεληλυθότες δ' ἦσαν αὐτόσε καὶ
 ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ κτήνη πολλά, Χειρίσοφος
 μὲν οὖν πρὸς τοῦτο προσέβαλλεν εὐθὺς ἥκων· ἐπει-
 δὴ δὲ ἡ πρώτη τάξις ἀπέκαμνεν, ἄλλη προσῆει καὶ
 αὐθις ἄλλη· οὐ γὰρ ἦν ἀθρόοις περιστῆναι, ἀλλὰ
- 3 ποταμὸς ἦν κύκλῳ. Ἐπειδὴ δὲ Ξενοφῶν ἦλθε σὺν
 τοῖς ὀπισθοφύλαξι καὶ πελτασταῖς καὶ ὀπλίταις,
 ἐνταῦθα δὴ λέγει Χειρίσοφος· Εἰς καλὸν ἦκετε· τὸ
 γὰρ χωρίον αἰρετέον· τῇ γὰρ στρατιᾷ οὐκ ἔστι τὰ
 ἐπιτήδεια, εἰ μὴ ληψόμεθα τὸ χωρίον.
- 4 Ἐνταῦθα δὴ κοινῇ ἐβουλευόντο· καὶ τοῦ Ξενο-
 φῶντος ἐρωτῶντος τί τὸ κωλύον εἴη εἰσελθεῖν, εἶπεν
 ὁ Χειρίσοφος· Ἀλλὰ μία αὕτη ἐστὶ πάροδος, ἣν
 ὀρᾷς· ὅταν δέ τις ταύτη πειράται παριέναι, κυλιν-
 δοῦσι λίθους ὑπὲρ ταύτης τῆς ὑπερεχούσης πέτρας·
 δ' ἂν καταληφθῇ, οὕτω διατίθεται. Ἄμα δ'

ἔδειξε[ν αὐτῷ] συντετριμμένους ἀνθρώπους καὶ σκέλη καὶ πλευράς. Ἦν δὲ καὶ τοὺς λίθους ἀναλώσωσιν, 5 ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἄλλο τι ἢ οὐδὲν κωλύει παριέναι; οὐ γὰρ δὴ ἐκ τοῦ ἐναντίου ὀρώμεν εἰ μὴ ὀλίγους τούτους ἀνθρώπους, καὶ τούτων δύο ἢ τρεῖς ὥπλισμένους. Τὸ δὲ χωρίον, ὡς καὶ σὺ ὀράς, σχεδὸν 6 τρία ἡμίπλεθρά ἐστιν ὃ δεῖ βαλλομένους διελθεῖν. Τούτου δὲ ὅσον πλέθρον δασὺ πίτυσι διαλειπούσαις μεγάλαις, ἀνθ' ὧν ἐστηκότες ἄνδρες τί ἂν πάσχοιεν ἢ ὑπὸ τῶν φερομένων λίθων ἢ ὑπὸ τῶν κυλινδουμένων; τὸ λοιπὸν οὖν ἤδη γίγνεται ὡς ἡμίπλεθρον ὃ δεῖ, ὅταν λωφήσωσιν οἱ λίθοι, παραδραμεῖν. Ἄλλ' 7 εὐθέως, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, ἐπειδὰν ἀρξώμεθα εἰς τὸ δασὺ προσιέναι, φέρονται οἱ λίθοι πολλοί. Αὐτὸ ἂν, ἔφη, τὸ δέον εἶη· θάττον γὰρ ἀναλώσουσι τοὺς λίθους. Ἀλλὰ πορευώμεθα ἔνθεν ἡμῖν μικρόν τι παραδραμεῖν ἔσται, ἣν δυνώμεθα· καὶ ἀπελθεῖν ῥᾶδιον, ἣν βουλώμεθα.

Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο Χειρίσοφος καὶ Ξενοφῶν 8 καὶ Καλλίμαχος Παρῤῥάσιος λοχαγός· τούτου γὰρ ἡ ἡγεμονία ἦν τῶν ὀπισθοφυλάκων λοχαγῶν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· οἱ δὲ ἄλλοι λοχαγοὶ ἔμενον ἐν τῷ ἀσφαλεῖ. Μετὰ τοῦτο οὖν ἀπῆλθον ὑπὸ τὰ δένδρα ἄνθρωποι ὡς ἑβδομήκοντα, οὐκ ἄθρόοι ἀλλὰ καθ' ἓνα, ἕκαστος φυλαττόμενος ὡς ἐδύνατο. Ἀγασίας δὲ ὁ Στυμφά- 9 λιος καὶ Ἀριστώνυμος Μεθυδριεύς, καὶ οὗτοι τῶν ὀπισθοφυλάκων λοχαγοὶ ὄντες, καὶ ἄλλοι δὲ ὑφίστασαν ἔξω τῶν δένδρων· οὐ γὰρ ἦν ἀσφαλὲς ἐν τοῖς δένδροις ἐστάναι πλείον ἢ τὸν ἓνα λόχον. Ἐν- 10 θα δὴ Καλλίμαχος μηχανᾶται τι· προτρέχει ἀπὸ τοῦ δένδρου ὑφ' ᾧ ἦν αὐτὸς δύο ἢ τρία βήματα· ἐπειδὴ δὲ οἱ λίθοι φέροντο, ἀνεχάζετο εὐπετῶς· ἐφ' ἐκάστης δὲ προδρομῆς πλέον ἢ δέκα ἅμαξαι πετρῶν ἀνηλίσκοντο. Ὁ δὲ Ἀγασίας ὡς ὀρᾷ τὸν Καλλίμαχον ἃ 11 ἐποίει, καὶ τὸ στράτευμα πᾶν θεώμενον, δείσας μὴ οὐ πρῶτος παραδράμῃ εἰς τὸ χωρίον, οὐδὲ τὸν Ἀρι

- στώννυμον πλησίον ὄντα παρακάλεσας οὐδὲ Εὐρύλοχον τὸν Λουσιέα, ἐταίρους ὄντας, οὐδὲ ἄλλον
- 12 οὐδένα, χωρεῖ αὐτὸς καὶ παρέρχεται πάντας. Ὁ δὲ Καλλίμαχος ὡς ἑώρα αὐτὸν παριόντα, ἐπιλαμβάνεται αὐτοῦ τῆς ἵτους· ἐν δὲ τούτῳ παρέθει αὐτοὺς Ἀριστώννυμος Μεθυδριεύς, καὶ μετὰ τοῦτον Εὐρύλοχος Λουσιεύς· πάντες γὰρ οὗτοι ἀντεποιοῦντο ἀρετῆς καὶ διηγωνίζοντο πρὸς ἀλλήλους· καὶ οὕτως ἐρίζοντες αἰροῦσι τὸ χωρίον. Ὡς γὰρ ἅπαξ εἰσέδραμον, οὐδεὶς
- 13 [ἔτι] πέτρος ἄνωθεν ἠνέχθη. Ἐνταῦθα δὲ δεινὸν ἦν θέαμα· αἱ γὰρ γυναῖκες ῥίπτουσαι τὰ παῖδιά εἴτα καὶ ἑαυτὰς ἐπικατεῤῥίπτουν, καὶ οἱ ἄνδρες ὡσαύτως. Ἐνθα δὴ καὶ Αἰνέας ὁ Στυμφάλιος, λοχαγός, ἰδὼν τινα θέοντα ὡς ῥίπνonta ἑαυτὸν στολὴν ἔχοντα καλὴν,
- 14 ἐπιλαμβάνεται ὡς κωλύσων. Ὁ δὲ αὐτὸν ἐπισπᾶται, καὶ ἀμφότεροι ὥχοντο κατὰ τῶν πετρῶν φερόμενοι καὶ ἀπέθανον. Ἐντεῦθεν ἄνθρωποι μὲν ὀλίγοι πάνυ ἐλήφθησαν, βόες δὲ καὶ ὄνοι πολλοὶ καὶ πρόβατα.
- 15 Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν διὰ Χαλύβων σταθμοὺς ἑπτὰ παρασάγγας πεντήκοντα. Οὗτοι ἦσαν ὦν διήλθον ἀλκιμώτατοι, καὶ εἰς χεῖρας ἦσαν· εἶχον δὲ θώρακας λινοὺς μέχρι τοῦ ἥτρου, ἀντὶ δὲ τῶν πτερύγων
- 16 σπάρτα πυκνὰ ἐστραμμένα. Εἶχον δὲ καὶ κνημίδας καὶ κράνη καὶ παρὰ τὴν ζώνην μαχαίριον ὅσον ξυλήν Λακωνικὴν, ᾧ ἔσφαττον ὦν κρατεῖν δύναιτο· καὶ ἀποτέμνοντες ἂν τὰς κεφαλὰς ἔχοντες ἐπορεύοντο· καὶ ἦδον καὶ ἐχόρευον ὅποτε οἱ πολέμιοι ὄψεσθαι αὐτοὺς ἔμελλον· εἶχον δὲ καὶ δόρυ ὡς
- 17 πέντε καὶ δέκα πηχῶν, μίαν λόγχην ἔχον. Οὗτοι ἐνέμενον ἐν τοῖς πολίσμασιν· ἐπεὶ δὲ παρέλθοιεν οἱ Ἕλληνες, εἶποντο αἰεὶ μαχόμενοι· ὥκουν δὲ ἐν τοῖς ὄχυροῖς· καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐν τούτοις ἀνακεκομισμένοι ἦσαν· ὥστε μηδὲν λαμβάνειν αὐτόθεν τοὺς Ἕλληνας, ἱλλὰ διετράφησαν τοῖς κτήνεσιν ἃ ἐκ τῶν Ταόχων αβον. Ἐκ τούτου οἱ Ἕλληνες ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν

Ἄρπασον ποταμόν, εὖρος τεσσάρων πλέθρων. Ἐν-
τεῦθεν ἐπορεύθησαν διὰ Σκυθινῶν σταθμούς τέσ-
σaras, παρασάγγας εἴκοσι, διὰ πεδίου εἰς κώμας· ἐν
αἷς ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἐπεσιτίσαντο.

Ἐντεῦθεν δὲ ἦλθον σταθμούς τέσσaras παρα- 19
σάγγας εἴκοσι, πρὸς πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα
καὶ οἰκουμένην, ἣ ἐκαλεῖτο Γυμνίας. Ἐκ ταύτης ὁ
τῆς χώρας ἄρχων τοῖς Ἑλλησιν ἡγεμόνα πέμπει,
ὅπως διὰ τῆς ἑαυτῶν πολεμίας χώρας ἐπάγοι αὐτούς.
Ἐλθὼν δ' ἐκείνος λέγει ὅτι ἄξει αὐτοὺς πέντε ἡμε- 20
ρῶν εἰς χωρίον ὅθεν ὄψονται θάλασσαν· εἰ δὲ μὴ,
τεθνάναι ἐπηγγείλατο. Καὶ ἡγούμενος ἐπειδὴ ἐνέ-
βαλεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ πολεμίαν, παρεκελεύετο αἰθεῖν
καὶ φθεῖρειν τὴν χώραν· ᾧ καὶ δῆλον ἐγένετο ὅτι
τούτου ἕνεκα ἔλθοι, οὐ τῆς τῶν Ἑλλήνων εὐνοίας.
Καὶ ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸ [ἱερὸν] ὄρος τῇ πέμπτῃ 21
ἡμέρᾳ· ὄνομα δὲ τῷ ὄρει ἦν Θήχης. Ἐπεὶ δὲ οἱ
πρῶτοι ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ ὄρους καὶ κατείδον τὴν θά-
λασσαν, κραυγὴ πολλὴ ἐγένετο. Ἀκούσας δὲ ὁ 22
Ξενοφῶν καὶ οἱ ὀπισθοφύλακες ᾤκηθησαν ἄλλους
ἔμπροσθεν ἐπιτίθεσθαι πολεμίους· εἶποντο γὰρ
ὀπισθεν οἱ ἐκ τῆς καιομένης χώρας, καὶ αὐτῶν οἱ
ὀπισθοφύλακες ἀπέκτεινάν τέ τινας καὶ ἐζώγρησαν,
ἐνέδραν ποιησάμενοι· καὶ γέρρα ἔλαβον δασειῶν
βοῶν ὡμοβοῖνα ἀμφὶ τὰ εἴκοσιν.

Ἐπειδὴ δὲ βοὴ πλείων τε ἐγίγνετο καὶ ἐγγύτε- 23
ρον, καὶ οἱ αἰὲ ἐπιόντες ἔθειον δρόμῳ ἐπὶ τοὺς αἰ-
βοῶντας, καὶ πολλῷ μείζων ἐγίγνετο ἡ βοὴ ὅσῃ δὴ
πλείους ἐγίγνοντο, ἐδόκει δὴ μείζον τι εἶναι τῷ
Ξενοφῶντι. Καὶ ἀναβὰς ἐφ' ἵππον καὶ Λύκιον καὶ 24
τοὺς ἱππέας ἀναλαβὼν παρεβοήθει· καὶ τάχα δὴ
ἀκούουσι βοῶντων τῶν στρατιωτῶν, θάλαττα,
θάλαττα, καὶ παρεγγυώντων. Ἐνθα δὴ ἔθειον
ἅπαντες καὶ οἱ ὀπισθοφύλακες, καὶ τὰ ὑποζύγια
ἠλαύνετο καὶ οἱ ἵπποι. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πάντες 25
ἐπὶ τὸ ἄκρον, ἐνταῦθα δὴ περιέβαλλον ἀλλήλους καὶ

- ποιησαμένους τοσοῦτον χωρίον κατασχεῖν. διαλιπόντας τοῖς λόχοις ὅσον ἔξω τοὺς ἐσχάτους λόχους γενέσθαι τῶν πολεμίων κεράτων· καὶ οὕτως ἐσόμεθα τῆς τε τῶν πολεμίων φάλαγγος ἔξω οἱ ἔσχατοι λόχοι, καὶ ὀρθίους ἄγοντες οἱ κράτιστοι ἡμῶν πρῶτοι προσίασιν, ἣ τε ἂν εὐοδον ἢ ταύτῃ ἕκαστος
- 13 ἄξει ὁ λόχος. Καὶ εἰς τε τὸ διαλεῖπαι οὐ ῥάδιον ἔσται τοῖς πολεμίοις εἰσελθεῖν ἔνθεν καὶ ἔνθεν λόχων ὄντων, διακόψαι τε οὐ ῥάδιον ἔσται λόχον ὀρθιον προσιώντα. Ἐὰν τέ τις πιέζηται τῶν λόχων, ὁ πλησίον βοηθήσει· ἦν τε εἰς πη δυνηθῇ τῶν λόχων ἐπὶ τὸ ἄκρον ἀναβῆναι, οὐδεὶς μηκέτι μείνη τῶν
- 14 πολεμίων. Ταῦτα ἔδοξε, καὶ ἐποιοῦν ὀρθίους τοὺς λόχους. Ξενοφῶν δὲ ἀπιὼν ἐπὶ τὸ εὐώνυμον ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ ἔλεγε τοῖς στρατιώταις· Ἄνδρες, οὗτοί εἰσιν, οὓς ὁράτε, μόνοι ἔτι ἡμῖν ἐμποδῶν τὸ μὴ ἤδη εἶναι ἔνθα πάλαί ἐσπεύδομεν· τούτους, ἦν πως δυνώμεθα, καὶ ὤμους δεῖ καταφαγεῖν.
- 15 Ἐπεὶ δ' ἐν ταῖς χώραις ἕκαστοι ἐγένοντο καὶ τοὺς λόχους ὀρθίους ἐποίησαντο, ἐγένοντο μὲν λόχοι τῶν ὀπλιτῶν ἀμφὶ τοὺς ὀγδοήκοντα, ὁ δὲ λόχος ἕκαστος σχεδὸν εἰς τοὺς ἑκατόν· τοὺς δὲ πελταστὰς καὶ τοὺς τοξότας τριχῇ ἐποίησαντο, τοὺς μὲν τοῦ εὐωνύμου ἔξω, τοὺς δὲ τοῦ δεξιοῦ, τοὺς δὲ κατὰ
- 16 μέσον, σχεδὸν ἑξακοσίους ἑκάστους. Ἐκ τούτου παρηγγύησαν οἱ στρατηγοὶ εὐχεσθαι· εὐξάμενοι δὲ καὶ παιανίσαντες ἐπορεύοντο. Καὶ Χειρίσοφος μὲν καὶ Ξενοφῶν καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς πελτασταὶ τῆς τῶν
- 17 πολεμίων φάλαγγος ἔξω γινόμενοι ἐπορεύοντο· οἱ δὲ πολέμιοι ὥς εἶδον αὐτοὺς, ἀντιπαραθέοντες οἱ μὲν ἐπὶ τὸ δεξιὸν οἱ δὲ ἐπὶ τὸ εὐώνυμον διεσπάρθησαν, καὶ πολὺ τῆς αὐτῶν φάλαγγος ἐν τῷ μέσῳ
- 18 κενὸν ἐποίησαν. Ἰδόντες δὲ αὐτοὺς διαχάζοντας οἱ κατὰ τὸ Ἀρκαδικὸν πελτασταί, ὧν ἦρχεν Αἰσχίνης ὁ Ἀκαρνάν, νομίσαντες φεύγειν ἀνακραγόντες ἔθεον καὶ οὗτοι πρῶτοι ἐπὶ τὸ ὄρος ἀναβαίνουνσι· συνεφεί-

πετο δὲ αὐτοῖς καὶ τὸ Ἀρκαδικὸν ὀπλιτικόν, ὧν ἦρχε Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος. Οἱ δὲ πολέμιοι, ὥς 19 ἦρξαντο θεῖν, οὐκέτι ἔστησαν, ἀλλὰ φυγῇ ἄλλος ἄλλῃ ἐτράπετο. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἀναβάντες ἐστρατοπεδεύοντο ἐν πολλαῖς κώμαις καὶ τὰπιτήδεια πολλὰ ἐχούσαις. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα οὐδὲν ἦν ὃ τι 20 καὶ ἐθαύμασαν· τὰ δὲ σμήνη πολλὰ ἦν αὐτόθι, καὶ τῶν κηρίων ὅσοι ἔφαγον τῶν στρατιωτῶν πάντες ἄφρονές τε ἐγίνοντο καὶ ἤμουν καὶ κάτω διεχώρει αὐτοῖς, καὶ ὀρθὸς οὐδεὶς ἠδύνατο ἵστασθαι· ἀλλ' οἱ μὲν ὀλίγον ἐδηδοκότες σφόδρα μεθύνουσιν ἐώκεσαν, οἱ δὲ πολὺ μαινομένοις· οἱ δὲ καὶ ἀποθνήσκουσιν. Ἐκειντο δὲ οὕτω πολλοί, ὥσπερ τροπῆς γεγενημένης· 21 καὶ πολλὴ ἦν ἡ ἀθυμία. Τῇ δ' ὑστεραία ἀπέθανε μὲν οὐδεὶς, ἀμφὶ δὲ τὴν αὐτὴν πῶς ὦραν ἀνεφρόνουν· τρίτῃ δὲ καὶ τετάρτῃ ἀνίσταντο ὥσπερ ἐκ φαρμακοποσίας.

Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν δύο σταθμοὺς παρα- 22 σάγγας ἐπτά, καὶ ἦλθον ἐπὶ θάλασσαν εἰς Τραπεζοῦντα, πόλιν Ἑλληνίδα, οἰκουμένην ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ, Σινωπέων ἀποικίαν, ἐν τῇ Κόλχων χώρα. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας ἀμφὶ τὰς τριάκοντα, ἐν ταῖς τῶν Κόλχων κώμαις· κἀντεῦθεν ὀρμώμενοι 23 ἐληΐζοντο τὴν Κολχίδα. Ἀγορὰν δὲ παρείχον τῷ στρατοπέδῳ Τραπεζούντιοι, καὶ ἐδέξαντό τε τοὺς Ἕλληνας καὶ ξένια ἔδοσαν, βοῦς καὶ ἄλφита καὶ οἶνον. Συνδιεπράττοντο δὲ καὶ ὑπὲρ τῶν πλησίον 24 Κόλχων, τῶν ἐν τῷ πεδίῳ μάλιστα οἰκούντων· καὶ ξένια καὶ παρ' ἐκείνων ἦλθον [τὸ] πλέον βόες. Μετὰ 25 δὲ τοῦτο τὴν θυσίαν ἦν εὔξαντο παρεσκευάζοντο· ἦλθον δ' αὐτοῖς ἱκανοὶ βόες ἀποθῦσαι τῷ Διὶ τῷ Σωτῆρι, καὶ τῷ Ἡρακλεῖ ἡγεμόσυνα· καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ θεοῖς αὖ εὔξαντο. Ἐποίησαν δὲ καὶ ἀγῶνα γυμνικὸν ἐν τῷ ὄρει ἔνθαπερ ἐσκήνουν· εἵλοντο δὲ Δρακόντιον Σπαρτιάτην (ὃς ἔφυγε παῖς ἐτι ὧν οἰκοθεν, παῖδα ἄκων κατακτανὼν ξυήλῃ

πατάξας,) δρόμον τ' ἐπιμεληθῆναι καὶ τοῦ ἀγῶνος προστατῆσαι.

- 26 Ἐπειδὴ δὲ ἡ θυσία ἐγένετο, τὰ δέρματα παρέδωσαν τῷ Δρακοντίῳ καὶ ἡγεῖσθαι ἐκέλευον ὅπου τὸν δρόμον πεποιηκὼς εἴη. Ὁ δὲ δείξας ὅπου παρεστηκότες ἐτύγγανον, Οὗτος ὁ λόφος, ἔφη, κάλλιστος τρέχειν ὅπου ἂν τις βούληται. Πῶς οὖν, ἔφασαν, δυνήσονται παλαίειν ἐν σκληρῷ καὶ δασεῖ οὕτως; Ὁ δ' εἶπε· Μᾶλλον τι ἀνιάσεται ὁ καταπεσών.
- 27 Ἡγωνίζοντο δὲ παῖδες μὲν στάδιον τῶν αἰχμαλώτων οἱ πλείστοι, δόλιχον δὲ Κρήτες πλείους ἢ ἑξήκοντα ἔθεον· πάλιν δὲ καὶ πνυγμὴν καὶ παγκράτιον ἕτεροι· καὶ καλὴ θέα ἐγένετο· πολλοὶ γὰρ κατέβησαν, καί, ἅτε θεωμένων τῶν ἐταίρων, πολλὴ
- 28 φιλονεικία ἐγίγνετο. Ἔθεον δὲ καὶ ἵπποι· καὶ ἔδει αὐτοὺς κατὰ τοῦ πρανοῦς ἐλάσαντας ἐν τῇ θαλάσῃ ἀναστρέψαντας πάλιν ἄνω πρὸς τὸν βωμὸν ἄγειν. Καὶ κάτω μὲν οἱ πολλοὶ ἐκυλινδοῦντο· ἄνω δὲ πρὸς τὸ ἰσχυρῶς ὄρθιον μόλις βάδην ἐπορεύοντο οἱ ἵπποι· ἔνθα πολλὴ κραυγὴ καὶ γέλως καὶ παρακέλευσις ἐγίγνετο αὐτῶν.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΙΣ.

Ε'.

CAPUT I.

Ὅσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει τῇ μετὰ Κύρου¹ ἔπραξαν οἱ Ἕλληνες, καὶ ἐν τῇ πορείᾳ τῇ μέχρις ἐπὶ θάλατταν τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ, καὶ ὡς εἰς Τραπεζοῦντα πόλιν Ἑλληνίδα ἀφίκοντο, καὶ ὡς ἀπέθυσαν ἃ εὗξαντο σωτήρια θύσειν ἔνθα πρῶτον εἰς φιλίαν γῆν ἀφίκοιντο, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται. Ἐκ δὲ τούτου συνελθόντες ἐβουλευόντο² περὶ τῆς λοιπῆς πορείας· ἀνέστη δὲ πρῶτος Ἀντιλέων Θούριος καὶ ἔλεξεν ὧδε· Ἐγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἀπείρηκα ἤδη συσκευαζόμενος καὶ βαδίζων καὶ τρέχων καὶ τὰ ὄπλα φέρων καὶ ἐν τάξει ἰὼν καὶ φυλακὰς φυλάττων καὶ μαχόμενος· ἐπιθυμῶ δὲ ἤδη παυσάμενος τούτων τῶν πόνων, ἐπεὶ θάλατταν ἔχομεν, πλεῖν τὸ λοιπὸν καὶ ἐκταθεῖς ὥσπερ Ὀδυσσεὺς καθεύδων ἀφικέσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ταῦτα³ ἀκούσαντες οἱ στρατιῶται ἀνεθορύβησαν ὡς εὖ λέγει· καὶ ἄλλος ταῦτα ἔλεγε, καὶ πάντες οἱ παρόντες. Ἐπειτα δὲ Χειρίσοφος ἀνέστη καὶ εἶπεν ὧδε· Φίλος⁴ μοί ἐστιν, ὦ ἄνδρες, Ἀναξίβιος, ναυαρχῶν δὲ καὶ τυγχάνει· ἦν οὖν πέμψητ' ἐμέ, οἶομαι ἂν ἐλθεῖν καὶ τριήρεις ἔχων καὶ πλοῖα τὰ ἡμᾶς ἄξοντα· ὑμεῖς δὲ εἴπερ πλεῖν βούλεσθε, περιμένετε ἔστ' ἂν ἐγὼ ἔλθω· ἤξω δὲ ταχέως. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ στρατιῶται ἡσθησάν τε καὶ ἐψηφίσαντο πλεῖν αὐτὸν ὡς τάχιστα.

Μετὰ τοῦτον Ξενοφῶν ἀνέστη καὶ ἔλεξεν ὧδε·⁵ Χειρίσοφος μὲν δὴ ἐπὶ πλοῖα στέλλεται, ἡμεῖς δὲ

- ἀναμενουμέν. Ὅσα μοι οὖν δοκεῖ καιρὸς εἶναι ποιεῖν
 6 ἐν τῇ μονῇ, ταῦτ' ἐρῶ. Πρῶτον μὲν τὰ ἐπιτήδεια
 δεῖ πορίζεσθαι ἐκ τῆς πολεμίας· οὔτε γὰρ ἀγορά
 ἐστὶν ἱκανή, οὔτε ὅτου ὠνησόμεθα εὐπορία εἰ μὴ
 ὀλίγοις τισίν· ἡ δὲ χώρα πολεμία· κίνδυνος οὖν
 πολλοὺς ἀπόλλυσθαι, ἣν ἀμελῶς τε καὶ ἀφυλάκτως
 7 πορεύησθε ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια. Ἀλλά μοι δοκεῖ σὺν
 προνομαῖς λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια, ἄλλως δὲ μὴ
 πλανᾶσθαι, ὥς σώζησθε· ἡμᾶς δὲ τούτων ἐπιμε-
 8 λείσθαι. Ἐδοξε ταῦτα. Ἐτι τοίνυν ἀκούσατε καὶ
 τάδε· Ἐπὶ λείαν γὰρ ὑμῶν ἐκπορεύονται τινες·
 οἶμαι οὖν βέλτιστον εἶναι ἡμῖν εἰπεῖν τὸν μέλλοντα
 ἐξιέναι, φράζειν δὲ καὶ ὅποι, ἵνα καὶ τὸ πλῆθος
 εἰδῶμεν τῶν ἐξιόντων καὶ τῶν μενόντων, καὶ ξυμπα-
 ρασκευάζωμεν ἕαν τι δέῃ· καὶ βοηθῆσαί τισιν ἂν
 καιρὸς ᾗ, εἰδῶμεν ὅποι δεήσει βοηθεῖν· καὶ ἕαν τις
 τῶν ἀπειροτέρων ἐγχειρῇ τι ποιεῖν, ξυμβουλευόμεν,
 πειρώμενοι εἰδέναι τὴν δύναμιν ἐφ' οὓς ἂν ἴωσιν.
 9 Ἐδοξε καὶ ταῦτα. Ἐννοεῖτε δὲ καὶ τόδε, ἔφη·
 Σχολὴ τοῖς πολεμίοις ληΐζεσθαι· καὶ δικαίως ἡμῖν
 ἐπιβουλεύουσιν· ἔχομεν γὰρ τὰ ἐκείνων· ὑπερκάθ-
 ηνται δὲ ἡμῶν. Φύλακας δὴ μοι δοκεῖ δεῖν περὶ
 τὸ στρατόπεδον εἶναι· ἕαν οὖν κατὰ μέρος φυλάτ-
 τωμεν καὶ σκοπῶμεν, ἥττον δύναιτ' ἂν ἡμᾶς θηρᾶν.
 10 οἱ πολέμιοι. Ἐτι τοίνυν τάδε ὁράτε· Εἰ μὲν ἡπι-
 στάμεθα σαφῶς ὅτι ἤξει πλοῖα Χειρίσοφος ἄγων
 ἱκανά, οὐδὲν ἂν ἔδει ὧν μέλλω λέγειν· νῦν δ', ἐπεὶ
 τοῦτο ἄδηλον, δοκεῖ μοι πειρᾶσθαι πλοῖα συμπα-
 ρασκευάζειν καὶ αὐτόθεν. Ἦν μὲν γὰρ ἔλθῃ,
 ὑπαρχόντων ἐνθάδε ἐν ἀφθονωτέροις πλευσούμεθα·
 11 ἕαν δὲ μὴ ἄγῃ, τοῖς ἐνθάδε χρησόμεθα. Ὅρῳ δὲ ἐγὼ
 πλοῖα πολλάκις παραπλέοντα· εἰ οὖν αἰτησάμενοι
 παρὰ Τραπεζουντίων μακρὰ πλοῖα κατάγοιμεν καὶ
 φυλάττοιμεν αὐτὰ, τὰ πηδάλια παραλυόμενοι, ἕως
 ἂν ἱκανὰ τὰ ἄξοντα γένηται, ἴσως ἂν οὐκ ἀπορή-
 σαιμεν κομιδῆς οἷας δεόμεθα. Ἐδοξε καὶ ταῦτα.

Ἐννοήσατε δ', ἔφη, εἰ εἰκὸς καὶ τρέφειν ἀπὸ κοινοῦ 12
οὓς ἂν καταγάγωμεν, ὅσον ἂν χρόνον ἡμῶν ἔνεκεν
μένωσι, καὶ ναῦλον ξυνθέσθαι, ὅπως ὠφελούντες καὶ
ὠφελῶνται. Ἔδοξε καὶ ταῦτα. Δοκεῖ τοίνυν μοι, 13
ἔφη, ἣν ἄρα καὶ ταῦτα ἡμῖν μὴ ἐκπεραίνηται ὥστε
ἄρκεῖν πλοῖα, τὰς ὁδοὺς, ἃς δυσπόρους ἀκούομεν
εἶναι, ταῖς παρὰ θάλατταν οἰκουμέναις πόλεσιν
ἐντείλασθαι ὁδοποιεῖν· πείσονται γὰρ καὶ διὰ τὸ
φοβεῖσθαι καὶ διὰ τὸ βούλεσθαι ἡμῶν ἀπαλλαγῆναι.

Ἐνταῦθα δὲ ἀνέκραγον ὥς οὐ δέοι ὁδοιπορεῖν. 14
Ὁ δὲ ὡς ἔγνω τὴν ἀφροσύνην αὐτῶν, ἐπειψήφισε μὲν
οὐδέν, τὰς δὲ πόλεις ἐκούσας ἔπεισεν ὁδοποιεῖν λέγων
ὅτι θάττον ἀπαλλάξονται, ἣν εὐποροὶ γένωνται αἱ
ὁδοί. Ἔλαβον δὲ καὶ πεντηκόντορον παρὰ τῶν 15
Τραπεζουντίων, ἣ ἐπέστησαν Δέξιππον Λάκωνα
περίοικον. Οὗτος ἀμελήσας τοῦ ξυλλέγειν πλοῖα
ἀποδρὰς ὥχето ἔξω τοῦ Πόντου, ἔχων τὴν ναῦν.
Οὗτος μὲν οὖν δίκαια ἔπαθεν ὕστερον· ἐν Θράκῃ
γὰρ παρὰ Σεύθῃ πολυπραγμονῶν τι ἀπέθανεν ὑπὸ
Νικάνδρου τοῦ Λάκωνος. Ἔλαβον δὲ καὶ τριακόν- 16
τορον, ἣ ἐπεστάθη Πολυκράτης Ἀθηναῖος· ὃς ὅποσα
λαμβάνοι πλοῖα κατήγεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. Καὶ
τὰ μὲν ἀγώγιμα, εἴ τι ἦγον, ἐξαιρούμενοι φύλακας
καθίστασαν, ὅπως σῶα εἴη τοῖς δὲ πλοίοις ἐχρή-
σαντο εἰς παραγωγὴν. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἦν, ἐπὶ λείαν 17
ἐξήρσαν οἱ Ἕλληνες· καὶ οἱ μὲν ἐλάμβανον, οἱ δὲ
καὶ οὐ. Κλεαίνετος δὲ ἐξαγαγὼν καὶ τὸν ἑαυτοῦ καὶ
ἄλλον λόχον πρὸς χωρίον χαλεπὸν αὐτός τε ἀπέθανε
καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν σὺν αὐτῷ.

CAPUT II.

Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐπιτήδεια οὐκέτι ἦν λαμβάνειν ὥστε 1·
ἀπανθημερίζειν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, ἐκ τούτου λαβὼν
ὁ Ξενοφῶν ἡγεμόνας τῶν Τραπεζουντίων ἐξάγει εἰς
Δρίλας τὸ ἡμισυ τοῦ στρατεύματος, τὸ δὲ ἡμισυ
κατέλιπε φυλάττειν τὸ στρατόπεδον· οἱ γὰρ Κόλχοι,

ἄτε ἐκπεπτωκότες τῶν οἰκιῶν, πολλοὶ ἦσαν ἀθρόοι
 2 καὶ ὑπερεκάθηντο ἐπὶ τῶν ἄκρων. Οἱ δὲ Τραπε-
 ζούντιοι ὁπόθεν μὲν τὰ ἐπιτήδεια ῥάδιον ἦν λαβεῖν
 οὐκ ἤγον· φίλοι γὰρ αὐτοῖς ἦσαν· εἰς τοὺς Δρίλας
 δὲ προθύμως ἤγον, ὅφ' ὧν κακῶς ἔπασχον, εἰς χωρία
 τε ὀρεινὰ καὶ δύσβατα καὶ ἀνθρώπους πολεμικωτά-
 τους τῶν ἐν τῷ **Ἰόντῳ**.

3 Ἐπεὶ δὲ ἦσαν ἐν τῇ ἄνω χώρα οἱ Ἕλληνες,
 ὅποια τῶν χωρίων τοῖς Δρίλαις ἀλώσιμα ἐδόκει εἶναι
 ἐμπιπράντες ἀπήεσαν· καὶ οὐδὲν ἦν λαμβάνειν, εἰ
 μὴ ὅς ἢ βούς ἢ ἄλλο τι κτήνος τὸ πῦρ διαπεφευγός.
 Ἐν δὲ ἦν χωρίον μητρόπολις αὐτῶν· εἰς τοῦτο
 πάντες ξυνεβῆντες. Περὶ δὲ τοῦτο ἦν χαράδρα
 ἰσχυρῶς βαθεῖα, καὶ πρόσοδοι χαλεπαὶ πρὸς τὸ

4 χωρίον. Οἱ δὲ πελτασταὶ προδραμόντες στάδια
 πέντε ἢ ἕξ τῶν ὀπλιτῶν, διαβάντες τὴν χαράδραν,
 ὀρῶντες πρόβατα πολλὰ καὶ ἄλλα χρήματα προσ-
 έβαλλον πρὸς τὸ χωρίον. Ξυνείποντο δὲ καὶ δο-
 ρυφόροι πολλοὶ οἱ ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐξωρμημένοι·
 ὥστε ἐγένοντο οἱ διαβάντες πλείους ἢ εἰς δισχιλί-

5 οὺς ἀνθρώπους. Ἐπεὶ δὲ μαχόμενοι οὐκ ἐδύναντο
 λαβεῖν τὸ χωρίον, (καὶ γὰρ τάφρος ἦν περὶ αὐτὸ
 εὐρεῖα ἀναβεβλημένη, καὶ σκόλοπες ἐπὶ τῆς ἀνα-
 βολῆς, καὶ τύρσεις πυκναὶ ξύλιναι πεποιημέναι·)

6 ἀπιέναι ἤδη ἐπέχειρουν· οἱ δὲ ἐπέκειντο αὐτοῖς. Ὡς
 δὲ οὐκ ἐδύναντο ἀποτρέχειν, (ἦν γὰρ ἐφ' ἐνὸς ἢ
 κατάβασις ἐκ τοῦ χωρίου εἰς τὴν χαράδραν·) πέμ-
 πουσι πρὸς Ξενοφῶντα, ὃς ἡγεῖτο τοῖς ὀπλίταις.

7 Ὁ δὲ ἐλθὼν λέγει ὅτι ἔστι χωρίον χρημάτων πολλῶν
 μεστόν· τοῦτο οὔτε λαβεῖν δυνάμεθα· ἰσχυρὸν γάρ
 ἐστιν· οὔτε ἀπελθεῖν ῥάδιον· μάχονται γὰρ ἐπεξ-
 εληλυθότες καὶ ἡ ἄφοδος χαλεπή.

8 Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ξενοφῶν, προσαγαγὼν πρὸς
 τὴν χαράδραν, τοὺς μὲν ὀπλίτας θέσθαι ἐκέλευσε τὰ
 ὄπλα· αὐτὸς δὲ διαβὰς σὺν τοῖς λοχαγοῖς ἐσκοπεῖτο
 ὅτερον εἴη κρεῖττον ἀπαγαγεῖν καὶ τοὺς διαβεβη-

κότας, ἥ καὶ τοὺς ὀπλίτας διαβιβάζειν ὡς αἰλόντος ἂν τοῦ χωρίου· Ἐδόκει γὰρ τὸ μὲν ἀπαγαγεῖν οὐκ εἶναι 9
ἄνευ πολλῶν νεκρῶν, ἐλεῖν δ' ἂν ᾤοντο καὶ οἱ λοχαγοὶ τὸ χωρίον· καὶ ὁ Ξενοφῶν ξυνεχώρησε τοῖς ἱεροῖς πιστεύσας· οἱ γὰρ μάντις ἀποδεδειγμένοι ἦσαν ὅτι μάχη μὲν ἔσται, τὸ δὲ τέλος καλὸν τῆς ἐξόδου. Καὶ 10
τοὺς μὲν λοχαγοὺς ἔπεμπε διαβιβάζοντας τοὺς ὀπλίτας, αὐτὸς δ' ἔμενεν ἀναχωρίσας ἅπαντας τοὺς πελταστάς, καὶ οὐδένα εἶα ἀκροβολίζεσθαι. Ἐπεὶ δ' 11
ἦκον οἱ ὀπλίται, ἐκέλευσε τὸν λόχον ἕκαστον ποιῆσαι τῶν λοχαγῶν ὡς ἂν κράτιστα οἴηται ἀγωνιεῖσθαι· ἦσαν γὰρ οἱ λοχαγοὶ πλησίον ἀλλήλων οἱ πάντα τὸν χρόνον ἀλλήλοις περὶ ἀνδραγαθίας ἀντεποιοῦντο. Καὶ οἱ μὲν ταῦτ' ἐποίουν· ὁ δὲ τοῖς πελτασταῖς πᾶσι 12
παρήγγελε διηγκυλωμένους ἵεναι, ὡς, ὅποταν σημήνη, ἀκοντίζειν [δεῆσον·] καὶ τοὺς τοξότας ἐπιβεβλήσθαι ἐπὶ ταῖς νευραῖς, ὡς, ὅποταν σημήνη, τοξεύειν δεῆσον· καὶ τοὺς γυμνήτας λίθων ἔχειν μεστὰς τὰς διφθέρας· καὶ τοὺς ἐπιτηδεῖους ἔπεμψε τούτων ἐπιμεληθῆναι. Ἐπεὶ δὲ πάντα παρεσκεύαστο καὶ 13
οἱ λοχαγοὶ καὶ οἱ ὑπολοχαγοὶ καὶ οἱ ἀξιούντες τούτων μὴ χεῖρους εἶναι πάντες παρατεταγμένοι ἦσαν, καὶ ἀλλήλους μὲν δὴ ξυνεώρων (μνηοειδῆς γὰρ διὰ τὸ χωρίον ἢ τάξις ἦν), ἐπεὶ δ' ἐπαιάνισαν καὶ ἡ 14
σάλπιγξ ἐφθέγγετο, ἅμα τε τῷ Ἐνναλίῳ ἠλάλαξαν καὶ ἔθεον δρόμῳ οἱ ὀπλίται καὶ τὰ βέλη ὁμοῦ ἐφέρετο, λόγχοι, τοξεύματα, σφενδόνας, καὶ πλείστοι δ' ἐκ τῶν χειρῶν λίθοι· ἦσαν δὲ οἱ καὶ πῦρ προσέφερον. Ὑπὸ δὲ τοῦ πλήθους τῶν βελῶν ἔλιπον οἱ πολέμιοι 15
τά τε σταυρώματα καὶ τὰς τύρσεις· ὥστε Ἀγασίας Στυμφάλιος καὶ Φιλόξενος Πελληγεὺς καταθέμενοι τὰ ὅπλα ἐν χιτῶνι μόνον ἀνέβησαν, καὶ ἄλλος ἄλλον εἶλκε, καὶ ἄλλος ἀναβεβήκει, καὶ ἠλώκει τὸ χωρίον, ὡς ἐδόκει· καὶ οἱ μὲν πελτασταὶ καὶ οἱ ψιλοὶ ἐσδρα- 16
μόντες ἤρπαζον ὅ τι ἕκαστος ἐδύνατο· ὁ δὲ Ξενοφῶν στὰς κατὰ τὰς πύλας ὅπόσους ἐδύνατο κατεκώλυε

- τῶν ὀπλιτῶν ἔξω· πολέμιοι γὰρ ἐφαίνοντο ἄλλοι ἐπ’
 17 ἄκροις τισὶν ἰσχυροῖς. Οὐ πολλοῦ δὲ χρόνου μεταξύ
 γενομένου, κραυγὴ τε ἐγένετο ἔνδον καὶ ἔφειγον οἱ
 μὲν καὶ ἔχοντες ἃ ἔλαβον, τάχα δέ τις καὶ τετρω-
 μένος· καὶ πολὺς ἦν ὠθισμὸς ἀμφὶ τὰ θύρετρα.
 Καὶ ἐρωτώμενοι οἱ ἐκπίπτοντες ἔλεγον ὅτι ἄκρα τέ
 ἐστὶν ἔνδον καὶ οἱ πολέμιοι πολλοί, οἱ παίουσιν ἐκ-
 δεδραμηκότες τοὺς ἔνδον ἀνθρώπους.
- 18 Ἐντεῦθεν ἀνειπεῖν ἐκέλευσε Τολμίδην τὸν κή-
 ρυκα ἰέναι εἰσω τὸν βουλόμενόν τι λαμβάνειν. Καὶ
 ἵεντο πολλοὶ εἰσω, καὶ νικῶσι τοὺς ἐκπίπτοντας οἱ
 εἰσωθούμενοι, καὶ κατακλείουσι τοὺς πολεμίους πάλιν
- 19 εἰς τὴν ἄκραν. Καὶ τὰ μὲν ἔξω τῆς ἄκρας πάντα
 διηρπάσθη, καὶ ἐξεκομίσαντο οἱ Ἕλληνες· οἱ δὲ ὀπ-
 λῖται ἔθεντο τὰ ὄπλα, οἱ μὲν περὶ τὰ σταυρώματα,
 οἱ δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἐπὶ τὴν ἄκραν φέρουσαν.
- 20 Ὁ δὲ Ξενοφῶν καὶ οἱ λοχαγοὶ ἐσκόπουν εἰ οἷόν τε
 εἶη τὴν ἄκραν λαβεῖν· ἦν γὰρ οὕτω σωτηρία ἀσφα-
 λῆς, ἄλλως δὲ πάνυ χαλεπὸν ἐδόκει εἶναι ἀπελθεῖν·
 σκοπουμένοις δὲ αὐτοῖς ἔδοξε παντάπασιν ἀνάλωτον
- 21 εἶναι τὸ χωρίον. Ἐνταῦθα παρεσκευάζοντο τὴν
 ἄφροδον, καὶ τοὺς μὲν σταυροὺς ἕκαστοι τοὺς καθ’
 αὐτοὺς διήρουν, καὶ τοὺς ἀχρεῖους καὶ φορτία ἔχον-
 τας ἐξεπέμποντο καὶ τῶν ὀπλιτῶν τὸ πλῆθος· κατέ-
 λιπον δὲ οἱ λοχαγοὶ οἷς ἕκαστος ἐπίστευεν.
- 22 Ἐπεὶ δὲ ἤρξαντο ἀποχωρεῖν, ἐπεξέθεον ἔνδοθεν
 πολλοὶ γέρρα καὶ λόγχας ἔχοντες καὶ κνημίδας καὶ
 κράνη Παφλαγονικά· καὶ ἄλλοι ἐπὶ τὰς οἰκίας ἀνέ-
 βαινον τὰς ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς εἰς τὴν ἄκραν φερού-
 23 σης ὁδοῦ· ὥστε οὐδὲ διώκειν ἀσφαλὲς ἦν [αὐτοὺς]
 κατὰ τὰς πύλας τὰς εἰς τὴν ἄκραν φερούσας· καὶ
 γὰρ ξύλα μεγάλα ἐπερῖρίπτουν ἄνωθεν, ὥστε χαλε-
 πὸν ἦν καὶ μένειν καὶ ἀπιέναι· καὶ ἡ νύξ φοβερὰ ἦν
- 24 ἢ ἐπιούσα. Μαχομένων δὲ αὐτῶν καὶ ἀπορουμένων,
 θεῶν τις αὐτοῖς μηχανὴν σωτηρίας δίδωσιν. Ἐξα-
 ῖνης γὰρ ἀνέλαμψεν οἰκία τῶν ἐν δεξιᾷ ὅτου δὴ

ἐνάψαντος. Ὡς δ' αὕτη ξυνέπιπτεν, ἔφευγον οἱ ἀπὸ τῶν ἐν δεξιᾷ οἰκιῶν. Ὡς δὲ ἔμαθεν ὁ Ξενοφῶν 25 τοῦτο παρὰ τῆς τύχης, ἐνάπτειν ἐκέλευε καὶ τὰς ἐν ἀριστερᾷ οἰκίας· αἱ δὲ ξύλιναι ἦσαν, ὥστε καὶ ταχὺ ἐκαίοντο. Ἐφευγον οὖν καὶ οἱ ἀπὸ τούτων τῶν οἰκιῶν. Οἱ δὲ κατὰ τὸ στόμα δὴ ἔτι μόνοι ἐλύπουν, 26 καὶ δῆλοι ἦσαν ὅτι ἐπικεῖσονται ἐν τῇ ἐξόδῳ τε καὶ καταβάσει. Ἐνταῦθα παραγγέλλει φορεῖν ξύλα ὅσοι ἐτύγχανον ἔξω ὄντες τῶν βελῶν εἰς τὸ μέσον ἑαυτῶν καὶ τῶν πολεμίων. Ἐπεὶ δὲ ἱκανὰ ἦδη ἦν, ἐνήψαν· ἐνήπτον δὲ καὶ τὰς παρ' αὐτῷ τὸ χαράκωμα οἰκίας, ὅπως οἱ πολέμιοι ἀμφὶ ταῦτα ἔχοιεν. Οὕτω μόλις 27 ἀπῆλθον ἀπὸ τοῦ χωρίου, πῦρ ἐν μέσῳ ἑαυτῶν καὶ τῶν πολεμίων ποιησάμενοι. Καὶ κατεκαύθη πᾶσα ἡ πόλις καὶ αἱ οἰκίαι καὶ αἱ τύρσεις καὶ τὰ σταυρώματα καὶ τᾶλλα πάντα, πλὴν τῆς ἄκρας.

Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἀπῆσαν οἱ Ἕλληνες ἔχοντες τὰ 28 ἐπιτήδεια. Ἐπεὶ δὲ τὴν κατάβασιν ἐφοβοῦντο τὴν εἰς Τραπεζοῦντα, πρανὴς γὰρ ἦν καὶ στενὴ, ψευδεν-
 ἔδραν ἐποίησαντο· καὶ ἀνὴρ, Μυσὸς τὸ γένος καὶ 29 τοῦνομα τοῦτο ἔχων, τῶν Κρητῶν λαβὼν *τέτταρας ἢ πέντε* ἔμενεν ἐν λασίῳ χωρίῳ καὶ προσεποιεῖτο τοὺς πολέμιους πειρᾶσθαι λανθάνειν· αἱ δὲ πέλται αὐτῶν ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε διεφαίνοντο χαλκαῖ οὔσαι. Οἱ μὲν οὖν πολέμιοι ταῦτα διορῶντες ἐφοβοῦντο ὥς 30 ἐνέδραν οὔσαν· ἡ δὲ στρατιὰ ἐν τούτῳ κατέβαινεν. Ἐπεὶ δὲ ἐδόκει ἱκανὸν ἦδη ὑπεληλυθέναι, τῷ Μυσῷ ἐσήμηνε φεύγειν ἀνὰ κράτος· καὶ ὃς ἐξαναστὰς φεύγει καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι Κρήτες 31 (ἀλίσκεσθαι γὰρ ἔφασαν τῷ δρόμῳ) ἐκπεσόντες ἐκ τῆς ὁδοῦ εἰς ὕλην κατὰ τὰς νάπας καλινδούμενοι ἐσώθησαν· ὁ Μυσὸς δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν φεύγων ἐβόα βοη- 32 θεῖν· καὶ ἐβοήθησαν αὐτῷ, καὶ ἀνέλαβον τετρωμένον. Καὶ αὐτοὶ ἐπὶ πόδα ἀνεχώρουν βαλλόμενοι οἱ βοηθήσαντες καὶ ἀντιτοξεύοντές τινες τῶν Κρητῶν. Οὕτως ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ στρατόπεδον πάντες σῶοι ὄντες.

CAPUT III.

- 1 Ἐπεὶ δὲ οὔτε ὁ Χειρίσοφος ἦκεν οὔτε πλοῖα
 ἱκανὰ ἦν οὔτε τὰ ἐπιτήδεια ἦν λαμβάνειν ἔτι, ἐδόκει
 ἀπιτέον εἶναι. Καὶ εἰς μὲν τὰ πλοῖα τοὺς τε ἀσθε-
 νοῦντας ἐνεβίβασαν καὶ τοὺς ὑπὲρ τετταράκοντα ἔτη
 καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ τῶν σκευῶν ὅσα μὴ
 ἀνάγκη ἦν ἔχειν· καὶ Φιλήσιον καὶ Σοφαίνετον τοὺς
 πρεσβυτάτους τῶν στρατηγῶν εἰσβιβάσαντες τού-
 των ἐκέλευον ἐπιμελεῖσθαι· οἱ δὲ ἄλλοι ἐπορεύοντο·
- 2 ἣ δὲ ὁδὸς ὠδοπεποιημένη ἦν. Καὶ ἀφικνούνται
 πορευόμενοι εἰς Κερασοῦντα τριταῖοι, πόλιν Ἑλ-
 ληνίδα ἐπὶ θαλάττῃ, Σινωπέων ἀποικον, ἐν τῇ
- 3 Κολχίδι χώρα. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας δέκα·
 καὶ ἐξέτασις ἐν τοῖς ὅπλοις ἐγίγνετο καὶ ἀριθμός,
 καὶ ἐγένοντο ὀκτακισχίλιοι καὶ ἑξακόσιοι. Οὗτοι
 ἐσώθησαν ἐκ τῶν ἀμφὶ τοὺς μυρίους· οἱ δὲ ἄλλοι
 ἀπώλοντο ὑπὸ τε τῶν πολεμίων καὶ τῆς χιόνος καὶ
 εἴ τις νόσῳ.
- 4 Ἐνταῦθα καὶ διαλαμβάνουσι τὸ ἀπὸ τῶν αἰχμα-
 λώτων ἀργύριον γενόμενον· καὶ τὴν δεκάτην ἦν τῷ
 Ἀπόλλωνι ἐξείλον καὶ τῇ Ἐφεσίᾳ Ἀρτέμιδι διέ-
 λαβον οἱ στρατηγοί, τὸ μέρος ἕκαστος, φυλάττειν
 ταῖς θεοῖς· ἀντὶ δὲ Χειρισόφου Νέων ὁ Ἀσιναῖος
- 5 ἔλαβε. Ξενοφῶν οὖν τὸ μὲν τοῦ Ἀπόλλωνος ἀνά-
 θημα ποιησάμενος ἀνατίθησιν εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς
 τῶν Ἀθηναίων θησαυρόν, καὶ ἐπέγραψε τό τε αὐτοῦ
 ὄνομα καὶ τὸ Προξένου ὃς σὺν Κλεάρχῳ ἀπέθανε·
- 6 ξένος γὰρ ἦν αὐτῷ. Τὸ δὲ τῆς Ἀρτέμιδος τῆς
 Ἐφεσίας, ὅτε ἀπῆει σὺν Ἀγησιλάῳ ἐκ τῆς Ἀσίας
 τὴν εἰς Βοιωτοὺς ὁδόν, καταλείπει παρὰ Μεγαβύζῳ·
 τῷ τῆς Ἀρτέμιδος νεωκόρῳ, ὅτι αὐτὸς κινδυνεύσων
 ἐδόκει ἰέναι, καὶ ἐπέστειλεν, ἦν μὲν αὐτὸς σωθῇ,
 αὐτῷ ἀποδοῦναι· εἰ δέ τι πάθοι, ἀναθεῖναι ποιησά-
 μενον τῇ Ἀρτέμιδι ὃ τι οἶοιτο χαριεῖσθαι τῇ θεῇ.
 Ἐπεὶ δ' ἔφυγεν ὁ Ξενοφῶν, κατοικούντος ἤδη αὐτοῦ

ἐν Σκυλλοῦντι ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων οἰκισθέντος
 παρὰ τὴν Ὀλυμπίαν, ἀφικνεῖται Μεγάβυζος εἰς
 Ὀλυμπίαν θεωρήσων, καὶ ἀποδίδωσι τὴν παρακατα-
 θήκην αὐτῷ. Ξενοφῶν δὲ λαβὼν χωρίον ὠνεῖται τῇ
 θεῷ ὅπου ἀνείλεν ὁ θεός. Ἐτυχε δὲ διὰ μέσου ῥέων 8
 τοῦ χωρίου ποταμὸς Σελινούς. Καὶ ἐν Ἐφέσῳ δὲ
 παρὰ τὸν τῆς Ἀρτέμιδος νεῶν Σελινούς ποταμὸς
 παραρρεῖ, καὶ ἰχθύες δὲ ἐν ἀμφοτέροις ἔνεισι καὶ
 κόγχαι· ἐν δὲ τῷ ἐν Σκυλλοῦντι χωρίῳ καὶ θῆραι
 πάντων ὅποσα ἐστὶν ἀγρενόμενα θηρία. Ἐποίησε 9
 δὲ καὶ βωμὸν καὶ ναὸν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἀργυρίου· καὶ
 τὸ λοιπὸν δὲ αἰεὶ δεκατεύων τὰ ἐκ τοῦ ἀγροῦ ὥραϊα
 θυσίαν ἐποίει τῇ θεῷ· καὶ πάντες οἱ πολῖται καὶ οἱ
 πρόσχωροι ἄνδρες καὶ γυναῖκες μετέιχον τῆς ἑορτῆς.
 Παρεῖχε δὲ ἡ θεὸς τοῖς σκηνοῦσιν ἄλφιστα, ἄρτους,
 οἶνον, τραγήματά, καὶ τῶν θυομένων ἀπὸ τῆς ἱερᾶς
 νομῆς λάχος, καὶ τῶν θηρευομένων δέ. Καὶ γὰρ 10
 θήραν ἐποιοῦντο εἰς τὴν ἑορτὴν οἱ τε Ξενοφώντος
 παῖδες καὶ οἱ τῶν ἄλλων πολιτῶν· οἱ δὲ βουλόμενοι
 καὶ ἄνδρες ξυνεθήρων· καὶ ἡλίσκετο τὰ μὲν ἐξ αὐτοῦ
 τοῦ ἱεροῦ χώρου, τὰ δὲ καὶ ἐκ τῆς Φολόης, σῦες καὶ
 δορκαδες καὶ ἔλαφοι. Ἔστι δὲ ἡ χώρα ἣ ἐκ Λακε- 11
 δαίμονος εἰς Ὀλυμπίαν πορεύονται, ὡς εἴκοσι στάδιοι
 ἀπὸ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διὸς ἱεροῦ. Ἐνὶ δ' ἐν τῷ ἱερῷ
 χώρῳ καὶ λειμὼν καὶ ἄλση καὶ ὄρη δένδρων μεστά,
 ἱκανὰ καὶ σῦς καὶ αἰγας καὶ βούς τρέφειν καὶ ἵππους,
 ὥστε καὶ τὰ τῶν εἰς τὴν ἑορτὴν ἰόντων ὑποζύγια εὐ-
 ωχεῖσθαι. Περὶ δὲ αὐτὸν τὸν ναὸν ἄλσος ἡμέρων 12
 δένδρων ἐφυτεύθη ὅσα ἐστὶ τρωκτὰ ὥραϊα. Ὁ δὲ
 ναός, ὡς μικρὸς μεγάλῳ, τῷ ἐν Ἐφέσῳ εἰκασταί· καὶ
 τὸ ξόανον ἔοικεν, ὡς κυπαρίσσινόν χρυσῷ ὄντι, τῷ ἐν
 Ἐφέσῳ. Καὶ στήλη ἔστηκε παρὰ τὸν ναὸν γράμ- 13
 ματα ἔχουσα· ἸΕΡΟΣ Ὁ ΧΩΡΟΣ ΤΗΣ ἈΡΤΕ-
 ΜΙΔΟΣ. ΤΟΝ ἔΧΟΝΤΑ ΚΑΙ ΚΑΡΠΟΥ-
 ΜΕΝΟΝ ΤΗΝ ΜΕΝ ΔΕΚΑΤΗΝ ΚΑΤΑ-
 ΘΥΕΙΝ ἑΚΑΣΤΟΥ ἑΤΟΥΣ, ἑΚ ΔΕ ΤΟΥ

ΠΕΡΙΤΤΟΥ ΤΟΝ ΝΑΟΝ ἘΠΙΣΚΕΥΑΖΕΙΝ·
 ἌΝ ΔΕ ΤΙΣ ΜΗ ΠΟΙΗΙ ΤΑΥΤΑ, ΤΗΙ ΘΕΩΙ
 ΜΕΛΗΣΕΙ.

CAPUT IV.

- 1 Ἐκ Κερασούντος δὲ κατὰ θάλατταν μὲν ἐκομί-
 ζοντο οἵπερ καὶ πρόσθεν, οἱ δὲ ἄλλοι κατὰ γῆν ἐπο-
 2 ρεύοντο. Ἐπεὶ δὲ ἦσαν ἐπὶ τοῖς Μοσσυνοίκων
 ὀρίοις, πέμπουσιν εἰς αὐτοὺς Τιμησίθεον τὸν Τρα-
 πεζούντιον, πρόξενον ὄντα τῶν Μοσσυνοίκων, ἐρω-
 τῶντες πότερον ὥς διὰ φιλίας ἢ [ὥς] διὰ πολεμίας
 πορεύονται τῆς χώρας. Οἱ δὲ εἶπον ὅτι οὐ διήσοιεν·
 3 ἐπίστευον γὰρ τοῖς χωρίοις. Ἐντεῦθεν λέγει ὁ Τι-
 μησίθεος ὅτι πολέμοι εἰσιν αὐτοῖς οἱ ἐκ τοῦ ἐπ̃-
 ἐκεῖνα· καὶ ἐδόκει καλέσαι ἐκείνους, εἰ βούλονται
 ξυμμαχίαν ποιήσασθαι· καὶ πεμφθεὶς ὁ Τιμησίθεος
 4 ἦκεν ἄγων τοὺς ἄρχοντας. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο, συν-
 ἦλθον οἱ τε τῶν Μοσσυνοίκων ἄρχοντες καὶ οἱ
 στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων· καὶ ἔλεξε Ξενοφῶν, ἡρμῆ-
 νευε δὲ Τιμησίθεος·
 5 ὦ ἄνδρες Μοσσύνοικοι, ἡμεῖς διασωθῆναι βου-
 λόμεθα πρὸς τὴν Ἑλλάδα πεζῇ· πλοῖα γὰρ οὐκ
 ἔχομεν· κωλύουσι δὲ οὗτοι ἡμᾶς οὓς ἀκούομεν ὑμῖν
 6 πολεμίους εἶναι. Εἰ οὖν βούλεσθε, ἔξεστιν ὑμῖν
 ἡμᾶς λαβεῖν ξυμμάχους καὶ τιμωρήσασθαι εἴ τι
 πῶποθ' ὑμᾶς οὗτοι ἠδίκησαν, καὶ τὸ λοιπὸν ὑμῶν
 7 ὑπηκόους εἶναι τούτους. Εἰ δὲ ἡμᾶς ἀφήσετε, σκέ-
 ψασθε πόθεν αὐθις ἂν τοσαύτην δύναμιν λάβοιτε
 8 ξύμμαχον. Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίνατο ὁ ἄρχων τῶν
 Μοσσυνοίκων ὅτι καὶ βούλονται ταῦτα καὶ δέχονται
 9 τὴν ξυμμαχίαν. Ἀγετε δὴ, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, τί ἡμῶν
 δεήσεσθε χρῆσασθαι, ἂν ξύμμαχοι ὑμῶν γενώμεθα;
 καὶ ὑμεῖς τί οἰοί τε ἔσεσθε ἡμῖν συμπράξαι περὶ
 10 τῆς διόδου; Οἱ δὲ εἶπον ὅτι ἱκανοὶ ἐσμεν εἰς τὴν
 χώραν εἰσβάλλειν ἐκ τοῦ ἐπὶ θάτερα τὴν τῶν ὑμῖν
 τε καὶ ἡμῖν πολεμίων, καὶ δεῦρο ὑμῖν πέμψαι ναῦς

τε καὶ ἄνδρας οἵτινες ὑμῖν ξυμμαχοῦνταί τε καὶ τὴν ὁδὸν ἡγήσονται.

Ἐπὶ τούτοις πιστὰ δόντες καὶ λαβόντες ᾤχοντο· 11
καὶ ἦγον τῇ ὑστεραίᾳ ἄγοντες τριακόσια πλοῖα μονό-
ξυλα καὶ ἐν ἐκάστῳ τρεῖς ἄνδρας, ὧν οἱ μὲν δύο
ἐκβάντες εἰς τάξιν ἔθεντο τὰ ὄπλα, ὁ δὲ εἰς ἔμενε.
Καὶ οἱ μὲν λαβόντες τὰ πλοῖα ἀπέπλευσαν· οἱ δὲ 12
μένοντες ἐξετάξαντο ὧδε. Ἔστησαν ἀνὰ ἑκατὸν
μάλιστα ὥσπερ χοροὶ ἀντιστοιχοῦντες ἀλλήλοις,
ἔχοντες γέβρα πάντες λευκῶν βοῶν δασέα, εἰκασμένα
κιττοῦ πετάλω· ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ παλτὸν ὡς ἐξάπηχυ,
ἔμπροσθεν μὲν λόγχην ἔχον, ὀπισθεν δὲ αὐτοῦ τοῦ
ξύλου σφαιροειδές. Χιτωνίσκους δὲ ἐνδεδύκεσαν 13
ὑπὲρ γονάτων, πάχος ὡς λινοῦ στρωματοδέσμου·
ἐπὶ τῇ κεφαλῇ δὲ κράνη σκῦτινα, οἷά περ τὰ Παφλα-
γονικά, κρώβυλον ἔχοντα κατὰ μέσον ἐγγύτατα
τιαροειδῇ· εἶχον δὲ καὶ σαγάρεις σιδηράς. Ἐντεῦθεν 14
ἐξήρχε μὲν αὐτῶν εἰς, οἱ δ' ἄλλοι πάντες ἄδοντες
ἐπορεύοντο ἐν ῥυθμῷ, καὶ διελθόντες διὰ τῶν τάξεων
καὶ διὰ τῶν ὄπλων τῶν Ἑλληνικῶν ἐπορεύοντο εὐθύς
πρὸς τοὺς πολεμίους ἐπὶ χωρίον ὃ ἐδόκει ἐπιμαχώ-
τατον εἶναι. Ὀικεῖτο δὲ τοῦτο πρὸ τῆς πόλεως τῆς 15
μητροπόλεως καλουμένης αὐτοῖς [καὶ] ἐχούσης τὸ
ἀκρότατον τῶν Μοσσυνοίκων· καὶ περὶ τούτου ὁ
πόλεμος ἦν· οἱ γὰρ αἰὲ τοῦτ' ἔχοντες ἐδόκουν
ἐγκρατεῖς εἶναι καὶ πάντων Μοσσυνοίκων. Καὶ
ἔφασαν τούτους οὐ δικαίως ἔχειν τοῦτο, ἀλλὰ κοινὸν
ὄν καταλαβόντας πλεονεκτεῖν.

Εἶποντο δ' αὐτοῖς καὶ τῶν Ἑλλήνων τινες, οὓ 16
ταχθέντες ὑπὸ τῶν στρατηγῶν, ἀλλὰ ἀρπαγῆς ἔνε-
κεν. Οἱ δὲ πολέμιοι, προσιόντων, τέως μὲν ἡσύχα-
ζον· ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἐγένοντο τοῦ χωρίου, ἐκδραμόντες
τρέπονται αὐτούς· καὶ ἀπέκτειναν συχνούς τῶν βαρ-
βάρων καὶ τῶν ξυναβάντων Ἑλλήνων τινάς, καὶ
ἐδίωκον μέχρις οὗ εἶδον τοὺς Ἑλληνας βοηθοῦντας·
εἶτα δὲ ἀποτραπόμενοι ᾤχοντο· καὶ ἀποτεμόντες τὰς 17

- κεφαλὰς τῶν νεκρῶν ἐπεδείκνυσαν τοῖς τε Ἑλλήσι
καὶ τοῖς ἑαυτῶν πολεμίοις· καὶ ἅμα ἐχόρευον νόμῳ
18 τινὶ ᾄδοντες. Οἱ δὲ Ἕλληνες μάλα ἤχθοντο, ὅτι
τούς τε πολεμίους ἐπεποιήκεσαν θρασυτέρους καὶ
ὅτι οἱ ἐξελθόντες Ἕλληνες σὺν αὐτοῖς ἐπεφεύγεσαν,
μάλα ὄντες συχνοί· ὃ οὐπω πρόσθεν ἐπεποιήκεσαν
19 ἐν τῇ στρατείᾳ. Ξενοφῶν δὲ ξυγκαλέσας τοὺς
Ἕλληνας εἶπεν· Ἄνδρες στρατιῶται, μηδὲν ἀθυμή-
σητε ἕνεκα τῶν γεγενημένων· ἵστε γὰρ ὅτι καὶ
20 ἀγαθὸν οὐ μείον τοῦ κακοῦ γεγένηται. Πρῶτον μὲν
γὰρ ἐπίστασθε ὅτι οἱ μέλλοντες ἡμῖν ἡγήσεσθαι τῷ
ὄντι πολέμοι εἰσιν οἷσπερ καὶ ἡμᾶς ἀνάγκη· ἔπειτα
δὲ καὶ τῶν Ἑλλήνων οἱ ἀφροντιστήσαντες τῆς ξὺν
ἡμῖν τάξεως, καὶ ἱκανοὶ ἡγησάμενοι εἶναι ξὺν τοῖς
βαρβάροις ταῦτα πράττειν ἅπερ ξὺν ἡμῖν, δίκην
δεδώκασιν· ὥστε αὐθις ἤττιον τῆς ἡμετέρας τάξεως
21 ἀπολείπονται. Ἄλλ' ὑμᾶς δεῖ παρασκευάζεσθαι,
ὅπως καὶ τοῖς φίλοις οὖσι τῶν βαρβάρων δόξετε
κρείττους αὐτῶν εἶναι, καὶ τοῖς πολεμίοις δηλώσετε
ὅτι οὐχ ὁμοίοις ἀνδράσι μαχοῦνται νῦν τε καὶ ὅτε
τοῖς ἀτάκτοις ἐμάχοντο.
- 22 Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν οὕτως ἔμειναν· τῇ
δὲ ὑστεραίᾳ θύσαντες, ἐπεὶ ἐκαλλιερήσαντο, ἀριστή-
σαντες, ὀρθίους τοὺς λόχους ποιησάμενοι, καὶ τοὺς
βαρβάρους ἐπὶ τὸ εὐώνυμον κατὰ ταῦτα ταξάμενοι
ἐπορεύοντο, τοὺς τοξότας μεταξὺ τῶν λόχων ἔχοντες,
ὑπολειπομένου δὲ μικρὸν τοῦ στόματος τῶν ὀπλι-
23 τῶν. Ἦσαν γὰρ τῶν πολεμίων οἱ εὖζωνοι κατατρέ-
χοντες τοῖς λίθοις ἔβαλλον, τούτους ἀνέστελλον οἱ
τοξόται καὶ πελτασταί· οἱ δ' ἄλλοι βάδην ἐπορεύ-
οντο πρῶτον μὲν ἐπὶ τὸ χωρίον ἀφ' οὗ τῇ προτεραίᾳ
οἱ βάρβαροι ἐτρέφθησαν καὶ οἱ ξὺν αὐτοῖς. Ἐνταῦθα
24 γὰρ οἱ πολέμοι ἦσαν ἀντιτεταγμένοι. Τοὺς μὲν
οὖν πελταστὰς ἐδέξαντο οἱ βάρβαροι καὶ ἐμάχοντο·
ἐπειδὴ δὲ ἐγγὺς ἦσαν οἱ ὀπλίται, ἐτράποντο. Καὶ
οἱ μὲν πελτασταὶ εὐθὺς εἶποντο, διώκοντες ἄνω πρὸς

τὴν μητρόπολιν· οἱ δὲ ὀπλῖται ἐν τάξει εἶποντο.
 Ἐπεὶ δ' ἄνω ἦσαν πρὸς ταῖς τῆς μητροπόλεως οἰκίαις, ἐνταῦθα δὴ οἱ πολέμοι ὁμοῦ δὴ πάντες
 γενόμενοι ἐμάχοντο καὶ ἐξηκόντιζον τοῖς παλτοῖς·
 καὶ ἄλλα δόρατα ἔχοντες παχέα, μακρά, ὅσα ἀνὴρ
 ἂν φέροι μόλις, τούτοις ἐπειρῶντο ἀμύνασθαι ἐκ
 χειρός.

Ἐπεὶ δὲ οὐχ ὑφίεντο οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ ὁμόσε
 ἐχώρουν, ἔφυγον οἱ βάρβαροι καὶ ἐντεῦθεν ἅπαντες
 λιπόντες τὸ χωρίον. Ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτῶν ὁ ἐν τῷ
 μόσσυι τῷ ἐπ' ἄκρου ὠκοδομημένῳ, ὃν τρέφουσι
 πάντες κοινῇ αὐτοῦ μένοντα καὶ φυλάττοντα, οὐκ
 ἤθελεν ἐξελθεῖν, οὐδὲ ὁ ἐν τῷ πρότερον αἰρεθέντι
 χωρίῳ· ἀλλ' αὐτοῦ σὺν τοῖς μοσσύνοις κατεκαύ-
 θησαν. Οἱ δὲ Ἕλληνες διαρπάζοντες τὸ χωρίον
 εἵρισκον θησαυροὺς ἐν ταῖς οἰκίαις ἄρτων νενημένων
 πατρίους, ὡς ἔφασαν οἱ Μοσσύνοικοι· τὸν δὲ νέον
 σῖτον ξὺν τῇ καλάμῃ ἀποκείμενον· ἦσαν δὲ ζειαὶ αἱ
πλείσται. Καὶ δελφίνων τεμάχη ἐν ἀμφορεῦσιν
 εὐρίσκετο τεταριχευμένα καὶ στέαρ ἐν τεύχεσι τῶν
 δελφίνων, ᾧ ἐχρῶντο οἱ Μοσσύνοικοι καθάπερ οἱ
 Ἕλληνες τῷ ἐλαίῳ. Κάρνα δὲ ἐπὶ τῶν ἀνωγαίων ἦν
 πολλὰ τὰ πλατέα, οὐκ ἔχοντα διαφυγὴν οὐδεμίαν.
 Τούτων καὶ πλείστῳ σίτῳ ἐχρῶντο ἔψοντες καὶ
 ἄρτους ὀπτῶντες. Οἶνος δ' ἠνρίσκετο ὃς ἄκρατος μὲν
 ὁξὺς ἐφαίνετο εἶναι ὑπὸ τῆς αὐστηρότητος· κερασθεὶς
 δέ, εὐώδης τε καὶ ἡδύς.

Οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες ἀριστήσαντες ἐνταῦθα
 ἐπορεύοντο εἰς τὸ πρόσω, παραδόντες τὸ χωρίον τοῖς
 ξυμμαχήσασι τῶν Μοσσυνοίκων. Ὅποσα δὲ καὶ
 ἄλλα παρήεσαν χωρία τῶν ξὺν τοῖς πολεμίοις ὄντων,
 τὰ εὐπροσοδῶτατα οἱ μὲν ἔλειπον, οἱ δὲ ἐκόντες
 προσεχώρουν. Τὰ δὲ πλείστα τοιάδε ἦν τῶν
 χωρίων· ἀπείχον αἱ πόλεις ἀπ' ἀλλήλων στάδια
 ὀγδοήκοντα, αἱ δὲ πλείον, αἱ δὲ μείον· ἀναβοώντων
 δὲ ἀλλήλων ξυνήκουον εἰς τὴν ἑτέραν ἐκ τῆς ἑτέρας

- 32 πόλεως· οὕτως ὑψηλή τε καὶ κοίλη ἡ χώρα ἦν. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἐν τοῖς φίλοις ἦσαν, ἐπεδείκνυσαν αὐτοῖς παῖδας τῶν εὐδαιμόνων σιτευτούς, τεθραμμένους καρύοις ἐφθοῖς, ἀπαλοὺς καὶ λευκοὺς σφόδρα, καὶ οὐ πολλοῦ δέοντας ἴσους τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος εἶναι· ποικίλους δὲ τὰ νῶτα καὶ τὰ ἔμπροσθεν πάντα
- 33 ἐστιγμένους ἀνθέμιον. Ἐζήτουν δὲ καὶ ταῖς ἐταίραις αἷς ἦγον οἱ Ἕλληνες ἐμφανῶς ξυγγίνεσθαι· νόμος γὰρ ἦν οὗτός σφισι. Λευκοὶ δὲ πάντες οἱ ἄνδρες
- 34 καὶ αἱ γυναῖκες. Τούτους ἔλεγον οἱ στρατευσάμενοι βαρβαρωτάτους διελθεῖν καὶ πλείστον τῶν Ἑλληνικῶν νόμων κεχωρισμένους. Ἐν τε γὰρ ὄχλῳ ὄντες ἐποίουν ἅπερ ἂν ἄνθρωποι ἐν ἐρημίᾳ ποιήσειαν, [*ἄλλως δὲ οὐκ ἂν τολμῶεν.*] μόνοι τε ὄντες ὅμοια ἔπραττον ἅπερ ἂν μετ' ἄλλων ὄντες· διελέγοντό τε αὐτοῖς καὶ ἐγέλων ἐφ' αὐτοῖς καὶ ὠρχοῦντο ἐφιστάμενοι ὅπου τύχοιεν, ὥσπερ ἄλλοις ἐπιδεικνύμενοι.

CAPUT V.

- 1 Διὰ ταύτης τῆς χώρας οἱ Ἕλληνες, διὰ τε τῆς πολεμίας καὶ τῆς φιλίας, ἐπορεύθησαν ὀκτὼ σταθμῶς, καὶ ἀφικνοῦνται εἰς Χάλυβας. Οὗτοι ὀλίγοι ἦσαν καὶ ὑπήκοοι τῶν Μοσσυνοίκων· καὶ ὁ βίος ἦν τοῖς πλείστοις αὐτῶν ἀπὸ σιδηρείας.
- 2 Ἐντεῦθεν ἀφικνοῦνται εἰς Τιβαρηνούς. Ἡ δὲ τῶν Τιβαρηνῶν χώρα πολὺ ἦν πεδινωτέρα, καὶ χωρία εἶχεν ἐπὶ θαλάττῃ ἥττον ἐρυμνά. Καὶ οἱ στρατηγοὶ ἔχρηζον πρὸς τὰ χωρία προσβάλλειν καὶ τὴν στρατιὰν ὀνηθῆναί τι· καὶ τὰ ξένια ἃ ἦκε παρὰ [τῶν] Τιβαρηνῶν οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' ἐπιμείναι κελεύσαντες
- 3 ἵστε βουλευσάντο ἐθύοντο. Καὶ πολλὰ καταθυσάντων τέλος ἀπεδείξαντο οἱ μάντιες πάντες γνώμην ὅτι οὐδαμῇ προσίοιντο οἱ θεοὶ τὸν πόλεμον. Ἐντεῦθεν δὴ τὰ ξένια ἐδέξαντο, καὶ ὥς διὰ φιλίας πορευόμενοι δύο ἡμέρας ἀφίκοντο εἰς Κοτύωρα,

πόλιν Ἑλληνίδα, Σινωπέων ἀποίκους, οἰκοῦντας ἐν τῇ Τιβαρηνῶν χώρᾳ.

Μέχρις ἐνταῦθα ἐπέzeugεν ἡ στρατιά. Πλήθος 4 τῆς καταβάσεως τῆς ὁδοῦ ἀπὸ τῆς ἐν Βαβυλῶνι μάχης ἄχρι εἰς Κοτύωρα σταθμοὶ ἑκατὸν εἴκοσι δύο, παρασάγγαι ἑξακόσιοι καὶ εἴκοσι, στάδιοι μύριοι καὶ ὀκτακισχίλιοι καὶ ἑξακόσιοι· χρόνου πλήθος ὀκτὼ μῆνες. Ἐνταῦθ' ἔμειναν ἡμέρας τεσσαράκοντα 5 πέντε. Ἐν δὲ ταύταις πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς ἔθυσαν καὶ πομπὰς ἐποίησαν κατὰ ἔθνος ἕκαστοι τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀγῶνας γυμνικούς. Τὰ δ' ἐπιτήδεια 6 ἐλάμβανον τὰ μὲν ἐκ τῆς Παφλαγονίας, τὰ δ' ἐκ τῶν χωρίων τῶν Κοτυωριτῶν· οὐ γὰρ παρείχον ἀγοράν, οὐδὲ εἰς τὸ τεῖχος τοὺς ἀσθενοῦντας ἐδέχοντο.

Ἐν τούτῳ ἔρχονται ἐκ Σινώπης πρέσβεις, φοβού- 7 μενοι περὶ τῶν Κοτυωριτῶν τῆς τε πόλεως (ἦν γὰρ ἐκείνων, καὶ φόρον ἐκείνοις ἔφερον), καὶ περὶ τῆς χώρας, ὅτι ἤκουον δηουμένην· καὶ ἐλθόντες ἐς τὸ στρατόπεδον ἔλεγον· προηγόρει δὲ Ἑκατόννυμος, δεινὸς νομιζόμενος εἶναι λέγειν· Ἐπεμψεν ἡμᾶς, ὧ 8 ἄνδρες στρατιῶται, ἡ τῶν Σινωπέων πόλις ἐπαινέ- σοντάς τε ὑμᾶς, ὅτι ἐνικᾶτε Ἕλληνες ὄντες βαρβάρους, ἔπειτα δὲ καὶ ζυνησθησάμενους, ὅτι διὰ πολ- λῶν τε καὶ δεινῶν, ὡς ἡμεῖς ἀκούομεν, πραγμάτων σεσωσμένοι πάρεστε. Ἀξιοῦμεν δὲ Ἕλληνες ὄντες 9 καὶ αὐτοὶ ὑφ' ὑμῶν ὄντων Ἑλλήνων ἀγαθὸν μὲν τι πάσχειν, κακὸν δὲ μηδέν· οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς ὑμᾶς οὐδὲν πώποτε ὑπὴρξαμεν κακῶς ποιοῦντες. Κοτυωρίται δὲ 10 οὗτοι εἰσὶ μὲν ἡμέτεροι ἀποικοὶ· καὶ τὴν χώραν ἡμεῖς αὐτοῖς ταύτην παραδεδώκαμεν, βαρβάρους ἀφελόμενοι· διὸ καὶ δασμὸν ἡμῖν φέρουσιν οὗτοι τεταγ- μένον, καὶ Κερασούντιοι καὶ Τραπεζούντιοι ὡσαύτως· ὥστε, ὃ τι ἂν τούτους κακὸν ποιήσῃτε, ἡ Σινωπέων πόλις νομίζει πάσχειν. Νῦν δὲ ἀκούομεν ὑμᾶς εἰς 11 τε τὴν πόλιν βία παρεληλυθότας ἐνίοις σκηνοῦν ἐν

- ταῖς οἰκίαις καὶ ἐκ τῶν χωρίων λαμβάνειν ὧν ἂν
 12 δέσθῃ, οὐ πείθοντας. Ταῦτ' οὖν οὐκ ἀξιοῦμεν· εἰ
 δὲ ταῦτα ποιήσετε, ἀνάγκη ἡμῖν καὶ Κορύλαν καὶ
 Παφλαγόνας καὶ ἄλλον ὄντινα ἂν δυνώμεθα φίλον
 ποιέσθαι.
- 13 Πρὸς ταῦτα ἀναστὰς Ξενοφῶν ὑπὲρ τῶν στρα-
 τιωτῶν εἶπεν· Ἡμεῖς δέ, ὦ ἄνδρες Σινωπεῖς, ἤκομεν
 ἀγαπῶντες ὅτι τὰ σώματα διεσώσαμεθα καὶ τὰ
 ὄπλα· οὐ γὰρ ἦν δυνατόν ἅμα τε τὰ χρήματα ἄγειν
 14 καὶ φέρειν καὶ τοῖς πολεμίοις μάχεσθαι. Καὶ νῦν
 ἐπεὶ εἰς τὰς Ἑλληνίδας πόλεις ἤλθομεν, ἐν Τραπε-
 ζοῦντι μὲν, παρείχον γὰρ ἡμῖν ἀγοράν, ὠνούμενοι
 εἶχομεν τὰ ἐπιτήδεια, καὶ ἀνθ' ὧν ἐτίμησαν ἡμᾶς
 καὶ ξένια ἔδωκαν τῇ στρατιᾷ, ἀντετιμῶμεν αὐτούς·
 καὶ εἴ τις αὐτοῖς φίλος ἦν τῶν βαρβάρων, τούτων
 ἀπειχόμεθα· τοὺς δὲ πολεμίους αὐτῶν, ἐφ' οὓς αὐτοῖ
 15 ἡγοῦντο, κακῶς ἐποιοῦμεν ὅσον ἐδυνάμεθα. Ἐρωτᾶτε
 δὲ αὐτοὺς ὁποίων τινῶν ἡμῶν ἔτυχον· πάρεισι γὰρ
 ἐνθάδε οὓς ἡμῖν ἡγεμόνας διὰ φιλίαν ἢ πόλιν ξυνέ-
 16 πεμψεν. Ὅποι δ' ἂν ἐλθόντες ἀγοράν μὴ ἔχωμεν, ἂν
 τε εἰς βάρβαρον γῆν ἂν τε εἰς Ἑλληνίδα, οὐχ ὕβρει
 17 ἀλλ' ἀνάγκῃ λαμβάνομεν τὰ ἐπιτήδεια. Καὶ Καρ-
 δούχους καὶ Ταόχους καὶ Χαλδαίους, καίπερ βασι-
 λέως οὐχ ὑπηκόους ὄντας, ὁμως, καὶ μάλα φοβερούς
 ὄντας, πολεμίους ἐκτησάμεθα διὰ τὸ ἀνάγκην εἶναι
 λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια, ἐπεὶ ἀγοράν οὐ παρείχον.
- 18 Μάκρωνας δέ γε καίπερ βαρβάρους ὄντας, ἐπεὶ
 ἀγοράν οἷαν ἐδύναντο παρείχον, φίλους τε ἐνομι-
 ζομεν εἶναι καὶ βία οὐδὲν ἐλαμβάνομεν τῶν ἐκείνων.
- 19 Κοτυωρίτας δέ, οὓς ὑμετέρους φατέ εἶναι, εἴ τι αὐτῶν
 εἰλήφαμεν, αὐτοὶ αἰτιοί εἰσιν· οὐ γὰρ ὡς φίλοι
 προσεφέροντο ἡμῖν, ἀλλὰ κλείσαντες τὰς πύλας
 οὔτε εἴσω ἐδέχοντο οὔτε ἔξω ἀγοράν ἔπεμπον
 ἡτιῶντο δὲ τὸν παρ' ὑμῶν ἀρμωστήν τούτων αἴτιον
 20 εἶναι. Ὁ δὲ λέγει, βία παρελθόντας σκηνοῦν,
 ἡμεῖς ἡξιοῦμεν τοὺς κάμνοντας εἰς τὰς στέγας

δέξασθαι· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀνέωγον τὰς πύλας, ἥ ἡμᾶς ἐδέχετο αὐτὸ τὸ χωρίον ταύτῃ εἰσελθόντες ἄλλο μὲν οὐδὲν βίαιον ἐποιήσαμεν, σκηνοῦσι δ' ἐν ταῖς στέγαις οἱ κάμνοντες, τὰ αὐτῶν δαπανῶντες¹ καὶ τὰς πύλας φρουροῦμεν, ὅπως μὴ ἐπὶ τῷ ὑμετέρῳ ἀρμοστῇ ὦσιν οἱ κάμνοντες ἡμῶν, ἀλλ' ἐφ' ἡμῖν ἡ κομίσασθαι ὅταν βουλώμεθα. Οἱ δὲ ἄλλοι, ὡς ὁράτε, σκηνοῦμεν 21 ὑπαίθριοι ἐν τῇ τάξει, παρεσκευασμένοι, ἂν μὲν τις εὖ ποιῇ, ἀντενποιεῖν· ἂν δὲ κακῶς, ἀλέξασθαι. Ἄ 22 δὲ ἠπειλήσας, ὡς, ἣν ὑμῖν δοκῇ, Κορύλαν καὶ Παφλαγόνας ξυμμάχους ποιήσεσθε ἐφ' ἡμᾶς, ἡμεῖς δέ, ἣν μὲν ἀνάγκη ἦ, πολεμήσομεν καὶ ἀμφοτέροις· ἥδη γὰρ καὶ ἄλλοις πολλαπλασίοις ὑμῶν ἐπολεμήσαμεν· ἣν δὲ δοκῇ, ἡμῖν καὶ φίλον ποιήσομεν τὸν Παφλαγόνα. Ἀκούομεν δὲ αὐτὸν καὶ ἐπιθυμεῖν τῆς 23 ὑμετέρας πόλεως καὶ τῶν χωρίων τῶν ἐπιθαλαττίων. Πειρασόμεθα οὖν, ξυμπράττοντες αὐτῷ ὧν ἐπιθυμεῖ, φίλοι γίγνεσθαι.

Ἐκ τούτου μάλα μὲν δῆλοι ἦσαν οἱ ξυμπρέσ- 24 βεις τῷ Ἑκατωνύμῳ χαλεπαίνοντες τοῖς εἰρημένοις. Παρελθὼν δ' αὐτῶν ἄλλος εἶπεν ὅτι οὐ πόλεμον ποιησόμενοι ἤκοιεν, ἀλλ' ἐπιδείξοντες ὅτι φίλοι εἰσὶ. Καὶ ξενίοις, ἣν μὲν ἔλθητε πρὸς τὴν Σινωπέων πόλιν, ἐκεῖ δεξόμεθα· νῦν δὲ τοὺς ἐνθάδε κελεύσομεν διδόναι ἃ δύνανται· ὁρῶμεν γὰρ πάντα ἀληθῆ ὄντα ἃ λέγετε. Ἐκ τούτου ξενία τε ἔπεμπον οἱ Κοτυωρίται καὶ οἱ 25 στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐξένιζον τοὺς τῶν Σινωπέων πρέσβεις· καὶ πρὸς ἀλλήλους πολλά τε καὶ φιλικὰ διελέγοντο τά τε ἄλλα καὶ περὶ τῆς λοιπῆς πορείας ἀνεπυνθάνοντο καὶ ὧν ἑκάτεροι ἐδέοντο.

CAPUT VI.

Ταύτῃ μὲν [οὖν] τῇ ἡμέρᾳ τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο. 1 Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ξυνέλεξαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς στρατιώτας, καὶ ἐδόκει αὐτοῖς περὶ τῆς λοιπῆς πορείας

- παρακαλέσαντας τοὺς Σινωπέας βουλευέσθαι. Εἶτε γὰρ πεζῇ δέοι πορεύεσθαι, χρήσιμοι ἂν ἐδόκουν εἶναι οἱ Σινωπεῖς [ἡγούμενοι]. ἔμπειροι γὰρ ἦσαν τῆς Παφλαγονίας· εἶτε κατὰ θάλατταν, προσδεῖν ἐδόκει Σινωπέων· μόνοι γὰρ ἂν ἐδόκουν ἱκανοὶ εἶναι πλοῖα
- 2 παρασχεῖν ἀρκούντα τῇ στρατιᾷ. Καλέσαντες οὖν τοὺς πρέσβεις ξυμβουλευόντο, καὶ ἠξίουσαν Ἑλληνας ὄντας Ἑλλησι τούτῳ πρῶτον καλῶς δέχεσθαι τῷ εὖνους τε εἶναι καὶ τὰ κάλλιστα ξυμβουλευεῖν.
- 3 Ἀναστὰς δὲ Ἑκατόνυμος πρῶτον μὲν ἀπελογήσατο περὶ οὗ εἶπεν ὡς τὸν Παφλαγόνα φίλον ποιήσονται, ὅτι οὐχ ὡς τοῖς Ἑλλησι πολεμησόντων σφῶν εἶποι, ἀλλ' ὅτι, ἐξὸν τοῖς βαρβάροις φίλους εἶναι, τοὺς Ἑλληνας αἰρήσονται. Ἐπεὶ δὲ ξυμβου-
- 4 λεύειν ἐκέλευον, ἐπευξάμενος ὧδε εἶπεν· Εἰ μὲν ξυμβουλευοίμι ἃ βέλτιστά μοι δοκεῖ εἶναι, πολλὰ μοι κἀγαθὰ γένοιτο· εἰ δὲ μή, τάναντία· αὕτη γὰρ ἡ ἱερὰ ξυμβουλὴ λεγομένη εἶναι δοκεῖ μοι παρεῖναι· νῦν μὲν γὰρ δῆ, ἂν μὲν εὖ ξυμβουλεύσας φανῶ, πολλοὶ ἔσεσθε οἱ ἐπαινοῦντές με· ἂν δὲ κακῶς, πολλοὶ
- 5 ἔσεσθε οἱ καταρώμενοι. Πράγματα μὲν οὖν οἶδ' ὅτι πολὺ πλείω ἔξομεν, εἰ κατὰ θάλατταν κομίζησθε· ἡμᾶς γὰρ δεήσει τὰ πλοῖα πορίζειν· ἣν δὲ κατὰ γῆν στέλλησθε, ὑμᾶς δεήσει τοὺς μαχομένους εἶναι.
- 6 Ὅμως δὲ λεκτέα ἃ γινώσκω· ἔμπειρος γὰρ εἰμι καὶ τῆς χώρας τῶν Παφλαγόνων καὶ τῆς δυνάμεως· ἔχει γὰρ ἀμφοτέρω, καὶ πεδία κάλλιστα καὶ ὄρη ὑψηλό-
- 7 τατα. Καὶ πρῶτον μὲν οἶδα εὐθὺς ἢ τὴν εἰσβολὴν ἀνάγκη ποιεῖσθαι· οὐ γάρ ἐστιν ἄλλη ἢ ἡ τὰ κέρατα τοῦ ὄρους τῆς ὁδοῦ καθ' ἑκατέρᾳ ἐστὶν ὑψηλά, ἃ κρατεῖν κατέχοντες καὶ πάνυ ὀλίγοι δύναιντ' ἂν τούτων δὲ κατεχομένων, οὐδ' ἂν οἱ πάντες ἄνθρωποι δύναιτο διελθεῖν. Ταῦτα δὲ καὶ δείξαμι ἂν, εἰ μοί
- 8 τινα βούλοισθε ξυμπέμψαι. Ἐπειτα δὲ οἶδα καὶ πεδία ὄντα, καὶ ἱππεῖαν, ἣν αὐτοὶ οἱ βάρβαροι νομίζουσι κρεῖττω εἶναι ἀπάσης τῆς βασιλέως·

ἰππείας. Καὶ νῦν οὗτοι οὐ παρεγένοντο βασιλεῖ καλοῦντι· ἀλλὰ μείζον φρονεῖ ὁ ἄρχων αὐτῶν. Εἰ 9
 δὲ καὶ δυνηθεῖτε τὰ τε ὄρη κλέψαι ἢ φθάσαι λαβόντες,
 καὶ ἐν τῷ πεδίῳ κρατῆσαι μαχόμενοι τοὺς τε ἰππεῖς
 τούτων καὶ πεζῶν μυριάδας πλείον ἢ δώδεκα, ἥξετε
 ἐπὶ τοὺς ποταμούς, πρῶτον μὲν τὸν Θερμῶδοντα,
 εὖρος τριῶν πλέθρων, ὃν χαλεπὸν οἶμαι διαβαίνειν,
 ἄλλως τε καὶ πολεμίων πολλῶν [μὲν] ἔμπροσθεν
 ὄντων, πολλῶν δὲ ὀπισθεν ἐπομένων· δεύτερον δ'
 Ἴριν, τρίπλεθρον ὡσάντως· τρίτον δ' Ἄλυν, οὐ μείον
 δυοῖν σταδίῳ, ὃν οὐκ ἂν δύναισθε ἄνευ πλοίων
 διαβῆναι· πλοῖα δὲ τίς ἔσται ὁ παρέχων; ὥς δ' αὐτως
 καὶ ὁ Παρθένιος ἄβατος· ἐφ' ὃν ἔλθοιτε ἂν, εἰ τὸν
 Ἄλυν [τούτον] διαβαίητε. Ἐγὼ μὲν οὖν οὐ χαλεπὴν 10
 ὑμῖν εἶναι νομίζω τὴν πορείαν, ἀλλὰ παντάπασιν
 ἀδύνατον. Ἄν δὲ πλέητε, ἔστιν ἐνθένδε μὲν εἰς
 Σινώπην παραπλευσαι, ἐκ Σινώπης [δὲ] εἰς Ἡρά-
 κλειαν· ἐξ Ἡρακλείας δὲ οὔτε πεζῇ οὔτε κατὰ
 θάλατταν ἀπορία· πολλὰ γὰρ καὶ πλοῖα ἔστιν ἐν
 Ἡρακλείᾳ.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἔλεξεν, οἱ μὲν ὑπώπτευνον φιλίας 11
 ἔνεκα τῆς Κορύλα λέγειν· καὶ γὰρ ἦν πρόξενος αὐτῷ·
 οἱ δὲ καὶ ὥς δῶρα ληψόμενον διὰ τὴν συμβουλήν
 ταύτην· οἱ δὲ ὑπώπτευνον καὶ τούτου ἔνεκα λέγειν
 ὥς μὴ πεζῇ ἰόντες τὴν Σινωπέων χώραν κακόν τι
 ἐργάζονται. Οἱ δ' οὖν Ἕλληνες ἐψηφίσαντο κατὰ
 θάλατταν τὴν πορείαν ποιεῖσθαι. Μετὰ ταῦτα Ξε- 12
 νοφῶν εἶπεν· ὦ Σινωπεῖς, οἱ μὲν ἄνδρες ἡρηνται
 πορείαν ἦν ὑμεῖς συμβουλευέτε· οὕτω δὲ ἔχει· εἰ μὲν
 μέλλει πλοῖα ἔσεσθαι ἱκανὰ ἀριθμῷ ὥς ἓνα μὴ κατα-
 λείπεσθαι ἐνθάδε, ἡμεῖς δὲ πλείομεν ἂν· εἰ δὲ μέλ-
 λοιμεν οἱ μὲν καταλείψεσθαι οἱ δὲ πλεύσεσθαι, οὐκ
 ἂν ἐμβαίημεν εἰς τὰ πλοῖα. Γινώσκομεν γὰρ ὅτι, 13
 ὅπου μὲν ἂν κρατῶμεν, δυναίμεθ' ἂν καὶ σώζεσθαι
 καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν· εἰ δέ που ἦττους τῶν πολε-
 μίων ληφθησόμεθα, εὐδηλον δὴ ὅτι ἐν ἀνδραπόδων

- 14 **χώρᾳ ἐσόμεθα.** Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ πρέσβεις ἐκέλευον πέμπειν πρέσβεις. Καὶ πέμπουσι Καλλίμαχον Ἀρκάδα καὶ Ἀρίστωνα Ἀθηναῖον καὶ Σαμόλαν Ἀχαιοῖν· καὶ οἱ μὲν ὤχοντο.
- 15 Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ Ξενοφῶντι ὀρώντι μὲν πολλοὺς ὀπλίτας τῶν Ἑλλήνων, ὀρώντι δὲ πολλοὺς πελταστὰς πολλοὺς δὲ καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας καὶ ἵππεῖς δέ, καὶ μάλα ἤδη διὰ τὴν τριβὴν ἱκανούς, ὄντας δ' ἐν τῷ Πόντῳ, ἔνθα οὐκ ἂν ἀπ' ὀλίγων χρημάτων τοσαύτη δύναμις παρεσκευάσθη, καλὸν αὐτῷ ἐδόκει εἶναι καὶ χώραν καὶ δύναμιν τῇ Ἑλλάδι
- 16 προσκτήσασθαι, πόλιν κατοικίσαντας. Καὶ γενέσθαι ἂν ἐδόκει αὐτῷ μεγάλη, καταλογιζομένῳ τό τε αὐτῶν πλῆθος καὶ τοὺς περιρικοῦντας τὸν Πόντον. Καὶ ἐπὶ τούτοις ἐθύετο, πρὶν τι ἐπεῖν τῷ στρατιωτῶν, Σιλανὸν παρακάλεσας τὸν Κύρου μάντιν γενόμενον,
- 17 τὸν Ἀμπρακιώτην. Ὁ δὲ Σιλανὸς δεδιὼς μὴ γένηται ταῦτα καὶ καταμείνῃ που ἡ στρατιά, ἐκφέρει εἰς τὸ στράτευμα λόγον ὅτι Ξενοφῶν βούλεται καταμείναι τὴν στρατιὰν καὶ πόλιν οἰκίσαι καὶ ἑαυτῷ ὄνομα καὶ
- 18 δύναμιν περιποιήσασθαι. Αὐτὸς δ' ὁ Σιλανὸς ἐβούλετο ὅτι τάχιστα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀφικέσθαι· οὗς γὰρ παρὰ Κύρου ἔλαβε τρισχιλίους δαρεικούς, ὅτε τὰς δέκα ἡμέρας ἡγήθευσε θυόμενος Κύρῳ, διεσσεσώκει.
- 19 Τῶν δὲ στρατιωτῶν, ἐπεὶ ἤκουσαν, τοῖς μὲν ἐδόκει βέλτιστον εἶναι καταμείναι, τοῖς δὲ πολλοῖς οὐ. Τιμασίῳν δὲ [ὁ Δαρδανεύς] καὶ Θώραξ ὁ Βοιώτιος πρὸς ἐμπόρους μὲν τινὰς παρόντας τῶν Ἡρακλεωτῶν καὶ Σινωπέων λέγουσιν ὅτι, εἰ μὴ ἐκποριοῦσι τῇ στρατιᾷ μισθὸν ὥστε ἔχειν τὰ ἐπιτήδεια ἐκπλέοντας, ὅτι κινδυνεύσει μέναι τοσαύτη δύναμις ἐν τῷ Πόντῳ· βουλευέται γὰρ Ξενοφῶν καὶ ἡμᾶς παρακαλεῖ, ἐπειδὴν ἔλθῃ τὰ πλοῖα, τότε εἰπεῖν ἐξαίφνης τῇ
- 20 στρατιᾷ· Ἄνδρες, νῦν μὲν ὀρώμεν ἡμᾶς ἀπόρους ὄντας καὶ ἐν τῷ ἀπόπλῳ ἔχειν τὰ ἐπιτήδεια καί, οἵκαδε ἀπελθόντας, ὀνῆσαι τι τοὺς οἶκοι. Εἰ δὲ βού-

λεσθε τῆς κύκλῳ χώρας περὶ τὸν Πόντον οἰκουμένης ἐκλεξάμενοι ὅπῃ ἂν βούλησθε κατασχεῖν, καὶ τὸν μὲν ἐθέλοντα ἀπιέναι οἴκαδε, τὸν δ' ἐθέλοντα μένειν αὐτοῦ, πλοῖα δὲ ὑμῖν πάρεστιν, ὥστε ὅπῃ ἂν βούλησθε ἐξαίφνης ἂν ἐπιπέσοιτε.

Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ ἔμποροι ἀπήγγελλον ταῖς 21 πόλεσι· ξυνέπεμψε δ' αὐτοῖς Τιμασίων [ὁ Δαρδανεύς] Εὐρύμαχόν τε τὸν Δαρδανέα καὶ Θώρακα τὸν Βοιωτίον τὰ αὐτὰ ταῦτα ἐρούντας. Σινωπεῖς δὲ καὶ Ἡρακλεῶται ταῦτα ἀκούσαντες πέμπουσι πρὸς τὸν Τιμασίωνα καὶ κελεύουσι προστατεῦσαι, λαβόντα χρήματα, ὅπως ἐκπλεύσῃ ἡ στρατιά. Ὁ δέ, ἄσμενος 22 ἀκούσας, ἐν ξυλλόγῳ τῶν στρατιωτῶν ὄντων λέγει τάδε· Οὐ δεῖ προσέχειν τῇ μονῇ, ὦ ἄνδρες, οὐδὲ τῆς Ἑλλάδος οὐδὲν περὶ πλείονος ποιεῖσθαι. Ἀκούω δέ τινας θύεσθαι ἐπὶ τούτῳ οὐδ' ὑμῖν λέγοντας. Ὑπισχνούμαι δὲ ὑμῖν, ἂν ἐκπλέητε, ἀπὸ νομηγνίας 23 μισθοφορὰν παρέξειν Κύζικηνὸν ἐκάστῳ τοῦ μηνός· καὶ ἄξω ὑμᾶς εἰς τὴν Τρωάδα, ἔνθεν καὶ εἰμι φυγὰς· καὶ ὑπάρξει ὑμῖν ἡ ἐμὴ πόλις· ἐκόντες γάρ με δέξονται. Ἠγήσομαι δὲ αὐτὸς ἐγὼ ἔνθεν πολλὰ 24 χρήματα λήψεσθε. Ἐμπειρος δέ εἰμι τῆς Αἰολίδος καὶ τῆς Φρυγίας καὶ τῆς Τρωάδος καὶ τῆς Φαρναβάζου ἀρχῆς πάσης, τὰ μὲν διὰ τὸ ἐκείθεν εἶναι, τὰ δὲ διὰ τὸ ξυνεστρατεῦσθαι ἐν αὐτῇ σὺν Κλεάρχῳ τε καὶ Δερκυλλίδῃ.

Ἀναστὰς δ' αὖτις Θώραξ ὁ Βοιωτίος, ὃς αἰεὶ περὶ 25 στρατηγίας Ξενοφῶντι ἐμάχετο, ἔφη, εἰ ἐξέλθοιεν ἐκ τοῦ Πόντου, ἔσεσθαι αὐτοῖς Χερρόνησον, χώραν καλὴν καὶ εἰδαίμονα, ὥστε τῷ βουλομένῳ ἐνοικεῖν, τῷ δὲ μὴ βουλομένῳ ἀπιέναι οἴκαδε· γελοῖον δὲ εἶναι, ἐν τῇ Ἑλλάδι οὖσης χώρας πολλῆς καὶ ἀφθόνον, ἐν τῇ βαρβάρων μαστεύειν. Ἔστε δ' ἄν, ἔφη, ἐκεῖ 26 γένησθε, καγὼ, καθάπερ Τιμασίων, ὑπισχνούμαι ὑμῖν τὴν μισθοφοράν. Ταῦτα δὲ ἔλεγεν εἰδὼς ἃ οἱ Ἡρακλεῶται Τιμασίῳ καὶ οἱ Σινωπεῖς ὑπισχνοῦντο

27 ὥστε ἐκπλεῖν. Ὁ δὲ Ξενοφῶν ἐν τούτῳ ἐσίγα. Ἀναστὰς δὲ Φιλήσιος καὶ Λύκων οἱ Ἀχαιοὶ ἔλεγον ὡς δεινὸν εἶη ἰδίᾳ μὲν Ξενοφῶντα πείθειν τε καταμένειν, καὶ θύεσθαι ὑπὲρ τῆς μονῆς(μὴ κοινούμενον τῇ στρατιᾷ·) εἰς δὲ τὸ κοινὸν μηδὲν ἀγορεύειν περὶ τούτων· ὥστε ἠναγκάσθη ὁ Ξενοφῶν ἀναστῆναι καὶ εἰπεῖν τάδε·

28 Ἐγώ, ὦ ἄνδρες, θύομαι μὲν, ὡς ὁράτε, ὅποσα δύναμαι καὶ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ὑπὲρ ἑμαντοῦ, ὅπως ταῦτα τυγχάνω καὶ λέγων καὶ νοῶν καὶ πράττων ὅποια μέλλει ὑμῖν τε κάλλιστα καὶ ἄριστα ἔσεσθαι καὶ ἐμοί. Καὶ νῦν ἐθυόμην περὶ αὐτοῦ τούτου, εἰ ἄμεινον εἶη ἄρχεσθαι λέγειν εἰς ὑμᾶς καὶ πράττειν περὶ τούτων, ἢ παντάπασι μηδὲ ἄπτεσθαι. τοῦ

29 πράγματος. Σιλανὸς δέ μοι ὁ μάντις ἀπεκρίνατο, τὸ μὲν μέγιστον, τὰ ἱερὰ καλὰ εἶναι· ἥδη γὰρ καὶ ἐμὲ οὐκ ἄπειρον ὄντα διὰ τὸ αἰεὶ παρεῖναι τοῖς ἱεροῖς· ἔλεξε δὲ ὅτι ἐν τοῖς ἱεροῖς φαίνοιτό τις δόλος καὶ ἐπιβουλὴ ἐμοί, ὡς ἄρα γινώσκων ὅτι αὐτὸς ἐπεβούλευε διαβάλλειν με πρὸς ὑμᾶς. Ἐξήνεγκε γὰρ τὸν λόγον ὡς ἐγὼ πράττειν ταῦτα διανοοίμην ἥδη οὐ

30 πείσας ὑμᾶς. Ἐγὼ δέ, εἰ μὲν ἐώρων ἀπορούντας ὑμᾶς, τοῦτ' ἂν ἐσκόπουν ἄφ' οὗ ἂν γένοιτο ὥστε λαβόντας ὑμᾶς πόλιν τὸν μὲν βουλόμενον ἀποπλεῖν ἥδη, τὸν δὲ μὴ βουλόμενον, ἐπεὶ κτήσαιο ἱκανὰ ὥστε καὶ

31 τοὺς ἑαυτοῦ οἰκείους ὠφελῆσαι τι. Ἐπεὶ δὲ ὁρῶ ὑμῖν καὶ τὰ πλοῖα πέμποντας Ἡρακλεώτας καὶ Σινωπεῖς ὥστε ἐκπλεῖν, καὶ μισθὸν ὑπισχνουμένους ὑμῖν ἄνδρας ἀπὸ νομηνίας, καλὸν μοι δοκεῖ εἶναι σωζομένους ἔνθα βουλόμεθα μισθὸν τῆς σωτηρίας λαμβάνειν· καὶ αὐτὸς τε ἀναπαύομαι ἐκείνης τῆς διανοίας, καὶ ὅποσοι πρὸς ἐμὲ προσήεσαν λέγοντες ὡς χρὴ ταῦτα πράττειν, ἀναπαύσασθαι φημι χρῆναι.

32 Οὕτω γὰρ γινώσκω· ὁμοῦ μὲν ὄντες πολλοί, ὥσπερ νυνί, δοκεῖτε ἂν μοι καὶ ἔντιμοι εἶναι καὶ ἔχειν τὰ πιτῆδεια· ἐν γὰρ τῷ κρατεῖν ἔστι καὶ τὸ λαμβάνειν

τὰ τῶν ἡττόνων διασπασθέντες δ' ἄν, καὶ κατὰ μικρὰ γενομένης τῆς δυνάμεως, οὗτ' ἄν τροφήν δύνασθε λαμβάνειν οὔτε χαίροντες ἄν ἀπαλλάξαιτε. Δοκεῖ οὖν μοι ἅπερ ὑμῖν, ἐκπορεύεσθαι εἰς τὴν 33 Ἑλλάδα· καὶ ἑάν τις μείνῃ, ἢ ἀπολιπὼν ληφθῇ πρὶν ἐν ἀσφαλεῖ εἶναι πᾶν τὸ στράτευμα, κρίνεσθαι αὐτὸν ὡς ἀδικοῦντα. Καὶ ὅτω δοκεῖ, ἔφη, ταῦτα, ἀράτω τὴν χεῖρα. Ἀνέτειναν ἅπαντες.

Ὁ δὲ Σιλανὸς ἐβόα καὶ ἐπεχείρει λέγειν ὡς 34 δίκαιον εἶη ἀπιέναι τὸν βουλόμενον. Οἱ δὲ στρατιῶται οὐκ ἠνείχοντο, ἀλλ' ἠπείλουν αὐτῷ, εἰ λήψονται ἀποδιδράσκοντα, ὅτι τὴν δίκην ἐπιθήσοιεν. Ἐντεῦθεν, ἐπεὶ ἔγνωσαν οἱ Ἡρακλεῶται ὅτι ἐκπλεῖν 35 δεδογμένον εἶη καὶ Ξενοφῶν αὐτὸς ἐπεψηφικῶς εἶη, τὰ μὲν πλοῖα πέμπουσι, τὰ δὲ χρήματα ἃ ὑπέσχοντο Τιμασίῳ καὶ Θώρακι ἐψενσμένοι ἦσαν (τῆς μισθοφορίας.) Ἐνταῦθα δὲ ἐκπεπληγμένοι ἦσαν 36 καὶ ἐδεδοίκεσαν τὴν στρατιάν οἱ τὴν μισθοφορίαν ὑπεσχημένοι. Παραλαβόντες οὖν οὗτοι καὶ τοὺς ἄλλους στρατηγούς οἷς ἀνεκεκοίνωντο ἃ πρόσθεν ἔπραττον, (ἅπαντες δ' ἦσαν πλὴν Νέωνος τοῦ Ἀσιναίου, ὃς Χειρισόφῳ ὑπεστρατήγει· Χειρισόφος δὲ οὐπω παρῆν·) ἔρχονται πρὸς Ξενοφῶντα καὶ λέγουσιν ὅτι μεταμέλοι αὐτοῖς, καὶ δοκοίη κράτιστον εἶναι πλεῖν εἰς Φᾶσιν, ἐπεὶ πλοῖα ἔστι, καὶ κατασχεῖν τὴν Φασιανῶν χώραν. Αἰήτου δὲ νιδούς 37 ἐτύγχανε βασιλεύων αὐτῶν. Ξενοφῶν δὲ ἀπεκρίνατο ὅτι οὐδὲν ἂν τούτων εἴποι εἰς τὴν στρατιάν· ὑμεῖς δὲ συλλέξαντες, ἔφη, εἰ βούλεσθε, λέγετε. Ἐνταῦθα ἀποδείκνυται Τιμασίῳ ὁ Δαρδανεὺς γνώμην οὐκ ἐκκλησιάζειν, ἀλλὰ τοὺς αὐτοῦ ἕκαστον λοχαγούς πρῶτον πειρᾶσθαι πείθειν. Καὶ ἀπελθόντες ταῦτ' ἐποιοῦν.

CAPUT VII.

- 1 Ταῦτα οὖν οἱ στρατιῶται ἀνεπύθοντο [τὰ] πρα-
τόμενα. Καὶ ὁ Νέων λέγει ὡς Ξενοφῶν ἀναπεπεικῶς
τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς διανοεῖται ἄγειν τοὺς στρα-
2 τιώτας ἐξαπατήσας πάλιν εἰς Φᾶσιν. Ἀκούσαντες
δ' οἱ στρατιῶται χαλεπῶς ἔφερον· καὶ ξύλλογοι ἐγί-
γνοντο καὶ κύκλοι ξυνίσταντο· καὶ μάλα φοβεροὶ
ἦσαν, μὴ ποιήσειαν οἷα καὶ τοὺς τῶν Κόλχων
κήρυκας ἐποίησαν καὶ τοὺς ἀγορανόμους· ὅσοι [γὰρ]
μὴ εἰς τὴν θάλατταν κατέφυγον κατελεύσθησαν.
3 Ἐπεὶ δὲ ἦσθάνετο ὁ Ξενοφῶν, ἔδοξεν αὐτῷ ὡς
τάχιστα ξυναγαγεῖν αὐτῶν ἀγοράν, καὶ μὴ ἑᾶσαι
ξυλλεγῆναι αὐτομάτους· καὶ ἐκέλευσε τὸν κήρυκα
4 ξυλλέγειν ἀγοράν. Οἱ δ' ἐπεὶ τοῦ κήρυκος ἤκουσαν,
ξυνέδραμον καὶ μάλα ἐτοίμως. Ἐνταῦθα Ξενοφῶν
τῶν μὲν στρατηγῶν οὐ κατηγόρει ὅτι ἦλθον πρὸς
αὐτόν, λέγει δὲ ὧδε·
5 Ἀκούω τινὰ διαβάλλειν, ὧ ἄνδρες, ἐμέ, ὡς ἐγὼ
ἄρα ἐξαπατήσας ὑμᾶς μέλλω ἄγειν εἰς Φᾶσιν. Ἀκού-
σατε οὖν μου, πρὸς θεῶν· καὶ ἐὰν μὲν ἐγὼ φαίνωμαι
ἀδικῶν, οὐ χρή με ἐνθένδε ἀπελθεῖν πρὶν ἂν δῶ δίκην·
ἂν δ' ὑμῖν φαίνωνται ἀδικοῦντες οἱ ἐμὲ διαβάλλοντες,
6 οὕτως αὐτοῖς χρήσθε ὥσπερ ἄξιόν. Ὑμεῖς δ', ἔφη,
ἴστε δήπου ὅθεν Ἥλιος ἀνίσχει καὶ ὅπου δύεται, καὶ
ὅτι, ἐὰν μὲν τις εἰς τὴν Ἑλλάδα μέλλῃ ἰέναι, πρὸς
ἐσπέραν δεῖ πορεύεσθαι· ἣν δέ τις βούληται εἰς τοὺς
βαρβάρους, τοῦμπαλιν πρὸς ἑω. Ἔστιν οὖν ὅστις
τοῦτο ἂν δύναίτο ὑμᾶς ἐξαπατήσαι, ὡς Ἥλιος, ἐνθεν
μὲν ἀνίσχει, δύεται δ' ἐνταῦθα· ἐνθα δὲ δύεται, ἀνίσ-
7 χει δ' ἐντεῦθεν; Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦτό γε ἐπίστασθε
ὅτι Βορέας μὲν ἔξω τοῦ Πόντου εἰς τὴν Ἑλλάδα
φέρει, Νότος δ' εἴσω εἰς Φᾶσιν· καὶ λέγετε, ὅταν ὁ
Βορρᾶς πνέῃ, ὡς καλοὶ πλόοι εἰσὶν εἰς τὴν Ἑλλάδα.
Τοῦτο οὖν ἔστιν ὅπως τις ἂν ὑμᾶς ἐξαπατήσαι ὥστε
ἵβαιεν ὅποταν Νότος πνέῃ; Ἀλλὰ γὰρ [ὑμᾶς]

ὁπόταν γαλήνη ἢ ἐμβιβῶ. Οὐκοῦν ἐγὼ μὲν ἐν ἐνὶ
 πλοίῳ πλεύσομαι, ὑμεῖς δὲ τοῦλάχιστον ἐν ἑκατόν·
 πῶς ἂν οὖν ἐγὼ ἢ βιασαίμην ὑμᾶς ξὺν ἐμοὶ πλεῖν μὴ
 βουλομένους ἢ ἐξαπατήσας ἄγοιμι; Ποιῶ δ' ὑμᾶς 9
 ἐξαπατηθέντας καὶ καταγοητευθέντας ὑπ' ἐμοῦ ἥκειν
 εἰς Φᾶσιν· καὶ δὴ καὶ ἀποβαίνομεν εἰς τὴν χώραν·
 γνῶσεσθε δῆπου ὅτι οὐκ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐστέ· καὶ
 ἐγὼ μὲν ἔσομαι ὁ ἐξηπατηκὼς εἰς, ὑμεῖς δὲ οἱ ἐξη-
 πατημένοι ἐγγὺς μυρίων ἔχοντες ὄπλα. Πῶς ἂν οὖν
 ἀνὴρ μᾶλλον δοίῃ δίκην ἢ οὕτω περὶ αὐτοῦ τε καὶ
 ὑμῶν βουλευόμενος; Ἄλλ' οὗτοί εἰσιν οἱ λόγοι 10
 ἀνδρῶν καὶ ἡλιθίων κάμοι φθονούντων, ὅτι ἐγὼ ὑφ'
 ὑμῶν τιμῶμαι. Καίτοι οὐ δικαίως γ' ἂν μοι φθο-
 νοίεν. Τίνα γὰρ αὐτῶν ἐγὼ κωλύω ἢ λέγειν, εἴ τις
 τι δύναται ἀγαθὸν ἐν ὑμῖν, ἢ μάχεσθαι, εἴ τις ἐθέλει,
 ὑπὲρ ὑμῶν τε καὶ ἑαυτοῦ, ἢ ἐργηγορέναι περὶ τῆς
 ὑμετέρας ἀσφαλείας ἐπιμελόμενον; Τί γάρ; ἄρχον-
 τας αἰρουμένων ὑμῶν, ἐγὼ τίνι ἐμποδῶν εἰμι; Παρ-
 ῖήμι, ἀρχέτω· μόνον ἀγαθόν τι ποιῶν ὑμᾶς φαινέσθω.
 Ἄλλὰ γὰρ ἐμοὶ μὲν ἀρκεῖ περὶ τούτων τὰ εἰρημένα· 11
 εἰ δέ τις ὑμῶν ἢ αὐτὸς ἐξαπατηθῆναι ἂν οἶεται ταῦτα
 ἢ ἄλλον ἐξαπατῆσαι ταῦτα, λέγων διδασκέτω. Ὅταν 12
 δὲ τούτων ἅλις ἔχητε, μὴ ἀπέλθῃτε πρὶν ἂν ἀκούσητε
 οἶον ὁρῶ ἐν τῇ στρατιᾷ ἀρχόμενον πρᾶγμα· ὃ εἰ
 ἔπεισι καὶ ἔσται οἶον ὑποδείκνυσιν, ὥρα ἡμῖν βου-
 λείεσθαι ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν, μὴ κάκιστοί τε καὶ
 αἰσχιστοὶ ἄνδρες ἀποφαινόμεθα καὶ πρὸς θεῶν καὶ
 πρὸς ἀνθρώπων καὶ φιλίων καὶ πολεμίων, *καὶ κατα-
 φρονηθῶμεν.* Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ στρατιῶται 13
 ἐθαύμασάν τε ὃ τι εἶη, καὶ λέγειν ἐκέλευον. Ἐκ
 τούτου ἄρχεται πάλιν· Ἐπίστασθέ που ὅτι χωρία
 ἦν ἐν τοῖς ὄρεσι βαρβαρικά, φίλια τοῖς Κερασούν-
 τίοις, ὅθεν κατιόντες τινὲς καὶ ἱερεῖα ἐπώλουν ὑμῖν
 καὶ ἄλλα ὧν εἶχον. Δοκοῦσι δέ μοι καὶ ὑμῶν τινες
 εἰς τὸ ἐγγυτάτω χωρίον τούτων ἐλθόντες ἀγοράσαντές
 τι πάλιν ἀπελθεῖν. Τοῦτο καταμαθὼν Κλεάρετος 14

- ὁ λοχαγὸς ὅτι καὶ μικρὸν εἴη καὶ ἀφύλακτον διὰ τὸ φίλιον νομίζειν εἶναι, ἔρχεται ἐπ' αὐτοὺς τῆς νυκτὸς
- 15 ὡς πορθήσων, οὐδενὶ ἡμῶν εἰπών. Διενενόητο δέ, εἰ λάβοι τόδε τὸ χωρίον, εἰς μὲν τὸ στράτευμα μηκέτι ἐλθεῖν, ἐμβὰς δὲ εἰς [τὸ] πλοῖον ἐν ᾧ ἐτύγχανον οἱ σύσκηνοι αὐτοῦ παραπλέοντες, καὶ ἐνθήμενος εἴ τι λάβοι, ἀποπλέων οἴχεσθαι ἔξω τοῦ Πόντου. Καὶ ταῦτα ξυνωμολόγησαν αὐτῷ οἱ ἐκ τοῦ πλοίου σύ-
- 16 σκηνοι, ὡς ἐγὼ νῦν αἰσθάνομαι. Παρακαλέσας οὖν ὁπόσους ἔπειθεν, ἦγεν ἐπὶ τὸ χωρίον. Πορευόμενον δ' αὐτὸν φθάνει ἡμέρα γενομένη, καὶ ξυστάντες οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ ἰσχυρῶν τόπων βάλλοντες καὶ παίνοντες τὸν τε Κλεάρητον ἀποκτείνουσι καὶ τῶν ἄλλων συχνούς· οἱ δὲ τινες καὶ εἰς Κερασοῦντα αὐτῶν
- 17 ἀποχωροῦσιν. Ταῦτα δ' ἦν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἣ ἡμεῖς δεῦρ' ἐξωρμῶμεν περὶ τῶν δὲ παραπλεόντων ἔτι τινὲς ἦσαν ἐν Κερασοῦντι, οὐπω ἄνηγμένοι. Μετὰ τοῦτο, ὡς οἱ Κερασούντιοι λέγουσιν, ἀφικνοῦνται τῶν ἐκ τοῦ χωρίου τρεῖς ἄνδρες τῶν γεραιτέρων,
- 18 πρὸς τὸ κοινὸν τὸ ἡμέτερον χρήζοντες ἐλθεῖν. Ἐπεὶ δ' ἡμᾶς οὐ κατελαβον, πρὸς τοὺς Κερασουντίους ἔλεγον ὅτι θαυμάζοιεν τί ἡμῖν δόξειεν ἐλθεῖν ἐπ' αὐτούς. Ἐπεὶ μέντοι ἔφασαν ὅτι οὐκ ἀπὸ κοινοῦ γένοιτο τὸ πρᾶγμα, ἦδεσθαί τε αὐτοὺς καὶ μέλλειν πλεῖν δεῦρο, ὡς ἡμῖν λέξει τὰ γέγονενα, καὶ τοὺς νεκροὺς κελεύειν αὐτοὺς θάπτειν λαβόντας (τοὺς τού-
- 19 του δεομένους.) Τῶν δ' ἀποφυγόντων τινὲς Ἕλληνες ἔτυχον ἔτι ὄντες ἐν Κερασοῦντι· αἰσθόμενοι δὲ τοὺς βαρβάρους ὅποι ἴοιεν, αὐτοὶ τε ἐτόλμησαν βάλλειν τοῖς λίθοις καὶ τοῖς ἄλλοις παρεκελεύοντο. Καὶ οἱ ἄνδρες ἀποθνήσκουσι τρεῖς ὄντες οἱ πρέσβεις
- 20 καταλευσθέντες. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, ἔρχονται πρὸς ἡμᾶς οἱ Κερασούντιοι, καὶ λέγουσι τὸ πρᾶγμα· καὶ ἡμεῖς οἱ στρατηγοὶ ἀκούσαντες ἠχθόμεθά τε τοῖς γεγενημένοις καὶ ἐβουλευόμεθα ξὺν τοῖς Κερασου-
ίοις ὅπως ἂν ταφείησαν οἱ τῶν Ἑλλήνων νεκροί.

Ξυγκαθήμενοι δ' ἔξωθεν τῶν ὀπλων ἐξαίφνης ἀκού- 21
 ομεν· θορύβου πολλοῦ, παῖε, παῖε, βάλλε, βάλλε.
 Καὶ τάχα δὴ ὀρώμεν πολλοὺς προσθέοντας, λίθους
 ἔχοντας ἐν ταῖς χερσί, τοὺς δὲ καὶ ἀναιρουμένους.
 Καὶ οἱ μὲν Κερασούντιοι, ὡς ἂν καὶ ἑωρακότες τὸ 22
 παρ' ἑαυτοῖς πρᾶγμα, δείσαντες ἀποχωροῦσι πρὸς
 τὰ πλοῖα. Ἦσαν δέ, νῆ Δία, οἱ καὶ ἡμῶν ἔδεισαν.
 *Εγώ γε μὴν ἦλθον πρὸς αὐτοὺς καὶ ἡρώτων ὃ τι 23
 ἐστὶ τὸ πρᾶγμα. Τῶν δὲ ἦσαν μὲν οἱ οὐδὲν ᾔδεσαν,
 ὁμως δὲ λίθους εἶχον ἐν ταῖς χερσίν. Ἐπεὶ δὲ [καὶ]
 εἰδότες τινι ἐπέτυχον, λέγει μοι ὅτι· οἱ ἀγορανόμοι
 δεινότατα ποιοῦσι τὸ στράτευμα. [Καὶ] ἐν τούτῳ 24
 τις ὁρᾷ τὸν ἀγορανόμον Ζήλαρχον πρὸς τὴν θάλατ-
 ταν ἀποχωροῦντα, καὶ ἀνέκραγεν· οἱ δὲ ὡς ἤκουσαν,
 ὥσπερ ἡ συὸς ἀγρίου ἢ ἐλάφου φανέντος, ἵενται ἐπ'
 αὐτόν. Οἱ δ' αὖ Κερασούντιοι ὡς εἶδον ὀρμῶντας 25
 καθ' αὐτούς, σαφῶς νομίζοντες ἐπὶ σφᾶς ἵεσθαι,
 φεύγουσι δρόμῳ καὶ ἐμπίπτουσιν εἰς τὴν θάλατταν.
 Ξυνεισέπεσον δὲ καὶ ἡμῶν αὐτῶν τινες, καὶ ἐπνίγετο
 ὅστις νεῖν μὴ ἐτύγχανεν ἐπιστάμενος. Καὶ τούτους 26
 τί δοκεῖτε; ἡδίκουν μὲν οὐδέν, ἔδεισαν δὲ μὴ λύσσα
 τις ὥσπερ κυσὶν ἡμῖν ἐμπεπτῳκοί. Εἰ οὖν ταῦτα
 τοιαῦτα ἔσται, θεάσασθε οἷα ἡ κατάστασις ἡμῖν
 ἔσται τῆς στρατιᾶς. Ὑμεῖς μὲν οἱ πάντες οὐκ 27
 ἔσεσθε κύριοι οὔτε ἀνελέσθαι πόλεμον ᾧ ἂν βού-
 λησθε οὔτε καταλύσαι· ἰδίᾳ δὲ ὁ βουλόμενος ἄξει
 στράτευμα ἐφ' ὃ τι ἂν ἐθέλῃ. Καὶν τινες πρὸς ὑμᾶς
 ἴωσι πρέσβεις, ἢ εἰρήνης δεόμενοι ἢ ἄλλου τινός,
 κατακτείναντες τούτους οἱ βουλόμενοι ποιήσουσιν
 ὑμᾶς τῶν λόγων μὴ ἀκοῦσαι τῶν πρὸς ὑμᾶς ἰόντων.
 *Ἐπειτα δέ, οὓς μὲν ἂν ὑμεῖς ἅπαντες ἔλησθε ἄρ- 28
 χοντας, ἐν οὐδεμιᾷ χώρᾳ ἔσονται· ὅστις δ' ἂν ἑαυτὸν
 ἔλῃται στρατηγόν, καὶ ἐθέλῃ λέγειν Βάλλε, βάλλε,
 οὗτος ἔσται ἱκανὸς καὶ ἄρχοντα κατακαθεῖν καὶ ἰδιώ-
 την ὃν ἂν ὑμῶν ἐθέλῃ ἄκριτον, ἣν ὧσιν οἱ πεισόμενοι
 αὐτῷ, ὥσπερ καὶ νῦν ἐγένετο. Οἷα δὲ ὑμῖν καὶ 29

- διαπεπράχασιν οἱ αὐθαίρετοι οὗτοι στρατηγοὶ σκέψασθε· Ζήλαρχος μὲν γὰρ ὁ ἀγορανόμος, εἰ μὲν ἀδικεῖ ὑμᾶς, οἴχεται ἀποπλέων οὐ δούς ὑμῖν δίκην· εἰ δὲ μὴ ἀδικεῖ, φεύγει ἐκ τοῦ στρατεύματος δέισας
- 30 μὴ ἀδίκως ἄκριτος ἀποθάνῃ. Οἱ δὲ καταλεύσαντες τοὺς πρέσβεις διεπράξαντο ὑμῖν μόνοις μὲν τῶν Ἑλλήνων εἰς Κερασοῦντα μὴ ἀσφαλὲς εἶναι, ἂν μὴ σὺν ἰσχυρί, ἀφικνεῖσθαι· τοὺς δὲ νεκρούς, οὓς πρόσθεν αὐτοὶ οἱ κατακανόντες ἐκέλευον θάπτειν, τούτους διεπράξαντο μὴδὲ ξὺν κηρυκίῳ ἔτι ἀσφαλὲς εἶναι ἀνελέσθαι. Τίς γὰρ ἐβελήσῃ κήρυξ ἰέναι κήρυκας
- 31 ἀπεκτονώς; Ἄλλ' ἡμεῖς Κερασουντίων θάψαι αὐτοὺς ἐδεήθημεν. Εἰ μὲν οὖν ταῦτα καλῶς ἔχει, δοξάτω ὑμῖν· ἵνα ὥς τοιούτων ἐσομένων καὶ φυλακὴν ἰδίᾳ ποιήσῃ τις, καὶ τὰ ἐρυμνὰ ὑπερδέξια πειράται ἔχων
- 32 σκηνοῦν. Εἰ μέντοι ὑμῖν δοκεῖ θηρίων, ἀλλὰ μὴ ἀνθρώπων, εἶναι τὰ τοιαῦτα ἔργα, σκοπεῖτε παῦλάν τινα αὐτῶν· εἰ δὲ μή, πρὸς Διὸς πῶς ἢ θεοῖς θύσομεν ἡδέως, ποιοῦντες ἔργα ἀσεβῆ, ἢ [τοῖς] πολεμίοις
- 33 πῶς μαχοῦμεθα, ἣν ἀλλήλους κατακαίνωμεν; Πόλις δὲ φιλία τίς ἡμᾶς δέξεται, ἥτις ἂν ὁρᾷ τοσαύτην ἀνομίαν ἐν ἡμῖν; Ἀγορὰν δὲ τίς ἄξει θαρρῶν, ἣν περὶ τὰ μέγιστα τοιαῦτα ἐξαμαρτάνοντες φαίνώμεθα; Οὐ δὲ δὴ πάντων οἴόμεθα τεύξεσθαι ἐπαίνων, τίς ἂν ἡμᾶς τοιούτους ὄντας ἐπαινέσειεν; ἡμεῖς μὲν γὰρ οἶδ' ὅτι πονηροὺς ἂν φαίμεν εἶναι τοὺς τὰ τοιαῦτα ποιοῦντας.
- 34 Ἐκ τούτου ἀνιστάμενοι πάντες ἔλεγον τοὺς μὲν τούτων ἄρξαντας δοῦναι δίκην, τοῦ δὲ λοιποῦ μηκέτι ἐξεῖναι ἀνομίας ἄρξαι· ἐὰν δέ τις ἄρξῃ, ἄγεσθαι αὐτοὺς ἐπὶ θανάτῳ· τοὺς δὲ στρατηγοὺς εἰς δίκας πάντας καταστήσαι· εἶναι δὲ δίκας καὶ εἴ τι ἄλλο τις ἡδίκητο ἐξ οὗ Κῦρος ἀπέθανε· δικαστὰς δὲ τοὺς
- 35 λοχαγοὺς ἐποίησαντο. Παραινοῦντος δὲ Ξενοφώντος καὶ τῶν μάντεων συμβουλευόντων, ἔδοξε καὶ καθῆραι τὸ στράτευμα. Καὶ ἐγένετο καθαρμός.

CAPUT VIII.

Ἔδοξε δὲ καὶ τοὺς στρατηγούς δίκην ὑποσχεῖν 1
τοῦ παρεληλυθότος χρόνου. Καὶ διδόντων Φιλῆσιος
μὲν ὤφλε καὶ Ξανθικλῆς τῆς φυλακῆς τῶν γαυλικῶν
χρημάτων τὸ μείωμα εἴκοσι μνᾶς. Σοφαίνετος δέ,
ὅτι ἄρχων αἰρεθεὶς κατημέλει, δέκα μνᾶς. Ξενοφών-
τος δὲ κατηγόρησάν τινες φάσκοντες παῖεσθαι ὑπ'
αὐτοῦ, καὶ ὡς ὑβρίζοντος τὴν κατηγορίαν ἐποιοῦντο.
Καὶ ὁ Ξενοφών [ἀναστὰς] ἐκέλευσεν εἰπεῖν τὸν 2
πρῶτον λέξαντα πού καὶ ἐπλήγη. Ὁ δὲ ἀποκρίνεται·
Ὅπου καὶ τῷ ῥίγει ἀπωλλύμεθα καὶ χιῶν πλείστη
ἦν. Ὁ δὲ εἶπεν· Ἀλλὰ μὴν καὶ χειμῶνός γε ὄντος, 3
οἷου λέγεις, σίτου δὲ ἐπιλελοιπότος, οἴνου δὲ μῆδ'
ἰσφραίνεσθαι παρόν, ὑπὸ δὲ πόνων πολλῶν ἀπαγο-
ρευόντων, πολεμίων δὲ ἐπομένων, εἰ ἐν τοιούτῳ καιρῷ
ὑβρίζον, ὁμολογῶ καὶ τῶν ὄνων ὑβριστότερος εἶναι·
οἷς φασιν ὑπὸ τῆς ὑβρεως κόπον οὐκ ἐγγίνεσθαι.
Ὅμως δὲ καὶ λέξον, ἔφη, ἐκ τίνος ἐπλήγης. Πότε- 4
ρον ἦτουν σέ τι, καί, ἐπεὶ μοι οὐκ ἐδίδως, ἔπαιον;
ἀλλ' ἀπήτουν; ἀλλὰ περὶ παιδικῶν μαχόμενος, ἀλλὰ
μεθύων ἐπαρώνησα; Ἐπεὶ δὲ τούτων οὐδὲν ἔφησεν, 5
ἐπήρετο αὐτὸν εἰ ὀπλιτεύοι. Οὐκ ἔφη. Πάλιν, εἰ
πελτάζοι. οὐδὲ τοῦτ' ἔφη. ἀλλ' ἡμίονον ἐλαύνειν
ταχθεὶς ὑπὸ τῶν συσκήνων, ἐλεύθερος ὢν. Ἐνταῦθα 6
δὴ ἀναγιγνώσκει τε αὐτὸν καὶ ἤρετο· ἦ σὺ εἰ ὁ τὸν
κάμνοντα *[ἀπ]άγων*; Ναὶ μὰ Δί, ἔφη. σὺ γὰρ
ἠνάγκαζες. τὰ δὲ τῶν ἐμῶν συσκήνων σκευὴ διέρρι-
ψας. Ἀλλ' ἦ μὲν διάρρῃσις, ἔφη ὁ Ξενοφών, τοιαύτη 7
τις ἐγένετο. Διέδωκα ἄλλοις ἄγειν καὶ ἐκέλευσα
πρὸς ἐμὲ ἀπαγαγεῖν. καὶ ἀπολαβὼν ἅπαντα σῶα
ἀπέδωκά σοι, ἐπεὶ καὶ σὺ ἐμοὶ ἀπέδειξας τὸν ἄνδρα.
Οἷον δὲ τὸ πρᾶγμα ἐγένετο ἀκούσατε, ἔφη. καὶ γὰρ
ἄξιον·

Ἄνῃρ κατελείπετο διὰ τὸ μηκέτι δύνασθαι πο- 8
ρεύεσθαι. Καὶ ἐγὼ τὸν μὲν ἄνδρα τοσοῦτον ἐγίγνω-

- σκον ὅτι εἰς ἡμῶν εἴη· ἡνάγκασα δὲ σὲ τοῦτον ἄγειν, ὥς μὴ ἀπόλοιτο· καὶ γάρ, ὥς ἐγὼ οἶμαι, πολέμιοι
- 9 ἡμῖν ἐφείποντο. Συνέφη τοῦτο ὁ ἄνθρωπος. Οὐκ οὖν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἐπεὶ προὔπεμψά σε, καταλαμβάνω αὐθις σὺν τοῖς ὀπισθοφύλαξι προσιὼν βόθρον ὀρύττοντα, ὥς κατορύξοντα τὸν ἄνθρωπον· καὶ
- 10 ἐπιστὰς ἐπῆρουν σε. Ἐπεὶ δὲ παρεστηκότων ἡμῶν συνέκαμψε τὸ σκέλος ὁ ἀνὴρ, ἀνέκραγον οἱ παρόντες ὅτι ζῇ ὁ ἀνὴρ· σὺ δ' εἶπας· Ὅπόσα γε βούλεται· ὥς ἔγωγε αὐτὸν οὐκ ἄξω. Ἐνταῦθα ἔπαισά σε ἀληθῆ λέγεις· ἔδοξας γάρ μοι εἰδοῖτι εἰκέναι ὅτι
- 11 ἔζη. Τί οὖν; ἔφη, ἥττον τι ἀπέθανεν, ἐπεὶ ἐγὼ σοὶ ἀπέδειξα αὐτόν; Καὶ γὰρ ἡμεῖς, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, πάντες ἀποθανούμεθα· τούτου οὖν ἕνεκα ζῶντας ἡμᾶς
- 12 δεῖ κατορυχθῆναι; Τοῦτον μὲν ἀνέκραγον [πάντες] ὥς ὀλίγας παῖσειεν. Ἄλλους δ' ἐκέλευον λέγειν διὰ τί ἕκαστος ἐπλήγη. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀνίσταντο, αὐτοὺς ἔλεγεν·
- 13 Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες, ὁμολογῶ παῖσαι δι' ἄνδρας ἕνεκεν ἀταξίας, ὅσοις σῶζεσθαι μὲν ἥρκει δι' ἡμᾶς, ἐν τάξει τε ἰόντων καὶ μαχομένων ὅπου δέοι· αὐτοὶ δὲ λιπόντες τὰς τάξεις προθέοντες ἀρπάζειν ἤθελον καὶ ἡμῶν πλεονεκτεῖν. Εἰ δὲ τοῦτο πάντες ἐποιοῦμεν, ἅπαντες
- 14 ἂν ἀπωλόμεθα. Ἦδη δὲ καὶ μαλακιζόμενόν τινα καὶ οὐκ ἐθέλοντα ἀνίστασθαι, ἀλλὰ προῖέμενον αὐτὸν τοῖς πολεμίοις, καὶ ἔπαισα καὶ ἐβιασάμην πορεύεσθαι. Ἐν γὰρ τῷ ἰσχυρῷ χειμῶνι καὶ αὐτὸς ποτε ἀναμένων τινὰς συσκευαζομένους, καθεζόμενος συχνὸν χρόνον κατέμαθον ἀναστὰς μόλις καὶ τὰ
- 15 σκέλη ἐκτείνας. Ἐν ἐμαντῷ οὖν πείραν λαβὼν, ἐκ τούτου καὶ ἄλλον, ὅποτε ἴδοιμι καθήμενον καὶ βλακεύοντα, ἤλαυνον· τὸ γὰρ κινεῖσθαι καὶ ἀνδρίζεσθαι παρείχε θερμασίαν τινὰ καὶ ὑγρότητα· τὸ δὲ καθῆσθαι καὶ ἡσυχίαν ἔχειν ἐώρων ὑπουργὸν ὃν τῷ τε ἀποπῆγνυσθαι τὸ αἷμα καὶ τῷ ἀποσῆπυσθαι τοὺς τῶν ποδῶν δακτύλους· ἅπερ πολλοὺς καὶ ὑμεῖς ἴστε

παθόντας. *Ἄλλον δέ γε ἴσως ἀπολειπόμενόν ποιν 16
 διὰ ῥαστώνην, καὶ κωλύοντα καὶ ὑμᾶς τοὺς πρόσθεν
 καὶ ἡμᾶς τοὺς ὀπισθεν πορεύεσθαι, ἔπαισα πύξ, ὅπως
 μὴ λόγχῃ ὑπὸ τῶν πολεμίων παίοιτο. Καὶ γὰρ οὖν 17
 νῦν ἔξεστιν αὐτοῖς σωθεῖσιν, εἴ τι ὑπ' ἐμοῦ ἔπαθον
 παρὰ τὸ δίκαιον, δίκην λαβεῖν. Εἰ δ' ἐπὶ τοῖς πολε-
 μίοις ἐγένοντο, τί μέγα ἂν οὕτως ἔπαθον, ὅτον δίκην
 ἂν ἡξίουν λαμβάνειν; Ἀπλοῦς μοι, ἔφη, ὁ λόγος. 18
 Ἐγὼ γὰρ εἰ μὲν ἐπ' ἀγαθῷ ἐκόλασά τινα, ἀξιῶ
 ὑπέχειν δίκην, οἷαν καὶ γονεῖς υἱοῖς καὶ διδάσκαλοι
 παισὶ. Καὶ γὰρ οἱ ἱατροὶ τέμνονσι καὶ καίουσιν
 ἐπ' ἀγαθῷ. Εἰ δὲ ὑβρεὶ νομίζετε με ταῦτα πράτ- 19
 τειν, ἐνθυμήθητε ὅτι νῦν ἐγὼ θαρσῶ σὺν τοῖς θεοῖς
 μᾶλλον ἢ τότε, καὶ θρασύτερός εἰμι νῦν ἢ τότε, καὶ
 οἶνον πλείω πίνω· ἀλλ' ὅμως οὐδένα παίω· ἐν εὐδία
 γὰρ ὁρῶ ὑμᾶς. Ὅταν δὲ χειμῶν ἦ καὶ θάλαττα 20
 μεγάλη ἐπιφέρηται, οὐχ ὁράτε ὅτι καὶ νεύματος
 μόνου ἔνεκα χαλεπαίνει μὲν πρῶρεὺς τοῖς ἐν πρῶρᾳ,
 χαλεπαίνει δὲ καὶ κυβερνήτης τοῖς ἐν πρύμνῃ; ἱκανὰ
 γὰρ ἐν τῷ τοιούτῳ καὶ μικρὰ ἀμαρτηθέντα πάντα
 συνεπιτρίψαι. Ὅτι δὲ δικαίως ἔπαιον αὐτοὺς καὶ 21
 ὑμεῖς κατεδικάσατε τότε· ἔχοντες [γὰρ] ἔϊφη οὐ
 ψήφους παρέστητε, καὶ ἐξῆν ὑμῖν ἐπικουρεῖν αὐτοῖς,
 εἰ ἐβούλεσθε. Ἀλλὰ μὰ Δία οὔτε τούτοις ἐπεκου-
 ρεῖτε οὔτε σὺν ἐμοὶ τὸν ἀτακτοῦντα ἐπαίετε. Τοιγαρ- 22
 οὖν ἐξουσίαν ἐποιήσατε τοῖς κακοῖς αὐτῶν, ὑβρίζειν
 ἐῶντες αὐτούς. Οἶμαι γάρ, εἰ ἐθέλετε σκοπεῖν, τοὺς
 αὐτοὺς εὐρήσετε καὶ τότε κακίστους καὶ νῦν ὑβριστο-
 τάτους. Βοῖσκος γοῦν ὁ πύκτης ὁ Θειταλὸς τότε 23
 μὲν διεμάχετο, ὡς κάμνων, ἀσπίδα μὴ φέρειν· νῦν
 δ', ὡς ἀκούω, Κοτνωριτῶν πολλοὺς ἤδη ἀποδέδυκεν.
 *Ἦν οὖν σωφρονῆτε, τοῦτον τάναντία ποιήσετε ἢ 24
 τοὺς κύνας ποιοῦσι· τοὺς μὲν γὰρ κύνας τοὺς χαλεπ-
 οὺς τὰς μὲν ἡμέρας διδέασι, τὰς δὲ νύκτας ἀφιάσι·
 τοῦτον δέ, ἣν σωφρονῆτε, τὴν νύκτα μὲν δῆσετε,
 τὴν δὲ ἡμέραν ἀφήσετε. Ἀλλὰ γάρ, ἔφη, θαυμάζω 25

ὅτι, εἰ μὲν τινι ὑμῶν ἀπηχθόμην, μέμνησθε καὶ οὐ
σιωπᾶτε· εἰ δέ τῳ ἢ χειμῶνα ἐπεκούρησα, ἢ πολέ-
μιον ἀπήρυξα, ἢ ἀσθενοῦντι ἢ ἀποροῦντι συνεξεπό-
ρισά τι, τούτων οὐδεὶς μέμνηται· οὐδ' εἴ τινα καλῶς
τι ποιοῦντα ἐπῆνεσα οὐδ' εἴ τιν' ἄνδρα ὄντα ἀγαθὸν
ἐτίμησα, ὥς ἐδυνάμην, οὐδὲν τούτων μέμνησθε.

26 Ἀλλὰ μὲν καλόν τε καὶ δίκαιον καὶ ὅσιον καὶ ἥδιον
τῶν ἀγαθῶν μᾶλλον ἢ τῶν κακῶν μεμνήσθαι.

Ἐκ τούτου μὲν δὴ ἀνίσταντο καὶ ἀνεμύνησκον·
καὶ περιεγένετο ὥστε καλῶς ἔχειν.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΤΡΟΤ ΑΝΑΒΑΣΙΣ.

Ζ'.

CAPUT I. (LIB. V. CAP. IX.)

Ἐκ τούτου δὲ ἐν τῇ διατριβῇ οἱ μὲν ἀπὸ τῆς 1
ἀγορᾶς ἔζων, οἱ δὲ καὶ ληϊζόμενοι ἐκ τῆς Παφλαγο-
νίας. Ἐκλώπευον δὲ καὶ οἱ Παφλαγόνες εὖ μάλα
τοὺς ἀποσκεδαννυμένους, καὶ τῆς νυκτὸς δὲ τοὺς
πρόσω σκηνοῦντας ἐπειρῶντο κακουργεῖν· καὶ πολε-
μικώτατα πρὸς ἀλλήλους εἶχον ἐκ τούτων. Ὁ δὲ 2
Κορύλας, ὃς ἐτύγχανε τότε Παφλαγονίας ἄρχων,
πέμπει παρὰ τοὺς Ἕλληνας πρέσβεις, ἔχοντας
ἵππους καὶ στολὰς καλὰς, λέγοντας ὅτι Κορύλας
ἔτοιμος εἶη τοὺς Ἕλληνας μῆτε ἀδικεῖν μῆτε ἀδι-
κεῖσθαι. Οἱ δὲ στρατηγοὶ ἀπεκρίναντο ὅτι περὶ μὲν 3
τούτων σὺν τῇ στρατιᾷ βουλευσώιντο, ἐπὶ ξενία δὲ
ἐδέχοντο αὐτούς· παρεκάλεσαν δὲ καὶ τῶν ἄλλων
ἀνδρῶν οὓς ἐδόκουν δικαιοτάτους εἶναι. Οὕσαντες 4
δὲ βούς τῶν αἰχμαλώτων καὶ ἄλλα ἱερεῖα εὐωχίαν
μὲν ἀρκούσαν παρεῖχον, κατακείμενοι δὲ ἐν σκίμπο-
σιν ἐδείπνουν καὶ ἔπινον ἐκ κερατίνων ποτηρίων, οἷς
ἐνετύγχανον ἐν τῇ χώρᾳ.

Ἐπεὶ δὲ σπονδαί τ' ἐγένοντο καὶ ἐπαιώνισαν, 5
ἀνέστησαν πρῶτον μὲν Θράκες καὶ πρὸς αὐτὸν ὥρ-
χοῦντο σὺν τοῖς ὅπλοις, καὶ ἥλλοντο ὑψηλά τε καὶ
κούφως καὶ ταῖς μαχαίραις ἐχρῶντο· τέλος δὲ ὁ
ἕτερος τὸν ἕτερον παίει, ὡς πᾶσιν ἐδόκει πεπληγέναι
τὸν ἄνδρα· ὁ δ' ἔπεσε τεχνικῶς πως. Καὶ ἀνέκραγον 6
οἱ Παφλαγόνες. Καὶ ὁ μὲν, σκυλεύσας τὰ ὅπλα
τοῦ ἑτέρου, ἐξῆι ἄδων τὸν Σιτάλκαν· ἄλλοι δὲ τῶν
Θρακῶν τὸν ἕτερον ἐξέφερον ὡς τεθνηκότα· ἦν δὲ

7 οὐδὲν πεπονθώς. Μετὰ τοῦτο Αἰνιᾶνες καὶ Μάγνη-
 8 τες ἀνέστησαν, οἱ ὠρχοῦντο τὴν καρπαίαν καλουμέ-
 9 νην ἐν τοῖς ὅπλοις. Ὁ δὲ τρόπος τῆς ὀρχήσεως
 10 ἦν,—ὁ μὲν παραθέμενος τὰ ὅπλα σπείρει καὶ ζευγη-
 11 λατεῖ, πυκνὰ μεταστρεφόμενος ὡς φοβούμενος·
 12 ληστῆς δὲ προσέρχεται· ὁ δ' ἐπειδὴν προῖδηται,
 13 ἀπαντᾷ ἀρπάσας τὰ ὅπλα καὶ μάχεται πρὸ τοῦ ζεύ-
 14 γους· καὶ οὗτοι ταῦτ' ἐποιοῦν ἐν ῥυθμῷ πρὸς τὸν
 15 αὐλόν· καὶ τέλος ὁ ληστῆς δῆσας τὸν ἄνδρα καὶ τὸ
 16 ζεύγος ἀπάγει· ἐνίστε δὲ καὶ ὁ ζευγηλάτης τὸν λη-
 17 στήν· εἶτα παρὰ τοὺς βούς ζεύξας ὀπίσω τῷ χεῖρε
 18 δεδεμέγον ἐλαύνει.

9 Μετὰ τοῦτο Μυσὸς εἰσῆλθεν ἐν ἑκατέρα τῇ χειρὶ
 10 ἔχων πέλτην· καὶ τότε μὲν ὡς δύο ἀντιταττομένων
 11 μιμούμενος ὠρχεῖτο, τότε δὲ ὡς πρὸς ἓνα ἐχρήτο ταῖς
 12 πέλταις, τότε δ' ἐδινεῖτο καὶ ἐξεκυβίστα ἔχων τὰς
 13 πέλτας· ὥστε ὅψιν καλὴν φαίνεσθαι. Τέλος δὲ τὸ
 14 Περαικὸν ὠρχεῖτο, κρούων τὰς πέλτας· καὶ ὤκλαζε
 15 καὶ ἐξανίστατο· καὶ ταῦτα πάντα ἐν ῥυθμῷ ἐποίει
 16 πρὸς τὸν αὐλόν. Ἐπὶ δὲ τοίτῳ ἐπιόντες οἱ Μαντινεῖς
 17 καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν Ἀρκάδων ἀναστάντες, ἐξοπλι-
 18 σάμενοι ὡς ἐδύναντο κάλλιστα, ἤεσαν τε ἐν ῥυθμῷ,
 19 πρὸς τὸν ἐνόπλιον ῥυθμὸν αὐλούμενοι, καὶ ἐπαιώνισαν
 20 καὶ ὠρχήσαντο, ὥσπερ ἐν ταῖς πρὸς τοὺς θεοὺς προσ-
 21 ὁδοῖς. Ὁρῶντες δὲ οἱ Παφλαγόνες δεινὰ ἐποιοῦντο
 22 πάσας τὰς ὀρχήσεις ἐν ὅπλοις εἶναι. Ἐπὶ τούτοις
 23 ὁρῶν ὁ Μυσὸς ἐκπεπληγμένους αὐτούς, πείσας τῶν
 24 Ἀρκάδων τινὰ πεπαμένον ὀρχηστρίδα, εἰσάγει, σκευ-
 25 άσας ὡς ἐδύνατο κάλλιστα καὶ ἀσπίδα δούς κούφην
 26 αὐτῇ. Ἡ δὲ ὠρχήσατο Πυρρίχην ἐλαφρῶς. Ἐν-
 27 ταῦθα κρότος ἦν πολὺς· καὶ οἱ Παφλαγόνες ἤροντο
 28 εἰ καὶ γυναῖκες συνεμάχοντο αὐτοῖς. Οἱ δ' ἔλεγον
 29 ὅτι αὗται καὶ αἱ τρεψάμεναι εἰεν βασιλέα ἐκ τοῦ
 30 στρατοπέδου. Τῇ μὲν [οὖν] νυκτὶ ταύτῃ τοῦτο τὸ
 31 τέλος ἐγένετο.

Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ προσῆγον αὐτοὺς εἰς τὸ στράτευμα·

καὶ ἔδοξε τοῖς στρατιώταις μήτε ἀδικεῖν Παφλαγόν-
 νας μήτε ἀδικεῖσθαι. Μετὰ τοῦτο οἱ μὲν πρέσβεις
 ᾤχοντο· οἱ δὲ Ἕλληνες, ἐπειδὴ πλοῖα ἱκανὰ ἐδόκει
 παρῆναι, ἀναβάντες ἔπλεον ἡμέραν καὶ νύκτα πνεύ-
 ματι καλῶ, ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες τὴν Παφλαγονίαν.
 Τῇ δ' ἄλλῃ ἀφικνοῦνται εἰς Σινώπην καὶ ὠρμίσαντο 15
 εἰς Ἀρμῆνην τῆς Σινώπης. Σινωπεῖς δὲ οἰκοῦσι μὲν
 ἐν τῇ Παφλαγονικῇ, Μιλησίων δὲ ἀποικοί εἰσιν.
 Οὗτοι δὲ ξένια πέμπουσι τοῖς Ἕλλησιν, ἀλφίτων
 [μὲν] μεδίμνους τρισχιλίους, οἴνου δὲ κεράμια χίλια
 καὶ πεντακόσια. Καὶ Χειρίσοφος ἐνταῦθα ἦλθε 16
 τριήρῃ ἔχων. Καὶ οἱ μὲν στρατιῶται προσεδόκων
 ἄγοντά τί σφισιν ἦκειν· ὁ δ' ἦγε μὲν οὐδέν, ἀπήγ-
 γελλε δὲ ὅτι ἐπαινοίη αὐτοὺς καὶ Ἀναξίβιος ὁ ναύ-
 αρχος καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ ὅτι ὑπισχνεῖτο Ἀναξίβιος,
 εἰ ἀφικνοῖντο ἔξω τοῦ Πόντου, μισθοφορὰν αὐτοῖς
 ἔσεσθαι.

Καὶ ἐν ταύτῃ τῇ Ἀρμῆνῃ ἔμειναν οἱ στρατιῶται 17
 ἡμέρας πέντε. Ὡς δὲ τῆς Ἑλλάδος ἐδόκουν ἐγγὺς
 γίνεσθαι, ἤδη μᾶλλον ἢ πρόσθεν εἰσῆει αὐτοὺς ὅπως
 ἂν καὶ ἔχοντές τι οἴκαδε ἀφίκοντο. Ἠγήσαντο οὖν, 18
 εἰ ἓνα ἔλαιντο ἄρχοντα, μᾶλλον ἂν ἢ πολυαρχίας
 οὕσης δύνασθαι τὸν ἓνα χρῆσθαι τῷ στρατεύματι
 καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας· καὶ εἴ τι δέοι λανθάνειν,
 μᾶλλον ἂν [καὶ] κρύπτεσθαι· καὶ εἴ τι αὐτῷ δέοι φθά-
 νειν, ἦττον ἂν ὑστερίζειν· οὐ γὰρ ἂν λόγων δεῖν πρὸς
 ἀλλήλους, ἀλλὰ τὸ δόξαν τῷ ἐνὶ περαίνεισθαι ἂν·
 τὸν δ' ἐμπροσθεν χρόνον ἐκ τῆς νικώσης ἐπραττον
 πάντα οἱ στρατηγοί. Ὡς δὲ ταῦτα διανοοῦντο, ἐτρά- 19
 ποντο ἐπὶ τὸν Ξενοφῶντα· καὶ οἱ λοχαγοὶ ἔλεγον
 προσιώντες αὐτῷ ὅτι ἡ στρατιὰ οὕτω γιγνώσκει· καὶ
 εὖνοϊαν ἐνδεικνύμενος ἕκαστός τις ἐπειθεν αὐτὸν
 ὑποστῆναι τὴν ἀρχήν. Ὁ δὲ Ξενοφῶν πῇ μὲν 20
 ἐβούλετο ταῦτα, νομίζων καὶ τὴν τιμὴν μείζω
 οὕτως ἑαυτῷ γίνεσθαι καὶ πρὸς τοὺς φίλους καὶ
 εἰς τὴν πόλιν τοῦνομα μείζον ἀφίξεσθαι αὐτοῦ·

τυχὸν δὲ καὶ ἀγαθοῦ τινος ἂν αἴτιος τῇ στρατιᾷ γενέσθαι.

- 21 Τὰ μὲν δὴ τοιαῦτα ἐνθυμήματα ἐπῆρεν αὐτὸν ἐπιθυμῆν αὐτοκράτορα γενέσθαι ἄρχοντα. Ὅποτε δ' αὖ ἐνθυμοῖτο ὅτι ἄδηλον μὲν παντὶ ἀνθρώπῳ ὅπη τὸ μέλλον ἔξει, διὰ τοῦτο δὲ καὶ κίνδυνος εἶη καὶ τὴν
- 22 προειργασμένην δόξαν ἀποβαλεῖν, ἡπορεῖτο. Διαπορουμένῳ δὲ αὐτῷ διακρίναι ἔδοξε κράτιστον εἶναι τοῖς θεοῖς ἀνακοινῶσαι· καὶ παραστησάμενος δύο ἱερεῖα ἐθύετο τῷ Διὶ τῷ Βασιλεῖ, ὅσπερ αὐτῷ μαντευτὸς ἦν ἐκ Δελφῶν· καὶ τὸ ὄναρ δὴ ἀπὸ τούτου τοῦ θεοῦ ἐνόμιζεν ἑωρακέσαι ὃ εἶδεν ὅτε ἤρχετο ἐπὶ
- 23 τὸ συνεπιμελεῖσθαι τῆς στρατιᾶς καθίστασθαι. Καὶ ὅτε ἐξ Ἐφέσου δὲ ὥρμητο Κύρῳ συσταθησόμενος, αἰτὸν ἀνεμιμνήσκετο ἑαυτῷ δεξιὸν φθεγγόμενον, καθήμενον μέντοι, ὥσπερ ὁ μάντις προπέμπων αὐτὸν ἔλεγεν ὅτι μέγας μὲν οἰωνὸς εἶη καὶ οὐκ ἰδιωτικὸς καὶ ἔνδοξος, ἐπίπονός μέντοι· καὶ γὰρ τὰ ὄρνεα μάλιστα ἐπιτίθεσθαι τῷ αἰετῷ καθημένῳ· οὐ μέντοι χρηματιστικὸν εἶναι τὸν οἰωνόν· τὸν γὰρ αἰτὸν περι-
- 24 πετόμενον μᾶλλον λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια. Οὕτω δὴ θυομένῳ αὐτῷ διαφανῶς ὁ θεὸς σημαίνει μήτε προσδεῖσθαι τῆς ἀρχῆς μήτ', εἰ αἰροῦντο, ἀποδέχε-
- 25 σθαι. Τοῦτο μὲν δὴ οὕτως ἐγένετο. Ἡ δὲ στρατιὰ συνήλθε, καὶ πάντες ἔλεγον ἓνα αἰρεῖσθαι· καὶ ἐπεὶ τοῦτο ἔδοξε, προεβάλλοντο αὐτόν. Ἐπεὶ δὲ ἐδόκει δῆλον εἶναι ὅτι αἰρήσονται αὐτόν, εἴ τις ἐπιψηφίζοι, ἀνέστη καὶ ἔλεξε τάδε·
- 26 Ἐγώ, ὦ ἄνδρες, ἡδομαι μὲν ὑπὸ ὑμῶν τιμώμενος, εἴπερ ἀνθρωπός εἰμι, καὶ χάριν ἔχω καὶ εὐχομαι δοῦναί μοι τοὺς θεοὺς αἰτιὸν τινος ὑμῖν ἀγαθοῦ γενέσθαι· τὸ μέντοι ἐμὲ προκριθῆναι ὑπὸ ὑμῶν ἄρχοντα, Λακεδαιμονίου ἀνδρὸς παρόντος, οὔτε ὑμῖν μοι δοκεῖ συμφέρον εἶναι, ἀλλ' ἥττον ἂν διὰ τοῦτο τυγχάνειν εἴ τι δέοισθε παρ' αὐτῶν· ἐμοί τε αὖ οὐ πάνυ τι νο-
- 27 μίζω ἀσφαλὲς εἶναι τοῦτο. Ὅρῳ γὰρ ὅτι καὶ τῇ

πατρίδι μου οὐ πρόσθεν ἐπαύσαντο πολεμοῦντες πρὶν ἐποίησαν πάσαν τὴν πόλιν ὁμολογεῖν Λακεδαιμονίους καὶ αὐτῶν ἡγεμόνας εἶναι. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο 28 ὁμολόγησαν, εὐθὺς ἐπαύσαντο πολεμοῦντες καὶ οὐκ-έτι πέρα ἐπολιόρκησαν τὴν πόλιν. Εἰ οὖν ταῦτα ὁρῶν ἐγὼ δοκοῖην, ὅπου δυναίμην, ἐνταῦθ' ἄκυρον ποιεῖν τὸ ἐκείνων ἀξίωμα, ἐκείνο ἐννοῶ, μὴ λῖαν ἂν ταχὺ σωφρονισθείην. Ὁ δὲ ὑμεῖς ἐννοεῖτε, ὅτι ἦττον 29 ἂν στάσις εἴη ἐνὸς ἄρχοντος ἢ πολλῶν, εὖ ἴστε ὅτι ἄλλον μὲν ἐλόμενοι οὐχ εὐρήσετε ἐμὲ στασιάζοντα· νομίζω γὰρ ὅστις ἐν πολέμῳ ὦν στασιάζει πρὸς ἄρχοντα, τοῦτον πρὸς τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν στασιάζειν· εἰ δ' ἐμὲ ἔλυσθε, οὐκ ἂν θαυμάσαιμι, εἴ τινα εὐροίτε καὶ ὑμῖν καὶ ἐμοὶ ἀχθόμενον.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπε, πολὺ πλείους ἐξανίσταντο 30 λέγοντες ὡς δέοι αὐτὸν ἄρχειν. Ἀγασίας δὲ Στυμφάλιος εἶπεν, ὅτι γελοῖον εἴη· εἰ οὕτως ἔχει, ὀργισοῦνται Λακεδαιμόνιοι καὶ εἰάν σίνδειπνοι συνελθόντες μὴ Λακεδαιμόνιον συμποσίαρχον αἰρῶνται· ἐπεὶ εἰ οὕτω γε τοῦτ' ἔχει, ἔφη, οὐδὲ λοχαγεῖν ἡμῖν ἔξεστιν, ὡς ἔοικεν, ὅτι Ἀρκάδες ἐσμέν. Ἐνταῦθα δὴ ὡς εὖ εἰπόντος τοῦ Ἀγασίου ἀνεθορύβησαν.

Καὶ ὁ Ξενοφῶν, ἐπεὶ ἑώρα πλείονος ἐνδέον, παρ- 31 ελθὼν εἶπεν· Ἄλλ', ὦ ἄνδρες, ἔφη, ὡς πάνυ εἰδῆτε, ὁμνύω ὑμῖν θεοὺς πάντας καὶ πάσας, ἢ μὴν ἐγώ, ἐπεὶ τὴν ὑμετέραν γνώμην ᾔσθανόμην, ἐθυόμην εἰ βέλτιον εἴη ὑμῖν τε ἐμοὶ ἐπιτρέψαι ταύτην τὴν ἀρχήν, καὶ ἐμοὶ ὑποστήναι· καί μοι οἱ θεοὶ οὕτως ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐσήμεναν ὥστε καὶ ιδιώτην ἂν γινῶναι ὅτι [ταύτης] τῆς μοναρχίας ἀπέχεσθαί με δεῖ. Οὕτω δὴ Χειρί- 32 σοφον αἰροῦνται. Χειρίσοφος δέ, ἐπεὶ ἤρθε, παρ-ελθὼν εἶπεν· Ἄλλ', ἔφη, ὦ ἄνδρες, τοῦτο μὲν ἴστε ὅτι οὐδ' ἂν ἔγωγε ἐστασίαζον, εἰ ἄλλον εἴλεσθε. Ξενοφῶντα μέντοι, ἔφη, ὠνήσατε οὐχὶ ἐλόμενοι· ὡς καὶ νῦν Δέξιππος ἤδη διέβαλλεν αὐτὸν πρὸς Ἀναξίβιον, ὃ τι ἐδύνατο, καὶ μάλα ἐμοῦ αὐτὸν σιγάλλοντος.

33 Ὁ δὲ ἔφη νομίζειν αὐτὸν Τιμασίῳ μᾶλλον συνάρχειν ἐθελῆσαι Δαρδανεῖ ὄντι τοῦ Κλεάρχου στρατεύματος, ἢ ἑαυτῷ Λάκωνι ὄντι. Ἐπεὶ μέντοι ἐμὲ εἴλεσθε, ἔφη, καὶ ἐγὼ πειράσομαι ὃ τι ἂν δύνωμαι ὑμᾶς ἀγαθὸν ποιεῖν. Καὶ ὑμεῖς οὕτω παρασκευάζεσθε ὡς αὐριον, εἰς πλοῦς ἢ, ἀναξόμενοι· ὁ δὲ πλοῦς ἔσται εἰς Ἡράκλειαν· ἅπαντας οὖν δεῖ ἐκείσε πειρᾶσθαι κατασχεῖν· τὰ δ' ἄλλα, ἐπειδὴν ἐκείσε ἔλθωμεν, βουλευσόμεθα.

CAPUT II. (V. CAP. X.)

- 1 Ἐντεῦθεν τῇ ὑστεραίᾳ ἀναγόμενοι πνεύματι ἔπλεον καλῶ ἡμέρας δύο παρὰ τὴν γῆν. Καὶ παραπλέοντες ἐθεώρουν τὴν τε Ἰασονίαν ἀκτὴν, ἔνθα ἡ Ἀργὼ λέγεται ὀρμίσασθαι, καὶ τῶν ποταμῶν τὰ στόματα· πρῶτον μὲν τοῦ Θερμῶδοντος, ἔπειτα δὲ τοῦ Ἰριος, ἔπειτα δὲ τοῦ Ἄλυσ, μετὰ [δὲ] τοῦτον τοῦ Παρθενίου· τοῦτον δὲ παραπλεύσαντες ἀφίκοντο εἰς Ἡράκλειαν, πόλιν Ἑλληνίδα, Μεγαρέων ἀποικον,
- 2 οὗσαν δ' ἐν τῇ Μαριανδυνῶν χώρᾳ. Καὶ ὀρμίσαντο παρὰ τῇ Ἀχερουσιάδι Χερρόνησῳ· ἔνθα λέγεται ὁ Ἡρακλῆς ἐπὶ τὸν Κέρβερον κύνα καταβῆναι ἢ νῦν τὰ σημεῖα δεικνύνουσι τῆς καταβάσεως, τὸ βάθος 3 πλέον, ἢ ἐπὶ δύο στάδια. Ἐνταῦθα τοῖς Ἑλλησιν οἱ Ἡρακλεῶται ξένια πέμπουσιν, ἀλφίτων μεδίμνους τρισχιλίους καὶ οἶνου κεράμια δισχίλια καὶ βοῦς εἴκοσι καὶ οἷς ἑκατόν. Ἐνταῦθα διὰ τοῦ πεδίου ρεῖ ποταμός, Λύκος ὄνομα, εὖρος ὡς δύο πλέθρων.
- 4 Οἱ δὲ στρατιῶται συλλεγόντες ἐβουλευόντο τὴν λοιπὴν πορείαν πότερον κατὰ γῆν ἢ κατὰ θάλατταν χρῆ πορευθῆναι ἐκ τοῦ Πόντου. Ἀναστὰς δὲ Λύκων Ἀχαιοὺς εἶπεν· Θαυμάζω μὲν, ὦ ἄνδρες, τῶν στρατηγῶν ὅτι οὐ πειρῶνται ἡμῖν ἐκπορίζειν σιτηρέσιον· τὰ μὲν γὰρ ξένια οὐ μὴ γένηται τῇ στρατιᾷ ἡμερῶν σιτία· ὁπόθεν δ' ἐπισιτισάμενοι πορευσόμεθα οὐκ ἔστιν, ἔφη. Ἐμοὶ οὖν δοκεῖ αἰτεῖν τοὺς Ἡρακ-

λεώτας μὴ ἔλαττον ἢ τρισχιλίους Κυζικηνοὺς. Ἄλ- 5
 λος δ' εἶπε, [μηνὸς μισθὸν] μὴ ἔλαττον ἢ μυρίους· καὶ
 ἐλομένους πρέσβεις αὐτίκα μάλα, ἡμῶν καθημένων,
 πέμπειν πρὸς τὴν πόλιν καὶ εἰδέναι ὃ τι ἂν ἀπαγ-
 γέλλωσι, καὶ πρὸς ταῦτα βουλευέσθαι. Ἐντεῦθεν 6
 προὔβαλοντο πρέσβεις, πρῶτον μὲν Χειρίσοφον,
 ὅτι ἄρχων ἦρητο· ἔστι δ' οἱ καὶ Ξενοφῶντα· διὲ
 ἰσχυρῶς ἀπεμάχοντο· ἀμφοῖν γὰρ ταῦτά ἐδόκει μὴ
 ἀναγκάζειν πόλιν Ἑλληνίδα καὶ φιλίαν ὃ τι μὴ
 αὐτοὶ ἐθέλοντες διδοῖεν. Ἐπεὶ δ' οὖν οὗτοι ἐδόκουν 7
 ἀπρόθυμοι εἶναι, πέμπουσι Λύκωνα Ἀχαιοὺν καὶ
 Καλλίμαχον Παρρᾶσιον καὶ Ἀγασίαν Στυμφάλιον.
 Οὗτοι ἐλθόντες ἔλεγον τὰ δεδογμένα· τὸν δὲ Λύκωνα
 ἔφασαν καὶ ἐπαπειλεῖν, εἰ μὴ ποιήσαιεν ταῦτα.
 Ἀκούσαντες δ' οἱ Ἡρακλεῶται βουλευέσθαι ἔφα- 8
 σαν· καὶ εὐθὺς τὰ τε χρήματα ἐκ τῶν ἀγρῶν συνη-
 γον καὶ τὴν ἀγορὰν εἴσω ἀνεσκεύασαν, καὶ αἱ πύλαι
 ἐκέκλειντο, καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν ὄπλα ἐφαίνετο.

Ἐκ τούτου οἱ ταραάζαντες ταῦτα τοὺς στρατηγοὺς 9
 ἡγτιῶντο διαφθείρειν τὴν πρᾶξιν· καὶ συνίσταντο οἱ
 Ἀρκάδες καὶ οἱ Ἀχαιοί· προειστήκει δὲ μάλιστα
 αὐτῶν Καλλίμαχος τε ὁ Παρρᾶσιος καὶ Λύκων ὁ
 Ἀχαιός. Οἱ δὲ λόγοι ἦσαν αὐτοῖς ὡς αἰσχρὸν 10
 εἶη ἄρχειν [ἓνα] Ἀθηναῖον Πελοποννησίων καὶ
 Λακεδαιμονίων, μηδεμίαν δύναμιν παρεχόμενον εἰς
 τὴν στρατιάν· καὶ τοὺς μὲν πόνοὺς σφᾶς ἔχειν, τὰ
 δὲ κέρδη ἄλλους, καὶ ταῦτα τὴν σωτηρίαν σφῶν
 κατειργασμένων· εἶναι γὰρ τοὺς κατειργασμένους
 Ἀρκάδας καὶ Ἀχαιοὺς· τὸ δ' ἄλλο στράτευμα οὐδὲν
 εἶναι· καὶ ἦν δὲ τῇ ἀληθείᾳ ὑπερήμισυ τοῦ ὅλου
 στρατεύματος Ἀρκάδες καὶ Ἀχαιοί. Εἰ οὖν σωφρο- 11
 νοῖεν, αὐτοὶ συστάντες καὶ στρατηγοὺς ἐλόμενοι ἐαν-
 τῶν καθ' ἑαυτοὺς τε ἂν τὴν πορείαν ποιοῖντο, καὶ
 πειρῶντο ἀγαθόν τι λαμβάνειν. Ταῦτ' ἔδοξε· καὶ 12
 ἀπολιπόντες Χειρίσοφον εἰ τινες ἦσαν παρ' αὐτῷ
 Ἀρκάδες ἢ Ἀχαιοί, καὶ Ξενοφῶντα, συνέστησαν·

καὶ στρατηγούς αἰροῦνται ἑαυτῶν δέκα· τούτους δὲ ἐψηφίσαντο ἐκ τῆς νικώσης ὃ τι δοκοίη τοῦτο ποιεῖν. Ἡ μὲν οὖν τοῦ παντὸς ἀρχὴ Χειρισόφῳ ἐνταῦθα κατελύθη, ἡμέρᾳ ἕκτη ἢ ἐβδόμῃ ἀφ' ἧς ἤρθεη.

13 Ξενοφῶν μέντοι ἐβούλετο κοινῇ μετ' αὐτῶν τὴν πορείαν ποιεῖσθαι, νομίζων οὕτως ἀσφαλέστερον εἶναι ἢ ἰδίᾳ ἕκαστον στέλλεσθαι· ἀλλὰ Νέων ἔπειθεν αὐτὸν καθ' αὐτὸν πορεύεσθαι, ἀκούσας τοῦ Χειρισόφου ὅτι Κλέανδρος ὁ ἐν Βυζαντίῳ ἀρμοστής

14 φαίη τριήρεις ἔχων ἤξειν εἰς Κάλπης λιμένα· ὅπως οὖν μηδεὶς μετὰσχοι, ἀλλ' αὐτοὶ καὶ οἱ αὐτῶν στρατιῶται ἐκπλεύσειαν ἐπὶ τῶν τριήρων, διὰ ταῦτα συνεβούλευε. Καὶ Χειρίσοφος, ἅμα μὲν ἀθυμῶν τοῖς γεγενημένοις ἅμα δὲ μισῶν ἐκ τούτου τὸ στράτευμα, ἐπιτρέπει αὐτῷ ποιεῖν ὃ τι βούλεται.

15 Ξενοφῶν μὲν ἔτι ἐπεχείρησεν ἀπαλλαγεῖς τῆς στρατιᾶς ἐκπλεῦσαι· θυομένῳ δὲ αὐτῷ τῷ Ἡγεμόνι Ἡρακλεῖ καὶ κοινουμένῳ πότερα λῶον καὶ ἄμεινον εἶη στρατεύεσθαι ἔχοντι τοὺς παραμεινάντας τῶν στρατιωτῶν, ἢ ἀπαλλάττεσθαι, ἐσήμηνεν ὁ θεὸς τοῖς

16 ἱεροῖς συστρατεύεσθαι. Οὕτω γίνεται τὸ στράτευμα τριχῇ· Ἀρκάδες μὲν καὶ Ἀχαιοὶ πλείους ἢ τετρακισχίλιοι, ὀπλῖται πάντες· Χειρισόφῳ δὲ ὀπλῖται μὲν εἰς τετρακοσίους καὶ χιλίους, πελτασταὶ δὲ εἰς ἑπτακοσίους, οἱ Κλεάρχου Θρᾶκες· Ξενοφῶντι δὲ ὀπλῖται μὲν εἰς ἑπτακοσίους καὶ χιλίους, πελτασταὶ δὲ εἰς τριακοσίους· ἵππικόν δὲ μόνος οὗτος εἶχεν, ἀμφὶ τοὺς τετταράκοντα ἱππέας.

17 Καὶ οἱ μὲν Ἀρκάδες, διαπραξάμενοι πλοῖα παρὰ τῶν Ἡρακλεωτῶν, πρῶτοι πλέουσιν, ὅπως ἐξαίφνης ἐπιπεσόντες τοῖς Βιθυνοῖς λάβοιεν ὅτι πλείστα· καὶ ἀποβαίνουσιν εἰς Κάλπης λιμένα κατὰ μέσον

18 πῶς τῆς Θράκης. Χειρίσοφος δ' εὐθὺς ἀπὸ τῆς πόλεως τῶν Ἡρακλεωτῶν ἀρξάμενος πεζῇ ἐπορεύετο διὰ τῆς χώρας· ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν Θράκην ἐνέβαλλε, παρὰ τὴν θάλατταν ἦει· καὶ γὰρ ἤδη ἡσθένει·

Ξενοφῶν δὲ πλοῖα λαβὼν ἀποβαίνει ἐπὶ τὰ ὄρια τῆς 19
Θράκης καὶ τῆς Ἡρακλεώτιδος, καὶ διὰ μεσογαίας
ἐπορεύετο.

CAPUT III. (LIB. VI. CAP. I.)

[ἌΟν μὲν οὖν τρόπον ἧ τε Χειρισόφου ἀρχῇ τοῦ 1
παντὸς κατελύθη καὶ τῶν Ἑλλήνων τὸ στράτευμα
ἐσχίσθη, ἐν τοῖς ἐπάνω εἴρηται.] Ἐπραξαν δ' αὐτῶν 2
ἕκαστοι τάδε. Οἱ μὲν Ἀρκάδες, ὡς ἀπέβησαν
νυκτὸς εἰς Κάλπης λιμένα, πορεύονται εἰς τὰς
πρώτας κώμας, στάδια ἀπὸ θαλάττης ὡς τριάκοντα.
Ἐπεὶ δὲ φῶς ἐγένετο, ἦγεν ἕκαστος ὁ στρατηγὸς τὸν
αὐτοῦ λόχον ἐπὶ κώμην· ὁποία δὲ μείζων ἐδόκει εἶναι,
σύνδυο λόχους ἦγον οἱ στρατηγοί. Συνεβάλλοντο δὲ 3
καὶ λόφον εἰς ὃν δέοι πάντας ἀλῖζεσθαι· καὶ ἄτε
ἐξαίφνης ἐπιπεσόντες ἀνδράποδά τε πολλὰ ἔλαβον
καὶ πρόβατα πολλὰ περιεβάλλοντο.

Οἱ δὲ Θρᾷκες ἠθροίζοντο οἱ διαφεύγοντες· πολλοὶ 4
δὲ διέφυγον πελτασταὶ ὄντες ὀπλίτας ἐξ αὐτῶν τῶν
χειρῶν. Ἐπεὶ δὲ συνελέγησαν, πρῶτον μὲν τῷ
Σμίκρητος λόχῳ, ἐνὸς τῶν Ἀρκάδων στρατηγῶν,
ἀπιόντι ἤδη εἰς τὸ συγκείμενον καὶ πολλὰ χρήματα
ἄγοντι, ἐπιτίθενται. Καὶ τέως μὲν ἐμάχοντο ἅμα 5
πορευόμενοι οἱ Ἕλληνες· ἐπὶ δὲ διαβάσει χαράδρας
τρέπονται αὐτούς· καὶ αὐτὸν μὲν τὸν Σμίκρητα ἀπο-
κτινύουσι, καὶ τοὺς ἄλλους πάντας· ἄλλον δὲ λόχου
τῶν δέκα στρατηγῶν, τοῦ Ἡγησάνδρου, ὁκτὼ μόνους
κατέλιπον· καὶ αὐτὸς Ἡγήσανδρος ἐσώθη. Καὶ οἱ 6
ἄλλοι δὲ λοχαγοὶ συνῆλθον, οἱ μὲν σὺν πράγμασιν,
οἱ δὲ ἄνευ πραγμάτων· οἱ δὲ Θρᾷκες, ἐπεὶ εὐτύχησαν
τοῦτο τὸ εὐτύχημα, συνεβόων τε ἀλλήλους καὶ συν-
ελέγοντο ἐρρωμένως τῆς νυκτός. Καὶ ἅμα ἡμέρα
κύκλω περὶ τὸν λόφον, ἔνθα οἱ Ἕλληνες ἐστρατοπε-
δεύοντο, ἐτάττοντο καὶ ἱππεῖς πολλοὶ καὶ πελτασταί,
καὶ αἰεὶ πλείονες συνέρρεον· καὶ προσέβαλλον πρὸς 7
τοὺς ὀπλίτας ἀσφαλῶς· οἱ μὲν γὰρ Ἕλληνες οὕτε

- τοξότην εἶχον οὔτε ἀκοντιστὴν οὔτε ἵππεά· οἱ δὲ προσθέοντες καὶ προσελαύνοντες ἠκόντιζον· ὅποτε δὲ αὐτοῖς ἐπίοιεν, ῥαδίως ἀπέφευγον· ἄλλοι δὲ ἄλλη
- 8 ἐπετίθεντο. Καὶ τῶν μὲν πολλοὶ ἐτιτρώσκοντο, τῶν δὲ οὐδεῖς· ὥστε κινηθῆναι οὐκ ἐδύναντο ἐκ τοῦ χωρίου, ἀλλὰ τελευτῶντες καὶ ἀπὸ τοῦ ὕδατος εἶργον
- 9 αὐτοὺς οἱ Θρᾶκες. Ἐπεὶ δ' ἀπορία πολλή ἦν, διέλεγοντο περὶ σπονδῶν· καὶ τὰ μὲν ἄλλα ὁμολόγητο αὐτοῖς, ὁμήρους δ' οὐκ ἐδίδοσαν οἱ Θρᾶκες αἰτούντων τῶν Ἑλλήνων· ἀλλ' ἐν τούτῳ ἴσχετο. Τὰ μὲν δὴ τῶν Ἀρκάδων οὕτως εἶχε.
- 10 Χειρίσοφος δέ, ἀσφαλῶς πορευόμενος παρὰ θάλατταν, ἀφικνεῖται εἰς Κάλπης λιμένα. Ξενοφῶντι δὲ διὰ τῆς μεσογαίας πορευομένῳ οἱ ἵππεῖς προκαταθέοντες ἐντυγχάνουσι πρεσβύταις πορευομένοις ποι. Καὶ ἐπεὶ ἤχθησαν παρὰ Ξενοφῶντα, ἐρωτᾷ αὐτοὺς εἴ που ἦσθοντο ἄλλου στρατεύματος ἔντος Ἑλλη-
- 11 νικουῦ. Οἱ δὲ ἔλεγον πάντα τὰ γεγενημένα, καὶ νῦν ὅτι πολιορκοῦνται ἐπὶ λόφου, οἱ δὲ Θρᾶκες πάντες περικεκυκλωμένοι εἶεν αὐτούς. Ἐνταῦθα τοὺς μὲν ἀνθρώπους τούτους ἐφύλαττεν ἰσχυρῶς, ὅπως ἡγεμόνες εἶεν ὅπου δέοι· σκοποὺς δὲ καταστήσας συνέλεξε τοὺς στρατιώτας καὶ ἔλεξεν·
- 12 Ἄνδρες στρατιῶται, τῶν Ἀρκάδων οἱ μὲν τεθνᾶσιν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπὶ λόφου τινὸς πολιορκοῦνται. Νομίζω δ' ἔγωγε, εἰ ἐκεῖνοι ἀπολούνται, οὐδ' ἡμῖν εἶναι οὐδεμίαν σωτηρίαν, οὕτω μὲν πολλῶν ὄντων
- 13 πολεμίων, οὕτω δὲ τεθαρρήκων. Κράτιστον οὖν ἡμῖν ὡς τάχιστα βοηθεῖν τοῖς ἀνδράσιν, ὅπως, εἰ ἔτι εἰσὶ σῶοι, σὺν ἐκείνοις μαχώμεθα καὶ μὴ μόνοι λει-
- 14 φθέντες μόνοι καὶ κινδυνεύωμεν. Νῦν [μὲν] οὖν στρατοπεδευνώμεθα προελθόντες, ὅσον ἂν δοκῇ καιρὸς εἶναι εἰς τὸ δειπνοποιεῖσθαι· ἕως δ' ἂν πορευώμεθα, Τιμασίῳν ἔχων τοὺς ἵππεῖς προελαυνέτω ἐφορῶν ἡμᾶς, καὶ σκοπεῖτω τὰ ἔμπροσθεν, ὡς μηδὲν ἡμᾶς λάθῃ. Παρέπεμψε δὲ καὶ τῶν γυμνητῶν ἀνθρώπους

εὐζώνους εἰς τὰ πλάγια καὶ εἰς τὰ ἄκρα, ὅπως, εἴ
 πού τί ποθεν καθορῶεν, σημαίνοιν· ἐκέλευε δὲ καίειν
 ἅπαντα, ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν καυσίμῳ· Ἡμεῖς γὰρ ἀπο- 16
 δραίημεν ἂν οὐδαμοῦ ἐνθένδε· πολλή μὲν γάρ, ἔφη,
 εἰς Ἡράκλειαν πάλιν ἀπιέναι, πολλή δὲ εἰς Χρυσό-
 πολιν διελθεῖν· οἱ δὲ πολέμιοι πλησίον· εἰς Κάλπης
 δὲ λιμένα, ἔνθα Χειρίσοφον εἰκάζομεν εἶναι (εἰ σέ-
 σωσται), ἐλαχίστη ὁδός· ἀλλὰ δὴ ἐκεῖ μὲν οὔτε
 πλοῖά ἐστιν οἷς ἀποπλευσούμεθα· μένουσι δὲ αὐτοῦ
 οὐδὲ μιᾶς ἡμέρας ἐστὶ τὰ ἐπιτήδεια. Τῶν δὲ πολι- 17
 ορκουμένων ἀπολομένων, σὺν τοῖς Χειρισόφου μόνοις
 κάκιόν ἐστι διακινδυνεύειν ἢ, τῶνδε σωθέντων, πάντας
 εἰς ταῦτόν ἐλθόντας κοινῇ τῆς σωτηρίας ἔχεσθαι.
 Ἀλλὰ χρὴ παρασκευασαμένους τὴν γνώμην πορεύ-
 εσθαι, ὡς νῦν ἡ εὐκλεῶς τελευτῆσαι ἔστιν ἢ κάλ-
 λιστον ἔργον ἐργάσασθαι Ἑλλήνας τοσούτους σώ-
 σαντας. Καὶ ὁ θεὸς ἴσως ἄγει οὕτως, ὃς τοὺς μεγα- 18
 ληγορήσαντας ὡς πλέον φρονούντας ταπεινῶσαι
 βούλεται· ἡμᾶς δέ, τοὺς ἀπὸ θεῶν ἀρχομένους, ἐντι-
 μοτέρους ἐκείνων καταστήσαι. Ἀλλ' ἔπεσθαι χρὴ
 καὶ προσέχειν τὸν νοῦν, ὡς ἂν τὸ παραγγελλόμενον
 δύνῃσθε ποιεῖν.

Ταῦτ' εἰπὼν ἡγεῖτο. Οἱ δὲ ἱππεῖς, διασπειρό- 19
 μενοι ἐφ' ὅσον καλῶς εἶχεν, ἔκαιον *ἢ ἐβάδιζον*·
 καὶ οἱ πελτασταὶ ἐπιπαριόντες κατὰ τὰ ἄκρα ἔκαιον
 πάντα ὅσα καύσιμα ἐώρων· καὶ ἡ στρατιὰ δέ, εἴ τιτι
 παραλειπομένῳ ἐντυγχάνοιεν· ὥστε πᾶσα ἡ χώρα
 αἰθεσθαι ἐδόκει καὶ τὸ στράτευμα πολὺ εἶναι. Ἐπεὶ 20
 δὲ ὥρα ἦν, κατεστρατοπεδεύσαντο ἐπὶ λόφον ἐκ-
 βάντες, καὶ τὰ τε τῶν πολεμίων πυρὰ ἐώρων,
 ἀπείχον δὲ ὡς τετταράκοντα σταδίους, καὶ αὐτοὶ ὡς
 ἐδύναντο πλείστα πυρὰ ἔκαιον. Ἐπεὶ δὲ ἐδείπνησαν 21
 τάχιστα, παρηγγέλθη τὰ πυρὰ κατασβεννύναι πάντα.
 Καὶ τὴν μὲν νύκτα φυλακὰς ποιησάμενοι ἐκάθεδον·
 ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ, προσευξάμενοι τοῖς θεοῖς καὶ
 συνταξάμενοι ὡς εἰς μάχην, ἐπορεύοντο ἢ ἐδύναντο

- 22 τάχιστα. Τιμασίῳ δὲ καὶ οἱ ἵππεῖς, ἔχοντες τοὺς ἡγεμόνας καὶ προελαύνοντες, ἐλάνθανον αὐτοὺς ἐπὶ τῷ λόφῳ γενόμενοι ἔνθα ἐπολιορκοῦντο οἱ Ἕλληνες. Καὶ οὐχ ὀρώσιν οὔτε τὸ φίλιον στράτευμα οὔτε τὸ πολέμιον, (καὶ ταῦτα ἀπαγγέλλουσι πρὸς τὸν Ξενοφῶντα καὶ τὸ στράτευμα,) γραῖδια δὲ καὶ γερόντια
- 23 καὶ πρόβατα ὀλίγα καὶ βοῦς καταλελειμμένους. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον θαῦμα ἦν τί εἴη τὸ γεγενημένον· ἔπειτα δὲ καὶ τῶν καταλελειμμένων ἐπυνθάνοντο ὅτι οἱ μὲν Θωράκες εὐθὺς ἀφ' ἐσπέρας ᾤχοντο ἀπιόντες· ἔωθεν δὲ καὶ τοὺς Ἕλληνας ἔφασαν οἴχεσθαι· ὅπου δέ, οὐκ εἰδέναι.
- 24 Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἀμφὶ Ξενοφῶντα, ἐπεὶ ἡρίστησαν, συσκευασάμενοι ἐπορεύοντο, βουλόμενοι ὥς τάχιστα συμμίξαι τοῖς ἄλλοις εἰς Κάλπης λιμένα. Καὶ πορευόμενοι ἐώρων τὸν στίβον τῶν Ἀρκάδων καὶ Ἀχαιῶν κατὰ τὴν ἐπὶ Κάλπης ὁδόν. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο, εἰς τὸ αὐτό, ἄσμενοί τε εἶδον
- 25 ἀλλήλους καὶ ἡσπάζοντο ὥσπερ ἀδελφούς. Καὶ ἐπυνθάνοντο οἱ Ἀρκάδες τῶν περὶ Ξενοφῶντα τί τὰ πυρὰ κατασβέσειαν· ἡμεῖς μὲν γάρ, ἔφασαν, ὥμεθα ὑμᾶς τὸ μὲν πρῶτον, ἐπειδὴ τὰ πυρὰ οὐχ ἐωρῶμεν, τῆς νυκτὸς ἤξειν ἐπὶ τοὺς πολεμίους· καὶ οἱ πολέμιοι δέ, ὥς γ' ἡμῖν ἐδόκουν, τοῦτο δείσαντες ἀπηλθον· σχεδὸν γὰρ ἀμφὶ τοῦτον τὸν χρόνον
- 26 ἀπῆεσαν. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀφίκεσθε, ὁ δὲ χρόνος ἐξῆκεν, ὥμεθα ὑμᾶς, πυθομένους τὰ παρ' ἡμῖν, φοβηθέντας οἴχεσθαι ἀποδράντας ἐπὶ θάλατταν· καὶ ἐδόκει ἡμῖν μὴ ἀπολιπέσθαι ὑμῶν. Οὕτως οὖν καὶ ἡμεῖς δεῦρο ἐπορεύθημεν.

CAPUT IV. (II.)

- 1 Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν αὐτοῦ ἠυλίζοντο ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ πρὸς τῷ λιμένι. Τὸ δὲ χωρίον τοῦτο, ὃ καλεῖται Κάλπης λιμὴν, ἔστι μὲν ἐν τῇ Θωράκῃ τῇ ἑνὶ τῇ Ἀσίᾳ· ἀρξάμενη δὲ ἡ Θωράκη αὕτη ἐστὶν ἀπὸ

τοῦ στόματος τοῦ Πόντου μέχρις Ἡρακλείας ἐπὶ δεξιὰ εἰς τὸν Πόντον εἰσπλέοντι. Καὶ τριῆρει μὲν 2 ἔστιν ἐς Ἡράκλειαν ἐκ Βυζαντίου κώπαις ἡμέρας μάλα μακρὰς πλοῦς· ἐν δὲ τῷ μέσῳ ἄλλη μὲν πόλις οὐδεμία οὔτε φιλία οὔτε Ἑλληνίς, ἀλλὰ Θρᾶκες Βιθυνοί· καὶ οὓς ἂν λάβωσι τῶν Ἑλλήνων ἢ ἐκπίπτοντας ἢ ἄλλως πως, δεινὰ ὑβρίζειν λέγονται τοὺς Ἑλληνας. Ὁ δὲ Κάλπης λιμὴν ἐν μέσῳ μὲν 3 κεῖται ἐκατέρωθεν πλεόντων ἐξ Ἡρακλείας καὶ Βυζαντίου· ἔστι δ' ἐν τῇ θαλάττῃ προκείμενον χωρίον, τὸ μὲν εἰς τὴν θάλατταν καθήκον αὐτοῦ πέτρα ἀπορῥώξ, ὕψος, ὅπη ἐλάχιστον, οὐ μείον εἴκοσιν ὀργυιῶν· ὁ δὲ αὐχὴν ὁ εἰς τὴν γῆν ἀνήκων τοῦ χωρίου μάλιστα τεττάρων πλέθρων τὸ εὖρος· τὸ δ' ἐντὸς τοῦ αὐχένος χωρίον ἱκανὸν μυρίοις ἀνθρώποις οἰκῆσαι. Λιμὴν δ' ὑπ' αὐτῇ τῇ πέτρᾳ τὸ 4 πρὸς ἐσπέραν αἰγιαλὸν ἔχων. Κρήνη δὲ ἡδέος ὕδατος καὶ ἄφθονος ῥέουσα ἐπ' αὐτῇ τῇ θαλάττῃ, ὑπὸ τῇ ἐπικρατείᾳ τοῦ χωρίου. Ξύλα δὲ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, πάντῃ δὲ πολλὰ καὶ καλὰ ναυπηγήσιμα ἐπ' αὐτῇ τῇ θαλάττῃ. Τὸ δὲ ὄρος [τὸ ἐν τῷ λιμένι] 5 εἰς μεσόγαιαν μὲν ἀνήκει ὅσον ἐπὶ εἴκοσι σταδίοις, καὶ τοῦτο γεῶδες καὶ ἄλιθον· τὸ δὲ παρὰ θάλατταν, πλεον ἢ ἐπὶ εἴκοσι σταδίοις, δασὺ πολλοῖς καὶ παντοδαποῖς καὶ μεγάλοις ξύλοις. Ἡ δὲ ἄλλη χώρα 6 καλὴ καὶ πολλή· καὶ κῶμαι ἐν αὐτῇ εἰσι πολλαὶ καὶ εὖ οἰκούμεναι· φέρει γὰρ ἡ γῆ καὶ κριθὰς καὶ πυροὺς καὶ ὄσπρια πάντα καὶ μελίνας καὶ σήσαμα καὶ σῦκα ἀρκούντα καὶ ἀμπέλους πολλὰς καὶ ἡδυοίνους καὶ τᾶλλα πάντα πλὴν ἐλαιῶν. Ἡ μὲν χώρα ἦν τοιαύτη.

Ἑσκήνουν δ' ἐν τῷ αἰγιαλῷ πρὸς τῇ θαλάττῃ 7 εἰς δὲ τὸ πόλισμα ἂν γενόμενον οὐκ ἐβούλοντο στρατοπεδεύεσθαι· ἀλλὰ ἐδόκει καὶ τὸ ἐλθεῖν ἐνταῦθα ἐξ ἐπιβουλῆς εἶναι, βουλομένων τινῶν κατοικίσαι πόλιν. Τῶν γὰρ στρατιωτῶν οἱ πλείστοι ἦσαν οὐ σπάνει 8

βίου ἐκπεπλευκότες ἐπὶ ταύτην τὴν μισθοφοράν, ἀλλὰ τὴν Κύρου ἀρετὴν ἀκούοντες, οἱ μὲν καὶ ἄνδρας ἄγοντες, οἱ δὲ καὶ προσανηλωκότες χρήματα, καὶ τούτων ἕτεροι ἀποδεδρακότες πατέρας καὶ μητέρας, οἱ δὲ καὶ τέκνα καταλιπόντες, ὡς χρήματ' αὐτοῖς κτησάμενοι ἤξοντες πάλιν, ἀκούοντες καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς παρὰ Κύρῳ πολλὰ καὶ ἀγαθὰ πράττειν. Τοιοῦτοι οὖν ὄντες, ἐπόθουν εἰς τὴν Ἑλλάδα σῶζεσθαι.

9 Ἐπειδὴ δὲ ὑστέρα ἡμέρα ἐγένετο τῆς εἰς ταὐτὸν συνόδου, ἐπ' ἐξόδῳ ἐθύετο Ξενοφῶν· ἀνάγκη γὰρ ἦν ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐξάγειν· ἐπενόει δὲ καὶ τοὺς νεκροὺς θάπτειν. Ἐπεὶ δὲ τὰ ἱερὰ ἐγένετο, εἶποντο καὶ οἱ Ἀρκάδες, καὶ τοὺς νεκροὺς τοὺς μὲν πλείστους ἐνθαπερ ἔπεσον ἐκάστους ἔθαψαν· ἤδη γὰρ ἦσαν πεμπταῖοι καὶ οὐχ οἷόν τε ἀναιρεῖν ἔτι ἦν· ἐνίους δὲ τοὺς ἐκ τῶν ὁδῶν συνενεγκόντες ἔθαψαν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ὡς ἐδύναντο κάλλιστα· οὓς δὲ μὴ εὗρισκον, κενοτάφιον αὐτοῖς ἐποίησαν μέγα, καὶ στεφάνους

10 ἐπέθεσαν. Ταῦτα δὲ ποιήσαντες ἀνεχώρησαν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. Καὶ τότε μὲν δειπνήσαντες ἐκοιμήθησαν. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ συνήλθον οἱ στρατιῶται πάντες· συνήγε δὲ [αὐτοὺς] μάλιστα Ἀγασίας ὁ Στυμφάλιος, λοχαγός, καὶ Ἱερώνυμος Ἡλείος, λοχαγός, καὶ ἄλλοι οἱ πρεσβύτατοι τῶν Ἀρκάδων.

11 καὶ δόγμα ἐποίησαντο, ἔάν τις τοῦ λοιποῦ μνησθῇ δίχα τὸ στράτευμα ποιεῖν, θανάτῳ αὐτὸν ζημιοῦσθαι· καὶ κατὰ χώραν ἀπιέναι ἥπερ πρόσθεν εἶχε τὸ στράτευμα, καὶ ἄρχειν τοὺς πρόσθεν στρατηγούς. Καὶ Χειρίσοφος μὲν ἤδη τετελευτήκει φάρμακον πιὼν πυρέττων· τὰ δ' ἐκείνου Νέων ὁ Ἀσιναῖος παρέλαβε.

• 12 Μετὰ δὲ ταῦτα ἀναστὰς εἶπε Ξενοφῶν· ὦ ἄνδρες στρατιῶται, τὴν μὲν πορείαν, ὡς ἔοικε, δῆλον ὅτι πεζῇ ποιητέον· οὐ γὰρ ἔστι πλοῖα· ἀνάγκη δὲ πορεύεσθαι ἤδη· οὐ γὰρ ἔστι μένουσι τὰ ἐπιτήδεια. Ἡμεῖς [μὲν] οὖν, ἔφη, θυσόμεθα· ὑμᾶς δὲ δεῖ παρα-

σκευάζεσθαι ὡς μαχουμένους, εἴ ποτε καὶ ἄλλοτε· οἱ γὰρ πολέμιοι ἀνατεθαρρήκασιν. Ἐκ τούτου 13 ἐθύοντο οἱ στρατηγοί, μάντις δὲ παρῆν Ἀρηξίων Ἀρκάς· ὁ δὲ Σιλανὸς ὁ Ἀμβρακιώτης ἤδη ἀποδεδράκει, πλοῖον μισθωσάμενος, ἐξ Ἡρακλείας. Θυομένοις δὲ ἐπὶ τῇ ἀφόδῳ οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν ἐπαύσαντο. Καί τινες 14 ἐτόλμων λέγειν ὡς ὁ Ξενοφῶν, βουλόμενος τὸ χωρίον οἰκίσαι, πέπεικε τὸν μάντιν λέγειν ὡς τὰ ἱερά οὐ γίγνεται ἐπὶ ἀφόδῳ. Ἐντεῦθεν κηρύξας [Ξενοφῶν] 15 τῇ αὐριον παρεῖναι ἐπὶ τὴν θυσίαν τὸν βουλόμενον καί, μάντις εἴ τις εἴη, παραγγείλας παρεῖναι, ὡς συνθεασόμενον τὰ ἱερά, ἔθυε· καὶ ἐνταῦθα παρήσαν πολλοί. Θυομένων δὲ πάλιν εἰς τρίς ἐπὶ τῇ ἀφόδῳ 16 οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. Ἐκ τούτου χαλεπῶς εἶχον οἱ στρατιῶται· καὶ γὰρ τὰ ἐπιτήδεια ἐπέλιπεν ἃ ἔχοντες ἦλθον, καὶ ἀγορὰ οἰδεμία πω παρῆν.

Ἐκ τούτου ξυνελθόντων εἶπε πάλιν Ξενοφῶν· ὦ 17 ἄνδρες, ἐπὶ μὲν τῇ πορείᾳ, ὡς ὁράτε, τὰ ἱερά οὕτω γίγνεται· τῶν δ' ἐπιτηδείων ὁρῶ ἡμᾶς δεομένους· ἀνάγκη οὖν μοι δοκεῖ εἶναι θύεσθαι περὶ αὐτοῦ τούτου. Ἀναστὰς δέ τις εἶπε· Καὶ εἰκότως ἄρα ἡμῖν 18 οὐ γίγνεται τὰ ἱερά· ὡς γὰρ ἐγώ, ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου χθὲς ἦκοντος πλοίου, ἤκουσά τινος ὅτι Κλέανδρος ὁ ἐκ Βυζαντίου ἄρμοστής μέλλει ἥξειν πλοῖα ἔχων καὶ τριήρεις. Ἐκ τούτου δὲ ἀναμένειν μὲν πᾶσιν 19 ἐδόκει· ἐπὶ δὲ τὰ ἐπιτήδεια ἀνάγκη ἦν ἐξιέναι· καὶ ἐπὶ τούτῳ πάλιν ἐθύετο εἰς τρίς, καὶ οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά· καὶ ἤδη καὶ ἐπὶ σκηνὴν ἰόντες τὴν Ξενοφῶντος ἔλεγον ὅτι οἱ ἔχοιεν τὰ ἐπιτήδεια. Ὁ δ' οὐκ ἂν ἔφη ἐξαγαγεῖν μὴ γιγνομένων τῶν ἱερῶν.

Καὶ πάλιν τῇ ὑστεραίᾳ ἐθύετο, καὶ σχεδόν τι 20 πᾶσα ἡ στρατιὰ διὰ τὸ μέλειν ἅπασιν ἐκυκλοῦντο περὶ τὰ ἱερά· τὰ δὲ θύματα ἐπιλελοίπει. Οἱ δὲ στρατηγοὶ ἐξῆγον μὲν οὐ, συνεκάλεσαν δέ. Εἶπεν 21 οὖν ὁ Ξενοφῶν· Ἴσως οἱ πολέμιοι συνειλεγμένοι εἰσὶ

βίου ἐκπεπλευκότες ἐπὶ ταύτην τὴν μισθοφοράν, ἀλλὰ τὴν Κύρου ἀρετὴν ἀκούοντες, οἱ μὲν καὶ ἄνδρας ἄγοντες, οἱ δὲ καὶ προσανηλωκότες χρήματα, καὶ τούτων ἕτεροι ἀποδεδρακότες πατέρας καὶ μητέρας, οἱ δὲ καὶ τέκνα καταλιπόντες, ὡς χρήματ' αὐτοῖς κτησάμενοι ἤξοντες πάλιν, ἀκούοντες καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς παρὰ Κύρῳ πολλὰ καὶ ἀγαθὰ πράττειν. Τοιοῦτοι οὖν ὄντες, ἐπόθουν εἰς τὴν Ἑλλάδα σῶζεσθαι.

- 9 Ἐπειδὴ δὲ ὑστέρᾳ ἡμέρᾳ ἐγένετο τῆς εἰς ταῦτον συνόδου, ἐπ' ἐξόδῳ ἐθύετο Ξενοφῶν· ἀνάγκη γὰρ ἦν ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐξάγειν· ἐπενόει δὲ καὶ τοὺς νεκροὺς θάπτειν. Ἐπεὶ δὲ τὰ ἱερὰ ἐγένετο, εἶποντο καὶ οἱ Ἀρκάδες, καὶ τοὺς νεκροὺς τοὺς μὲν πλείστους ἐνθαπερ ἔπεσον ἐκάστους ἔθαψαν· ἥδη γὰρ ἦσαν πεμπταῖοι καὶ οὐχ οἷόν τε ἀναιρεῖν ἔτι ἦν· ἐνίους δὲ τοὺς ἐκ τῶν ὁδῶν συνενεγκόντες ἔθαψαν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ὡς ἐδύναντο κάλλιστα· οὓς δὲ μὴ εὗρισκον, κενοτάφιον αὐτοῖς ἐποίησαν μέγα, καὶ στεφάνους
- 10 ἐπέθεσαν. Ταῦτα δὲ ποιήσαντες ἀνεχώρησαν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. Καὶ τότε μὲν δειπνήσαντες ἐκοιμήθησαν. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ συνῆλθον οἱ στρατιῶται πάντες· συνῆγε δὲ [αὐτοὺς] μάλιστα Ἀγασίας ὁ Στυμφάλιος, λοχαγός, καὶ Ἱερώνυμος Ἡλείος, λοχαγός, καὶ ἄλλοι οἱ πρεσβύτατοι τῶν Ἀρκάδων.
- 11 καὶ δόγμα ἐποίησαντο, εἴαν τις τοῦ λοιποῦ μνησθῇ δίχα τὸ στράτευμα ποιεῖν, θανάτῳ αὐτὸν ζημιοῦσθαι· καὶ κατὰ χώραν ἀπιέναι ἥπερ πρόσθεν εἶχε τὸ στράτευμα, καὶ ἄρχειν τοὺς πρόσθεν στρατηγούς. Καὶ Χειρίσοφος μὲν ἥδη τετελευτήκει φάρμακον πιὼν πυρέττων· τὰ δ' ἐκείνου Νέων ὁ Ἀσιναῖος παρέλαβε.
- 12 Μετὰ δὲ ταῦτα ἀναστὰς εἶπε Ξενοφῶν· ὦ ἄνδρες στρατιῶται, τὴν μὲν πορείαν, ὡς ἔοικε, δῆλον ὅτι πέξῃ ποιητέον· οὐ γὰρ ἔστι πλοῖα· ἀνάγκη δὲ πορεύεσθαι ἥδη· οὐ γὰρ ἔστι μένουσι τὰ ἐπιτήδεια. Ἡμεῖς [μὲν] οὖν, ἔφη, θυσόμεθα· ὑμᾶς δὲ δεῖ παρα-

σκευάζεσθαι ὡς μαχουμένους, εἴ ποτε καὶ ἄλλοτε· οἱ γὰρ πολέμιοι ἀνατεθαρρήκασιν. Ἐκ τούτου 13 ἐθύοντο οἱ στρατηγοί, μάντις δὲ παρῆν Ἀρηξίων Ἀρκάς· ὁ δὲ Σιλανὸς ὁ Ἀμβρακιώτης ἤδη ἀποδεδράκει, πλοῖον μισθωσάμενος, ἐξ Ἡρακλείας. Θυομένοις δὲ ἐπὶ τῇ ἀφόδῳ οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν ἐπαύσαντο. Καί τινες 14 ἐτόλμων λέγειν ὡς ὁ Ξενοφῶν, βουλόμενος τὸ χωρίον οἰκίσαι, πέπεικε τὸν μάντιν λέγειν ὡς τὰ ἱερά οὐ γίγνεται ἐπὶ ἀφόδῳ. Ἐντεῦθεν κηρύξας [Ξενοφῶν] 15 τῇ αὐρίον παρεῖναι ἐπὶ τὴν θυσίαν τὸν βουλόμενον καί, μάντις εἴ τις εἴη, παραγγείλας παρεῖναι, ὡς συνθεασόμενον τὰ ἱερά, ἔθνε· καὶ ἐνταῦθα παρῆσαν πολλοί. Θυομένων δὲ πάλιν εἰς τρίς ἐπὶ τῇ ἀφόδῳ 16 οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. Ἐκ τούτου χαλεπῶς εἶχον οἱ στρατιῶται· καὶ γὰρ τὰ ἐπιτήδεια ἐπέλιπεν ἅ ἔχοντες ἦλθον, καὶ ἀγορὰ οἰδεμία πω παρῆν.

Ἐκ τούτου ξυνελθόντων εἶπε πάλιν Ξενοφῶν· Ὡ 17 ἄνδρες, ἐπὶ μὲν τῇ πορείᾳ, ὡς ὁράτε, τὰ ἱερά οὐπω γίγνεται· τῶν δ' ἐπιτηδείων ὁρῶ ἡμᾶς δεομένους· ἀνάγκη οὖν μοι δοκεῖ εἶναι θύεσθαι περὶ αὐτοῦ τούτου. Ἀναστὰς δέ τις εἶπε· Καὶ εἰκότως ἄρα ἡμῖν 18 οὐ γίγνεται τὰ ἱερά· ὡς γὰρ ἐγώ, ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου χθὲς ἦκοντος πλοίου, ἤκουσά τινος ὅτι Κλέανδρος ὁ ἐκ Βυζαντίου ἀρμοστής μέλλει ἥξειν πλοῖα ἔχων καὶ τριῆρεις. Ἐκ τούτου δὲ ἀναμένειν μὲν πᾶσιν 19 ἐδόκει· ἐπὶ δὲ τὰ ἐπιτήδεια ἀνάγκη ἦν ἐξιέναι· καὶ ἐπὶ τούτῳ πάλιν ἐθύετο εἰς τρίς, καὶ οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά· καὶ ἤδη καὶ ἐπὶ σκηνὴν ἰόντες τὴν Ξενοφῶντος ἔλεγον ὅτι οἱ ἔχοιεν τὰ ἐπιτήδεια. Ὁ δ' οὐκ ἂν ἔφη ἐξαγαγεῖν μὴ γιγνομένων τῶν ἱερῶν.

Καὶ πάλιν τῇ ὑστεραίᾳ ἐθύετο, καὶ σχεδόν τι 20 πᾶσα ἡ στρατιὰ διὰ τὸ μέλειν ἅπασιν ἐκυκλοῦντο περὶ τὰ ἱερά· τὰ δὲ θύματα ἐπιλελοίπει. Οἱ δὲ στρατηγοὶ ἐξῆγον μὲν οὗ, συνεκάλεσαν δέ. Εἶπεν 21 οὖν ὁ Ξενοφῶν· Ἴσως οἱ πολέμιοι συνειλεγμένοι εἰσὶ

καὶ ἀνάγκη μάχεσθαι· εἰ οὖν καταλιπόντες τὰ σκεύη ἐν τῷ ἐρμυνῷ χωρίῳ ὥς εἰς μάχην παρεσκευασμένοι ἴοιμεν, ἴσως ἂν τὰ ἱερὰ μᾶλλον προχωροίη ἡμῖν.

22 Ἀκούσαντες δ' οἱ στρατιῶται ἀνέκραγον ὥς οὐδὲν δέον εἰς τὸ χωρίον ἄγειν, ἀλλὰ θύεσθαι ὥς τάχιστα. Καὶ πρόβατα μὲν οὐκ ἔτι ἦν, βοῦς δὲ ὑπὸ ἀμάξης πριάμενοι ἐθύοντο· καὶ Ξενοφῶν Κλεάνορος ἐδεήθη τοῦ Ἀρκάδος προθυμείσθαι, εἴ τι ἐν τούτῳ εἴη. Ἄλλ' οὐδ' ὥς ἐγένοντο [τὰ ἱερά.]

23 Νέων δὲ ἦν μὲν στρατηγὸς κατὰ τὸ Χειρισόφου μέρος· ἐπεὶ δὲ ἑώρα τοὺς ἀνθρώπους ὥς εἶχον δεινῶς τῇ ἐνδείᾳ, βουλόμενος αὐτοῖς χαρίσασθαι, εὐρών τινα ἄνθρωπον Ἡρακλεώτην, ὃς ἔφη κόμας ἐγγὺς εἶδέναι ὅθεν εἴη λαβεῖν τὰ ἐπιτήδεια, ἐκήρυξε τὸν βουλόμενον ἰέναι ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια, ὥς ἡγεμόνος ἐσομένου. Ἐξέρχονται δὴ σὺν δορατοῖς, καὶ ἀσκοῖς, καὶ θυλάκοις, καὶ ἄλλοις ἀγγείοις, εἰς δισχιλίους

24 ἀνθρώπους. Ἐπειδὴ δὲ ἦσαν ἐν ταῖς κόμαις καὶ διεσπείροντο ὥς ἐπὶ τὸ λαμβάνειν, ἐπιπίπτουσιν αὐτοῖς οἱ Φαρναβάζου ἱππεῖς πρῶτοι· βεβροθηκότες γὰρ ἦσαν τοῖς Βιθυνοῖς βουλόμενοι σὺν τοῖς Βιθυνοῖς, εἰ δύναιτο, ἀποκωλύσαι τοὺς Ἕλληνας μὴ ἐλθεῖν εἰς τὴν Φρυγίαν. Οὗτοι οἱ ἱππεῖς ἀποκτείνουσι τῶν ἀνδρῶν οὐ μείον ἢ πεντακοσίους· οἱ δὲ λοιποὶ ἐπὶ τὸ ὄρος ἀνέφυγον.

25 Ἐκ τούτου ἀπαγγέλλει τις ταῦτα τῶν ἀποφευγόντων εἰς τὸ στρατόπεδον. Καὶ Ξενοφῶν, ἐπεὶ οὐκ ἐγεγένητο τὰ ἱερὰ ταῦτη τῇ ἡμέρᾳ, λαβὼν βοῦν ὑπὸ ἀμάξης, οὐ γὰρ ἦν ἄλλα ἱερεῖα, σφαγιασάμενος ἐβοήθει καὶ οἱ ἄλλοι οἱ μέχρι τριάκοντα ἐτῶν

26 ἅπαντες. Καὶ ἀναλαβόντες τοὺς λοιποὺς ἄνδρας εἰς τὸ στρατόπεδον ἀφικνοῦνται. Καὶ ἤδη μὲν ἀμφὶ ἡλίου δυσμὰς ἦν καὶ οἱ Ἕλληνες· μάλ' ἀθύμως ἔχοντες ἐδειπνοποιοῦντο. Καὶ ἑξαπίνης διὰ τῶν λασίων τῶν Βιθυνῶν τινες ἐπιγενόμενοι τοῖς προθύλαξι τοὺς μὲν κατέκανον, τοὺς δὲ ἐδίωξαν μέχρις

εἰς τὸ στρατόπεδον. Καὶ κραυγῆς γενομένης εἰς 27
τὰ ὄπλα πάντες συνέδραμον οἱ Ἕλληνες· καὶ διώκειν
μὲν καὶ κινεῖν τὸ στρατόπεδον νυκτὸς οὐκ ἀσφαλὲς
ἐδόκει εἶναι· δασέα γὰρ ἦν τὰ χωρία· ἐν δὲ τοῖς
ὄπλοις ἐνυκτέρευον, φυλαττόμενοι ἱκανοῖς φύλαξι.

CAPUT V. (III.)

Τὴν μὲν νύκτα οὕτως διήγαγον· ἅμα δὲ τῇ 1
ἡμέρᾳ οἱ στρατηγοὶ εἰς τὸ ἐρυμνὸν χωρίον ἤγουντο·
οἱ δὲ εἶποντο, ἀναλαβόντες τὰ ὄπλα καὶ τὰ σκεύη.
Πρὶν δὲ ἀρίστου ὥραν εἶναι ἀπετάφρυσαν ἢ ἡ
εἵσοδος ἦν εἰς τὸ χωρίον, καὶ ἀπεσταύρωσαν ἅπαν,
καταλιπόντες τρεῖς πύλας. Καὶ πλοῖον ἐξ Ἡρα-
κλείας ἦκεν ἄλφιτα ἄγον καὶ ἱερεῖα καὶ οἶνον.
Πρωτὶ δ' ἀναστὰς Ξενοφῶν ἐθύετο ἐπεξόδια, καὶ 2
γίγνεται τὰ ἱερὰ ἐπὶ τοῦ πρώτου ἱερείου. Καὶ ἦδη
τέλος ἐχόντων τῶν ἱερῶν ὁρᾷ αἰτὸν αἴσιον ὁ μάντις
Ἀρηξίων Παρδράσιος, καὶ ἡγεῖσθαι κελεύει τὸν
Ξενοφῶντα. Καὶ διαβάντες τὴν τάφρον τὰ ὄπλα 3
τίθενται, καὶ ἐκήρυξαν ἀριστήσαντας ἐξιέναι τοὺς
στρατιώτας σὺν τοῖς ὄπλοις, τὸν δὲ ὄχλον καὶ τὰ
ἀνδράποδα αὐτοῦ καταλιπεῖν. Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι 4
πάντες ἐξῆσαν, Νέων δὲ οὐ· ἐδόκει γὰρ κάλλιστον
εἶναι τοῦτον φύλακα καταλιπεῖν τῶν ἐπὶ τοῦ στρα-
τοπέδου. Ἐπεὶ δ' οἱ λοχαγοὶ καὶ οἱ στρατιῶται
ἀπέλιπον αὐτούς, αἰσχυρόμενοι μὴ ἐφέπεσθαι τῶν
ἄλλων ἐξιόντων, κατέλιπον αὐτοῦ τοὺς ὑπὲρ πέντε
καὶ τετταράκοντα ἔτη. Καὶ οὗτοι μὲν ἔμενον· οἱ δ'
ἄλλοι ἐπορεύοντο. Πρὶν δὲ πέντε καὶ δέκα στάδια 5
διελθυθέναι, ἐνέτυχον ἦδη νεκροῖς· καὶ τὴν οὐρὰν
τοῦ κέρατος ποιησάμενοι κατὰ τοὺς πρώτους φα-
νέντας νεκροὺς ἔθαπτον πάντας ὅπόσους ἐπελάμβανε
τὸ κέρας. Ἐπεὶ δὲ τοὺς πρώτους ἔθαψαν, προαγα- 6
γόντες καὶ τὴν οὐρὰν αὐθις ποιησάμενοι κατὰ τοὺς
πρώτους τῶν ἀτάφων ἔθαπτον τὸν αὐτὸν τρόπον
ὅπόσους ἐπελάμβανεν ἡ στρατιά. Ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν

ὁδὸν ἦκον τὴν ἐκ τῶν κωμῶν, ἔνθα ἔκειντο ἄθροοι, συνενέγκαντες αὐτοὺς ἔθαιψαν.

7 Ἦδη δὲ πέρα μεσούσης τῆς ἡμέρας προαγαγόντες τὸ στράτευμα ἔξω τῶν κωμῶν ἐλάμβανον τὰ ἐπιτήδεια, ὃ τι τις ὀρώη ἐντὸς τῆς φάλαγγος· καὶ ἐξαίφνης ὀρώσι τοὺς πολεμίους ὑπερβάλλοντας κατὰ λόφους τινὰς ἐκ τοῦ ἐναντίου, τεταγμένους ἐπὶ φάλαγγος, ἱππέας τε πολλοὺς καὶ πεζοὺς· καὶ γὰρ Σπιθριδάτης καὶ Ῥαθίνης ἦκον παρὰ Φαρναβάζου

8 ἔχοντες τὴν δύναμιν. Ἐπεὶ δὲ κατείδον τοὺς Ἕλληνας οἱ πολέμιοι, ἔστησαν ἀπέχοντες αὐτῶν ὅσον πέντε καὶ δέκα σταδίου. Ἐκ τούτου εὐθὺς Ἀρηξίων ὁ μάντις τῶν Ἑλλήνων σφαγιάζεται, καὶ

9 ἐγένετο ἐπὶ τοῦ πρώτου καλὰ τὰ σφάγια. Ἐνταῦθα ὁ Ξενοφῶν λέγει· Δοκεῖ μοι, ὦ ἄνδρες στρατηγοί, ἐπιτάξασθαι τῇ φάλαγγι λόχους φύλακας, ἵνα, ἂν που δέῃ, ὥσιν οἱ ἐπιβοηθήσοντες τῇ φάλαγγι, καὶ οἱ πολέμιοι τεταραγμένοι ἐμπίπτωσιν εἰς τεταγμένους

10 καὶ ἀκεραίους. Συνεδόκει ταῦτα πᾶσιν. Ὑμεῖς μὲν τοίνυν, ἔφη, προηγείσθε τὴν πρὸς τοὺς ἐναντίους, ὥς μὴ ἐστήκωμεν ἐπεὶ ὥφθημεν καὶ εἶδομεν τοὺς πολεμίους· ἐγὼ δὲ ἤξω τοὺς τελευταίους λόχους καταχωρίσας ἥπερ ὑμῖν δοκεῖ.

11 Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἥσυχοι προῆγον· ὁ δέ, τρεῖς ἀφελὼν τὰς τελευταίας τάξεις, ἀνὰ διακοσίους ἄνδρας, τὴν μὲν ἐπὶ τὸ δεξιὸν ἐπέτρεψεν ἐφέπεσθαι, ἀπολιπόντας ὥς πλέθρον· Σαμόλας Ἀχαιοὺς ταύτης ἦρχε τῆς τάξεως· τὴν δ' ἐπὶ τῷ μέσῳ ἐχώρισεν ἐπεσθαι· Πυρρῆας Ἀρκὰς ταύτης ἦρχε· τὴν δὲ μίαν ἐπὶ τῷ εὐνύνμῳ· Φρασίας Ἀθηναῖος ταύτῃ ἐφεστηκεῖ.

12 Προϊόντες δέ, ἐπεὶ ἐγένοντο οἱ ἡγούμενοι ἐπὶ νάπει μεγάλῳ καὶ δυσπόρῳ, ἔστησαν ἀγνοοῦντες εἰ διαβατέον εἴη τὸ νάπος· καὶ παρεγγυῶσι στρατηγοὺς

13 καὶ λοχαγοὺς παριέναι ἐπὶ τὸ ἡγούμενον. Καὶ ὁ Ξενοφῶν, θαυμάσας ὃ τι τὸ ἴσχον εἴη τὴν πορείαν καὶ ταχὺ ἀκούων τὴν παρεγγυήν, ἐλαύνει ἢ ἐδύνατο

τάχιστα. Ἐπεὶ δὲ συνήλθον, λέγει Σοφαίνετος (πρεσβύτατος ὢν τῶν στρατηγῶν) ὅτι βουλῆς οὐκ ἄξιον εἶη εἰ διαβατέον ἐστὶ τοιοῦτον ὃν τὸ νάπος.

Καὶ ὁ Ξενοφῶν σπουδῇ ὑπολαβὼν ἔλεξεν. Ἄλλ' 14
 ἴστε μὲν με, ὦ ἄνδρες, οὐδένα πω κίνδυνον προ-
 ξενήσαντα ὑμῖν ἐθελούσιον· οὐ γὰρ δόξης ὀρῶ
 δεομένους ὑμᾶς εἰς ἀνδρειότητα, ἀλλὰ σωτηρίας.
 Νῦν δὲ οὕτως ἔχει· ἀμαχεῖ μὲν ἐνθένδε οὐκ ἔστιν 15
 ἀπελθεῖν· ἣν γὰρ μὴ ἡμεῖς ἴωμεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους,
 οὗτοι ἡμῖν, ὅποταν ἀπίωμεν, ἔψονται καὶ ἐπιπεσοῦν-
 ται. Ὅρατε δὴ πότερον κρεῖττον ἰέναι ἐπὶ τοὺς 16
 ἄνδρας, προβαλλομένους τὰ ὄπλα, ἢ μεταβαλλο-
 μένους ὀπισθεν ἡμῶν ἐπιόντας τοὺς πολεμίους
 θεάσασθαι. Ἴστε γε μέντοι ὅτι τὸ μὲν ἀπιέναι 17
 ἀπὸ πολεμίων οὐδενὶ καλῶ ἔοικε· τὸ δὲ ἐφέπεσθαι
 καὶ τοῖς κακίοσι θάρσος ἐμποιεῖ. Ἐγὼ γοῦν ἥδιον
 ἂν σὺν ἡμίσεσιν ἐποίμην ἢ σὺν διπλασίοις ἀπο-
 χωροίην. Καὶ τούτους οἶδ' ὅτι, ἐπιόντων μὲν ἡμῶν,
 οἶδ' ὑμεῖς ἐλπίζετε αὐτοὺς δέξασθαι ἡμᾶς· ἀπιόντων
 δέ, πάντες ἐπιστάμεθα ὅτι τολμήσουσιν ἐφέπεσθαι.
 Τὸ δὲ διαβάντας ὀπισθεν νάπος χαλεπὸν ποιήσασθαι, 18
 μέλλοντας μάχεσθαι, ἄρ' οὐχὶ καὶ ἀρπάσαι ἄξιον;
 Τοῖς μὲν γὰρ πολεμίοις ἔγωγε βουλοίμην ἂν εὖπορα
 πάντα φαίνεσθαι ὥστε ἀποχωρεῖν· ἡμᾶς δὲ καὶ ἀπὸ
 τοῦ χωρίου δεῖ διδάσκεσθαι ὅτι οὐκ ἔστι μὴ νικῶσι
 σωτηρία. Θαυμάζω δ' ἔγωγε καὶ τὸ νάπος τοῦτο εἶ 19
 τις μᾶλλον φοβερὸν νομίζει εἶναι τῶν ἄλλων ὧν
 διαπεπορεύμεθα χωρίων. Πῶς [μὲν] γὰρ διαβατὸν
 τὸ πεδίον, εἰ μὴ νικήσομεν τοὺς ἱππέας; πῶς δὲ ἂ
 διεληλύθαμεν ὄρη, ἣν πελτασταὶ τοσοῖδε ἐφέπωνται;
 *Ἦν δὲ δὴ καὶ σωθῶμεν ἐπὶ θάλατταν, πόσον τι 20
 νάπος ὁ Πόντος; ἔνθα οὔτε πλοῖα ἔστι τὰ ἀπάξοντα,
 οὔτε σῖτος ᾧ θρεψόμεθα μένοντες· δεήσει δέ, ἣν
 θάττον ἐκεῖ γενώμεθα, θάττον πάλιν ἐξιέναι ἐπὶ τὰ
 ἐπιτήδεια. Οὐκ οὖν νῦν κρεῖττον ἡριστηκότας μά- 21
 χεσθαι ἢ αὐριον ἀναρίστους; Ἄνδρες, τά τε ἱερὰ

ἡμῖν καλὰ οἳ τε οἶωνοὶ αἷσιοι τὰ τε σφάγια κάλλιστα. Ἴωμεν ἐπὶ τοὺς ἄνδρας. Οὐ δέϊ ἔτι τούτους, ἐπεὶ ἡμᾶς πάντως εἶδον, ἡδέως δειπνήσαι οὐδ' ὅπου ἂν θέλωσι σκηνηῆσαι.

- 22 Ἐντεῦθεν οἱ λοχαγοὶ ἡγείσθαι ἐκέλευον, καὶ οὐδεὶς ἀντέλεγε. Καὶ ὃς ἡγείτο, παραγγείλας διαβαίνειν ἢ ἕκαστος ἐτύγχανε τοῦ νάπους ὧν· θάπτον γὰρ ἂν ἀθρόον ἐδόκει οὕτω πέραν γενέσθαι τὸ στράτευμα ἢ εἰ κατὰ τὴν γέφυραν, ἢ ἐπὶ τῷ νάπει ἦν,
- 23 ἐξεμηρύνοντο. Ἐπεὶ δὲ διέβησαν, παριῶν παρὰ τὴν φάλαγγα ἔλεγεν· Ἄνδρες, ἀναμιμνήσκεσθε ὅσας δὴ μάχας σὺν τοῖς θεοῖς ὁμόσε ἰόντες νενικήκατε, καὶ οἷα πάσχουσιν οἱ πολεμίους φεύγοντες· καὶ τοῦτο ἐννοήσατε ὅτι ἐπὶ ταῖς θύραις τῆς Ἑλλάδος ἐσμέν.
- 24 Ἄλλ' ἔπεισθε ἡγεμόνι τῷ Ἡρακλεῖ, καὶ ἀλλήλους παρακαλεῖτε ὀνομαστί· Ἡδὺ τοι, ἀνδρεῖόν τι καὶ καλὸν νῦν εἰπόντα καὶ ποιήσαντα, μνήμην ἐν οἷς ἐθέλει παρέχειν ἑαυτοῦ.
- 25 Ταῦτα παρελαύνων ἔλεγε καὶ ἅμα ὑφηγεῖτο ἐπὶ φάλαγγος, καὶ τοὺς πελταστὰς ἐκατέρωθεν ποιησάμενοι ἐπορεύοντο ἐπὶ τοὺς πολεμίους. Παρηγγέλλετο δὲ τὰ μὲν δόρατα ἐπὶ τὸν δεξιὸν ὤμον ἔχειν, ἕως σημαίνει τῇ σάλπιγγι· ἔπειτα δὲ εἰς προβολὴν καθέντας ἔπεισθαι βάδην καὶ μηδένα δρόμῳ διώκειν. Ἐκ τούτου σύνθημα παρήει ΖΕΥΣ ΣΩΤΗΡ,
- 26 ἩΡΑΚΛΗΣ ἩΓΕΜΩΝ. Οἱ δὲ πολέμιοι ὑπέμενον νομίζοντες καλὸν ἔχειν τὸ χωρίον. Ἐπεὶ δ' ἐπλησίαζον, ἀλαλάξαντες οἱ Ἕλληνες πελτασταὶ ἔθεον ἐπὶ τοὺς πολεμίους πρὶν τινα κελεύειν· οἱ δὲ πολέμιοι ἀντίοι ὥρμησαν οἳ θ' ἱππεῖς καὶ τὸ στῆφος
- 27 τῶν Βιθυνῶν· καὶ τρέπονται τοὺς πελταστὰς. Ἄλλ' ἐπεὶ ὑπηντίαζεν ἢ φάλαγξ τῶν ὀπλιτῶν, ταχὺ πορευομένη, καὶ ἅμα ἢ σάλπιγξ ἐφθέγγετο καὶ ἐπαιώνιζον καὶ μετὰ ταῦτα ἠλάλαζον καὶ ἅμα τὰ δόρατα καθίεσαν, ἐνταῦθα οὐκέτι ἐδέξαντο οἱ πο-
- 8 λέμιοι, ἀλλὰ ἔφευγον. Καὶ Τιμασίῳ μὲν ἔχων

τοὺς ἱππεῖς ἐφείπετο, καὶ ἀπεκτίννυσαν ὅσους περ
 ἠδύναντο ὡς ὀλίγοι ὄντες. Τῶν δὲ πολεμίων τὸ μὲν
 εὐώνυμον εὐθὺς διεσπάρη, καθ' ὃ οἱ Ἕλληνες ἱππεῖς
 ἦσαν· τὸ δὲ δεξιόν, ἅτε οὐ σφόδρα διωκόμενον, ἐπὶ
 λόφου συνέστη. Ἐπεὶ δὲ εἶδον οἱ Ἕλληνες ὑπο- 29
 μένοντας αὐτούς, ἐδόκει ῥᾶστόν τε καὶ ἀκινδυνότατον
 εἶναι ἰέναι [ἤδη] ἐπ' αὐτούς. Παιανίσαντες οὖν
 εὐθὺς ἐπέκειντο· οἱ δ' οὐχ ὑπέμειναν. Καὶ ἐνταῦθα
 οἱ πελτασταὶ ἐδίωκον, μέχρι τὸ δεξιόν αὐ διεσπάρη·
 ἀπέθανον δὲ ὀλίγοι· τὸ γὰρ ἱππικὸν φόβον παρείχε
 τὸ τῶν πολεμίων, πολὺ ὄν. Ἐπεὶ δὲ εἶδον οἱ 30
 Ἕλληνες τό τε Φαρναβάζου ἱππικὸν ἔτι συνεστηκὸς
 καὶ τοὺς Βιθυνοὺς ἱππέας πρὸς τοῦτο συναθροίζο-
 μένους καὶ ἀπὸ λόφου τινὸς καταθεωμένους τὰ
 γιγνόμενα, ἀπειρήκεσαν μὲν, ὅμως δὲ ἐδόκει καὶ ἐπὶ
 τούτους ἰτέον εἶναι οὕτως ὅπως δύναιτο, ὡς μὴ
 τεθαρρήκοτες ἀναπαύσαιντο. Συνταξάμενοι δὴ πο-
 ρεύονται. Ἐντεῦθεν οἱ πολέμιοι ἱππεῖς φεύγουσι 31
 κατὰ τοῦ πρानοῦς ὁμοίως ὥσπερ οἱ ὑπὸ ἱππέων
 διωκόμενοι· νάπος γὰρ αὐτοῖς ὑπεδέχετο ὃ οὐκ
 ἦδυσαν οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ προαπετραπόnton διώκοντες·
 ὁψὲ γὰρ ἦν. Ἐπανελθόντες δὲ ἔνθα δὴ ἡ πρώτη 32
 συμβολὴ ἐγένετο, στησάμενοι τρόπαιον ἀπῆσαν ἐπὶ
 θάλατταν περὶ ἡλίου δυσμᾶς· στάδιοι δ' ἦσαν ὡς
 ἐξήκοντα ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.

CAPUT VI. (IV.)

Ἐντεῦθεν οἱ μὲν πολέμιοι εἶχον ἀμφὶ τὰ ἑαυτῶν, 1
 καὶ ἀπῆγοντο καὶ τοὺς οἰκέτας καὶ τὰ χρήματα ὅποι
 ἐδύναντο προσωτάτω· οἱ δὲ Ἕλληνες προσέμενον μὲν
 Κλέανδρον καὶ τὰς τριήρεις καὶ τὰ πλοῖα ὡς ἤξοντα·
 ἐξιόντες δ' ἐκάστης ἡμέρας σὺν τοῖς ὑποζυγίοις καὶ
 τοῖς ἀνδραπόδοις ἐφέροντο ἀδεῶς [ἤδη] πυρούς,
 κριθάς, οἶνον, ὄσπρια, μελίνας, σῦκα· ἅπαντα γὰρ
 ἀγαθὰ εἶχεν ἡ χώρα, πλὴν ἐλαίου. Καὶ ὁπότε μὲν 2
 καταμένοι τὸ στρατεύμα ἀναπανόμενον, ἐξῆν ἐπὶ

- λείαν ἰέναι· καὶ ἐλάμβανον οἱ ἐξιόντες· ὅποτε δ' ἐξίοι
 πᾶν τὸ στράτευμα, εἴ τις χωρὶς ἀπελθὼν λάβοι τι,
 3 δημόσιον ἔδοξεν εἶναι. Ἦδη δὲ ἦν [πολλή] πάντων
 ἀφθονία· καὶ γὰρ ἀγοραὶ πάντοθεν ἀφικνούντο ἐκ τῶν
 Ἑλληνίδων πόλεων, καὶ οἱ παραπλέοντες ἄσμενοι
 κατῆγον ἀκούοντες ὥς οἰκίζοιτο πόλις καὶ λιμὴν εἴη.
 4 Ἐπεμπον δὲ καὶ οἱ πολέμιοι ἤδη οἱ πλησίον ᾤκουν
 πρὸς Ξενοφῶντα, ἀκούοντες ὅτι οὗτος πολίζει τὸ
 χωρίον, ἐρωτῶντες ὃ τι δέοι ποιούντας φίλους εἶναι.
 5 Ὁ δ' ἐπεδείκνυνεν αὐτοὺς τοῖς στρατιώταις. Καὶ
 ἐν τούτῳ Κλέανδρος ἀφικνεῖται δύο τριήρεις ἔχων,
 πλοῖον δ' οὐδέν. Ἐτύγχανε δὲ τὸ στράτευμα ἔξω ὄν
 ὅτε ἀφίκετο, καὶ ἐπὶ λείαν τινὲς οἰχόμενοι ἄλλοι εἰς
 τὸ ὄρος· καὶ εἰλήφεσαν πρόβατα πολλὰ· ὀκνοῦντες
 δὲ μὴ ἀφαιρεθεῖεν τῷ Δεξίππῳ λέγουσιν (ὃς ἀπέδρα
 τὴν πεντηκόντορον ἔχων ἐκ Τραπεζοῦντος), καὶ
 κελεύουσι διασώσαντα αὐτοῖς τὰ πρόβατα τὰ μὲν
 αὐτὸν λαβεῖν, τὰ δὲ σφίσιν αὐτοῖς ἀποδοῦναι.
 6 Εὐθύς δ' ἐκείνος ἀπελαύνει τοὺς περιστῶτας τῶν
 στρατιωτῶν καὶ λέγοντας ὅτι δημόσια ταῦτ' εἴη· καὶ
 τῷ Κλεάνδρῳ ἔλθων λέγει ὅτι ἀρπάζειν ἐπιχειροῦσιν.
 7 Ὁ δὲ κελεύει τὸν ἀρπάζοντα ἄγειν πρὸς αὐτόν. Καὶ
 ὁ μὲν λαβὼν ἡγέτινα· περιτυχὼν δ' Ἀγασίας ἀφαι-
 ρεῖται· καὶ γὰρ ἦν αὐτῷ ὁ ἀγόμενος λοχίτης. Οἱ δ'
 ἄλλοι οἱ παρόντες τῶν στρατιωτῶν ἐπιχειροῦσι
 βάλλειν τὸν Δεξίππον, ἀνακαλοῦντες τὸν προδότην.
 Ἐδεισαν δὲ καὶ τῶν τριηριτῶν πολλοὶ καὶ ἔφευγον
 8 εἰς τὴν θάλατταν· καὶ Κλέανδρος δ' ἔφευγε. Ξενο-
 φῶν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ κατεκώλυνόν τε, καὶ
 τῷ Κλεάνδρῳ ἔλεγον ὅτι οὐδὲν εἴη πρᾶγμα, ἀλλὰ τὸ
 δόγμα αἴτιον εἴη τὸ τοῦ στρατεύματος ταῦτα
 9 γενέσθαι. Ὁ δὲ Κλέανδρος ὑπὸ τοῦ Δεξίππου τε
 ἀνереθιζόμενος καὶ αὐτὸς ἀχθεσθεὶς ὅτι ἐφοβήθη,
 ἀποπλευσεῖσθαι ἔφη καὶ κηρύξειν μηδεμίαν πόλιν
 δέχεσθαι αὐτούς, ὥς πολεμίους. Ἦρχον δὲ τότε
 πάντων τῶν Ἑλλήνων οἱ Λακεδαιμόνιοι.

Ἐνταῦθα πονηρὸν τὸ πρᾶγμα ἐδόκει τοῖς Ἑλ- 10
 λησι, καὶ ἐδέοντο μὴ ποιεῖν ταῦτα. Ὁ δ' οὐκ ἂν
 ἄλλως ἔφη γενέσθαι, εἰ μὴ τις ἐκδώσει τὸν ἄρξαντα
 βάλλειν καὶ τὸν ἀφελόμενον. Ἦν δέ, ὃν ἐξήτει, 11
 Ἀγασίας διὰ τέλους φίλος τῷ Ξενοφῶντι· ἐξ οὗ καὶ
 διέβαλλεν αὐτὸν ὁ Δέξιππος. Καὶ ἐντεῦθεν, ἐπειδὴ
 ἀπορία ἦν, συνήγαγον τὸ στράτευμα οἱ ἄρχοντες·
 καὶ ἔνιοι μὲν αὐτῶν παρ' ὀλίγον ἐποιοῦντο τὸν
 Κλέανδρον· τῷ δὲ Ξενοφῶντι οὐκ ἐδόκει φαῦλον
 εἶναι τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἀναστὰς ἔλεξεν·

ὦ ἄνδρες στρατιῶται, ἐμοὶ δὲ οὐδὲν φαῦλον 12
 δοκεῖ εἶναι [τὸ πρᾶγμα,] εἰ ἡμῖν οὕτως ἔχων τὴν
 γνώμην Κλέανδρος ἀπεισιν ὥσπερ λέγει. Εἰσὶ μὲν
 γὰρ [ἤδη] ἐγγὺς αἱ Ἑλληνίδες πόλεις· τῆς δὲ
 Ἑλλάδος Λακεδαιμόνιοι προεστήκασιν· ἱκανοὶ δέ
 εἰσι καὶ εἰς ἕκαστος Λακεδαιμονίων ἐν ταῖς πόλεσιν
 ὅ τι βούλονται διαπράττεσθαι. Εἰ οὖν οὗτος πρῶτον 13
 μὲν ἡμᾶς Βυζαντίου ἀποκλείσει, ἔπειτα δὲ τοῖς
 ἄλλοις ἀρμοσταῖς παραγγελεῖ εἰς τὰς πόλεις μὴ δέ-
 χεσθαι, ὥς ἀπιστοῦντας Λακεδαιμονίοις καὶ ἀνόμους
 ὄντας, ἔτι δὲ πρὸς Ἀναξίβιον τὸν ναύαρχον οὗτος ὁ
 λόγος περὶ ἡμῶν ἤξει, χαλεπὸν ἔσται καὶ μένειν καὶ
 ἀποπλεῖν· καὶ γὰρ ἐν τῇ γῇ ἄρχουσι Λακεδαιμόνιοι
 καὶ ἐν τῇ θαλάττῃ τὸν νυνὶ χρόνον. Οὐκ οὖν δεῖ οὔτε 14
 ἐνὸς ἀνδρὸς ἕνεκα οὔτε δυοῖν ἡμᾶς τοὺς ἄλλους τῆς
 Ἑλλάδος ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ πειστέον ὅ τι ἂν κελεύωσι·
 καὶ γὰρ αἱ πόλεις ἡμῶν ὅθεν ἐσμέν πείθονται αὐτοῖς.
 Ἐγὼ μὲν οὖν, καὶ γὰρ ἀκούω Δέξιππον λέγειν πρὸς 15
 Κλέανδρον ὥς οὐκ ἂν ἐποίησε ταῦτα Ἀγασίας, εἰ μὴ
 ἐγὼ αὐτὸν ἐκέλευσα,—ἐγὼ μὲν οὖν ἀπολύω καὶ ὑμᾶς
 τῆς αἰτίας καὶ Ἀγασίαν, ἂν αὐτὸς Ἀγασίας φήσῃ
 ἐμέ τι τούτων αἴτιον εἶναι, καὶ καταδικάζω ἐμαντοῦ,
 εἰ ἐγὼ πετροβολίας ἢ ἄλλου τινὸς βιαίου ἐξάρχω,
 τῆς ἐσχάτης δίκης ἄξιος εἶναι, καὶ ὑφέξω τὴν δίκην.
 Φημὶ δέ, καὶ εἴ τινα ἄλλον αἰτιάται, χρῆναι ἑαυτὸν 16
 παρασχεῖν Κλεάνδρῳ κρίναι· οὕτω γὰρ ἂν ὑμεῖς

ἀπολελυμένοι τῆς αἰτίας εἶητε. Ὡς δὲ νῦν ἔχει, χαλεπὸν εἰ, οἴομενοι ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ ἐπαίνου καὶ τιμῆς τεύξεσθαι, ἀντὶ δὲ τούτων οὐδ' ὅμοιοι τοῖς ἄλλοις ἐσόμεθα, ἀλλ' εἰρξόμεθα ἐκ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων.

- 17 Μετὰ ταῦτα ἀναστὰς εἶπεν Ἀγασίας· Ἐγώ, ὦ ἄνδρες, ὁμνυμι θεοὺς καὶ θεὰς ἢ μὴν μήτε με Ξενοφῶντα κελεύσαι ἀφελέσθαι τὸν ἄνδρα μήτε ἄλλον ὑμῶν μηδένα· ἰδόντι δέ μοι ἄνδρα ἀγαθὸν ἀγόμενον τῶν ἐμῶν λοχιτῶν ὑπὸ Δεξίππου, ὃν ὑμεῖς ἐπίστασθε ὑμᾶς προδόντα, δεινὸν ἔδοξεν εἶναι· καὶ ἀφειλόμην,
- 18 ὁμολογῶ. Καὶ ὑμεῖς μὲν μὴ ἐκδῶτέ με· ἐγὼ δὲ ἐμαντόν, ὥσπερ Ξενοφῶν λέγει, παρασχῆσω κρίναντι Κλεάνδρῳ ὃ τι ἂν βούληται ποιῆσαι· τούτου ἕνεκα μήτε πολεμεῖτε Λακεδαιμονίοις, σῶζεσθέ τε ἀσφαλῶς ὅπῃ θέλει ἕκαστος. Συμπέμψατε μέντοι μοι ὑμῶν αὐτῶν ἐλόμενοι πρὸς Κλεάνδρον οἵτινες, ἂν τι ἐγὼ παραλείπω, καὶ λέξουσιν ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ πράξουσιν.
- 19 Ἐκ τούτου ἔδωκεν ἡ στρατιὰ οὐστινας βούλοιτο προελόμενον ἰέναι. Ὁ δὲ προείλετο τοὺς στρατηγούς. Μετὰ ταῦτα ἐπορεύοντο πρὸς Κλεάνδρον Ἀγασίας καὶ οἱ στρατηγοὶ καὶ ὁ ἀφαιρεθεὶς ἀνὴρ ὑπὸ Ἀγασίου· καὶ ἔλεγον οἱ στρατηγοί·
- 20 Ἐπεμψεν ἡμᾶς ἡ στρατιὰ πρὸς σε, ὦ Κλέανδρε· καὶ ἐκέλευσέ σε, εἴτε πάντας αἰτιά, κρίναντα σεαυτὸν χρῆσθαι ὃ τι ἂν βούλη· εἴτε ἓνα τινὰ ἢ δύο ἢ καὶ πλείους αἰτιά, τούτους ἀξιούσι παρασχεῖν σοι ἑαυτοὺς εἰς κρίσιν. Εἴτε οὖν ἡμῶν τινὰ αἰτιά, πάρεσμέν σοι ἡμεῖς· εἴτε δὲ ἄλλον τινά, φράσον· οὐδεὶς γάρ σοι ἀπέσται ὅστις ἂν ἡμῖν ἐβελήσῃ πείθεσθαι.
- 21 Μετὰ ταῦτα παρελθὼν ὁ Ἀγασίας εἶπεν· Ἐγὼ εἰμι, ὦ Κλέανδρε, ὁ ἀφελόμενος Δεξίππου ἄγοντος τούτον τὸν ἄνδρα καὶ παίειν κελεύσας Δέξιππον.
- 22 Τούτον μὲν γὰρ οἶδα ἄνδρα ἀγαθὸν ὄντα· Δέξιππον δὲ οἶδα αἰρεθέντα ὑπὸ τῆς στρατιᾶς ἄρχειν τῆς

πεντηκοντόρου, ἧς ἡγησάμεθα παρὰ Τραπεζουντίων, ἐφ' ᾧ τε πλοῖα συλλέγειν, ὥς σωζοίμεθα· καὶ ἀποδράντα Δέξιππον καὶ προδόντα τοὺς στρατιώτας μεθ' ὧν ἐσώθη. Καὶ τοὺς τε Τραπεζουντίους ἀπεστερή- 23
καμεν τὴν πεντηκόντορον καὶ κακοὶ δοκοῦμεν εἶναι διὰ τοῦτον· αὐτοὶ τε τὸ ἐπὶ τούτῳ ἀπολώλαμεν. ✕
Ἦκουε γὰρ ὥσπερ ἡμεῖς, ὥς ἀπορον εἶη πεζῇ ἀπιώντας τοὺς ποταμούς τε διαβῆναι καὶ σωθῆναι εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τοῦτον οὖν τοιοῦτον ὄντα ἀφειλόμην. Εἰ δὲ σὺ ἦγες ἢ ἄλλος τις τῶν παρὰ σοῦ, καὶ μὴ 24
τῶν παρ' ἡμῶν ἀποδράντων, εὖ ἴσθι ὅτι οὐδὲν ἂν τούτων ἐποίησα. Νόμιζε δέ, ἂν ἐμὲ νῦν ἀποκτείνης, δι' ἄνδρα δειλὸν τε καὶ πονηρὸν ἄνδρα ἀγαθὸν ἀποκτείνων.

Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέανδρος εἶπεν ὅτι Δέξιπ- 25
πον μὲν οὐκ ἐπαινοίη, εἰ ταῦτα πεποιηκὼς εἶη· οὐ μέντοι ἔφη νομίζειν, οὐδ' εἰ παμπόνηρος εἶη Δέξιππος, βίαν χρῆναι πάσχειν αὐτόν, ἀλλὰ κριθέντα, ὥσπερ καὶ ὑμεῖς νῦν ἀξιούτε, τῆς δίκης τυχεῖν. Νῦν μὲν 26
οὖν ἅπιτε καταλιπόντες τοῦτον τὸν ἄνδρα· ὅταν δ' ἐγὼ κελεύσω, πάρεστε πρὸς τὴν κρίσιν. Αἰτιῶμαι δὲ οὔτε τὴν στρατιὰν οὔτε ἄλλον οὐδένα ἔτι, ἐπεὶ γε οὗτος αὐτὸς ὁμολογεῖ ἀφελέσθαι τὸν ἄνδρα. Ὁ δὲ 27
ἀφαιρεθεὶς εἶπεν· Ἐγώ, ὦ Κλέανδρε, εἰ καὶ οἶει με ἀδικοῦντά τι ἄγεσθαι, οὔτε ἔπαιον οὐδένα οὔτε ἔβαλλον, ἀλλ' εἶπον ὅτι δημόσια εἶη τὰ πρόβατα· ἦν γὰρ τῶν στρατιωτῶν δόγμα, εἴ τις, ὅποτε ἡ στρατιὰ ἐξίοι, ἰδίᾳ ληΐζοιτο, δημόσια εἶναι τὰ ληφθέντα. Ταῦτα εἶπον· καὶ ἐκ τούτου με λαβὼν 28
οὗτος ἦγεν, ἵνα μὴ φθέγγοιτο μηδεὶς, ἀλλ' αὐτὸς λαβὼν τὸ μέρος διασώσσειε τοῖς λησταῖς παρὰ τὴν ρήτραν τὰ χρήματα. Πρὸς ταῦτα ὁ Κλέανδρος εἶπεν· Ἐπεὶ τοίνυν τοιοῦτος εἶ, κατὰμενε, ἵνα καὶ περὶ σοῦ βουλευσώμεθα.

Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἀμφὶ Κλέανδρον ἡρίστων· τὴν 29
δὲ στρατιὰν συνήγαγε Ξενοφῶν, καὶ συνεβούλευε

- πέμψαι ἄνδρας πρὸς Κλέανδρον παραιτησομένους
 30 περὶ τῶν ἀνδρῶν. Ἐκ τούτου ἔδοξεν αὐτοῖς, πέμψαν-
 τας στρατηγούς καὶ λοχαγούς καὶ Δρακόντιον τὸν
 Σπαρτιάτην, καὶ τῶν ἄλλων οἱ ἐδόκουν ἐπιτήδειοι
 εἶναι, δεῖσθαι Κλεάνδρου κατὰ πάντα τρόπον ἀφείναι
 31 τὸν ἄνδρα. Ἐλθὼν οὖν ὁ Ξενοφῶν λέγει· Ἐχεις
 μὲν, ὦ Κλέανδρε, τοὺς ἄνδρας· καὶ ἡ στρατιὰ σοι
 ὑφέιτο ὃ τι ἐβούλον ποιῆσαι καὶ περὶ τούτων καὶ
 περὶ ἑαυτῶν ἀπάντων. Νῦν δέ σε αἰτοῦνται καὶ
 δέονται δοῦναι σφίσι τὸν ἄνδρα καὶ μὴ κατακαίνειν·
 32 πολλὰ γὰρ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ περὶ τὴν
 στρατιὰν ἐμοχθησάτην. Ταῦτα δέ σου τυχόντες
 ὑπισχνοῦνται σοι ἀντὶ τούτων, ἣν βούλη ἡγέσθαι
 αὐτῶν καὶ ἣν οἱ θεοὶ ἴλεω ᾧσιν, ἐπιδείξειν σοι καὶ
 ὡς κόσμοί εἰσι καὶ ὡς ἱκανοὶ τῷ ἄρχοντι πειθόμενοι
 τοὺς πολεμίους σὺν τοῖς θεοῖς μὴ φοβεῖσθαι.
 33 Δέονται δέ σου καὶ τοῦτο, παραγενόμενον καὶ
 ἄρξαντα ἑαυτῶν πείραν λαβεῖν καὶ Δεξιππου καὶ
 σφῶν τῶν ἄλλων οἷος ἕκαστός ἐστι, καὶ τὴν ἀξίαν
 34 ἐκάστοις νεῖμαι. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέανδρος·
 Ἀλλὰ ναὶ τὸ Σιώ, ἔφη, ταχύ τοι ὑμῖν ἀποκρινοῦμαι.
 Καὶ τῷ τε ἄνδρῳ ὑμῖν δίδωμι καὶ αὐτὸς παρέσομαι·
 καὶ ἣν οἱ θεοὶ παραδιδῶσι, ἐξηγήσομαι εἰς τὴν Ἑλ-
 λάδα· καὶ πολὺ οἱ λόγοι οὗτοι ἀντίοι εἰσὶν ἢ οὓς ἐγὼ
 περὶ ὑμῶν ἐνίων ἤκουον, ὡς τὸ στράτευμα ἀφίστατε
 ἀπὸ Λακεδαιμονίων.
 35 Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἐπαινοῦντες ἀπῆλθον ἔχοντες
 τὸν ἄνδρα· Κλέανδρος δὲ ἐθύετο ἐπὶ τῇ πορείᾳ, καὶ
 ξυνὴν Ξενοφῶντι φιλικῶς, καὶ ξενίαν ξυνεβάλλοντο.
 Ἐπεὶ δὲ καὶ ἑώρα αὐτοὺς τὸ παραγγελλόμενον εὐ-
 τάκτως ποιοῦντας, καὶ μᾶλλον ἔτι ἐπεθύμει ἡγεμῶν
 36 γενέσθαι αὐτῶν. Ἐπεὶ μέντοι θυομένῳ αὐτῷ ἐπὶ
 τρεῖς ἡμέρας οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά, συγκαλέσας τοὺς
 στρατηγούς εἶπεν· Ἐμοὶ μὲν οὐκ ἐθέλει γενέσθαι τὰ
 ἱερά ἐξάγειν· ὑμεῖς μέντοι μὴ ἀθυμεῖτε τούτου ἕνεκα·
 ὑμῖν μὲν γάρ, ὡς ἔοικε, δέδοται ἐκκομίσαι τοὺς

ἄνδρας· ἀλλὰ πορεύεσθε, ἡμεῖς δὲ ὑμᾶς, ἐπειδὰν ἐκεῖσε ἦκητε, δεξόμεθα ὡς ἂν δυνώμεθα κάλλιστα.

Ἐκ τούτου ἔδοξε τοῖς στρατιώταις δοῦναι αὐτῷ 37
τὰ δημόσια πρόβατα. Ὁ δὲ δεξάμενος πάλιν αὐτοῖς
ἀπέδωκε. Καὶ οὗτος μὲν ἀπέπλει· οἱ δὲ στρατιῶται,
διαθέμενοι τὸν σῖτον ὃν ἦσαν συγκεκομισμένοι καὶ
τᾶλλα ἃ εἰλήφεσαν, ἐξεπορεύοντο διὰ τῶν Βιθυνῶν.
Ἐπεὶ δὲ οὐδενὶ ἐνέτυχον πορευόμενοι τὴν ὀρθὴν ὁδόν, 38
ὥστ' ἔχοντές τι εἰς τὴν φιλίαν διεξελθεῖν, ἔδοξεν
αὐτοῖς τοῦμπαλιν ὑποστρέψαντας ἐλθεῖν μίαν ἡμέραν
καὶ νύκτα. Τοῦτο δὲ ποιήσαντες ἔλαβον πολλὰ καὶ
ἀνδράποδα καὶ πρόβατα· καὶ ἀφίκοντο ἐκταῖοι εἰς
Χρυσόπολιν τῆς Χαλκηδονίας, καὶ ἐκεῖ ἔμειναν
ἡμέρας ἑπτὰ λαφυροπωλοῦντες.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΤΡΟΤ ΑΝΑΒΑΣΙΣ.

Ζ.

CAPUT I.

- 1 Ὅσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει τῇ μετὰ Κύρου ἔπραξαν οἱ Ἕλληνες μέχρι τῆς μάχης, καὶ ὅσα, ἐπεὶ Κῦρος ἐτελεύτησεν, ἐν τῇ πορείᾳ μέχρις εἰς τὸν Πόντον ἀφίκοντο, καὶ ὅσα ἐκ τοῦ Πόντου πεζῇ ἐξιόντες καὶ ἐκπλέοντες ἐποιοῦν, μέχρις ἔξω τοῦ στόματος ἐγένοντο ἐν Χρυσοπόλει τῆς Ἀσίας, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται.
- 2 Ἐκ τούτου δὴ Φαρνάβαζος, φοβούμενος τὸ στράτευμα μὴ ἐπὶ τὴν αὐτοῦ χώραν στρατεύηται, πέμψας πρὸς Ἀναξίβιον τὸν ναύαρχον, (ὃ δ' ἔτυχεν ἐν Βυζαντίῳ ὢν,) ἐδεῖτο διαβιβάσαι τὸ στράτευμα ἐκ τῆς Ἀσίας, καὶ ὑπισχνεῖτο πάντα ποιήσιν αὐτῷ
- 3 ὅσα δέοι. Καὶ ὁ Ἀναξίβιος μετεπέμψατο τοὺς στρατηγούς καὶ λοχαγούς τῶν στρατιωτῶν εἰς Βυζάντιον καὶ ὑπισχνεῖτο, εἰ διαβαῖεν, μισθοφορίαν
- 4 ἔσσεσθαι τοῖς στρατιώταις. Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι ἔφασαν βουλευσάμενοι ἀπαγγελεῖν. Ξενοφῶν δὲ εἶπεν αὐτῷ ὅτι ἀπαλλάξοιτο ἤδη ἀπὸ τῆς στρατιᾶς καὶ βούλοιτο ἀποπλεῖν. Ὁ δὲ Ἀναξίβιος ἐκέλευσεν αὐτὸν συνδιαβάντα ἔπειτα οὕτως ἀπαλλάττεσθαι. Ἐφη οὖν ταῦτα ποιήσιν.
- 5 Σεύθης δὲ ὁ Θραξ πέμπει Μηδοσάδην καὶ κελεύει Ξενοφῶντα συμπροθυμῆσθαι ὅπως διαβῇ τὸ στράτευμα, καὶ ἔφη αὐτῷ ταῦτα συμπροθυμηθέντι ὅτι
- 6 οὐ μεταμελήσειν. Ὁ δ' εἶπεν· Ἀλλὰ τὸ μὲν στράτευμα διαβήσεται· τούτου ἕνεκα μηδὲν τελείτω μήτε οἱ μήτε ἄλλω μηδενί· ἐπειδὰν δὲ διαβῇ, ἐγὼ

μὲν ἀπαλλάξομαι· πρὸς δὲ τοὺς διαμένοντας καὶ ἐπικαιρίους ὄντας προσφερέσθω ὥς ἂν αὐτῷ δοκῇ ἀσφαλές.

Ἐκ τούτου διαβαίνουνσι πάντες εἰς τὸ Βυζάντιον 7 οἱ στρατιῶται· καὶ μισθὸν μὲν οὐκ ἐδίδου ὁ Ἀναξίβιος· ἐκήρυξε δὲ λαβόντας τὰ ὄπλα καὶ τὰ σκεύη τοὺς στρατιώτας ἐξιέναι, ὥς ἀποπέμψων τε ἅμα καὶ ἀριθμὸν ποιήσων. Ἐνταῦθα οἱ στρατιῶται ἤχθοντο, ὅτι οὐκ εἶχον ἀργύριον ἐπισιτίζεσθαι εἰς τὴν πορείαν, καὶ ὀκνηρῶς συνεσκευάζοντο.

Καὶ ὁ Ξενοφῶν Κλεάνδρῳ τῷ ἄρμοστῇ ξένος 8 γεγεννημένος, προσελθὼν ἡσπάζετο αὐτὸν ὥς ἀποπλευσούμενος ἤδη. Ὁ δὲ αὐτῷ λέγει· Μὴ ποιήσης ταῦτα· εἰ δὲ μὴ, ἔφη, αἰτίαν ἔξεις· ἐπεὶ καὶ νῦν τινὲς ἤδη σὲ αἰτιῶνται ὅτι οὐ ταχὺ ἐξέρπει τὸ στράτευμα. Ὁ δ' εἶπεν· Ἀλλ' αἴτιος μὲν ἔγωγε οὐκ 9 εἰμὶ τούτου, οἱ δὲ στρατιῶται αὐτοί, ἐπισιτισμοῦ δεόμενοι, διὰ τοῦτο ἀθυμοῦσι πρὸς τὴν ἔξοδον. Ἀλλ' ὅμως, ἔφη, ἐγὼ σοι συμβουλεύω ἐξελθεῖν μὲν 10 ὥς πορευσόμενον· ἐπειδὰν δ' ἔξω γένηται τὸ στράτευμα, τότε ἀπαλλάττεσθαι. Ταῦτα τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἐλθόντες πρὸς Ἀναξίβιον διαπραξόμεθα. Οὕτως ἐλθόντες ἔλεγον ταῦτα. Ὁ δὲ ἐκέλευσεν 11 οὕτω ποιεῖν καὶ ἐξιέναι τὴν ταχίστην συνεσκευασμένους, καὶ προσανειπεῖν, ὃς ἂν μὴ παρῇ εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ εἰς τὸν ἀριθμὸν, ὅτι αὐτὸς αὐτὸν αἰτιάσεται. Ἐντεῦθεν ἐξήρσαν οἱ τε στρατηγοὶ πρῶτοι 12 καὶ οἱ ἄλλοι· καὶ ἄρδην τε πάντες πλὴν ὀλίγων ἔξω ἦσαν· καὶ Ἐτεόνικος εἰστήκει παρὰ τὰς πύλας, ὥς, ὁπότε ἔξω γένοιτο πάντες, συγκλείσων τὰς πύλας καὶ τὸν μοχλὸν ἐμβαλῶν.

Ὁ δὲ Ἀναξίβιος συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς 13 καὶ τοὺς λοχαγοὺς ἔλεξε· Τὰ μὲν ἐπιτήδεια, ἔφη, λαμβάνετε ἐκ τῶν Θρακίων κωμῶν· εἰσὶ δὲ αὐτόθι πολλαὶ κριθαὶ καὶ πυροὶ καὶ τᾶλλα τὰ ἐπιτήδεια· λαβόντες δὲ πορεύεσθε εἰς Χερρόνησον, ἐκεῖ δὲ

- 14 Κυνίσκος ὑμῖν μισθοδοτήσει. Ἐπακούσαντες δέ τινες τῶν στρατιωτῶν ταῦτα ἢ καὶ τῶν λοχαγῶν τις διαγγέλλει εἰς τὸ στρατευμα. Καὶ οἱ μὲν στρατηγοὶ ἐπυνθάνοντο περὶ τοῦ Σεύθου πότερα πολέμιος εἴη ἢ φίλος, καὶ πότερα διὰ τοῦ ἱεροῦ ὅρους δέοι πορεύεσθαι ἢ κύκλῳ διὰ μέσης τῆς Θράκης.
- 15 Ἐν ᾧ δὲ [οὔτοι] ταῦτα διελέγοντο, οἱ στρατιῶται ἀναρπάσαντες τὰ ὄπλα θέουσι δρόμῳ πρὸς τὰς πύλας, ὡς πάλιν εἰς τὸ τεῖχος εισιόντες. Ὁ δὲ Ἐτεόνικος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ὡς εἶδον προσθέοντας τοὺς ὀπλίτας, συγκλείουσι τὰς πύλας καὶ τὸν μοχλὸν ἐμβάλλουσιν. Οἱ δὲ στρατιῶται ἑκοπτόν τε τὰς πύλας καὶ ἔλεγον ὅτι ἀδικώτατα πάσχοιεν ἐκβαλλόμενοι εἰς τοὺς πολεμίους· καὶ κατασχίσειν τὰς πύλας ἔφασαν, εἰ μὴ ἐκόντες ἀνοίξουσιν. Ἄλλοι δὲ [αὐτῶν] ἔθεον ἐπὶ τὴν θάλατταν καὶ παρὰ τὴν χηλὴν τοῦ τεύχους ὑπερβαίνουν εἰς τὴν πόλιν· ἄλλοι δὲ οἱ ἐτύγχανον ἔνδον ὄντες τῶν στρατιωτῶν ὡς ὀρώσι τὰ ἐπὶ ταῖς πύλαις πράγματα, διακόπτοντες ταῖς ἀξίαις τὰ κλεῖθρα, ἀναπεταννύουσι τὰς πύλας· οἱ δ' εἰσπίπτουσιν.
- 18 Ὁ δὲ Ξενοφῶν ὡς εἶδε τὰ γιγνόμενα, δείσας μὴ ἐφ' ἀρπαγὴν τράποιτο τὸ στράτευμα καὶ ἀνήκεστα κακὰ γένοιτο τῇ πόλει καὶ ἑαυτῷ καὶ τοῖς στρατιώταις, ἔθει καὶ συνεισπίπτει εἰσω τῶν πυλῶν σὺν τῷ ὄχλῳ.
- 19 Οἱ δὲ Βυζάντιοι, ὡς εἶδον τὸ στράτευμα βίᾳ εἰσπίπτον, φεύγουσιν ἐκ τῆς ἀγορᾶς, οἱ μὲν εἰς τὰ πλοῖα, οἱ δὲ οἴκαδε· ὅσοι δὲ ἔνδον ἐτύγχανον ὄντες, ἔξω ἔθεον· οἱ δὲ καθεῖλκον τὰς τριήρεις, ὡς ἐν ταῖς τριήρεσι σώζοιντο· πάντες δὲ ᾤοντο ἀπολωλέναι, ὡς
- 20 ἑάλωκυίας τῆς πόλεως. Ὁ δὲ Ἐτεόνικος εἰς τὴν ἄκραν ἀποφεύγει. Ὁ δὲ Ἀναξίβιος, καταδραμὼν ἐπὶ τὴν θάλατταν, ἐν ἀλιευτικῷ πλοίῳ περιέπλει εἰς τὴν ἀκρόπολιν, καὶ εὐθὺς μεταπέμπεται ἐκ Χαλκηδόνος φρουροὺς· οὐ γὰρ ἱκανοὶ ἐδόκουν εἶναι οἱ ἐν τῇ ἀκροπόλει σχεῖν τοὺς ἄνδρας.

Οἱ δὲ στρατιῶται ὡς εἶδον τὸν Ξενοφῶντα, 21
 προσπίπτουσιν αὐτῷ πολλοὶ καὶ λέγουσιν· Νῦν σοι
 ἔξεστιν, ὦ Ξενοφῶν, ἀνδρὶ γενέσθαι. Ἐχεις πόλιν,
 ἔχεις τριήρεις, ἔχεις χρήματα, ἔχεις ἀνδρας τοσού-
 τους. Νῦν ἄν, εἰ βούλοιο, σύ τε ἡμᾶς ὀνήσαιοι καὶ
 ἡμεῖς σὲ μέγαν ποιήσαιμεν. Ὁ δ' ἀπεκρίνατο· 22
 Ἄλλ' εἴτε λέγετε καὶ ποιήσω ταῦτα· εἰ δὲ τούτων
 ἐπιθυμεῖτε, θέσθε τὰ ὄπλα ἐν τάξει ὡς τάχιστα·
 βουλόμενος αὐτοὺς κατηρεμίσαι· καὶ αὐτὸς τε παρ-
 ηγγύα ταῖτα καὶ τοὺς ἄλλους ἐκέλευσε παρεγγυᾶν
 καὶ τίθεσθαι τὰ ὄπλα. Οἱ δὲ αὐτοὶ ὑφ' ἐαυτῶν 23
 ταττόμενοι οἷ τε ὀπλῖται ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ εἰς ὀκτὼ
 ἐγένοντο, καὶ οἱ πελτασταὶ ἐπὶ τὸ κέρας ἐκάτερον
 παραδεδραμήκεσαν. Τὸ δὲ χωρίον οἶον κάλλιστον 24
 ἐκτάξασθαι ἐστι, τὸ Θράκιον καλούμενον, ἔρημον
 οἰκίων καὶ πεδινόν. Ἐπεὶ δὲ ἔκειτο τὰ ὄπλα καὶ
 κατηρεμίσθησαν, συγκαλεῖ ὁ Ξενοφῶν τὴν στρατιὰν
 καὶ λέγει τάδε·

Ὅτι μὲν ὀργίζεσθε, ὦ ἄνδρες στρατιῶται, καὶ 25
 νομίζετε δεινὰ πάσχειν ἐξαπατῶμενοι οὐ θαυμάζω.
 Ἦν δὲ τῷ θυμῷ χαριζώμεθα καὶ Λακεδαιμονίους τε
 τοὺς παρόντας τῆς ἐξαπάτης τιμωρησώμεθα καὶ τὴν
 πόλιν τὴν οὐδὲν αἰτίαν διαρπάσωμεν, ἐνθυμείσθε ἃ
 ἔσται ἐντεῦθεν. Πολέμιοι μὲν ἐσόμεθα ἀποδεδειγ- 26
 μένοι Λακεδαιμονίοις τε καὶ τοῖς συμμάχοις· οἷος δ'
 ὁ πόλεμος ἂν γένοιτο, εἰκάζειν δὴ πάρεστιν, ἑωρα-
 κότας καὶ ἀναμνησθέντας τὰ νῦν ἤδη γεγενημένα.
 Ἡμεῖς γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι εἰσῆλθομεν εἰς τὸν πόλεμον 27
 τὸν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμμάχους
 ἔχοντες τριήρεις, τὰς μὲν ἐν θαλάττῃ τὰς δ' ἐν τοῖς
 νεωρίοις, οὐκ ἐλάττους τριακοσίων, ὑπαρχόντων δὲ
 πολλῶν χρημάτων ἐν τῇ πόλει καὶ προσόδου οὔσης
 κατ' ἐνιαυτὸν ἀπὸ τε τῶν ἐνδήμων καὶ [ἐκ] τῆς
 ὑπερορίας, οὐ μείον χιλίων ταλάντων· ἄρχοντες δὲ
 τῶν νήσων ἀπασῶν, καὶ ἐν τε τῇ Ἀσίᾳ πολλὰς
 ἔχοντες πόλεις καὶ ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἄλλας τε πολλὰς,

- καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ Βυζάντιον, ὅπου νῦν ἐσμέν, ἔχοντες, κατεπολεμήθημεν οὕτως ὥς πάντες ὑμεῖς 28 ἐπίστασθε. Νῦν δὲ δὴ τί ἂν οἰόμεθα παθεῖν, Λακεδαιμονίων μὲν καὶ τῶν Ἀχαιῶν συμμάχων ὑπαρχόντων, Ἀθηναίων δέ, καὶ ὅσοι ἐκείνοις τότε ἦσαν σύμμαχοι, πάντων προσγεγεννημένων, Τισσαφέρνους δὲ καὶ τῶν ἐπὶ θαλάττῃ ἄλλων βαρβάρων πάντων πολεμίων ἡμῖν ὄντων, πολεμιωτάτου δὲ αὐτοῦ τοῦ ἄνω βασιλέως, ὃν ἤλθομεν ἀφαιρησόμενοι τε τὴν ἀρχὴν καὶ ἀποκτενοῦντες, εἰ δυναίμεθα; τούτων δὴ πάντων ὁμοῦ ὄντων, ἔστι τις οὕτως ἄφρων 29 ὅστις οἶεται ἂν ἡμᾶς περιγενέσθαι; Μὴ, πρὸς θεῶν, μαινώμεθα, μὴδ' αἰσchrῶς ἀπολώμεθα, πολέμιοι ὄντες καὶ ταῖς πατρίσι καὶ τοῖς ἡμετέροις αὐτῶν φίλοις τε καὶ οἰκείοις. Ἐν γὰρ ταῖς πόλεσιν εἰσι πάντες ταῖς ἐφ' ἡμᾶς στρατευσομέναις· καὶ δικαίως, εἰ βάρβαρον μὲν πόλιν οὐδεμίαν ἠθελήσαμεν κατασχεῖν, καὶ ταῦτα κρατοῦντες, Ἑλληνίδα δὲ εἰς ἣν πρώτην 30 ἤλθομεν πόλιν, ταύτην ἐξαλαπάξομεν. Ἐγὼ μὲν τοίνυν εὐχομαι, πρὶν ταῦτα ἐπιδεῖν ὑφ' ὑμῶν γενομένα, μυρίας ἔμεγε κατὰ γῆς ὀργυῖας γενέσθαι. Καὶ ὑμῖν δὲ συμβουλεύω Ἑλλήνας ὄντας τοῖς τῶν Ἑλλήνων προεσθηκόσι πειθομένους πειρᾶσθαι τῶν δικαίων τυγχάνειν. Ἐὰν δὲ μὴ δύνησθε ταῦτα, ἡμᾶς δεῖ ἀδικουμένους τῆς γοῦν Ἑλλάδος μὴ 31 στέρεσθαι. Καὶ νῦν μοι δοκεῖ πέμψαντας Ἀναξιβίῳ εἰπεῖν ὅτι ἡμεῖς οὐδὲν βίαιον ποιήσοντες παρεληλύθαμεν εἰς τὴν πόλιν, ἀλλ' ἣν μὲν δυνώμεθα παρ' ὑμῶν ἀγαθόν τι εὐρίσκεσθαι· εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ δηλώσοντες [ὑμῖν] ὅτι οὐκ ἐξαπατῶμενοι ἀλλὰ πειθόμενοι ἐξέρχόμεθα.
- 32 Ταῦτα ἔδοξε· καὶ πέμπουσιν Ἱερώνυμόν τε Ἥλειον ἐροῦντα ταῦτα, καὶ Εὐρύλοχον Ἀρκάδα καὶ Φιλήσιον Ἀχαιόν. Οἱ μὲν τοιαῦτα ᾤχοντο ἐροῦντες.
- 33 Ἔτι δὲ καθημένων τῶν στρατιωτῶν προσέρχεται Κοιρατάδης Θηβαῖος, ὃς οὐ φεύγων τὴν Ἑλλάδα

περιήει, ἀλλὰ στρατηγιῶν καὶ ἐπαγγελλόμενος, εἴ τις ἢ πόλις ἢ ἔθνος στρατηγοῦ δέοιτο· καὶ τότε προσελθὼν ἔλεγεν ὅτι ἔτοιμος εἶη ἡγείσθαι αὐτοῖς εἰς τὸ Δέλτα καλούμενον τῆς Θράκης, ἔνθα πολλὰ καὶ ἀγαθὰ λήψονται· ἔστε δ' ἂν μόλωσιν, εἰς ἀφθονίαν παρέξειν ἔφη καὶ σιτία καὶ ποτά.

Ἀκούουσι ταῦτα τοῖς στρατιώταις καὶ τὰ παρὰ 34 Ἀναξιβίου ἅμα ἀπαγγελλούμενα· ἀπεκρίνατο γὰρ ὅτι πειθομένοις αὐτοῖς οὐ μεταμελήσει, ἀλλὰ τοῖς τε οἴκοι τέλεσι ταῦτα ἀπαγγελεῖ, καὶ αὐτὸς βουλευσοῖτο περὶ αὐτῶν ὃ τι δύναιτο ἀγαθόν· ἐκ τούτου οἱ 35 στρατιῶται τὸν τε Κοιρατάδην δέχονται στρατηγόν, καὶ ἔξω τοῦ τείχους ἀπῆλθον. Ὁ δὲ Κοιρατάδης συντίθεται αὐτοῖς εἰς τὴν ὑστεραίαν παρέσεσθαι ἐπὶ τὸ στράτευμα ἔχων καὶ ἱερεῖα καὶ μάντιν, καὶ σιτία καὶ ποτὰ τῇ στρατιᾷ. Ἐπεὶ δὲ ἐξῆλθον, ὁ 36 Ἀναξίβιος ἔκλεισε τὰς πύλας καὶ ἐκήρυξεν, ὅστις ἂν ἀλῶ ἔνδον ὧν τῶν στρατιωτῶν, ὅτι πεπράσεται. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κοιρατάδης μὲν ἔχων τὰ ἱερεῖα 37 καὶ τὸν μάντιν ἦκε, καὶ ἄλφита φέροντες εἵποντο αὐτῷ εἴκοσιν ἄνδρες, καὶ οἶνον ἄλλοι εἴκοσι, καὶ ἔλαιων τρεῖς, καὶ σκορόδων εἰς ἀνὴρ ὅσον ἐδύνατο μέγιστον φορτίον, καὶ ἄλλος κρομύων. Ταῦτα δὲ καταθέμενος ὡς ἐπὶ δάσμευσιν ἐθύετο.

Ξενοφῶν δέ, μεταπεμψάμενος Κλέανδρον, ἐκέ- 38 λευέν οἱ διαπραῖξαι ὅπως εἰς τὸ τείχος τε εἰσελθοὶ καὶ ἀποπλεύσαι ἐκ Βυζαντίου. Ἐλθὼν δ' ὁ Κλέαν- 39 δρος, Μάλα μόλις, ἔφη, διαπραξάμενος ἦκω· λέγειν γὰρ Ἀναξίβιον ὅτι οὐκ ἐπιτήδειον εἶη τοὺς μὲν στρατιώτας πλησίον εἶναι τοῦ τείχους, Ξενοφῶντα δὲ ἔνδον· τοὺς Βυζαντίους δὲ στασιάζειν καὶ πονη- ροὺς εἶναι πρὸς ἀλλήλους· ὁμως δὲ εἰσιέναι, ἔφη, ἐκέλευσεν, εἰ μέλλοι σὺν ἑαυτῷ ἐκπλεῖν. Ὁ μὲν 40 δὴ Ξενοφῶν, ἀσπασάμενος τοὺς στρατιώτας, εἷσω τοῦ τείχους ἀπῆει σὺν Κλεάνδρῳ. Ὁ δὲ Κοιρατάδης τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ οὐκ ἐκαλλιέρει οὐδὲ διεμέτρησεν·

οὐδὲν τοῖς στρατιώταις· τῇ δ' ὑστεραίᾳ τὰ μὲν
 ἱερεῖα εἰστῆκει παρὰ τὸν βωμὸν καὶ Κοιρατάδης
 ἐστεφανωμένος ὡς θύσων· προσελθὼν δὲ Τιμασίῳ
 ὁ Δαρδανεὺς καὶ Νέων ὁ Ἀσιναῖος καὶ Κλεάνωρ
 ὁ Ὀρχομένιος ἔλεγον Κοιρατάδῃ μὴ θύειν, ὡς οὐχ
 ἡγησόμενον τῇ στρατιᾷ, εἰ μὴ δώσει τὰ ἐπιτήδεια.
 41 Ὁ δὲ κελεύει διαμετρεῖσθαι. Ἐπεὶ δὲ πολλῶν
 ἐνέδει αὐτῷ ὥστε ἡμέρας σῖτον ἐκάστῳ γενέσθαι
 τῶν στρατιωτῶν, ἀναλαβὼν τὰ ἱερεῖα ἀπῆει καὶ τὴν
 στρατηγίαν ἀπειπῶν.

CAPUT II.

- 1 Νέων δὲ ὁ Ἀσιναῖος καὶ Φρυνίσκος ὁ Ἀχαιοὺς καὶ
 Φιλῆσιος ὁ Ἀχαιοὺς καὶ Ξανθικλῆς ὁ Ἀχαιοὺς καὶ
 Τιμασίῳ ὁ Δαρδανεὺς ἐπέμενον ἐπὶ τῇ στρατιᾷ,
 καὶ εἰς κώμας προελθόντες τῶν Θρακῶν τὰς κατὰ
- 2 Βυζάντιον ἐστρατοπεδεύοντο. Καὶ οἱ στρατηγοὶ
 ἐστασίαζον, Κλεάνωρ μὲν καὶ Φρυνίσκος πρὸς
 Σεύθην βουλόμενοι ἄγειν· ἔπειθε γὰρ αὐτοῖς, καὶ
 ἔδωκε τῷ μὲν ἵππον τῷ δὲ γυναῖκα· Νέων δὲ εἰς
 Χερρόνησον, οἴόμενος, εἰ ὑπὸ Λακεδαιμονίοις γέ-
 νοιντο, παντὸς ἂν προεστάναι τοῦ στρατεύματος.
 Τιμασίῳ δὲ προὔθυμειτο πέραν εἰς τὴν Ἀσίαν
 πάλιν διαβῆναι, οἴόμενος ἂν οἴκαδε κατελθεῖν· καὶ
- 3 οἱ στρατιῶται ταῦτα ἐβούλοντο. Διατριβομένου δὲ
 τοῦ χρόνου πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν, οἱ μὲν τὰ
 ὄπλα ἀποδιδόμενοι κατὰ τοὺς χώρους, ἀπέπλεον ὡς
 ἐδύναντο· οἱ δὲ καὶ διδόντες τὰ ὄπλα [κατὰ τοὺς
- 4 χώρους] εἰς τὰς πόλεις κατεμιγνύοντο. Ἀναξίβιος
 δ' ἔχαιρεν ἀκούων διαφθειρόμενον τὸ στράτευμα·
 τούτων γὰρ γιγνομένων ᾤετο μάλιστα χαρίζεσθαι
 Φαρναβάζῳ.
- 5 Ἀποπλέοντι δὲ Ἀναξίβιῳ ἐκ Βυζαντίου συναντᾷ
 Ἀρίσταρχος ἐν Κυζίκῳ διάδοχος Κλεάνδρῳ, Βυζαν-
 τίου ἀρμοστής· ἐλέγετο δὲ ὅτι καὶ ναύαρχος διάδοχος
 Πῶλος ὅσον οὐπω παρείη [ἤδη] εἰς Ἑλλάσποντον.

Καὶ Ἀναξίβιος τῷ μὲν Ἀριστάρχῳ ἐπιστέλλει 6
ὅπόσους ἂν εὖροι ἐν Βυζαντίῳ τῶν Κύρου στρατιω-
τῶν ὑπολελειμμένους ἀποδόσθαι· ὁ δὲ Κλέανδρος
οὐδένα ἐπεπράκει, ἀλλὰ καὶ τοὺς κάμνοντας ἐθερά-
πυεν οἰκτεῖρων καὶ ἀναγκάζων οἰκία δέχεσθαι.
Ἀρίσταρχος δ' ἐπεὶ ἦλθε τάχιστα, οὐκ ἐλάττους
τετρακοσίων ἀπέδοτο. Ἀναξίβιος δέ, παραπλεύσας 7
εἰς Πάριον, πέμπει παρὰ Φαρνάβαζον κατὰ τὰ
συγκείμενα. Ὁ δ', ἐπεὶ ἦσθετο Ἀρίσταρχόν τε
ἦκοντα εἰς Βυζάντιον ἄρμοσθην καὶ Ἀναξίβιον
οὐκέτι ναυαρχοῦντα, Ἀναξιβίου μὲν ἡμέλησε, πρὸς
Ἀρίσταρχον δὲ διεπράττετο τὰ αὐτὰ περὶ τοῦ
Κυρείου στρατεύματος ἅπερ καὶ πρὸς Ἀναξίβιον.

Ἐκ τούτου δὴ ὁ Ἀναξίβιος, καλέσας Ξενο- 8
φῶντα, κελεύει πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ πλεῦσαι
ἐπὶ τὸ στράτευμα ὡς τάχιστα, καὶ συνέχειν τε αὐτὸ
καὶ συναθροίζειν τῶν διεσπαρμένων ὡς ἂν πλείστους
δύνηται, καὶ παραγαγόντα εἰς τὴν Πέρινθον διαβι-
βάσειν εἰς τὴν Ἀσίαν ὅτι τάχιστα· καὶ δίδωσιν
αὐτῷ τριακόντορον καὶ ἐπιστολήν, καὶ ἄνδρα
συμπέμπει κελεύσοντα τοὺς Περινθίους ὡς τάχιστα
Ξενοφῶντα προπέμψαι τοῖς ἵπποις ἐπ' τὸ στρά-
τευμα. Καὶ ὁ μὲν Ξενοφῶν διαπλεύσας ἀφικνεῖται 9
ἐπὶ τὸ στράτευμα· οἱ δὲ στρατιῶται ἐδέξαντο ἡδέως
καὶ εὐθὺς εἶποντο ἄσμενοι, ὡς διαβησόμενοι ἐκ τῆς
Θράκης εἰς τὴν Ἀσίαν.

Ὁ δὲ Σεύθης, ἀκούσας ἦκοντα πάλιν [Ξενο- 10
φῶντα,] πέμψας πρὸς αὐτὸν κατὰ θάλατταν Μη-
δοσάδην, ἐδεῖτο τὴν στρατιὰν ἄγειν πρὸς ἑαυτόν,
ὑπισχνούμενος αὐτῷ ὅ τι ᾔετο λέγων πείσειν. Ὁ δ'
ἀπεκρίνατο ὅτι οὐδὲν οἶόν τε εἶη τούτων γενέσθαι.
Καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἀκούσας ᾔχετο. Οἱ δὲ Ἕλληνες 11
ἐπεὶ ἀφίκοντο εἰς Πέρινθον, Νέων μὲν ἀποσπάσας
ἐστρατοπεδεύσατο χωρὶς ἔχων ὡς ὀκτακοσίους ἀν-
θρώπους· τὸ δ' ἄλλο στράτευμα πᾶν ἐν τῷ αὐτῷ
παρὰ τὸ τείχος τὸ τῶν Περινθίων ἦν.

- 12 Μετὰ ταῦτα Ξενοφῶν μὲν ἔπραττε περὶ πλοίων, ὅπως ὅτι τάχιστα διαβαῖεν [εἰς τὴν Ἀσίαν.] Ἐν δὲ τούτῳ ἀφικόμενος Ἀρίσταρχος ὁ ἐκ Βυζαντίου ἀρμοστής ἔχων δύο τριήρεις, πεπεισμένος ὑπὸ Φαρναβάζου τοῖς τε ναυκλήροις ἀπέειπε μὴ διάγειν, ἐλθὼν τε ἐπὶ τὸ στράτευμα τοῖς στρατιώταις εἶπε μὴ
- 13 περαιοῦσθαι εἰς τὴν Ἀσίαν. Ὁ δὲ Ξενοφῶν ἔλεγεν ὅτι Ἀναξίβιος ἐκέλευσε, καὶ ἐμὲ πρὸς τοῦτο ἔπεμψεν ἐνθάδε. Πάλιν δ' Ἀρίσταρχος ἔλεξεν· Ἀναξίβιος μὲν τοίνυν οὐκ ἔτι ναύαρχος, ἐγὼ δὲ τῇδε ἀρμοστής· εἰ δέ τινα ὑμῶν λήψομαι ἐν τῇ θαλάττῃ, καταδύσω.
- 14 Ταῦτ' εἰπὼν ὄχητο εἰς τὸ τεῖχος. Τῇ δ' ὑστεραία μεταπέμπεται τοὺς στρατηγούς καὶ λοχαγούς τοῦ στρατεύματος. Ἦδη δὲ ὄντων πρὸς τῷ τείχει, ἐξαγγέλλει τις τῷ Ξενοφῶντι ὅτι, εἰ εἴσεισι, συλληφθήσεται, καὶ ἢ αὐτοῦ τι πείσεται ἢ καὶ Φαρναβάζῳ παραδοθήσεται. Ὁ δέ, ἀκούσας ταῦτα, τοὺς μὲν προπέμπεται, αὐτὸς δὲ εἶπεν ὅτι θύσαί τι βούλοιο.
- 15 Καὶ ἀπελθὼν ἐθύετο εἰ παρεῖεν αὐτῷ οἱ θεοὶ πειράσθαι πρὸς Σεύθην ἄγειν τὸ στράτευμα· ἑώρα γὰρ οὔτε διαβαίνειν ἀσφαλὲς ὄν, τριήρεις ἔχοντας τοῦ κωλύσοντος· οὗτ' ἐπὶ Χερρόνησον ἐλθὼν κατακλεισθῆναι ἐβούλετο καὶ τὸ στράτευμα ἐν πολλῇ σπάνει πάντων γενέσθαι. [ἐνθα δι'] πείθεσθαι μὲν ἀνάγκη τῷ ἐκεῖ ἀρμοστῇ, τῶν δὲ ἐπιτηδείων οὐδὲν ἔμελλεν ἔξειν τὸ στράτευμα.
- 16 Καὶ ὁ μὲν ἀμφὶ ταῦτα εἶχεν· οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ ἤκοντες παρὰ τοῦ Ἀριστάρχου ἀπήγγελλον ὅτι νῦν μὲν ἀπιέναι σφᾶς κελεύει, τῆς δαίτης δὲ ἤκειν· ἐνθα καὶ δῆλη μᾶλλον ἐδόκει ἢ ἐπιβουλή.
- 17 Ὁ οὖν Ξενοφῶν, ἐπεὶ ἐδόκει τὰ ἱερὰ γενέσθαι καὶ ἑαυτῷ καὶ τῷ στρατεύματι ἀσφαλῶς πρὸς Σεύθην ἰέναι, παραλαβὼν Πολυκράτην τὸν Ἀθηναῖον, λοχαγόν, καὶ παρὰ τῶν στρατηγῶν ἐκάστου ἄνδρα, (πλὴν παρὰ Νέωνος,) ᾧ ἕκαστος ἐπίστευεν, ὄχητο τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὸ Σεύθου στράτευμα ἐξήκοντα στάδια

Ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦσαν αὐτοῦ, ἐπιτυγχάνει πυροῖς 18
 ἐρήμοις· καὶ τὸ μὲν πρῶτον ᾤετο μετακεχωρηκέναι
 ποι τὸν Σεύθην. Ἐπεὶ δὲ θορύβου τε ᾗσθητο καὶ
 σημαινόντων ἀλλήλοις τῶν περὶ Σεύθην, κατέμαθεν
 ὅτι τούτου ἕνεκα τὰ πυρὰ [προ]κεκαυμένα εἶη τῷ
 Σεύθῃ πρὸ τῶν νυκτοφυλάκων, ὅπως οἱ μὲν φύλακες
 μὴ ὀρῶντο, ἐν τῷ σκότει ὄντες, μὴδ' ὅπου εἶεν,
 οἱ δὲ προσιόντες μὴ λανθάνοιεν, ἀλλὰ διὰ τὸ φῶς
 καταφανεῖς εἶεν· ἐπεὶ δὲ ᾗσθητο, προπέμπει τὸν 19
 ἐρμηνέα ὃν ἐτύγχανεν ἔχων καὶ εἰπεῖν κελεύει Σεύθῃ
 ὅτι Ξενοφῶν πάρεστι, βουλόμενος συγγενέσθαι
 αὐτῷ. Οἱ δὲ ᾗροντο εἰ ὁ Ἀθηναῖος ὁ ἀπὸ τοῦ
 στρατεύματος. Ἐπειδὴ δὲ ἔφη οὗτος εἶναι, ἀναπη- 20
 δήσαντες ἐδίωκον· καὶ ὀλίγον ὕστερον παρήσαν
 πελτασταὶ ὅσον διακόσιοι, καὶ παραλαβόντες Ξε-
 νοφῶντα καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ᾗγον πρὸς Σεύθην.
 Ὁ δ' ᾗν ἐν τύρσει μάλα φυλαττόμενος, καὶ ἵπποι 21
 περὶ αὐτὴν κύκλῳ ἐγκεχαλινωμένοι· διὰ γὰρ τὸν
 φόβον τὰς μὲν ἡμέρας ἐχίλου τοὺς ἵππους, τὰς δὲ
 νύκτας ἐγκεχαλινωμένοις ἐφυλάττετο. Ἐλέγετο γὰρ 22
 καὶ πρόσθεν Τήρης ὁ τούτου πρόγονος ἐν ταύτῃ τῇ
 χώρᾳ, πολὺ ἔχων στράτευμα, ὑπὸ τούτων τῶν ἀνδρῶν
 πολλοὺς ἀπολέσαι καὶ τὰ ὅκενοφόρα ἀφαιρεθῆναι·
 ᾗσαν δ' οὗτοι Θυνοί, πάντων εἶναι λεγόμενοι μάλιστα
 νυκτὸς πολεμικώτατοι.

Ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦσαν, ἐκέλευσεν εἰσελθεῖν Ξενο- 23
 φῶντα ἔχοντα δύο οὓς βούλοιο. Ἐπειδὴ δὲ ἔνδον
 ᾗσαν, ᾗσπάζοντο μὲν πρῶτον ἀλλήλους καὶ κατὰ
 τὸν Θράκιον νόμον κέρατα οἴνου προὔπινον· παρῆν
 δὲ καὶ Μηδοσάδης τῷ Σεύθῃ, ὅσπερ ἐπρέσβευεν
 αὐτῷ πάντοσε. Ἐπειτα δὲ Ξενοφῶν ᾗρχετο λέγειν· 24
 Ἐπεμψας πρὸς ἐμέ, ὦ Σεύθῃ, εἰς Χαλκηδὸνα
 πρῶτον Μηδοσάδην τουτονί, δεόμενός μου συμπρο-
 θυμηθῆναι διαβῆναι τὸ στράτευμα ἐκ τῆς Ἀσίας,
 καὶ ὑπισχνούμενός μοι, εἰ ταῦτα πράξαιμι, εὖ
 ποιήσῃν, ὡς ἔφη Μηδοσάδης οὐτοσί. Ταῦτα εἰπὼν 25

- ἐπήρετο τὸν Μηδοσάδην εἰ ἀληθῆ ταῦτα εἶη. Ὁ δ' ἔφη· Αὖθις ἦλθε Μηδοσάδης οὗτος, ἐπεὶ ἐγὼ διέβην πάλιν ἐπὶ τὸ στράτευμα ἐκ Παρίου, ὑπισχνούμενος, εἰ ἄγοιμι τὸ στράτευμα πρὸς σέ, τᾶλλα τέ σε φίλω μοι χρήσασθαι καὶ ἀδελφῶ, καὶ τὰ παρὰ θαλάττῃ
- 26 μοι χωρία, ὧν σὺ κρατεῖς, ἔσεσθαι παρὰ σοῦ. Ἐπὶ τούτοις πάλιν ἐπήρετο τὸν Μηδοσάδην εἰ ἔλεγε ταῦτα. Ὁ δὲ συνέφη καὶ ταῦτα. Ἴθι νῦν, ἔφη, ἀφήγησαι τούτῳ τί σοι ἀπεκρινάμην ἐν Χαλχηδόνι.
- 27 Πρῶτον ἀπεκρίνω ὅτι τὸ στράτευμα διαβήσοιτο εἰς Βυζάντιον, καὶ οὐδὲν τούτου ἕνεκα δέοι οὔτε σοὶ τελεῖν οὔτε ἄλλῳ· αὐτὸς δέ, ἐπεὶ διαβαίης, ἀπιέναι
- 28 ἔφησθα· καὶ ἐγένετο οὕτως ὥσπερ σὺ ἔλεγες. Τί γὰρ ἔλεγον, ἔφη, ὅτε κατὰ Σηλυβρίαν ἀφίκον; Οὐκ ἔφησθα οἷόν τε εἶναι, ἀλλ' εἰς Πέρινθον ἐλθόντας
- 29 διαβαίνειν εἰς τὴν Ἀσίαν. Νῦν τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, πάρειμι καὶ ἐγὼ καὶ οἷτος Φρυνίσκος, εἰς τῶν στρατηγῶν, καὶ Πολυκράτης οὗτος εἰς τῶν λοχαγῶν· καὶ ἔξω εἰσὶν ἀπὸ τῶν στρατηγῶν ὁ πιστότατος ἐκάστω, πλὴν Νέωνος τοῦ Λακωνικοῦ.
- 30 Εἰ οὖν βούλει πιστοτέραν εἶναι τὴν πρᾶξιν, καὶ ἐκείνους κάλεσαι. Τὰ δὲ ὄπλα σὺ ἐλθὼν εἰπέ, ὦ Πολύκρατες, ὅτι ἐγὼ κελεύω καταλιπεῖν· καὶ αὐτὸς ἐκεῖ καταλιπὼν τὴν μάχαιραν εἰσιθι.
- 31 Ἀκούσας ταῦτα ὁ Σεύθης εἶπεν ὅτι οὐδενὶ ἂν ἀπιστήσειεν Αθηναίων· καὶ γὰρ ὅτι συγγενεῖς εἶεν εἰδέναι, καὶ φίλους εὖνους ἔφη νομίζειν. Μετὰ ταῦτα δ' ἐπεὶ εἰσῆλθον οὓς ἔδει, πρῶτον μὲν Ξενοφῶν ἐπήρετο Σεύθην ὃ τι δέοιτο χρήσθαι τῇ στρατιᾷ.
- 32 Ὁ δὲ εἶπεν ὧδε· Μαισάδης ἦν πατὴρ μοι· ἐκείνου δὲ ἦν ἀρχὴ Μελανδίται καὶ Θυνοὶ καὶ Τρανίψαι. Ἐκ ταύτης οὖν τῆς χώρας, ἐπεὶ τὰ Ὀδρυσῶν πράγματα ἐνόσησεν, ἐκπεσὼν ὁ πατὴρ αὐτὸς μὲν ἀποθνήσκει νόσῳ· ἐγὼ δ' ἐξετράφην ὀρφανὸς παρὰ Μηδόκῳ τῷ
- 33 νῦν βασιλεῖ. Ἐπεὶ δὲ νεανίσκος ἐγενόμην, οὐκ ἐδυνάμην ζῆν εἰς ἀλλοτρίαν τράπεζαν ἀποβλέπων·

καὶ ἐκαθεζόμεν ἑνδίφριος αὐτῷ ἰκέτης δοῦναί μοι
 ὁπόσους δυνατὸς εἴη ἄνδρας, ὅπως καὶ τοὺς ἐκβα-
 λόντας ἡμᾶς, εἴ τι δυναίμην, κακὸν ποιοίην, καὶ ζῶην
 μὴ εἰς τὴν ἐκείνου τράπεζαν ἀποβλέπων, [ὥσπερ
 κύων.] Ἐκ τούτου μοι δίδωσι τοὺς ἄνδρας καὶ τοὺς 34
 ἵππους οὓς ὑμεῖς ὄψεσθε ἐπειδὰν ἡμέρα γένηται.
 Καὶ νῦν ἐγὼ ζῶ τούτους ἔχων, ληϊζόμενος τὴν ἑμαν-
 τοῦ πατρώαν χώραν. Εἰ δέ μοι ὑμεῖς παραγένοισθε,
 οἶμαι ἂν σὺν τοῖς θεοῖς ῥαδίως ἀπολαβεῖν τὴν ἀρχήν.
 Ταῦτ' ἐστὶν ἃ ἐγὼ ὑμῶν δέομαι.

Τί ἂν οὖν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, σὺ δύναιο, εἰ ἔλ- 35
 θοιμεν, τῇ τε στρατιᾷ διδόναι καὶ τοῖς λοχαγοῖς καὶ
 τοῖς στρατηγοῖς; λέξον, ἵνα οὗτοι ἀπαγγείλωσιν.
 Ὁ δ' ὑπέσχετο τῷ μὲν στρατιώτῃ Κυζικηνόν, τῷ 36
 δὲ λοχαγῷ διμοιρίαν, τῷ δὲ στρατηγῷ τετραμοιρίαν,
 καὶ γῆν ὁπόσῃν ἂν βούλωνται καὶ ζεύγη καὶ χωρίον
 ἐπὶ θαλάττῃ τετειχισμένον. Ἐὰν δέ, ἔφη ὁ Ξενο- 37
 φῶν, ταῦτα πειρώμενοι μὴ διαπράξωμεν, ἀλλὰ τις
 φόβος ἀπὸ Λακεδαιμονίων ἦ, δέξῃ εἰς τὴν σαντοῦ,
 ἐάν τις ἀπιέναι βούληται παρὰ σέ; Ὁ δ' εἶπε· Καὶ 38
 ἀδελφούς γε ποιήσομαι καὶ ἐνδιφρίους, καὶ κοινωνοὺς
 ἀπάντων ὧν ἂν δυνώμεθα κτήσασθαι. Σοὶ δ', ὦ
 Ξενοφῶν, καὶ θυγατέρα δώσω, καί, εἴ τις σοὶ ἔστι
 θυγάτηρ, ὠνήσομαι Θρακίῳ νόμῳ· καὶ Βισάνθην
 οἴκησιν δώσω, ὅπερ ἐμοὶ κάλλιστον χωρίον ἐστὶ τῶν
 ἐπὶ θαλάττῃ.

CAPUT III.

Ἀκούσαντες ταῦτα καὶ δεξιὰς δόντες καὶ λαβύν- 1
 τες ἀπῆλυνον· καὶ πρὸ ἡμέρας ἐγένοντο ἐπὶ τῷ
 στρατοπέδῳ καὶ ἀπήγγειλαν ἕκαστοι τοῖς πέμψασιν.
 Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, ὁ μὲν Ἀρίσταρχος πάλιν 2
 ἐκάλει τοὺς στρατηγούς καὶ λοχαγούς· τοῖς δ' ἔδοξε
 τὴν μὲν πρὸς Ἀρίσταρχον ὁδὸν εἶσαι, τὸ δὲ στρα-
 τευμα συγκαλέσαι. Καὶ συνήλθον πάντες, πλὴν οἱ
 Νέωνος· οὗτοι δὲ ἀπείχον ὥς δέκα στάδια. Ἐπεὶ 3
 δὲ συνήλθον, ἀναστὰς Ξενοφῶν εἶπε τάδε· Ἄνδρες,

διαπλεῖν μὲν ἔνθα βουλόμεθα Ἀρίσταρχος ὁδε, τριή-
 ρεις ἔχων, κωλύει· ὥστε εἰς πλοῖα οὐκ ἀσφαλὲς ἐμ-
 βαίνειν· οὗτος δὲ [ὁ] αὐτὸς κελεύει εἰς Χερρόνησον
 βία διὰ τοῦ ἱεροῦ ὅρους πορεύεσθαι· ἦν δὲ κρατή-
 σαντες τούτου ἐκείσε ἔλθωμεν, οὔτε πωλήσειν ὑμᾶς
 ἔτι φησίν, ὥσπερ ἐν Βυζαντίῳ, οὔτε ἐξαπατήσεσθαι
 ἔτι ὑμᾶς, ἀλλὰ λήψεσθαι μισθὸν [μᾶλλον], οὔτε
 4 περιόψεσθαι ἔτι, ὥσπερ νυνί, ἐνδεομένους τῶν ἐπι-
 τήδειων. Οὗτος μὲν ταῦτα λέγει· Σεύθης δὲ φησιν,
 ἂν πρὸς ἐκείνον ἵητε, εὖ ποιήσειν ὑμᾶς. Νῦν οὖν
 σκέψασθε πότερον ἐνθάδε μένοντες τοῦτο βουλεύ-
 5 σεσθε ἢ εἰς τὰ ἐπιτήδεια ἐπανελθόντες. Ἐμοὶ μὲν
 οὖν δοκεῖ, ἐπεὶ ἐνθάδε οὔτε ἀργύριον ἔχομεν ὥστε
 ἀγοράζειν, οὔτε ἄνευ ἀργυρίου ἐῷσι λαμβάνειν τὰ
 ἐπιτήδεια, ἐπανελθόντας εἰς τὰς κώμας ὅθεν οἱ ἡττους
 ἐῷσι λαμβάνειν, ἐκεῖ ἔχοντας τὰ ἐπιτήδεια, ἀκούον-
 6 τας ὅ τι τις ὑμῶν δεῖται, αἰρεῖσθαι ὅ τι ἂν ὑμῖν δοκῇ
 κράτιστον εἶναι. Καὶ ὅτῳ γε, ἔφη, ταῦτα δοκεῖ,
 ἀράτῳ τὴν χεῖρα. Ἀνέτειναν ἅπαντες. Ἀπιώντες
 τοίνυν, ἔφη, συσκευάζεσθε, καὶ ἐπειδὰν παραγγείλη
 τις, ἐπεσθε τῷ ἡγουμένῳ.
 7 Μετὰ ταῦτα Ξενοφῶν μὲν ἡγείτο, οἱ δ' εἶποντο.
 Νέων δὲ καὶ παρ' Ἀριστάρχου ἄλλοι ἐπειθον ἀπο-
 τρέπεσθαι· οἱ δ' οὐχ ὑπήκουον. Ἐπεὶ δὲ ὅσον
 τριάκοντα σταδίους προελήλυθσαν, ἅπαντ' Ἀσείθης.
 Καὶ ὁ Ξενοφῶν ἰδὼν αὐτὸν προσελάσαι ἐκέλευσεν,
 ὅπως ὅτι πλείστων ἀκούοντων εἴποι αὐτῷ ἃ ἐδόκει
 8 συμφέρειν. Ἐπεὶ δὲ προσῆλθεν, εἶπε Ξενοφῶν·
 Ἡμεῖς πορευόμεθα ὅπου μέλλει ἔξειν τὸ στράτευμα
 τροφήν· ἐκεῖ δ' ἀκούοντες καὶ σοῦ καὶ τῶν τοῦ
 Λακωνικοῦ αἰρησόμεθα ἃ ἂν κράτιστα δοκῇ εἶναι.
 *Ἦν οὖν ἡμῖν ἡγήσῃ ὅπου πλείστα ἐστὶν ἐπιτήδεια,
 9 ὑπὸ σοῦ νομιοῦμεν ξενίζεσθαι. Καὶ ὁ Σεύθης ἔφη·
 Ἀλλὰ οἶδα κώμας πολλὰς ἀθρόας καὶ πάντα ἐχού-
 σας τὰ ἐπιτήδεια, ἀπεχούσας ἡμῶν ὅσον διελθόντες
 ἂν ἡδέως ἀριστώγητε. Ἠγοῦ τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν.

Ἐπεὶ δ' ἀφίκοντο εἰς αὐτὰς τῆς δειλῆς, συνῆλθον οἱ 10
στρατιῶται, καὶ εἶπε Σεύθης τοιάδε· Ἐγώ, ὦ ἄνδρες,
δέομαι ὑμῶν στρατεύεσθαι σὺν ἐμοί· καὶ ὑπισχνού-
μαι ὑμῖν [τοῦ μηνὸς] δώσειν τοῖς στρατιώταις Κυζι-
κηνόν, λοχαγοῖς δὲ καὶ στρατηγοῖς τὰ νομιζόμενα·
ἔξω δὲ τούτων τὸν ἄξιον τιμήσω· σῖτα δὲ καὶ ποτά,
ὥσπερ καὶ νῦν, ἐκ τῆς χώρας λαμβάνοντες ἔξετε·
ὅποσα δ' ἂν ἀλίσκηται, ἀξιώσω αὐτοὺς ἔχειν, ἵνα
ταῦτα διατιθέμενος ὑμῖν τὸν μισθὸν πορίζω. Καὶ 11
τὰ μὲν φεύγοντα καὶ ἀποδιδράσκοντα ἡμεῖς ἱκανοὶ
ἐσόμεθα διώκειν καὶ μαστεύειν· ἣν δέ τις ἀνθιστή-
ται, σὺν ὑμῖν πειρασόμεθα χειροῦσθαι. Ἐπήρετο 12
ὁ Ξενοφῶν· Πόσον δὲ ἀπὸ θαλάσσης ἀξιώσεις συνέ-
πεσθαί σοι τὸ στράτευμα; Ὁ δ' ἀπεκρίνατο· Οὐ-
δαμῇ πλείον ἑπτὰ ἡμερῶν, μείον δὲ πολλαχῇ.

Μετὰ ταῦτα ἐδίδδοτο λέγειν τῷ βουλομένῳ· καὶ 13
ἔλεγον πολλοὶ κατὰ ταῦτά, ὅτι παντὸς ἄξια λέγοι
Σεύθης· χειμῶν γὰρ εἴη, καὶ οὔτε οἴκαδε ἀποπλεῖν
τῷ τούτῳ βουλομένῳ δυνατόν εἴη, διαγενέσθαι τε ἐν
φιλίᾳ οὐχ οἷόν τ' εἴη, εἰ δέοι ὠνούμενους ζῆν· ἐν δὲ
τῇ πολεμίᾳ διατρίβειν καὶ τρέφεσθαι ἀσφαλέστερον
μετὰ Σεύθου ἢ μόνους, ὄντων ἀγαθῶν τοσούτων· εἰ
δὲ μισθὸν προσλήψοιντο, εὖρημα ἐδόκει εἶναι. Ἐπὶ 14
τούτοις εἶπεν ὁ Ξενοφῶν· Εἴ τις ἀντικλέγει, λεγέτω·
εἰ δὲ μή, ἐπιψηφίζέτω ταῦτα. Ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς ἀντέ-
λεγεν, ἐπεψήφισε· καὶ ἔδοξε ταῦτα. Εὐθύς δὲ Σεύθῃ
εἶπεν ὅτι συστρατεύσονται αὐτῷ.

Μετὰ τοῦτο οἱ μὲν ἄλλοι κατὰ τάξεις ἐσκήνη- 15
σαν· στρατηγούς δὲ καὶ λοχαγοὺς ἐπὶ δεῖπνον Σεύθης
ἐκάλεσε, πλησίον κώμην ἔχων. Ἐπεὶ δ' ἐπὶ θύραις 16
ἦσαν ὡς ἐπὶ δεῖπνον παριόντες, ἦν τις Ἡρακλείδης
Μαρωνεΐτης· οὗτος προσιὼν ἐνὶ ἐκάστῳ, οὔστινας
ᾤετο ἔχειν τι δοῦναι Σεύθῃ, πρῶτον μὲν πρὸς Παρι-
ανούς τινας, οἱ παρῆσαν φιλίαν διαπραξόμενοι πρὸς
Μήδοκον τὸν Ὀδρυσῶν βασιλέα καὶ δῶρα ἄγοντες
αὐτῷ τε καὶ τῇ γυναικί, ἔλεγεν ὅτι Μήδοκος μὲν ἂν

- εἷη δώδεκα ἡμερῶν ἀπὸ θαλάττης ὁδόν· Σεύθης δέ, ἐπεὶ τὸ στράτευμα τοῦτο εἴληφεν, ἄρχων ἔσοιτο ἐπὶ
- 17 θαλάττῃ. Γείτων οὖν ὧν ἱκανώτατος ἔσται ὑμᾶς καὶ εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν· ἦν οὖν σωφρονῆτε, τούτῳ δώσετε ὃ τι ἂν ἄγῃτε· καὶ ἄμεινον ὑμῖν διακείσεται ἢ εἰάν Μηδόκῳ τῷ πρόσω οἰκοῦντι δῶτε. Τούτους μὲν
- 18 οὖν οὕτως ἔπειθεν. Αὐθις δὲ Τιμασίῳνι τῷ Δαρδανεῖ προσελθὼν, ἐπεὶ ἤκουσεν αὐτῷ εἶναι καὶ ἐκπώματα καὶ τάπιδας βαρβαρικός, ἔλεγεν ὅτι νομίζοιτο, ὅποτε ἐπὶ δεῖπνον καλέσαιοτο Σεύθης, δωρεῖσθαι αὐτῷ τοὺς κληθέντας· οὗτος δ' ἦν μέγας [ἐνθάδε] γένηται, ἱκανὸς ἔσται σὲ καὶ οἵκαδε καταγαγεῖν καὶ ἐνθάδε πλούσιον ποιῆσαι. Τοιαῦτα προὔμνᾳτο ἐκάστῳ
- 19 προσιών. Προσελθὼν δὲ καὶ Ξενοφῶντι ἔλεγε· Σὺ καὶ πόλεως μεγίστης εἶ καὶ παρὰ Σεύθῃ τὸ σὸν ὄνομα μέγιστόν ἐστι· καὶ ἐν τῇδε τῇ χώρᾳ ἴσως ἀξιῶσεις καὶ τείχῃ λαμβάνειν, ὥσπερ καὶ ἄλλοι τῶν ὑμετέρων ἔλαβον, καὶ χώραν· ἀξίον οὖν σοι καὶ μεγα-
- 20 λοπρεπέστατα τιμῆσαι Σεύθην. Εὖνους δέ σοι ὧν παραινῶ· εὖ οἶδα γὰρ ὅτι, ὅσῳ ἂν μείζω τούτων δωρήσῃ, τοσούτῳ μείζω ὑπὸ τούτου ἀγαθὰ πείσῃ. Ἀκούων ταῦτα ὁ Ξενοφῶν ἠπόρει· οὐ γὰρ δὴ διαβεβήκει ἔχων ἐκ Παρίου εἰ μὴ παῖδα καὶ ὅσον ἐφόδιον.
- 21 Ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθον ἐπὶ τὸ δεῖπνον τῶν τε Θρακῶν οἱ κράτιστοι τῶν τότε παρόντων καὶ οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ εἴ τις πρεσβεία παρῆν ἀπὸ πόλεως, τὸ δεῖπνον μὲν ἦν καθημένοις κύκλῳ· ἔπειτα δὲ τρίποδες εἰσηνέχθησαν πᾶσιν· οὗτοι δ' ἦσαν κρεῶν μεστοὶ νενεμημένων, καὶ ἄρτοι ζυμίται μεγάλοι προσπεπερονημένοι ἦσαν πρὸς τοῖς κρέασι.
- 22 Μάλιστα δὲ αἱ τράπεζαι κατὰ τοὺς ξένους αἰεὶ ἐτίθεντο· νόμος γὰρ ἦν. Καὶ πρῶτος τοῦτο ἐποίει Σεύθης· ἀνελόμενος τοὺς ἑαυτῷ παρακειμένους ἄρτους διέκλα κατὰ μικρόν, καὶ διεβρῖπτει οἷς αὐτῷ ἐδόκει· καὶ τὰ κρέα ὡσαύτως, ὅσον μόνον γεύσασθαι ἑαυτῷ καταλιπών. Καὶ οἱ ἄλλοι δὲ κατὰ ταῦτα

ἐποιοῦν καθ' οὗς αἱ τράπεζαι ἔκειντο. Ἀρκὰς δέ τις, Ἀρύστας ὄνομα, φαγεῖν δεινός, τὸ μὲν διαρρίπτειν εἷα χαίρειν, λαβὼν δὲ εἰς τὴν χεῖρα ὅσον τριχοίνικον ἄρτον καὶ κρέα θέμενος ἐπὶ τὰ γόνατα ἐδέειπνε. Κέ- 24
ρατα δὲ οἴνου περιέφερον, καὶ πάντες ἐδέχοντο· ὁ δ' Ἀρύστας, ἐπεὶ παρ' αὐτὸν φέρων τὸ κέρας ὁ οἰνοχόος ἦκεν, εἶπεν ἰδὼν τὸν Ξενοφῶντα οὐκέτι δειπνοῦντα, Ἐκείνῳ, ἔφη, δός· σχολάζει γὰρ ἤδη, ἐγὼ δ' οὐδέπω. Ἀκούσας ὁ Σεύθης τὴν φωνὴν ἡρώτα τὸν οἰνοχόον τί 25
λέγει. Ὁ δὲ οἰνοχόος εἶπεν· ἑλληνίζειν γὰρ ἠπίστατο· ἐνταῦθα μὲν δὴ γέλως ἐγένετο.

Ἐπειδὴ δὲ προὔχωρει ὁ πότος, εἰσῆλθεν ἀνὴρ 26
Θραξ ἵππον ἔχων λευκόν· καὶ λαβὼν κέρας μεστὸν εἶπε· Προπίνω σοι, ὦ Σεύθη, καὶ τὸν ἵππον τοῦτον δωροῦμαι, ἐφ' οὗ καὶ διώκων ὃν ἂν θέλῃς αἰρήσεις, καὶ ἀποχωρῶν οὐ μὴ δείσῃς τὸν πολέμιον. Ἄλλος 27
παῖδα εἰσαγαγὼν οὕτως ἐδωρήσατο προπίνων, καὶ ἄλλος ἱμάτια τῇ γυναικί. Καὶ Τιμασίων προπίνων ἐδωρήσατο φιάλην τε ἀργυρᾶν καὶ τάπιδά ἀξίαν δέκα μνῶν. Γνήσιππος δέ τις Ἀθηναῖος ἀναστὰς εἶπεν 28
ὅτι ἀρχαῖος εἴη νόμος κάλλιστος τοὺς μὲν ἔχοντας διδόναι τῷ βασιλεῖ τιμῆς ἕνεκα· τοῖς δὲ μὴ ἔχουσι διδόναι τὸν βασιλέα· ἵνα καὶ ἐγώ, ἔφη, ἔχω σοι δωρεῖσθαι καὶ τιμᾶν. Ὁ δὲ Ξενοφῶν ἠπορεύετο ὃ τι 29
ποιήσοι· καὶ γὰρ ἐτύγχανεν, ὡς τιμώμενος, ἐν τῷ πλησιαιτάτῳ δῖφρῳ Σεύθῃ καθήμενος. Ὁ δὲ Ἡρακλείδης ἐκέλευεν αὐτῷ τὸ κέρας ὀρέξαι τὸν οἰνοχόον. Ὁ δὲ Ξενοφῶν, ἡδὴ γὰρ ὑποπεπωκὼς ἐτύγχανεν, ἀνέστη θαρράλεως δεξάμενος τὸ κέρας καὶ εἶπεν· Ἐγὼ δέ σοι, ὦ Σεύθη, δίδωμι ἑμαυτὸν καὶ τοὺς ἐμούς 30
τούτους ἐταίρους φίλους εἶναι πιστούς, καὶ οὐδένα ἄκοντα, ἀλλὰ πάντας μᾶλλον ἔτι ἐμοῦ σοι βουλομένους φίλους εἶναι. Καὶ νῦν πάρεισιν οὐδέν σε προσ- 31
αιτοῦντες, ἀλλὰ καὶ προῖέμενοί καὶ πονεῖν ὑπὲρ σοῦ καὶ προκινδυνεύειν ἐθέλοντες· μεθ' ὧν, ἂν οἱ θεοὶ θέλωσι, πολλὴν χώραν τὴν μὲν ἀπολήψῃ, πατρῴα

- οὔσαν, τὴν δὲ κτήσῃ· πολλοὺς δὲ ἵππους, πολλοὺς
 δὲ ἄνδρας καὶ γυναῖκας καλὰς κτήσῃ, οὓς οὐ ληΐζε-
 σθαι δεήσει, ἀλλ' αὐτοὶ φέροντες παρέσονται πρὸς
 32 σε δῶρα. Ἀναστὰς ὁ Σεύθης συνεξέπιε καὶ συγκα-
 τεσκεδάσατο μετὰ τοῦτο τὸ κέρας. Μετὰ ταῦτα εἰς-
 ἦλθον κέραςί τε οἷοις σημαίνουσιν αὐλοῦντες καὶ
 σάλπιγξιν ὠμοβοῖναις, ῥυθμούς τε καὶ οἶον μαγάδι
 33 σαλπίζοντες. Καὶ αὐτὸς Σεύθης ἀναστὰς ἀνέκραγέ
 τε πολεμικὸν καὶ ἐξήλατο, ὥσπερ βέλος φυλαττόμε-
 νος, μάλα ἐλαφρῶς. Εἰσῆεσαν δὲ καὶ γελωτοποιοί.
 34 Ὡς δ' ἦν ἥλιος ἐπὶ δυσμαῖς, ἀνέστησαν οἱ Ἕλ-
 ληνες καὶ εἶπον ὅτι ὥρα εἴη νυκτοφύλακας καθιστά-
 ναι καὶ σύνθημα παραδιδόναι. Καὶ Σεύθην ἐκέλευον
 παραγγεῖλαι ὅπως εἰς τὰ Ἑλληνικὰ στρατόπεδα μη-
 δεῖς τῶν Θωρακῶν εἴσεισι νυκτός· οἳ τε γὰρ πολέμιοι
 35 Θωράκες ὑμῖν καὶ ἡμῖν οἱ φίλοι. Ὡς δ' ἐξήεσαν, συν-
 ἀνέστη ὁ Σεύθης, οὐδὲν ἔτι μεθύοντι ἐοικώς. Ἐξελ-
 θὼν δ' εἶπεν, αὐτοὺς τοὺς στρατηγούς ἀποκαλέσας·
 Ὡ ἄνδρες, οἱ πολέμιοι ἡμῶν οὐκ ἴσασί πω τὴν ὑμε-
 τέραν συμμαχίαν· ἦν οὖν ἔλθωμεν ἐπ' αὐτούς, πρὶν
 φυλάξασθαι ὥστε μὴ ληφθῆναι ἢ παρασκευάσασθαι
 ὥστε ἀμύνασθαι, μάλιστ' ἂν λάβοιμεν καὶ ἀνθρώ-
 36 πους καὶ χρήματα. Συνεπήνουν ταῦτα οἱ στρατηγοί,
 καὶ ἡγεῖσθαι ἐκέλευον. Ὁ δ' εἶπε· Παρασκευασά-
 μενοι ἀναμενεῖτε· ἐγὼ δέ, ὅποταν καιρὸς ᾗ, ἤξω παρ'
 ὑμᾶς· καὶ τοὺς πελταστὰς καὶ ὑμᾶς ἀναλαβὼν ἡγή-
 37 σομαι σὺν τοῖς θεοῖς. Καὶ ὁ Ξενοφὼν εἶπε· Σκέ-
 ψαι τοίνυν, εἴπερ νυκτὸς πορευσόμεθα, εἰ ὁ Ἑλληνι-
 κὸς νόμος κάλλιον ἔχει· μεθ' ἡμέραν μὲν γὰρ ἐν ταῖς
 πορείαις ἡγείται τοῦ στρατεύματος ὁποῖον ἂν αἰ
 πρὸς τὴν χώραν συμφέρῃ, ἐάν τε ὀπλιτικὸν ἐάν τε
 πελταστικὸν ἐάν τε ἱππικόν· νύκτωρ δὲ νόμος τοῖς
 38 Ἕλλησίν ἐστιν ἡγεῖσθαι τὸ βραδύτατον· οὕτω γὰρ
 ἥκιστα διασπᾶται τὰ στρατεύματα, καὶ ἥκιστα λαν-
 θάνουσιν ἀποδιδράσκοντες ἀλλήλους· οἳ δὲ διασπασ-
 θέντες πολλάκις καὶ περιπίπτουσιν ἀλλήλοις καὶ

ἀγνοοῦντες κακῶς ποιοῦσι καὶ πάσχουσιν. Εἶπεν οὖν 39
 Σεύθης· Ὁρθῶς τε λέγετε, καὶ τῷ νόμῳ τῷ ὑμετέρῳ
 πείσομαι. Καὶ ὑμῖν μὲν ἡγεμόνας δώσω, τῶν πρεσ-
 βυτάτων τοὺς ἐμπειροτάτους τῆς χώρας, αὐτὸς δ'
 ἐφέξομαι τελευταῖος καὶ τοὺς ἵππους ἔχων· ταχὺ
 γὰρ πρῶτος, ἂν δέῃ, παρέσομαι. Σύνθημα δ' εἶπον
 Ἀθηναίαν κατὰ τὴν συγγένειαν. Ταῦτ' εἰπόντες ἀνε-
 παύοντο.

Ἦνίκα δ' ἦν ἀμφὶ μέσας νύκτας, παρῆν Σεύθης 40
 ἔχων τοὺς ἱππείας τεθωρακισμένους καὶ τοὺς πελτασ-
 τὰς σὺν τοῖς ὅπλοις. Καὶ ἐπεὶ παρέδωκε τοὺς ἡγε-
 μόνας, οἱ μὲν ὀπλῖται ἡγοῦντο, οἱ δὲ πελτασταὶ εἶ-
 ποντο, οἱ δὲ ἱππεῖς ὠπισθοφυλάκουν. Ἐπεὶ δ' ἡμέρα 41
 ἦν, ὁ Σεύθης παρήλαυνεν εἰς τὸ πρόσθεν καὶ ἐπήνεσε
 τὸν Ἑλληνικὸν νόμον· πολλάκις γὰρ ἔφη νύκτωρ
 αὐτὸς καὶ σὺν ὀλίγοις πορευόμενος ἀποσπασθῆναι
 σὺν τοῖς ἵπποις ἀπὸ τῶν πεζῶν· νῦν δ', ὥσπερ δεῖ,
 ἀθρόοι πάντες ἅμα τῇ ἡμέρᾳ φαινόμεθα. Ἀλλὰ
 ὑμεῖς μὲν περιμένετε αὐτοῦ καὶ ἀναπαύεσθε· ἐγὼ δὲ
 σκεψάμενός τι ἤξω. Ταῦτ' εἰπὼν ἤλαυνε δι' ὄρους 42
 ὁδὸν τινα λαβών· Ἐπεὶ δ' ἀφίκετο εἰς χιόνα πολ-
 λήν, ἐσκέψατο [ἐν τῇ ὁδῷ] εἰ εἴη ἵχνη ἀνθρώπων ἢ
 πρόσω ἡγούμενα ἢ ἐναντία. Ἐπεὶ δὲ ἀτριβῆ ἑώρα
 τὴν ὁδόν, ἦκε ταχὺ πάλιν καὶ ἔλεγε· Καλῶς, ὦ ἄν- 43
 δρες, ἔσται, ἦν θεὸς θέλῃ· τοὺς γὰρ ἀνθρώπους λή-
 σομεν ἐπιπεσόντες. Ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἡγήσομαι τοῖς
 ἵπποις, ὅπως, ἂν τινα ἴδωμεν, μὴ διαφυγὼν σημήνῃ
 τοῖς ἄλλοις πολεμίοις· ὑμεῖς δ' ἔπεισθε· κὰν λειφθῇ-
 τε, τῷ στίβῳ τῶν ἵππων ἔπεισθε. Ὑπερβάντες δὲ τὰ
 ὄρη ἤξομεν εἰς κώμας πολλὰς τε καὶ εὐδαίμονας.

Ἦνίκα δ' ἦν μέσον ἡμέρας, ἦδη τε ἦν ἐπὶ τοῖς 44
 ἄκροις καὶ κατιδὼν τὰς κώμας ἦκεν ἐλαύνων πρὸς
 τοὺς ὀπλίτας, καὶ ἔλεγεν· Ἀφήσω ἦδη καταθεῖν τοὺς
 μὲν ἱππείας εἰς τὸ πεδίον, τοὺς δὲ πελταστὰς ἐπὶ τὰς
 κώμας. Ἀλλ' ἔπεισθε ὥς ἂν δύνησθε τάχιστα, ὅπως,
 εἰάν τις ὑφιστῇται, ἀλέξησθε. Ἀκούσας ταῦτα ὁ 45

Ξενοφῶν κατέβη ἀπὸ τοῦ ἵππου. Καὶ ὃς ἤρετο· Τί καταβαίνεις, ἐπεὶ σπεύδειν δεῖ; Οἶδα, ἔφη, ὅτι οὐκ ἐμοῦ μόνου δέη· οἱ δὲ ὀπλῖται θάττον δραμοῦνται καὶ ἥδιον, ἐὰν καὶ ἐγὼ πεζὸς ἡγῶμαι.

46 Μετὰ ταῦτα ὥχето καὶ μετ' αὐτοῦ Τιμασίων ἔχων ἵππεῖς ὡς τετταράκοντα τῶν Ἑλλήνων. Ξενοφῶν δὲ παρηγγύησε τοὺς εἰς τριάκοντα ἔτη παριέναι ἀπὸ τῶν λόχων εὐζώνους. Καὶ αὐτὸς μὲν ἐτρόχαζε τούτους ἔχων· Κλεάνωρ δ' ἡγείτο τῶν ἄλλων Ἑλλήνων.

47 Ἐπεὶ δ' ἐν ταῖς κώμας ἦσαν, Σεύθης, ἔχων ὅσον τριάκοντα ἵππεας, προσελάσας εἶπε· Τάδε δὴ, ὦ Ξενοφῶν, ἃ σὺ ἔλεγες· ἔχονται οἱ ἄνθρωποι· ἀλλὰ γὰρ ἔρημοι οἱ ἵππεῖς οἴχονται μοι ἄλλος ἄλλη διώκων, καὶ δέδοικα μὴ συστάντες ἀθρόοι πονεῖν κακόν τι ἐργάσωνται οἱ πολέμιοι· δεῖ δὲ καὶ ἐν ταῖς κώμας καταμένειν τινὰς ἡμῶν· μεσταὶ γάρ εἰσιν ἀνθρώπων.

48 Ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, σὺν οἷς ἔχω τὰ ἄκρα καταλήφομαι· σὺ δὲ Κλεάνωρα κέλευε διὰ τοῦ πεδίου παρατεῖναι τὴν φάλαγγα παρὰ τὰς κώμας. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐποίησαν, συνηλίσθησαν ἀνδράποδα μὲν εἰς χίλια, βόες δὲ δισχίλιοι [καὶ] πρόβατα ἄλλα μυρία. Τότε μὲν δὴ αὐτοῦ ἠυλίσθησαν.

CAPUT IV.

1 Τῇ δ' ὑστεραία κατακαύσας ὁ Σεύθης τὰς κώμας παντελῶς καὶ οἰκίαν οὐδὲ μίαν λιπών, ὅπως φόβον ἐνθείη καὶ τοῖς ἄλλοις οἷα πείσονται, ἂν μὴ πείθωνται, ἀπῆει πάλιν. Καὶ τὴν μὲν λείαν ἀπέπεμψε διατίθεσθαι Ἡρακλεῖδην εἰς Πέρινθον, ὅπως ἂν μισθὸς γένηται τοῖς στρατιώταις· αὐτὸς δὲ καὶ οἱ Ἕλληνες ἐστρατοπεδεύοντο ἀνὰ τὸ Θυνῶν πεδίον. Οἱ δ' ἐκλιπόντες ἔφευγον εἰς τὰ ὄρη.

3 Ἦν δὲ χιὼν πολλή καὶ ψῦχος οὕτως ὥστε τὸ ὕδωρ ὃ ἐφέροντο ἐπὶ δεῖπνον ἐπήγγυτο καὶ ὁ οἶνος ὃ ἐν τοῖς ἀγγείοις, καὶ τῶν Ἑλλήνων πολλῶν καὶ ῥίνες ἵπεκαίοντο καὶ ὦτα. Καὶ τότε δῆλον ἐγένετο οὐ

ἔνεκα οἱ Θρᾶκες τὰς ἄλωπεκίδας ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς φοροῦσι καὶ τοῖς ὠσί, καὶ χιτῶνας οὐ μόνον περὶ τοῖς στέρνοις, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῖς μηροῖς· καὶ ζειράς μέχρι τῶν ποδῶν ἐπὶ τῶν ἵππων ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ χλαμύδας. Ἀφιεῖς δὲ τῶν αἰχμαλώτων ὁ Σεύθης εἰς τὰ 5 ὄρη ἔλεγεν ὅτι, εἰ μὴ καταβήσονται [οἰκήσοντες] καὶ πείσονται, ὅτι κατακαύσει καὶ τούτων τὰς κώμας καὶ τὸν σῖτον, καὶ ἀπολοῦνται τῷ λιμῷ. Ἐκ τούτου κατέβαινον καὶ γυναῖκες καὶ παῖδες καὶ πρεσβύτεροι· οἱ δὲ νεώτεροι ἐν ταῖς ὑπὸ τὸ ὄρος κώμας ἠυλίζοντο. Καὶ ὁ Σεύθης καταμαθὼν ἐκέλευσε τὸν Ξενοφῶντα 6 τῶν ὀπλιτῶν τοὺς νεωτάτους λαβόντα συνεπισπέσθαι. Καὶ ἀναστάντες τῆς νυκτὸς ἅμα τῇ ἡμέρᾳ παρήσαν εἰς τὰς κώμας· καὶ οἱ μὲν πλείστοι ἐξέφυγον· πλησίον γὰρ ἦν τὸ ὄρος· ὅσους δ' ἔλαβε, κατηκόντισεν ἀφειδῶς Σεύθης.

Ἐπισθένης δ' ἦν τις Ὀλύνθιος παιδεραστής, ὅς 7 ἰδὼν παῖδα καλὸν ἠβάσκοντα ἄρτι, πέλτην ἔχοντα, μέλλοντα ἀποθνήσκειν, προσδραμὼν Ξενοφῶντα ἰκέτευε βοηθῆσαι παιδὶ καλῷ. Καὶ ὃς προσελθὼν τῷ 8 Σεύθῃ δεῖται μὴ ἀποκτεῖναι τὸν παῖδα· καὶ τοῦ Ἐπισθένους διηγείται τὸν τρόπον, καὶ ὅτι λόχον ποτὲ συνελέξατο σκοπῶν οὐδὲν ἄλλο ἢ εἴ τινες εἰεν καλοί, καὶ μετὰ τούτων ἦν ἀνὴρ ἀγαθός. Ὁ δὲ Σεύθης 9 ἤρετο· Ἡ καὶ ἐθέλοις ἄν, ὦ Ἐπίσθηνες, ὑπὲρ τούτου ἀποθανεῖν; Ὁ δ' εἶπεν ἀνατείνας τὸν τράχηλον· Παῖε, ἔφη, εἰ κελεύει ὁ παῖς καὶ μέλλει χάριν εἶδέναι. Ἐπήρετο ὁ Σεύθης τὸν παῖδα εἰ παίσειεν αὐ- 10 τὸν ἀντ' ἐκείνου. Οὐκ εἶα ὁ παῖς, ἀλλ' ἰκέτευε μηδ' ἕτερον κατακαίνειν. Ἐνταῦθα δὴ ὁ Ἐπισθένης περιλαβὼν τὸν παῖδα εἶπεν· Ὡρα σοι, ὦ Σεύθη, περὶ τούδε μοι διαμάχεσθαι· οὐ γὰρ μεθήσω τὸν παῖδα. Ὁ 11 δὲ Σεύθης γελῶν ταῦτα μὲν εἶα· ἔδοξε δὲ αὐτῷ αὐτοῦ συναυλισθῆναι, ἵνα μηδ' ἐκ τούτων τῶν κωμῶν οἱ ἐπὶ τοῦ ὄρους τρέφοντο. Καὶ αὐτὸς μὲν ἐν τῷ πεδίῳ ὑποκαταβὰς ἐσκήνου· ὁ δὲ Ξενοφῶν, ἔχων

τοὺς ἐπιλέκτους, ἐν τῇ ὑπὸ τὸ ὄρος ἀνωτάτῳ κώμῃ· καίτοι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἐν τοῖς ὀρεινοῖς καλουμένοις Θραξὶ πλησίον κατεσκήνησαν.

12 Ἐκ τούτου ἡμέραι οὐ πολλαὶ διετρίβοντο, καὶ οἱ ἐκ τοῦ ὄρους Θραῆκες, καταβαίνοντες πρὸς τὸν Σεύθην, περὶ σπονδῶν καὶ ὁμήρων διεπράττοντο. Καὶ ὁ Ξενοφῶν ἐλθὼν ἔλεγε τῷ Σεύθῃ ὅτι ἐν πονηροῖς [τόποις] σκηνῶεν καὶ πλησίον εἶεν οἱ πολέμιοι· ἥδιον δ' ἂν ἕξω αὐλίζεσθαι ἔφη ἐν ἐχυροῖς [ἂν] χωριοῖς

13 μᾶλλον ἢ ἐν τοῖς στεγνοῖς ὥστε ἀπολέσθαι. Ὁ δὲ θαρρῆεῖν ἐκέλευε καὶ ἔδειξεν ὁμήρους παρόντας αὐτῷ. Ἐδέοντο δὲ καὶ τοῦ Ξενοφῶντος καταβαίνοντές τινες τῶν ἐκ τοῦ ὄρους συμπράξαι σφισι τὰς σπονδάς. Ὁ δ' ὠμολόγει καὶ θαρρῆεῖν ἐκέλευε καὶ ἡγγυᾶτο μηδὲν αὐτοὺς κακὸν πείσεσθαι πειθομένους Σεύθῃ. Οἱ δ' ἄρα ταῦτ' ἔλεγον κατασκοπῆς ἕνεκα.

14 Ταῦτα μὲν τῆς ἡμέρας ἐγένετο· εἰς δὲ τὴν ἐπιούσαν νύκτα ἐπιτίθενται ἐλθόντες ἐκ τοῦ ὄρους οἱ Θυνοί. Καὶ ἡγεμῶν μὲν ἦν ὁ δεσπότης ἐκάστης τῆς οἰκίας· χαλεπὸν γὰρ ἦν ἄλλως τὰς οἰκίας, σκότους ὄντος, ἀνευρίσκειν ἐν ταῖς κώμαις· καὶ γὰρ αἱ οἰκίαι κύκλῳ περιεσταύρωντο μεγάλοις σταυροῖς τῶν προβάτων

15 ἕνεκα. Ἐπεὶ δ' ἐγένοντο κατὰ τὰς θύρας ἐκάστου τοῦ οἰκήματος, οἱ μὲν εἰσηκόντιζον, οἱ δὲ τοῖς σκυτάλοις ἔβαλλον, ἃ ἔχειν ἔφασαν ὡς ἀποκόψοντες τῶν δοράτων τὰς λόγχας· οἱ δὲ ἐνεπίμπρασαν· καὶ Ξενοφῶντα ὀνομαστὶ καλοῦντες ἐξιόντα ἐκέλευον ἀποθνήσκειν ἢ αὐτοῦ ἔφασαν κατακαυθῆσεσθαι αὐτόν.

16 Καὶ ἤδη τε διὰ τοῦ ὀρόφου ἐφαίνετο πῦρ, καὶ ἐντεθωρακισμένοι οἱ περὶ τὸν Ξενοφῶντα ἔνδον ἦσαν, ἀσπίδας καὶ μαχαίρας καὶ κράνη ἔχοντες, καὶ Σιλανὸς Μακέστιος, ἐτῶν [ἤδη] ὡς ὀκτωκαίδεκα ὢν, σημαίνει τῇ σάλπιγγι, καὶ εὐθὺς ἐκπηδῶσιν ἐσπασμέ-

17 νοι τὰ ξίφη καὶ οἱ ἐκ τῶν ἄλλων σκηνωμάτων. Οἱ δὲ Θραῆκες καταφεύγουσιν, ὥσπερ δὴ τρόπος ἦν αὐτοῖς, ὅπισθεν περιβαλλόμενοι τὰς πέλτας· καὶ αὐτῶν

ὑπεραλλομένων τοὺς σταυροὺς ἐλήφθησάν τινες κρε-
 μασθέντες ἐνεχομένων τῶν πελτῶν τοῖς σταυροῖς· οἱ
 δὲ καὶ ἀπέθανον, διαμαρτόντες τῶν ἐξόδων· οἱ δὲ
 Ἕλληνες ἐδίωκον ἔξω τῆς κώμης. Τῶν δὲ Θυνῶν 18
 ὑποστραφέντες τινὲς ἐν τῷ σκότει τοὺς παρατρέχον-
 τας παρ' οἰκίαν καιομένην ἠκόντιζον εἰς τὸ φῶς ἐκ
 τοῦ σκότους· καὶ ἔτρωσαν Ἱερώνυμόν τε [καὶ] Εὐο-
 δέα λοχαγὸν καὶ Θεογένην Δοκρὸν λοχαγόν· ἀπέθανε
 δὲ οὐδεὶς· κατεκαύθη μέντοι καὶ ἐσθῆς τινων καὶ
 σκεύη. Σεύθης δὲ ἦκε βοηθήσων σὺν ἑπτὰ ἱππεῦσι 19
 τοῖς πρώτοις, καὶ τὸν σαλπικτὴν ἔχων τὸν Θράκιον.
 Καὶ ἐπεὶ περ ἦσθετο, ὅσον περ χρόνον ἐβοήθει, τοσοῦ-
 τον καὶ τὸ κέρας ἐφθέγγετο αὐτῷ· ὥστε καὶ τοῦτο
 φόβον συμπαρέσχέ τοῖς πολεμίοις. Ἐπεὶ δ' ἦλθεν,
 ἐδεξιούτό τε καὶ ἔλεγεν ὅτι οἴοιτο τεθνεώτας πολλοὺς
 εὐρήσειν.

Ἐκ τούτου ὁ Ξενοφῶν δέεται τοὺς ὁμήρους τε 20
 αὐτῷ παραδοῦναι καὶ ἐπὶ τὸ ὄρος, εἰ βούλεται, συ-
 στρατεύεσθαι· εἰ δὲ μή, αὐτὸν εἶσαι. Τῇ οὖν ὥστε 21
 ραῖα παραδίδωσιν ὁ Σεύθης τοὺς ὁμήρους, πρεσβυτέ-
 ρους ἄνδρας ἤδη, τοὺς κρατίστους, ὡς ἔφασαν, τῶν
 ὀρεινῶν· καὶ αὐτὸς ἔρχεται σὺν τῇ δυνάμει. Ἦδη δὲ
 εἶχε καὶ τριπλασίαν δύναμιν ὁ Σεύθης· ἐκ γὰρ τῶν
 Ὀδρυσῶν, ἀκούοντες ἃ πράττει ὁ Σεύθης, πολλοὶ
 κατέβαινον συστρατευσόμενοι. Οἱ δὲ Θυνοί, ἐπεὶ 22
 εἶδον ἀπὸ τοῦ ὄρους πολλοὺς μὲν ὀπλίτας, πολλοὺς
 δὲ πελταστάς, πολλοὺς δὲ ἱππεῖς, καταβάντες ἰκέ-
 τεον σπείσασθαι· καὶ πάντα ὠμολόγουν ποιήσειν
 καὶ τὰ πιστὰ λαμβάνειν ἐκέλευον. Ὁ δὲ Σεύθης 23
 καλέσας τὸν Ξενοφῶντα ἐπεδείκνυνεν ἃ λέγοιεν· καὶ
 οὐκ [ἂν] ἔφη σπείσεσθαι, εἰ Ξενοφῶν βούλοιο τιμω-
 ρήσασθαι αὐτοὺς τῆς ἐπιθέσεως. Ὁ δ' εἶπεν· Ἀλλ' 24
 ἔγωγε ἱκανὴν νομίζω καὶ νῦν δίκην ἔχειν, εἰ οὗτοι
 δοῦλοι ἔσονται ἀντ' ἐλευθέρων· συμβουλευεῖν μέντοι
 ἔφη αὐτῷ τὸ λοιπὸν ὁμήρους λαμβάνειν τοὺς δυνα-
 τωτάτους κακόν τι ποιεῖν, τοὺς δὲ γέροντας οἴκοι

ἑάν. Οἱ μὲν οὖν ταύτῃ πάντες δὴ προσωμολόγουν.

CAPUT V.

- 1 Ὑπερβάλλουσι δὲ πρὸς τοὺς ὑπὲρ Βυζαντίου
Θρᾶκας εἰς τὸ Δέλτα καλούμενον· αὕτῃ δ' ἦν οὐκέτι
ἀρχὴ Μαισάδου, ἀλλὰ Τήρου τοῦ Ὀδρύσου ἀρχαίου
- 2 τινός. Καὶ ὁ Ἡρακλείδης ἐνταῦθα ἔχων τὴν τιμὴν
τῆς λείας παρῆν· καὶ Σεύθης ἐξαγαγὼν ζεύγη ἡμιονικὰ
τρία, οὐ γὰρ ἦν πλείω, τὰ δὲ ἄλλα βοεικὰ, καλέσας
Ξενοφῶντα ἐκέλευε λαβεῖν, τὰ δὲ ἄλλα δια
- 3 νεῖμαι τοῖς στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς. Ξενοφῶν δὲ
[τάδ'] εἶπεν· Ἐμοὶ μὲν τοίνυν ἀρκεῖ καὶ αὐθις λαβεῖν·
τούτοις δὲ τοῖς στρατηγοῖς δωροῦ, οἳ σὺν ἐμοὶ ἤκο
- 4 λούθησαν, καὶ λοχαγοῖς. Καὶ τῶν ζευγῶν λαμβάνει
ἐν μὲν Τιμασίῳ ὁ Δαρδανεύς, ἐν δὲ Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος,
ἐν δὲ Φρυνίσκος ὁ Ἀχαιός· τὰ δὲ βοεικὰ ζεύγη τοῖς
λοχαγοῖς κατεμερίσθη. Τὸν δὲ μισθὸν ἀποδίδωσιν,
ἐξεληλυθότος ἤδη τοῦ μηνός, εἴκοσι μόνον ἡμερῶν·
ὁ γὰρ Ἡρακλείδης ἔλεγεν ὅτι οὐ πλείον
- 5 ἐμπολήσαι. Ὁ οὖν Ξενοφῶν ἀχθεσθεὶς εἶπεν ἐπομόσας·
Δοκεῖς μοι, ὦ Ἡρακλείδη, οὐχ ὥς δεῖ κῆδεσθαι
Σεύθου· εἰ γὰρ ἐκῆδου, ἦκες ἂν πλήρη φέρων τὸν
μισθόν, καὶ προσδανεισάμενος, εἰ μὴ γ' ἄλλως ἐδύνω,
καὶ ἀποδόμενος τὰ ἑαυτοῦ ἱμάτια.
- 6 Ἐντεῦθεν ὁ Ἡρακλείδης ἠχθέσθη τε καὶ ἔδεισε
μὴ ἐκ τῆς Σεύθου φιλίας ἐκβληθεῖν· καὶ ὃ τι ἐδύνατο
ἀπὸ ταύτης τῆς ἡμέρας Ξενοφῶντα διέβαλλε
- 7 πρὸς Σεύθην. Οἱ μὲν δὴ στρατιῶται Ξενοφῶντι ἐνεκάλουν
ὅτι οὐκ εἶχον τὸν μισθόν· Σεύθης δὲ ἠχθετο αὐτῷ,
ὅτι ἐντόνως τοῖς στρατιώταις ἀπῆγει
- 8 τὸν μισθόν. Καὶ τέως μὲν αἰεὶ ἐμέμνητο ὥς, ἐπειδὴν
ἐπὶ θάλατταν ἀπέλθῃ, παραδώσειν αὐτῷ Βισάνθην
καὶ Γάνον καὶ Νέον τεῖχος· ἀπὸ δὲ τούτου τοῦ χρόνου
οὐδενὸς ἔτι τούτων ἐμέμνητο. Ὁ μὲν γὰρ Ἡρακλείδης
καὶ τοῦτο διεβεβλήκει, ὥς οὐκ ἀσφαλὲς εἴη
τείχῃ παραδιδόναι ἀνδρὶ δύναμιν ἔχοντι.

Ἐκ τούτου ὁ μὲν Ξενοφῶν ἐβουλευέτο τί χρὴ 9
ποιεῖν περὶ τοῦ ἔτι ἄνω στρατεύεσθαι· ὁ δ' Ἡρα-
κλείδης εἰσαγαγὼν τοὺς ἄλλους στρατηγούς πρὸς
Σεύθην λέγειν τε ἐκέλευεν αὐτοὺς ὅτι οὐδὲν ἂν ἦττον
σφεῖς ἀγάγοιεν τὴν στρατιὰν ἢ Ξενοφῶν, τόν τε μι-
σθὸν ὑπισχνεῖται αὐτοῖς [ἐντὸς] ὀλίγων ἡμερῶν ἐκ-
πλεων παρέσεσθαι δυοῖν μηνοῖν· καὶ συστρατεύεσθαι
ἐκέλευε. Καὶ ὁ Τιμασίωv εἶπεν· Ἐγὼ μὲν τοίνυν, 10
οὐδ' ἂν πέντε μηνῶν μισθὸς μέλλῃ εἶναι, στρατευσαί-
μην ἂν ἄνευ Ξενοφῶντος. Καὶ ὁ Φρυνίσκος καὶ
Κλεάνωρ συνωμολόγουν τῷ Τιμασίωvι.

Ἐντεῦθεν ὁ Σεύθης ἐλοιδόρει τὸν Ἡρακλείδην, 11
ὅτι οὐ παρεκάλει καὶ Ξενοφῶντα. Ἐκ δὲ τούτου
παρακαλοῦσιν αὐτὸν μόνον. Ὁ δὲ γνούς τὴν παν-
ουργίαν τοῦ Ἡρακλείδου, ὅτι βούλοιο αὐτὸν δια-
βάλλειν πρὸς τοὺς ἄλλους στρατηγούς, παρέρχεται
λαβὼν τοὺς τε στρατηγούς πάντας καὶ τοὺς λοχαγούς.
Καὶ ἐπεὶ πάντες ἐπέισθησαν, συνεστρατεύοντο καὶ 12
ἀφικνοῦνται, ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν Πόντον, διὰ τῶν
Μελινοφάγων καλουμένων Θρακῶν εἰς τὸν Σαλμυ-
νησσόν. Ἐνθα τῶν εἰς τὸν Πόντον πλεουσῶν νηῶν
πολλαὶ ὀκέλλουσι καὶ ἐκπίπτουσι· τέναγος γάρ ἐστιν
ἐπὶ πάμπολυ τῆς θαλάττης. Καὶ οἱ Θραῖκες οἱ κατὰ 13
ταῦτα οἰκοῦντες στήλας ὀρισάμενοι τὰ καθ' αὐτοὺς
ἕκαστοι ἐκπίπτοντα ληΐζονται· τέως δ' ἐλέγοντο, πρὶν
ὀρίσασθαι, ἀρπάζοντες πολλοὶ ὑπ' ἀλλήλων ἀποθνή-
σκειν. Ἐνταῦθα εὐρίσκοντο πολλαὶ μὲν κλῖναι, 14
πολλὰ δὲ κιβώτια, πολλὰ δὲ βίβλοι [γεγραμμέναι],
καὶ τᾶλλα πολλὰ ὅσα ἐν ξυλίνοις τεύχεσι ναυκληροὶ
ἄγουσιν. Ἐντεῦθεν ταῦτα καταστρεψάμενοι ἀπῆ-
σαν πάλιν. Ἐνθα δὴ Σεύθης εἶχε στράτευμα ἤδη 15
πλέον τοῦ Ἑλληνικοῦ· ἐκ τε γὰρ Ὀδρυσῶν πολὺ
ἔτι πλείους καταβεβήκεσαν καὶ οἱ αἰεὶ πειθόμενοι
συνεστρατεύοντο. Κατηυλίσθησαν δ' ἐν τῷ πεδίῳ
ὑπὲρ Σηλυβρίας, ὅσον τριάκοντα σταδίους ἀπέχοντες
τῆς θαλάττης. Καὶ μισθὸς μὲν οὐδεὶς πω ἐφαίνετο· 16

πρὸς δὲ τὸν Ξενοφῶντα οἱ τε στρατιῶται παγχαλέπως εἶχον, ὃ τε Σεύθης οὐκέτι οἰκείως διέκειτο, ἀλλ' ὅποτε συγγενέσθαι αὐτῷ βουλόμενος ἔλθοι, πολλαὶ ἤδη ἀσχολῖαι ἐφαίνοντο.

CAPUT VI.

- 1 Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, σχεδὸν ἤδη δύο μηνῶν ὄντων, ἀφικνεῖται Χαρμῖνός τε ὁ Λάκων καὶ Πολύνικος παρὰ Θίβρωνος· καὶ λέγουσιν ὅτι Λακεδαιμονίοις δοκεῖ στρατεύεσθαι ἐπὶ Τισσαφέρνην, καὶ Θίβρων ἐκπέπλευκεν ὡς πολεμήσων· καὶ δεῖται ταύτης τῆς στρατιᾶς, καὶ λέγει ὅτι δαρεϊκὸς ἐκάστῳ ἔσται μισθὸς τοῦ μηνός, καὶ τοῖς λοχαγοῖς διμοιρία, τοῖς δὲ στρα-
- 2 τηγοῖς τετραμοιρία. Ἐπεὶ δ' ἦλθον οἱ Λακεδαιμόνιοι, εὐθὺς ὁ Ἡρακλείδης πυθόμενος ὅτι ἐπὶ τὸ στράτευμα ἤκουσι, λέγει τῷ Σεύθῃ ὅτι κάλλιστον γεγένηται· οἱ μὲν γὰρ Λακεδαιμόνιοι δέονται τοῦ στρατεύματος, σὺ δὲ οὐκέτι δέῃ ἀποδιδούς δὲ τὸ στράτευμα χαριεῖ αὐτοῖς, σὲ δὲ οὐκέτι ἀπαιτήσονται τὸν μισθόν, ἀλλ' ἀπαλλάξονται ἐκ τῆς χώρας.
- 3 Ἀκούσας ταῦτα ὁ Σεύθης κελεύει παράγειν· καὶ ἐπεὶ εἶπον ὅτι ἐπὶ τὸ στράτευμα ἤκουσιν, ἔλεγεν ὅτι τὸ στράτευμα ἀποδίδωσι, φίλος τε καὶ σύμμαχος εἶναι βούλεται· καλεῖ τε αὐτοὺς ἐπὶ ξενίᾳ, καὶ ἐξένιζε μεγαλοπρεπῶς· Ξενοφῶντα δὲ οὐκ ἐκάλει οὐδὲ
- 4 τῶν ἄλλων στρατηγῶν οὐδένα. Ἐρωτῶντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων τίς ἀνὴρ εἶη Ξενοφών, ἀπεκρίνατο ὅτι τὰ μὲν ἄλλα εἶη οὐ κακός, φιλοστρατιώτης δέ· καὶ διὰ τοῦτο χεῖρόν ἐστιν αὐτῷ. Καὶ οἱ εἶπον· Ἄλλ' ἢ δημαγωγεῖ ὁ ἀνὴρ τοὺς ἄνδρας; Καὶ ὁ
- 5 Ἡρακλείδης, Πάνν μὲν οὖν, ἔφη. Ἄρ' οὖν, ἔφασαν, μὴ καὶ ἡμῖν ἐναντιώσεται περὶ τῆς ἀπαγωγῆς; Ἄλλ' ἦν ὑμεῖς, ἔφη ὁ Ἡρακλείδης, συλλέξαντες αὐτοὺς ὑπόσχησθε τὸν μισθόν, ὀλίγον ἐκείνῳ προσχόντες
- 6 ἀποδραμοῦνται σὺν ὑμῖν. Πῶς οὖν ἂν, ἔφασαν, ἡμῖν συλλεγεῖεν; Αὔριον ὑμᾶς, ἔφη ὁ Ἡρακλείδης, πρῶι

ἄξομεν πρὸς αὐτούς· καὶ οἶδα, ἔφη, ὅτι, ἐπειδὰν ὑμᾶς ἴδωσιν, ἄσμενοι συνδραμοῦνται. Αὕτη μὲν ἡ ἡμέρα οὕτως ἔληξεν.

Τῇ δ' ὑστεραία ἄγουσιν ἐπὶ τὸ στρατεύμα τοὺς 7
Λάκωνας Σεύθης τε καὶ Ἡρακλείδης, καὶ συλλέγεται
ἡ στρατιά· τῷ δὲ Λάκωνε ἐλεγέτην ὅτι Λακεδαιμο-
νίοις δοκεῖ πολεμεῖν Τισσαφέρνει, τῷ ὑμᾶς ἀδική-
σαντι· ἦν οὖν ἦτε σὺν ἡμῖν, τόν τε ἐχθρὸν τιμωρή-
σεσθε καὶ δαρεῖκόν ἕκαστος οἴσει τοῦ μηνὸς ὑμῶν,
λοχαγὸς δὲ τὸ διπλοῦν, στρατηγὸς δὲ τὸ τετραπλοῦν.
Καὶ οἱ στρατιῶται ἄσμενοί τε ἤκουσαν καὶ εὐθύς 8
ἀνίσταται τις τῶν Ἀρκάδων τοῦ Ξενοφῶντος κατη-
γορήσων. Παρὴν δὲ καὶ Σεύθης, βουλόμενος εἰδέ-
ναι τί πραχθήσεται· καὶ ἐν ἐπηκόῳ εἰστῆκει ἔχων
ἐρμηνέα· ξυνίει δὲ καὶ αὐτὸς Ἑλληνιστὶ τὰ πλείστα.
Ἐνθα δὴ λέγει ὁ Ἀρκάς· Ἀλλ' ἡμεῖς μὲν, ὦ Λακε- 9
δαιμόνιοι, καὶ πάλαι ἂν ἦμεν παρ' ὑμῖν, εἰ μὴ Ξενο-
φῶν ἡμᾶς δεῦρο πείσας ἀπήγαγεν· ἐνθάδε γε ἡμεῖς
μὲν τὸν δεινὸν χειμῶνα στρατευόμενοι καὶ νύκτα καὶ
ἡμέραν οὐδὲν πεπαύμεθα, ὁ δὲ τοὺς ἡμετέρους πόρους
ἔχει· καὶ Σεύθης ἐκείνον μὲν ἰδίᾳ πεπλούτικεν, ἡμᾶς
δὲ ἀποστερεῖ τὸν μισθόν· ὥστε ὁ γε πρῶτος λέγων 10
ἐγὼ μὲν, εἰ τοῦτον ἴδοιμι καταλευσθέντα, καὶ δόντα
δίκην ὧν ἡμᾶς περιεῖλκε, καὶ τὸν μισθὸν ἂν μοι δοκῶ
ἔχειν, καὶ οὐδὲν ἔτι τοῖς πεπονημένοις ἄχθεσθαι.
Μετὰ τοῦτον ἄλλος ἀνέστη ὁμοίως καὶ ἄλλος. Ἐκ
δὲ τούτου Ξενοφῶν ἔλεξεν ὧδε·

Ἀλλὰ πάντα μὲν ἄρα ἄνθρωπον ὄντα προσδοκᾶν 11
δεῖ, ὅποτε γε καὶ νῦν ὑφ' ὑμῶν αἰτίας ἔχω ἐν ᾧ πλεί-
στην προθυμίαν ἐμαντῷ γε δοκῶ συνειδέναί περὶ ὑμᾶς
παρεσχημένους. Ἀπετραπόμην μὲν γε ἡδὴ οἴκαδε
ῥομφαίᾳ, οὐ μὰ τὸν Δία, οὗτοι πυνθανόμενοι ὑμᾶς
εὖ πράττειν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀκούων ἐν ἀπόροις εἶναι,
ὥς ὠφελήσω, εἴ τι δυναίμην. Ἐπεὶ δὲ ἦλθον, Σεύ- 12
θου τουτουὶ πολλοὺς ἀγγέλους πρὸς ἐμὲ πέμποντος
καὶ πολλὰ ὑπισχνουμένου μοι, εἰ πείσαιμι ὑμᾶς πρὸς

- αὐτὸν ἐλθεῖν, τοῦτο μὲν οὐκ ἐπεχείρησα ποιεῖν, ὥς αὐτοὶ ὑμεῖς ἐπίστασθε· ἤγον δὲ ὅθεν ὥομην τάχιστ' ἂν ὑμᾶς εἰς τὴν Ἀσίαν διαβῆναι. Ταῦτα γὰρ καὶ βέλτιστα ἐνόμιζον ὑμῖν εἶναι, καὶ ὑμᾶς ἡδεῖν βουλο-
- 13 μένους. Ἐπεὶ δ' Ἀρίσταρχος ἐλθὼν σὺν τριήρεσιν ἐκώλυε διαπλεῖν ἡμᾶς, ἐκ τούτου, ὅπερ εἰκὸς δήπου ἦν, συνέλεξα ὑμᾶς, ὅπως βουλευσαίμεθα ὃ τι χρὴ
- 14 ποιεῖν. Οὐκοῦν ὑμεῖς ἀκούοντες μὲν Ἀριστάρχου ἐπιτάττοντος ὑμῖν εἰς Χερρόνησον πορεύεσθαι, ἀκούοντες δὲ Σεύθου πείθοντος ἑαυτῷ συστρατεύεσθαι, πάντες μὲν ἐλέγετε σὺν Σεύθῃ ἵεναι, πάντες δ' ἐψηφίσασθε ταῦτα. Τί οὖν ἐγὼ ἐνταῦθα ἡδίκησα, ἀγα-
- 15 γὼν ὑμᾶς ἐνθα πᾶσιν ὑμῖν ἐδόκει; Ἐπεὶ γε μὴν ψεύδεσθαι ἤρξατο Σεύθης περὶ τοῦ μισθοῦ, εἰ μὲν ἐπαινῶ αὐτόν, δικαίως ἂν με καὶ αἰτιῶσθε καὶ μισοῖτε· εἰ δὲ πρόσθεν αὐτῷ πάντων μάλιστα φίλος ὢν νῦν πάντων διαφορώτατός εἰμι, πῶς ἂν ἔτι δικαίως, ὑμᾶς αἰρούμενος ἀντὶ Σεύθου, ὑφ' ὑμῶν αἰτίαν ἔχοιμι
- 16 περὶ ὧν πρὸς τοῦτον διαφέρομαι; Ἄλλ' εἵποτε ἂν ὅτι ἕξεσι καὶ τὰ ὑμέτερα ἔχοντα παρὰ Σεύθου τεχνάζειν. Οὐκοῦν δῆλον τοῦτό γε, ὅτι, εἴπερ ἐμοὶ ἐτέλει τι Σεύθης, οὐχ οὕτως ἐτέλει δήπου ὥς ὧν τε ἐμοὶ δοίῃ στεροῖτο καὶ ἄλλα ὑμῖν ἀποτίσειεν; Ἄλλ' οἶμαι, εἰ ἐδίδου, ἐπὶ τούτῳ ἂν ἐδίδου ὅπως ἐμοὶ δούς
- 17 μείον μὴ ἀποδοίῃ ὑμῖν τὸ πλεῖον. Εἰ τοίνυν οὕτως ἔχειν οἴεσθε, ἕξεστιν ὑμῖν ἀντίκα μάλα ματαίαν ταύτην τὴν πράξιν ἀμφοτέροις ἡμῖν ποιῆσαι, ἐὰν πράττητε αὐτὸν τὰ χρήματα. Δῆλον γὰρ ὅτι Σεύθης, εἰ ἔχω τι παρ' αὐτοῦ, ἀπαιτήσῃ με, καὶ ἀπαιτήσῃ μέντοι δικαίως, ἐὰν μὴ βεβαιῶ τὴν πράξιν αὐτῷ ἐφ' ἣ
- 18 ἐδωροδόκουν. Ἀλλὰ πολλοῦ μοι δοκῶ δεῖν τὰ ὑμέτερα ἔχειν· ὁμνύω γὰρ ὑμῖν θεοὺς ἅπαντας καὶ πάσας μηδὲ ἃ ἐμοὶ ἰδίᾳ ὑπέσχετο Σεύθης ἔχειν· πάρεστι δὲ
- 19 καὶ αὐτός, καὶ ἀκούων σύννοιδέ μοι εἰ ἐπιορκῶ. Ἵνα δὲ μᾶλλον θαυμάσητε, συνεπόμνυμι μηδὲ ἃ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ ἔλαβον εἰληφέναι, μὴ τοίνυν μηδ' ὅσα

τῶν λοχαγῶν ἔνιοι. Καὶ τί δὴ ταῦτ' ἐποιοῦν; 20
 Ὡμην, ὦ ἄνδρες, ὅσῳ μᾶλλον συμφέροίμι τούτῳ
 τὴν τότε πενίαν, τοσοῦτῳ μᾶλλον αὐτὸν φίλον
 ποιήσεσθαι, ὅποτε δυνασθείη. Ἐγὼ δὲ ἅμα τε
 αὐτὸν ὁρῶ εὖ πράττοντα, καὶ γιγνώσκω δὴ αὐτοῦ
 τὴν γνώμην. Εἴποι δὴ τις ἄν· Οὐκουν αἰσχύνῃ 21
 οὕτω μωρῶς ἐξαπατῶμενος; Ναὶ μὰ Δία ἡσχυρόμην
 μέντοι, εἰ ὑπὸ πολεμίου γε ὄντος ἐξηπατήθην· φίλῳ
 δὲ ὄντι ἐξαπατᾶν αἰσχίον μοι δοκεῖ εἶναι ἢ ἐξαπα-
 τᾶσθαι. Ἐπεὶ, εἴ γε πρὸς φίλους ἐστὶ φυλακή, 22
 πᾶσαν οἶδα ὑμᾶς φυλαξαμένους, ὥς μὴ παρασχεῖν
 τοῦτῳ πρόφασιν δικαίαν μὴ ἀποδιδόναι ὑμῖν ἃ ὑπ-
 ἔσχετο· οὔτε γὰρ ἡδίκησαμεν τούτον οὐδέν, οὔτε
 κατεβλακεύσαμεν τὰ τούτου, οὐδὲ μὴν κατεδειλιά-
 σαμεν οὐδέν ἐφ' ὃ τι ἡμᾶς οὗτος παρεκάλεσεν.
 Ἀλλά, φαίητε ἄν, ἔδει τὰ ἐνέχυρα τότε λαβεῖν, ὥς 23
 μηδ' εἰ ἐβούλετο ἐδύνατο ἐξαπατᾶν. Πρὸς ταῦτα δὲ
 ἀκούσατε ἃ ἐγὼ οὐκ ἂν ποτε εἶπον τούτου ἐναντίον,
 εἰ μὴ μοι παντάπασιν ἀγνώμονες ἔδοκεῖτε εἶναι ἢ
 λίαν εἰς ἐμὲ ἀχάριστοι. Ἀναμνήσθητε γάρ, ἐν 24
 ποίοις τισὶν ὄντες πράγμασιν ἐτυγχάνετε, ἐξ ὧν
 ὑμᾶς ἐγὼ ἀνήγαγον πρὸς Σεύθην. Οὐκ εἰς μὲν
 Πέρινθον προσῆτε πόλιν; Ἀρίσταρχος δ' ὑμᾶς ὁ
 Λακεδαιμόνιος οὐκ εἶα εἰσιέναι, ἀποκλείσας τὰς
 πύλας, ὑπαίθριοι δ' ἔξω ἐστρατοπεδεύετε, μέσος δὲ
 χειμῶν ἦν, ἀγορᾷ δὲ ἐχρῆσθε σπάνια μὲν ὁρῶντες τὰ
 ὦνια, σπάνια δ' ἔχοντες ὅτου ὠνήσεσθε; Ἀνάγκη 25
 δὲ ἦν μένειν ἐπὶ Θράκης· τριήρεις γὰρ ἐφορμοῦσαι
 ἐκώλυον διαπλεῖν· εἰ δὲ μένοι τις, ἐν πολεμίᾳ εἶναι,
 ἔνθα πολλοὶ μὲν ἱππεῖς ἦσαν ἐναντίοι, πολλοὶ δὲ
 πελτασταί. Ἡμῖν δὲ ὀπλιτικὸν μὲν ἦν, ᾧ ἀθρόοι 26
 μὲν ἰόντες ἐπὶ τὰς κώμας ἴσως ἂν ἐδυνάμεθα σίτον
 λαμβάνειν οὐδέν τι ἄφθονον· ὅτῳ δὲ διώκοντες ἂν ἢ
 ἀνδράποδα ἢ πρόβατα κατελαμβάνομεν, οὐκ ἦν ἡμῖν·
 οὔτε γὰρ ἱππικὸν οὔτε πελταστικὸν ἔτι ἐγὼ συν-
 εστηκὸς κατέλαβον παρ' ὑμῖν. Εἰ οὖν, ἐν τοιαύτῃ 27

- ἀνάγκη ὄντων ὑμῶν, μὴδ' ὄντιναοῦν μισθὸν προσ-
 αιτήσας Σεύθην σύμμαχον ὑμῖν προσέλαβον, ἔχοντα
 καὶ ἱππέας καὶ πελταστάς, ὧν ὑμεῖς προσεδείσθε, ἢ
 28 κακῶς ἂν ἐδόκουν ὑμῖν βεβουλευσθαι πρὸς ὑμῶν;
 Τούτων γὰρ δήπου κοινωνήσαντες καὶ σίτον ἀφθο-
 νώτερον ἐν ταῖς κώμαις εὐρίσκετε, διὰ τὸ ἀναγκάζε-
 σθαι τοὺς Θρᾶκας κατὰ σπουδὴν μᾶλλον φεύγειν, καὶ
 29 προβάτων καὶ ἀνδραπόδων μᾶλλον μετέσχετε. Καὶ
 πολέμιον οὐκέτι οὐδένα ἐωρῶμεν, ἐπειδὴ τὸ ἱππικὸν
 ἡμῖν προσεγένετο· τέως δὲ θαρρᾶλέως ἡμῖν ἐφείποντο
 οἱ πολέμιοι καὶ ἱππικῶ καὶ πελταστικῶ, κωλύοντες
 μηδαμῇ κατ' ὀλίγους ἀποσκεδαννυμένους τὰ ἐπιτηδεῖα
 30 ἀφθονώτερα ἡμᾶς πορίζεσθαι. Εἰ δὲ δὴ ὁ συμπαρ-
 ἔχων ὑμῖν ταύτην τὴν ἀσφάλειαν μὴ πάνυ πολὺν
 μισθὸν προστετέλει τῆς ἀσφαλείας, τοῦτο δὴ τὸ
 σχέτλιον πάθημα; καὶ διὰ τοῦτο οὐδαμῇ οἴεσθε
 31 χρῆναι ζῶντα ἐμὲ εἶναι; Νῦν δὲ δὴ πῶς ἀπ-
 ἔρχεσθε; οὐ διαχειμάσαντες μὲν ἐν ἀφθόνοις τοῖς
 ἐπιτηδείοις, περιττὸν δ' ἔχοντες τοῦτο εἴ τι ἐλάβετε
 παρὰ Σεύθου; τὰ γὰρ τῶν πολεμίων ἐδαπανᾶτε· καὶ
 ταῦτα πράττοντες οὔτε ἄνδρας ἐπείδετε ὑμῶν αὐτῶν
 32 ἀποθανόντας, οὔτε ζῶντας ἀπεβάλλετε. Εἰ δέ τι
 καλὸν πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ βαρβάρους ἐπέπρακτο
 ὑμῖν, οὐκ αἰεὶ ἐκεῖνο σὼν ἔχετε, καὶ πρὸς ἐκείνοις
 νῦν ἄλλην εὐκλειαν προσειλήφατε, καὶ τοὺς ἐν τῇ
 Εὐρώπῃ Θρᾶκας, ἐφ' οὓς ἐστρατεύσασθε, κρατήσαν-
 τες; Ἐγὼ μὲν ὑμᾶς φημὶ δικαίως ἂν, ὧν ἐμοὶ χαλε-
 παίνετε, τούτων τοῖς θεοῖς χάριν εἰδέναί ὡς ἀγαθῶν.
 33 Καὶ τὰ μὲν δὴ ὑμέτερα τοιαῦτα. Ἄγετε δέ, πρὸς
 [τῶν] θεῶν, καὶ τὰ ἐμὰ σκέψασθε ὡς ἔχει. Ἐγὼ γὰρ
 ὅτε μὲν πρότερον ἀπῆα οἴκαδε, ἔπαινον μὲν ἔχων πολὺν
 πρὸς ὑμῶν ἀπεπορευόμην, ἔχων δὲ δι' ὑμᾶς καὶ ὑπὸ
 τῶν ἄλλων Ἑλλήνων εὐκλειαν· ἐπιστευόμην δὲ ὑπὸ
 Λακεδαιμονίων· οὐ γὰρ ἂν με ἔπεμπον πάλιν πρὸς
 ὑμᾶς. Νῦν δὲ ἀπέρχομαι πρὸς μὲν Λακεδαιμονίους
 ὑφ' ὑμῶν διαβεβλημένος, Σεύθῃ δὲ ἀπηχθημένος

ὑπὲρ ὑμῶν, ὃν ἤλπιζον εὖ ποιήσας μεθ' ὑμῶν
 ἀποστροφὴν καὶ ἐμοὶ καλὴν καὶ παισίν, εἰ γένοιτο,
 καταθήσεται. Ὑμεῖς δ', ὑπὲρ ὧν ἐγὼ ἀπήχθημαί 35
 τε πλείστα, καὶ ταῦτα πολὺ κρείττοσιν ἐμαυτοῦ,
 πραγματευόμενός τε οὐδὲ νῦν πω πέπαυμα ὃ τι
 δύναμαι ἀγαθὸν ὑμῖν, τοιαύτην ἔχετε γνῶμην περὶ
 ἐμοῦ. Ἄλλ' ἔχετε μὲν με, οὔτε φεύγοντα λαβόντες 36
 οὔτε ἀποδιδράσκοντα· ἣν δὲ ποιήσητε ἃ λέγετε, ἵστε
 ὅτι ἄνδρα κατακανόντες ἔσεσθε πολλὰ μὲν δὴ πρὸ
 ὑμῶν ἀγρυπνήσαντα, πολλὰ δὲ σὺν ὑμῖν πονήσαντα
 καὶ κινδυνεύσαντα καὶ ἐν τῷ μέρει καὶ παρὰ τὸ
 μέρος, θεῶν δὲ ἰλεων ὄντων καὶ τρόπαια βαρβάρων
 πολλὰ δὴ σὺν ὑμῖν στησάμενον· ὅπως δέ γε μηδενὶ
 τῶν Ἑλλήνων πολέμιοι γένησθε, πᾶν ὅσον ἐγὼ
 ἡδυνάμην πρὸς ὑμᾶς διατεινόμενον. Καὶ γὰρ οὖν 37
 νῦν ὑμῖν ἔξεστιν ἀνεπιλήπτως πορεύεσθαι ὅποι ἂν
 ἔλησθε καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. Ὑμεῖς δέ,
 ὅτε πολλὰ ὑμῖν εὐπορία φαίνεται, καὶ πλείτε ἐνθα
 δὴ ἐπεθυμεῖτε πάλαι, δέονταί τε ὑμῶν οἱ μέγιστον
 δυνάμενοι, μισθὸς δὲ φαίνεται, ἡγεμόνες δὲ ἤκουσι
 Λακεδαιμόνιοι, οἱ κράτιστοι νομιζόμενοι εἶναι, νῦν δὴ
 καιρὸς ὑμῖν δοκεῖ εἶναι ὥς τάχιστα ἐμὲ κατακανεῖν;
 οὐ μὴν ὅτε γε ἐν τοῖς ἀπόροις ἦμεν, ὧ πάντων 38
 μνημονικώτατοι· ἀλλὰ καὶ πατέρα ἐμὲ ἐκαλεῖτε,
 καὶ αἰεὶ ὥς εὐεργέτου μεμνήσθαι ὑποσχενεῖσθε. Οὐ
 μέντοι ἀγνώμονες οὐδὲ οὗτοί εἰσιν οἱ νῦν ἤκοντες
 ἐφ' ὑμᾶς· ὥστε, ὥς ἐγὼ οἶμαι, οὐδὲ τούτοις δοκεῖτε
 βελτίονες εἶναι, τοιοῦτοι ὄντες περὶ ἐμέ. Ταῦτ'
 εἰπὼν ἐπαύσατο.

Χαρμῖνος δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος ἀναστὰς εἶπεν 39
 οὕτως· Ἄλλ' ἐμοὶ μέντοι, ὧ ἄνδρες, οὐ δικαίως γε
 δοκεῖτε τῷ ἀνδρὶ τούτῳ χαλεπαίνειν· ἔχω γὰρ καὶ
 αὐτὸς αὐτῷ μαρτυρῆσαι· Σεύθης γάρ, ἐρωτῶντος
 ἐμοῦ καὶ Πολυνίκου περὶ Ξενοφῶντος τίς ἀνὴρ εἴη,
 ἄλλο μὲν οὐδὲν εἶχε μέμψασθαι, ἄγαν δὲ φιλοστρα-
 τιώτην ἔφη αὐτὸν εἶναι· διὸ καὶ χεῖρον αὐτῷ εἶναι

- πρὸς ἡμῶν τε τῶν Λακεδαιμονίων καὶ πρὸς αὐτοῦ.
- 40 Ἀναστὰς ἐπὶ τούτῳ Εὐρύλοχος Λουσιάτης, Ἀρκάς, εἶπε· Καὶ δοκεῖ γέ μοι, ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, τοῦτο ὑμᾶς πρῶτον ἡμῶν στρατηγήσαι, παρὰ Σεύθου ἡμῖν τὸν μισθὸν ἀναπράξαι ἢ ἐκόντος ἢ ἄκοντος, καὶ μὴ
- 41 πρότερον ἡμᾶς ἀπαγαγεῖν. Πολυκράτης δὲ Ἀθηναῖος εἶπεν ἀναστὰς ὑπὲρ Ξενοφῶντος· Ὅρῳ γε μὴν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, καὶ Ἡρακλείδην ἐνταῦθα παρόντα· ὃς παραλαβὼν τὰ χρήματα ἃ ἡμεῖς ἐπονθήσαμεν, ταῦτα ἀποδόμενος οὔτε Σεύθῃ ἀπέδωκεν οὔτε ἡμῖν τὰ γιγνόμενα, ἀλλ' αὐτὸς κλέψας πέπαται. Ἦν οὖν σωφρονῶμεν, ἐξόμεθα αὐτοῦ· οὐ γὰρ δὴ οὗτός γε, ἔφη, Θράξ ἐστιν, ἀλλ' Ἕλλην ὢν Ἕλληνας ὀδikeί.
- 42 Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἡρακλείδης μᾶλλον ἐξεπλάγη· καὶ προσελθὼν τῷ Σεύθῃ λέγει· Ἡμεῖς ἦν σωφρονῶμεν, ἄπιμεν ἐντεῦθεν ἐκ τῆς τούτων ἐπικρατείας. Καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τοὺς ἵππους ὥχοντο, ἀπελαύνοντες
- 43 εἰς τὸ ἑαυτῶν στρατόπεδον. Καὶ ἐντεῦθεν Σεύθης πέμπει Ἀβροζέλμην τὸν ἑαυτοῦ ἐρμηνεῖα πρὸς Ξενοφῶντα, καὶ κελεύει αὐτὸν καταμεῖναι παρ' ἑαυτῷ ἔχοντα χιλίους ὀπλίτας· καὶ ὑπισχνεῖται αὐτῷ ἀποδώσειν τὰ τε χωρία τὰ ἐπὶ θαλάττῃ καὶ τᾶλλα ἃ ὑπέσχετο. Καὶ ἐν ἀπορρήτῳ ποιησάμενος λέγει ὅτι ἀκήκοε Πολυνίκου ὡς, εἰ ὑποχείριος ἔσται Λακε-
- 44 δαιμονίους, σαφῶς ἀποθανοῖτο ὑπὸ Θίβρωνος. Ἐπέστελλον δὲ ταῦτα καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῷ Ξενοφῶντι, ὡς διαβεβλημένος εἴη καὶ φυλάττεσθαι δέοι. Ὁ δὲ ἀκούων ταῦτα δύο ἱερεῖα λαβὼν ἔθνε τῷ Διὶ τῷ Βασιλεῖ πότερά οἱ λῶν καὶ ἄμεινον εἴη μένειν παρὰ Σεύθῃ ἐφ' οἷς Σεύθης λέγει ἢ ἀπιέναι σὺν τῷ στρατεύματι. Ἀναιρεῖ [δὲ] αὐτῷ ἀπιέναι.

CAPUT VII.

Ἐντεῦθεν Σεύθης μὲν ἀπεστρατοπεδεύσατο προσ- 1
 ωτέρω· οἱ δὲ Ἕλληνες ἐσκήνησαν εἰς κώμας ὅθεν
 ἔμελλον πλείστα ἐπισιτισάμενοι ἐπὶ θάλατταν ἤξειν.
 Αἱ δὲ κώμαι αὗται ἦσαν δεδομέναι ὑπὸ Σεύθου Μη-
 δοσάδῃ. Ὅρων οὖν ὁ Μηδοσάδης δαπανώμενα τὰ 2
 ἑαυτοῦ ἐν ταῖς κώμαις ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων χαλεπῶς
 ἔφερε· καὶ λαβὼν ἄνδρα Ὀδρύσην δυνατώτατον τῶν
 ἄνωθεν καταβεβηκότων καὶ ἱππέας ὅσον τριάκοντα
 ἔρχεται, καὶ προσκαλεῖται Ξενοφῶντα ἐκ τοῦ Ἑλλη-
 νικοῦ στρατεύματος· καὶ ὅς, λαβὼν τινὰς τῶν λο-
 χαγῶν καὶ ἄλλους τῶν ἐπιτηδείων, προσέρχεται.
 Ἐνθα δὴ λέγει Μηδοσάδης· Ἀδικεῖτε, ὦ Ξενοφῶν, 3
 τὰς ἡμετέρας κώμας πορθοῦντες. Προλέγομεν οὖν
 ὑμῖν, ἐγὼ τε ὑπὲρ Σεύθου καὶ ὅδε ὁ ἀνὴρ παρὰ
 Μηδόκου ἦκων τοῦ ἄνω βασιλέως, ἀπιέναι ἐκ τῆς
 χώρας· εἰ δὲ μή, οὐκ ἐπιτρέψομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν
 ποιῆτε κακῶς τὴν ἡμετέραν χώραν, ὡς πολεμίους
 ἀλεξήσομεθα.

Ὁ δὲ Ξενοφῶν ἀκούσας ταῦτα εἶπεν· Ἀλλὰ σοὶ 4
 μὲν τοιαῦτα λέγοντι καὶ ἀποκρίνασθαι χαλεπόν·
 τοῦδε δ' ἕνεκα τοῦ νεανίσκου λέξω, ἵν' εἰδῇ οἱοί τε
 ὑμεῖς ἐστε καὶ οἱοὶ ἡμεῖς. Ἡμεῖς μὲν γάρ, ἔφη, 5
 πρὶν ὑμῖν φίλοι γενέσθαι, ἐπορευόμεθα διὰ ταύτης
 τῆς χώρας ὅποι ἐβουλόμεθα, ἣν μὲν ἐθέλοισμεν πορθ-
 οῦντες, ἣν δ' ἐθέλοισμεν καίοντες. Καὶ σὺ ὁπότε 6
 πρὸς ἡμᾶς ἔλθοις πρεσβεύων, ἡυλίζου παρ' ἡμῖν
 οὐδένα φοβούμενος τῶν πολεμίων. Ὑμεῖς δὲ οὐκ
 ᾔτε εἰς τήνδε τὴν χώραν, ἥ, εἰ ποτε ἔλθοιτε, ὡς ἐν
 κρειττόνων χώρα ἡυλίζεσθε ἐγκεχαλινωμένοι τοῖς
 ἵπποις. Ἐπεὶ δὲ ἡμῖν φίλοι ἐγένεσθε καὶ δι' ἡμᾶς 7
 σὺν θεοῖς ἔχετε τήνδε τὴν χώραν, νῦν δὴ ἐξελαύνετε
 ἡμᾶς ἐκ τῆσδε τῆς χώρας ἣν παρ' ἡμῶν ἐχόντων
 κατὰ κράτος παρελάβετε· ὥς γὰρ αὐτὸς οἶσθα, οἱ
 πολέμιοι οὐχ ἱκανοὶ ἦσαν ἡμᾶς ἐξελαύνειν. Καὶ 8

- οὐχ ὅπως δῶρα δούς καὶ εὖ ποιήσας ἀνθ' ὧν εὖ
 ἔπαθες ἀξίους ἡμᾶς ἀποπέμψασθαι, ἀλλ' ἀποπορευ-
 ομένους ἡμᾶς οὐδὲ καταυλισθῆναι, ὅσον δύνασαι,
 9 ἐπιτρέπεις. Καὶ ταῦτα λέγων οὔτε θεοὺς αἰσχύνῃ
 οὔτε τόνδε τὸν ἄνδρα, ὃς νῦν μὲν σε ὁρᾷ πλουτοῦντα,
 πρὶν δὲ ἡμῖν φίλον γενέσθαι ἀπὸ ληστείας τὸν βίον
 10 ἔχοντα, ὡς αὐτὸς ἔφησθα. Ἀτὰρ τί καὶ πρὸς ἐμὲ
 λέγεις ταῦτα; ἔφη· οὐ γὰρ ἔγωγ' ἔτι ἄρχω, ἀλλὰ
 Λακεδαιμόνιοι, οἷς ὑμεῖς παρεδώκατε τὸ στράτευμα
 ἀπαγαγεῖν, οὐδὲν ἐμὲ παρακαλέσαντες, ὧ θανμα-
 στότατοι, ὅπως, ὥσπερ ἀπηχθανόμην αὐτοῖς ὅτε
 πρὸς ὑμᾶς ἦγον, οὕτω καὶ χαρισαίμην νῦν ἀποδιδούς.
 11 Ἐπεὶ ταῦτα ἤκουσεν ὁ Ὀδρύσης, εἶπεν· Ἐγὼ
 μὲν, ὧ Μηδόσαδες, κατὰ τῆς γῆς καταδύομαι ὑπὸ
 τῆς αἰσχύνῃς, ἀκούων ταῦτα. Καὶ εἰ μὲν πρόσθεν
 ἠπιστάμην, οὐδ' ἂν συνηκολούθησά σοι· καὶ νῦν
 ἄπειμι· οὐ δὲ γὰρ ἂν Μήδοκός με ὁ βασιλεὺς
 12 ἐπαινοίῃ, εἰ ἐξελαύνοιμι τοὺς εὐεργέτας. Ταῦτ'
 εἰπὼν ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον ἀπήλαυνε, καὶ σὺν
 αὐτῷ οἱ ἄλλοι ἱππεῖς πλὴν τεττάρων ἢ πέντε. Ὁ
 δὲ Μηδοσάδης, ἐλύπει γὰρ αὐτὸν ἡ χώρα πορθου-
 μένη, ἐκέλευε τὸν Ξενοφῶντα καλέσαι τῷ Λακεδαι-
 13 μονίῳ. Καὶ ὃς λαβὼν τοὺς ἐπιτηδειοτάτους προσ-
 ἦλθε τῷ Χαρμίνῳ καὶ τῷ Πολυνείκῳ, καὶ ἔλεξεν ὅτι
 καλεῖ αὐτοὺς Μηδοσάδης προερῶν ἅπερ αὐτῷ,
 14 ἀπιέναι ἐκ τῆς χώρας. Οἶομαι ἂν οὖν, ἔφη, ὑμᾶς
 ἀπολαβεῖν τῇ στρατιᾷ τὸν ὀφειλόμενον μισθόν, εἰ
 εἴποιτε ὅτι δεδέηται ὑμῶν ἡ στρατιὰ συναναπράξαι
 τὸν μισθὸν ἢ παρ' ἐκόντος ἢ παρ' ἄκοντος Σεύθου·
 καὶ ὅτι τούτων τυχόντες προθύμως [μὲν] ἂν συν-
 ἔπεσθαι ὑμῖν φασί· καὶ ὅτι δίκαια ὑμῖν δοκοῦσι
 λέγειν· καὶ ὅτι ὑπέσχεσθε αὐτοῖς τότε ἀπιέναι, ὅταν
 15 τὰ δίκαια ἔχωσιν οἱ στρατιῶται. Ἀκούσαντες οἱ
 Λάκωνες ταῦτα ἔφασαν ἐρεῖν καὶ ἄλλα ὅποια ἂν
 δύνωνται κράτιστα· καὶ εὐθὺς ἐπορεύοντο ἔχοντες
 πάντας τοὺς ἐπικαιρίους. Ἐλθόντων δ' ἔλεξε

Χαρμῖνος· Εἰ μὲν σύ τι ἔχεις, ὦ Μηδόσαδες, πρὸς
 ἡμᾶς λέγειν· εἰ δὲ μή, ἡμεῖς πρὸς σέ ἔχομεν. Ὁ 16
 δὲ Μηδοσάδης μάλα δὴ ὑφειμένως· Ἀλλ' ἐγὼ μὲν
 λέγω, ἔφη, καὶ Σεύθης τὰ αὐτά, ὅτι ἀξιούμεν τοὺς
 φίλους ἡμῖν γεγεννημένους μὴ κακῶς πάσχειν ὑφ'
 ὑμῶν· ὃ τι γὰρ ἂν τούτους κακῶς ποιήτε, ἡμᾶς ἡδὴ
 ποιεῖτε· ἡμέτεροι γάρ εἰσιν. Ἡμεῖς τοίνυν, ἔφασαν 17
 οἱ Λάκωνες, ἀπίοιμεν ἂν, ὁπότε τὸν μισθὸν ἔχοιεν
 οἱ ταῦτα ὑμῖν καταπράξαντες· εἰ δὲ μή, ἐρχόμεθα
 μὲν καὶ νῦν βοηθήσοντες τούτοις καὶ τιμωρησόμενοι
 ἄνδρας οἱ τούτους παρὰ τοὺς ὅρκους ἡδίκησαν· ἦν
 δὲ δὴ καὶ ὑμεῖς τοιοῦτοι ἦτε, ἐνθένδε ἀρξόμεθα τὰ
 δίκαια λαμβάνειν. Ὁ δὲ Ξενοφῶν εἶπεν· Ἐθέλοιτε 18
 ὃ ἂν τούτοις, ὦ Μηδόσαδες, ἐπιτρέψαι, ἐπειδὴ
 φίλους ἔφατε εἶναι ὑμῖν, ἐν ὧν τῇ χώρᾳ ἐσμέν,
 ὁπότερα ἂν ψηφίσωνται, εἴθ' ὑμᾶς προσῆκεν ἐκ τῆς
 χώρας ἀπιέναι εἴθ' ἡμᾶς· Ὁ δὲ ταῦτα μὲν οὐκ ἔφη. 19
 ἐκέλευε δὲ μάλιστα μὲν αὐτῷ ἐλθεῖν τῷ Λάκωνε
 παρὰ Σεύθην περὶ τοῦ μισθοῦ, καὶ οἶεσθαι ἂν Σεύθην
 πείσαι· εἰ δὲ μή, Ξενοφῶντα σὺν αὐτῷ πέμπειν, καὶ
 συμπράξειν ὑπισχνεῖτο· ἐδεῖτο δὲ τὰς κώμας μὴ
 καίειν. Ἐντεῦθεν πέμπουσι τὸν Ξενοφῶντα καὶ σὺν 20
 αὐτῷ οἱ ἐδόκουν ἐπιτηδειότατοι εἶναι. Ὁ δὲ ἐλθὼν
 λέγει πρὸς τὸν Σεύθην·

Οὐδὲν ἀπαιτήσων, ὦ Σεύθη, πάρειμι, ἀλλὰ 21
 διδάξων, ἣν δύνωμαι, ὥς οὐ δικαίως μοι ἠχθέσθης
 ὅτι ὑπὲρ τῶν στρατιωτῶν ἀπῆτουν σε προθύμως ἃ
 ὑπέσχου αὐτοῖς· σοὶ γὰρ ἔγωγε οὐχ ἦττον ἐνόμιζον
 σύμφορον εἶναι ἀποδοῦναι ἢ ἐκείνοις ἀπολαβεῖν.
 Πρῶτον μὲν γὰρ οἶδα μετὰ τοὺς θεοὺς εἰς τὸ 22
 φανερόν σε τούτους καταστήσαντας, ἐπεὶ γε βασιλέα
 σε ἐποίησαν πολλῆς χώρας καὶ πολλῶν ἀνθρώπων·
 ὥστε οὐχ οἷόν τέ σοι λανθάνειν, οὔτε ἦν τι καλὸν
 οὔτε ἦν τι αἰσχρὸν ποιήσης. Τοιούτῳ δὲ ὄντι ἀνδρὶ 23
 μέγα μὲν μοι ἐδόκει εἶναι μὴ δοκεῖν ἀχαρίστως
 ἀποπέμψασθαι ἄνδρας εὐεργέτας, μέγα δὲ εὖ ἀκούειν

- ὑπὸ ἐξακισχιλίων ἀνθρώπων· τὸ δὲ μέγιστον, μηδα-
 24 μῶς ἄπιστον σαυτὸν καταστήσαι ὃ τι λέγοις. Ὅρῳ
 γὰρ τῶν μὲν ἀπίστων ματαίους καὶ ἀδυνάτους καὶ
 ἀτίμους τοὺς λόγους πλανωμένους· οἱ δ' ἂν φανεροὶ
 ὧσιν ἀλήθειαν ἀσκοῦντες, τούτων οἱ λόγοι, ἦν τι
 δέωνται, οὐδὲν μείον δύνανται ἀνύσασθαι ἢ ἄλλων ἢ
 βία· ἦν τέ τινες σωφρονίζειν βούλονται, γιγνώσκω
 τὰς τούτων ἀπειλὰς οὐχ ἥττον σωφρονιζούσας ἢ
 ἄλλων τὰς ἤδη κολάσεις· ἦν τέ τῷ τι ὑπισχνῶνται
 οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες, οὐδὲν μείον διαπράττονται ἢ οἱ
 25 ἄλλοι παραχρῆμα διδόντες. Ἀναμνήσθητι δὲ καὶ
 σύ, τί πρότελέσας ἡμῖν συμμάχους ἡμᾶς ἔλαβες.
 Οἶδ' ὅτι οὐδέν· ἀλλὰ πιστευθεὶς ἀληθεύσειν ἃ ἔλεγες
 ἐπῆρας τοσούτους ἀνθρώπους συστρατεύεσασθαί τε
 καὶ κατεργάσασθαι σοι ἀρχὴν οὐ τριάκοντα μόνον
 ἀξίαν ταλάντων, ὅσα οἶονται δεῖν οὗτοι νῦν ἀπο-
 26 λαβεῖν, ἀλλὰ πολλαπλασίων. Οὐκοῦν τοῦτο μὲν
 πρῶτον, τὸ πιστεῦεσθαι σε, τὸ καὶ τὴν βασιλείαν σοι
 κατεργασάμενον, τούτων τῶν χρημάτων [ὑπὸ σοῦ]
 27 πιπράσκειται. Ἴθι δὴ ἀναμνήσθητι πῶς μέγα ἡγοῦ
 τότε καταπράξασθαι ἃ νῦν καταστρεψάμενος ἔχεις.
 Ἐγὼ μὲν εὖ οἶδ' ὅτι ἡὔξω ἂν, τὰ νῦν πεπραγμένα
 σοι μᾶλλον καταπραχθῆναι ἢ πολλαπλάσια τού-
 28 των τῶν χρημάτων γενέσθαι. Ἐμοὶ τοίνυν μείζον
 βλάβος καὶ αἴσχιον δοκεῖ εἶναι τὸ ταῦτα νῦν μὴ
 κατασχεῖν ἢ τότε μὴ λαβεῖν, ὅσῳ περ χαλεπώτερον
 ἐκ πλουσίου πένητα γενέσθαι ἢ ἀρχὴν μὴ πλου-
 τῆσαι· καὶ ὅσῳ λυπηρότερον ἐκ βασιλέως ἰδιώτην
 29 φανῆναι ἢ ἀρχὴν μὴ βασιλεῦσαι. Οὐκοῦν ἐπί-
 σταμαι μὲν ὅτι οἱ νῦν σοι ὑπήκοοι γενόμενοι οὐ
 φιλία τῇ σῇ ἐπέισθησαν ὑπὸ σοῦ ἄρχεσθαι, ἀλλ'
 ἀνάγκη· καὶ ἔτι ἐπιχειροῖεν ἂν πάλιν ἐλεύθεροι
 γίγνεσθαι, εἰ μὴ τις αὐτοὺς φόβος κατέχοι.
 30 Ποτέρως οὖν οἶει μᾶλλον ἂν φοβεῖσθαι τε αὐτοὺς
 καὶ σωφρονεῖν τὰ πρὸς σέ, εἰ ὀρῶέν σοι τοὺς στρα-
 ῳτας οὕτω διακειμένους ὥς νῦν τε μένοντας ἂν, εἰ

σὺ κελεύεις, αὐθίς τ' ἂν ταχὺ ἐλθόντας, εἰ δέοι,
 ἄλλους τε τούτων περὶ σοῦ ἀκούοντας πολλὰ ἀγαθὰ
 ταχὺ ἂν σοι, ὅποτε βούλοιο, παραγενέσθαι—ἢ εἰ
 καταδοξάσειαν μήτ' ἂν ἄλλους σοι ἐλθεῖν δι' ἀ-
 πιστίαν ἐκ τῶν νῦν γεγενημένων, τούτους τε αὐτοῖς
 εὐνουστέρους εἶναι ἢ σοί; Ἄλλὰ μὴν οὐδὲ πλήθει 31
 γε ἡμῶν λειφθέντες ὑπεῖξάν σοι, ἀλλὰ προστατῶν
 ἀπορία. Οὐκ οὖν νῦν καὶ τοῦτο κίνδυνος ᾧ λάβωσι
 προστάτας αὐτῶν τινας τούτων οἱ νομίζουσιν ὑπὸ
 σοῦ ἀδικεῖσθαι, ἢ καὶ τούτων κρείττονας τοὺς
 Λακεδαιμονίους; ἔαν μὲν οὖν οἱ στρατιῶται ὑπ-
 ισχνῶνται προθυμότερον αὐτοῖς συστρατεύεσθαι, ἂν
 τὰ παρὰ σοῦ νῦν ἀναπράξωσιν, οἱ Λακεδαιμόνιοι
 διὰ τὸ δεῖσθαι τῆς στρατιᾶς συναινέσουσιν αὐτοῖς
 ταῦτα. Ὅτι γε μὴν οἱ ὑπὸ σοι Θρᾶκες γενόμενοι 32
 πολὺ ἂν προθυμότερον ἴοιεν ἐπὶ σε ἢ σὺν σοι οὐκ
 ἄδηλον· σοῦ μὲν γὰρ κρατοῦντος δουλεία ὑπάρχει
 αὐτοῖς, κρατουμένου δὲ σοῦ ἐλευθερία. Εἰ δὲ καὶ 33
 τῆς χώρας προνοεῖσθαι ἤδη τι δεῖ ὥς σῆς οὔσης,
 ποτέρως ἂν οἶε ἀπαθῇ κακῶν μᾶλλον αὐτὴν εἶναι,
 εἰ αὐτοὶ οἱ στρατιῶται, ἀπολαβόντες ἃ ἐγκαλοῦσιν,
 εἰρήνην καταλιπόντες οἴχονται, ἢ εἰ οὗτοί τε μένοιν
 ὥς ἐν πολέμῳ, σύ τε ἄλλους πειρῶ πλέονας τούτων
 ἔχων ἀντιστρατοπεδεύεσθαι, δεομένους τῶν ἐπι-
 τηδείων; Ἀργύριον δὲ ποτέρως ἂν πλείον ἀναλω- 34
 θείη, εἰ τούτοις τὸ ὀφειλόμενον ἀποδοθείη, ἢ εἰ
 ταῦτά τε [σοι] ὀφείλονται ἄλλους τε κρείττονας
 [τούτων] δέοι σε μισθοῦσθαι; Ἄλλὰ γὰρ Ἑρα- 35
 κλειδῇ, ὥς πρὸς ἐμὲ ἐδήλου, πάμπλου τοῦτο δοκεῖ
 τὸ ἀργύριον εἶναι. Ἡ μὴν πολὺ γέ ἐστιν ἔλαττον
 νῦν σοι καὶ λαβεῖν τοῦτο καὶ ἀποδοῦναι ἢ, πρὶν
 ἡμᾶς ἐλθεῖν πρὸς σε, τὸ δέκατον τούτου μέρος.
 Οὐ γὰρ ἀριθμὸς ἐστὶν ὁ ὀρίζων τὸ πολὺ καὶ τὸ 36
 ὀλίγον, ἀλλ' ἡ δύναμις τοῦ τε ἀποδιδόντος καὶ
 λαμβάνοντος. Σοὶ δὲ νῦν ἢ κατ' ἐνιαυτὸν πρόσσодος
 πλείων ἔσται ἢ ἐμπροσθεν τὰ παρόντα πάντα ἃ

- 37 ἐκέκτησο. Ἐγὼ μὲν, ὦ Σεύθη, ταῖτα ὡς φίλου
 ὄντος σου προενοούμην, ὅπως σύ τε ἄξιός δοκοίης
 εἶναι ὧν οἱ θεοὶ σοι ἔδωκαν ἀγαθῶν, ἐγὼ τε μὴ
 38 διαφθαρείην ἐν τῇ στρατιᾷ. Εὖ γὰρ ἴσθι ὅτι νῦν
 ἐγὼ οὐτ' ἂν ἐχθρόν βουλόμενος κακῶς ποιῆσαι
 δυνηθείην σὺν ταύτῃ τῇ στρατιᾷ, οὐτ' ἂν, εἴ σοι
 πάλιν βουλοίμην βοηθῆσαι, ἱκανὸς ἂν γενοίμην.
 39 Οὕτω γὰρ πρὸς ἐμὲ ἡ στρατιὰ διάκειται. Καίτοι
 αὐτόν σε μάρτυρα σὺν [τοῖς] θεοῖς εἰδόσι ποιούμαι
 ὅτι οὔτε ἔχω παρὰ σοῦ ἐπὶ τοῖς στρατιώταις οὐδέν,
 οὔτε ἤτησα πώποτε εἰς τὸ ἴδιον τὰ ἐκείνων, οὔτε
 40 ἃ ὑπέσχου μοι ἀπήτησα. Ὅμνυμι δέ σοι μηδὲ
 ἀποδιδόντος δέξασθαι ἂν, εἰ μὴ καὶ οἱ στρατιῶται
 ἔμελλον τὰ ἑαυτῶν συναπολαμβάνειν. Αἰσχροὺς
 γὰρ ἦν τὰ μὲν ἐμὰ διαπεπράχθαι, τὰ δ' ἐκείνων
 περιδεῖν [ἐμέ] κακῶς ἔχοντα, ἄλλως τε καὶ τιμώ-
 41 μενον ὑπ' ἐκείνων. Καίτοι γὰρ Ἡρακλείδῃ λῆρος
 πάντα δοκεῖ εἶναι πρὸς τὸ ἀργύριον ἔχειν ἐκ παντὸς
 τρόπου· ἐγὼ δέ, ὦ Σεύθη, οὐδὲν νομίζω ἀνδρί,
 ἄλλως τε καὶ ἄρχοντι, κάλλιον εἶναι κτῆμα οὐδὲ
 λαμπρότερον ἀρετῆς καὶ δικαιοσύνης καὶ γενναιότη-
 42 τος. Ὁ γὰρ ταῦτα ἔχων πλουτεῖ μὲν ὄντων φίλων
 πολλῶν, πλουτεῖ δὲ καὶ ἄλλων βουλομένων γενέσθαι·
 καὶ εὖ μὲν πράττων ἔχει τοὺς συνησθησομένους,
 εἰάν τις σφαλῇ, οὐ σπανίζει τῶν βοηθησόντων.
 43 Ἀλλὰ γὰρ εἰ μήτε ἐκ τῶν ἐμῶν ἔργων κατέμαθες,
 ὅτι σοι ἐκ τῆς ψυχῆς φίλος ἦν, μήτε ἐκ τῶν ἐμῶν
 λόγων δύνασαι τοῦτο γινῶναι, ἀλλὰ τοὺς τῶν στρατιω-
 τῶν λόγους πάντως κατανόησον· παρήσθα γὰρ καὶ
 44 ἤκουες ἃ ἔλεγον οἱ ψέγειν ἐμὲ βουλόμενοι. Κατη-
 γόρουν μὲν γὰρ μου πρὸς Λακεδαιμονίους ὡς σὲ
 περὶ πλείονος ποιοίμην ἢ Λακεδαιμονίους· αὐτοὶ
 δ' ἐνεκάλουν ἐμοὶ ὡς μᾶλλον μέλοι μοι ὅπως τὰ
 σὰ καλῶς ἔχοι ἢ ὅπως τὰ ἑαυτῶν· ἔφασαν δέ με καὶ
 45 δῶρα ἔχειν παρὰ σοῦ. Καίτοι τὰ δῶρα ταῦτα
 πότερον οἶει αὐτούς, κακόνοιάν τινα ἐνιδόντας μοι

πρὸς σε, αἰτιάσθαι με ἔχειν παρά σου, ἢ προθυμίαν πολλὴν περί σε κατανόησαντας; Ἐγὼ μὲν οἶμαι 46 πάντας ἀνθρώπους νομίζειν εὖνοϊαν δεῖν ἀποδείκνυσθαι τούτῳ παρ' οὗ ἂν δῶρά τις λαμβάνῃ. Σὺ δέ, πρὶν μὲν ὑπηρετῆσαι τί σοι ἐμέ, ἐδέξω ἡδέως καὶ ὄμμασι καὶ φωνῇ καὶ ξενίοις, καὶ ὅσα ἔσοιτο ὑπισχνούμενος οἷκ ἐνεπίμπλασο· ἐπεὶ δὲ κατέπραξας ἃ ἐβούλου καὶ γεγένησαι, ὅσον ἐγὼ ἐδυνάμην, μέγιστος, νῦν οὕτω με ἄτιμον ὄντα ἐν τοῖς στρατιώταις τολμᾶς περιορᾶν; Ἀλλὰ μὴν ὅτι σοι δόξει 47 ἀποδοῦναι πιστεύω, καὶ τὸν χρόνον διδάξειν σε, καὶ αὐτόν γέ σε οὐχὶ ἀνέξεσθαι τοὺς σοὶ προεμένους εὐεργεσίαν ὀρώντά σοι ἐγκαλοῦντας. Δέομαι οὖν σου, ὅταν ἀποδιδῶς, προθυμεῖσθαι ἐμὲ παρὰ τοῖς στρατιώταις τοιοῦτον ποιῆσαι οἷόν περ καὶ παρέλαβες.

Ἀκούσας ταῦτα ὁ Σεύθης κατηράσατο τῷ αἰτίῳ 48 τοῦ μὴ πάλαι ἀποδεδόσθαι τὸν μισθόν· καὶ πάντες Ἡρακλείδην τοῦτον ὑπώπτευσαν εἶναι· Ἐγὼ γάρ, ἔφη, οὔτε διενεόθην πώποτε ἀποστερηῆσαι ἀποδώσω τε. Ἐντεῦθεν πάλιν εἶπεν ὁ Ξενοφών· Ἐπεὶ τοίνυν 49 διανοῇ ἀποδιδόναι, νῦν ἐγὼ σου δέομαι δι' ἐμοῦ ἀποδοῦναι, καὶ μὴ περιδεῖν με διὰ σέ ἀνομοίως ἔχοντα ἐν τῇ στρατιᾷ νῦν τε καὶ ὅτε πρὸς σε ἀφικόμεθα. Ὁ δ' εἶπεν· Ἀλλὰ οὔτε τοῖς στρατιώταις ἔσῃ δι' ἐμέ 50 ἀτιμότερος, ἂν τε μένης παρ' ἐμοὶ χιλίους μόνους ὀπλίτας ἔχων, ἐγὼ σοι τά τε χωρία ἀποδώσω καὶ τᾶλλα πάντα ἃ ὑπεσχόμην. Ὁ δὲ πάλιν εἶπε· Ταῦτα 51 μὲν ἔχειν οὕτως οὐχ οἷόν τε· ἀπόπεμπε δὲ ἡμᾶς. Καὶ μὴν, ἔφη ὁ Σεύθης, καὶ ἀσφαλέστερόν γέ σοι οἶδα ὅν παρ' ἐμοὶ μένειν ἢ ἀπιέναι. Ὁ δὲ πάλιν 52 εἶπεν· Ἀλλὰ τὴν μὲν σὴν πρόνοιαν ἐπαινῶ· ἐμοὶ δὲ μένειν οὐχ οἷόν τε· ὅπου δ' ἂν ἐγὼ ἐντιμότερος ὦ, νόμιζε καὶ σοὶ τοῦτο ἀγαθὸν ἔσεσθαι. Ἐντεῦθεν λέγει 53 Σεύθης· Ἀργύριον μὲν οἷκ ἔχω ἀλλ' ἢ μικρόν τι, καὶ τοῦτό σοι δίδωμι τάλαντον· βοῦς δὲ ἑξακοσίους καὶ πρόβατα εἰς τετρακισχιλία καὶ ἀνδράποδα εἰς

- ρεύετο τοὺς τε λοχαγοὺς τοὺς μάλιστα φίλους λαβῶν
καὶ πιστοὺς γεγεννημένους διὰ παντός, ὅπως εὖ ποι-
ήσαι αὐτούς. Συνεξέρχονται δὲ αὐτῷ καὶ ἄλλοι βια-
σάμενοι εἰς ἑξακοσίους· οἱ δὲ λοχαγοὶ ἀπήλυνον,
ἵνα μὴ μεταδοῖεν τὸ μέρος ὡς ἐτοίμων δὴ χρημάτων.
- 12 Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο περὶ μέσας νύκτας, τὰ μὲν
πέριξ ὄντα ἀνδράποδα τῆς τύρσιος καὶ χρήματα τὰ
πλεῖστα ἀπέδρα αὐτοὺς παραμελοῦντας, ὡς τὸν
- 13 Ἀσιδάτην αὐτὸν λάβοιεν καὶ τὰ ἐκείνου. Πυργομα-
χοῦντες δ' ἐπεὶ οὐκ ἐδύναντο λαβεῖν τὴν τύρσιν,
[ὑψηλὴ γὰρ ἦν καὶ μεγάλη καὶ προμαχεῶνας καὶ
ἄνδρας πολλοὺς καὶ μαχίμους ἔχουσα,] διορύττειν
- 14 ἐπεχείρησαν τὸν πύργον. Ὁ δὲ τοίχος ἦν ἐπ' ὀκτὼ
πλίνθων γηίνων τὸ εὖρος. Ἄμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ διωρῶ-
ρυκτο· καὶ ὡς τὸ πρῶτον διεφάνη, ἐπάταξεν ἔνδοθεν
βουπόρῳ τις ὀβελίσκῳ διαμπερὲς τὸν μηρὸν τοῦ
ἐγγυτάτῳ· τὸ δὲ λοιπὸν ἐκτοξεύοντες ἐποιοῦν μὴδὲ
- 15 παριέναι ἔτι ἀσφαλὲς εἶναι. Κεκραγόντων δὲ αὐτῶν
καὶ πυρσευόντων ἐκβοηθοῦσι φρουροὶ καὶ ἵππεῖς
Ἰταβέλισις μὲν ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ἐκ Κομα-
νίας δὲ ὀπλῖται Ἀσσύριοι καὶ Ὑρκάνιοι ἵππεῖς, καὶ
οὗτοι βασιλέως μισθοφόροι, ὡς ὀγδοήκοντα, καὶ
ἄλλοι πελτασταὶ εἰς ὀκτακοσίους· ἄλλοι δ' ἐκ Παρ-
θενίου, ἄλλοι δ' ἐξ Ἀπολλωνίας καὶ ἐκ τῶν πλησίον
χωρίων καὶ ἵππεῖς.
- 16 Ἐνταῦθα δὴ ὥρα ἦν σκοπεῖν πῶς ἔσται ἡ ἄφοδος·
καὶ λαβόντες ὅσοι ἦσαν βόες καὶ πρόβατα ἤλυνον
καὶ τὰ ἀνδράποδα ἐντὸς πλαισίου ποιησάμενοι· οὐ
τοῖς χρήμασιν οὕτω προσέχοντες τὸν νοῦν, ἀλλὰ μὴ
φυγὴ εἶη ἡ ἄφοδος, εἰ καταλιπόντες τὰ χρήματα
ἀπίοιεν, καὶ οἱ τε πολέμιοι θρασύτεροι εἶεν καὶ οἱ
στρατιῶται ἀθυμότεροι· νῦν δὲ ἀπῆεσαν ὡς περὶ τῶν
- 17 χρημάτων μαχούμενοι. Ἐπεὶ δὲ ἑώρα Γογγύλος
ὀλίγους μὲν τοὺς Ἕλληνας, πολλοὺς δὲ τοὺς ἐπικει-
μένους, ἐξέρχεται καὶ αὐτὸς βία τῆς μητρὸς ἔχων
ἢν ἑαυτοῦ δύναμιν, βουλόμενος συμμετασχεῖν τοῦ

ἔργον· συνεβόηθει δὲ καὶ Προκλῆς ἐξ Ἀλυσάρνης καὶ Τευθρανίας ὁ ἀπὸ Δαμαράτον. Οἱ δὲ περὶ Ξενο- 18
φῶντα, ἐπεὶ πάνυ ἤδη ἐπιέζοντο ὑπὸ τῶν τοξευμάτων καὶ σφενδονῶν, πορευόμενοι κύκλῳ, ὅπως τὰ ὅπλα ἔχοιεν πρὸ τῶν τοξευμάτων, μόλις διαβαίνουνσι τὸν Κάϊκον ποταμόν, τετρωμένοι ἐγγὺς οἱ ἡμίσεις. Ἐνταῦθα καὶ Ἀγασίας ὁ Στυμφάλιος ὁ λοχαγὸς 19
τιτρώσκεται, τὸν πάντα χρόνον μαχόμενος πρὸς τοὺς πολεμίους. Καὶ διασώζονται ἀνδράποδα ὡς διακόσια ἔχοντες καὶ πρόβατα ὅσον θύματα.

Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ θυσάμενος ὁ Ξενοφῶν ἐξάγει 20
νύκτωρ πᾶν τὸ στράτευμα, ὅπως ὅτι μακροτάτην ἔλθοι τῆς Λυδίας, εἰς τὸ μὴ διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι φο-
βεῖσθαι, ἀλλ' ἀφυλακτεῖν. Ὁ δὲ Ἀσιδάτης ἀκούσας 21
ὅτι πάλιν ἐπ' αὐτὸν τεθυμένος εἶη Ξενοφῶν καὶ παντὶ τῷ στρατεύματι ἤξοι, ἐξαυλίζεται εἰς κώμας ὑπὸ τὸ Παρθένιον πόλισμα ἐχούσας. Ἐνταῦθα οἱ 22
περὶ Ξενοφῶντα συντυγχάνουσιν αὐτῷ καὶ λαμβά-
νουσιν αὐτὸν καὶ γυναῖκα καὶ παῖδας, καὶ τοὺς ἵππους καὶ πάντα τὰ ὄντα· καὶ οὕτω τὰ πρότερα ἱερὰ ἀπέβη.
Ἐπειτα πάλιν ἀφικνοῦνται εἰς Πέργαμον. Ἐνταῦθα 23
τὸν θεὸν ἠσπάσατο ὁ Ξενοφῶν· συνέπραττον γὰρ καὶ οἱ Λάκωνες καὶ οἱ λοχαγοὶ καὶ οἱ ἄλλοι στρα-
τηγοὶ καὶ οἱ στρατιῶται ὥστ' ἐξαίρετα λαβεῖν καὶ ἵππους καὶ ζεύγη, καὶ τᾶλλα· ὥστε ἰκανὸν εἶναι καὶ ἄλλον ἤδη εὖ ποιεῖν.

Ἐν τούτῳ Θίβρων παραγενόμενος παρέλαβε τὸ 24
στράτευμα καὶ συμμίσξας τῷ ἄλλῳ Ἑλληνικῷ ἐπο-
λέμει πρὸς Τισσαφέρην καὶ Φαρνάβαζον.

Ἀρχοντες δὲ οἶδε τῆς βασιλέως χώρας, ὅσων 25
ἐπῆλθομεν, Λυδίας Ἀρτίμας· Φρυγίας Ἀρτακάμας·
Λυκαονίας καὶ Καππαδοκίας Μιθριδάτης· Κιλικίας
Συέννεσις· Φοινίκης καὶ Ἀραβίας Δέρνης· Συρίας
καὶ Ἀσσυρίας Βέλεσος· Βαβυλῶνος Ῥωπάρας· Μη-
δείας Ἀρβάκας· Φασιανῶν καὶ Ἑσπεριτῶν Τηρί-
βαζος. Καρδοῦχοι δὲ καὶ Χάλυβες καὶ Χαλδαῖοι

καὶ Μάκρωνες καὶ Κόλχοι καὶ Μοσσύνοικοι [καὶ Ταόχοι] καὶ Τιβαρηνοὶ αὐτόνομοι· Παφλαγονίας Κορύλας· Βιθυνῶν Φαρνάβαζος· τῶν ἐν Εὐρώπῃ Θρακῶν Σεύθης.

- 26 Ἀριθμὸς δὲ συμπάσης τῆς ὁδοῦ τῆς ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως σταθμοὶ διακόσιοι δεκαπέντε, παρασάγγαι χίλιοι ἑκατὸν πενήκοντα πέντε, στάδια τρισμύρια τετρακισχίλια ἑξακόσια πενήκοντα. Χρόνου πλήθος τῆς ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως ἐνιαυτὸς καὶ τρεῖς μῆνες.

DEVIATIONS FROM THE ORIGINAL TEXT IN THE EDITION
OF 1847.

- Book IV. v. 29. *κατωρυγμένος* for *κατορωρυγμένος*.
 „ VII. i. 25. *ἐνθυμείσθε* — *ἐνθυμήθητε*.
 „ VII. iii. 9. *ξενίξεσθαι* — *ἐξενίσθαι*.
 „ VII. vi. 24. *δτου* — *δτων*.

21
α | β
γ
δ

ε
ζ
η
θ
ι
κ

